

DANMARK I DEN GLOBALE ØKONOMI

Konkurrenceevneredegørelse 2009

Danmark i den globale økonomi

Konkurrenceevneredegørelse 2009

Udarbejdet af Økonomi- og Erhvervsministeriet i samarbejde med
Finansministeriet, Undervisningsministeriet, Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling samt Beskæftigelsesministeriet

Publikationen kan bestilles hos:

Schultz Distribution
Herstedvang 10
DK-2620 Albertslund

Telefon: 43 63 23 00

E-mail: schultz@schultz-grafisk.dk

Publikationen kan hentes på www.oem.dk eller www.konkurrenceevne.dk

Omslag: Datagraf

Oplag: 1.000

Pris: 150,00 inkl. moms

ISSN: 1901-7502

ISBN: Trykt udgave 978-87-7862-297-6

ISBN: Elektronisk udgave 978-87-7862-298-3

Redaktionen er afsluttet den 4.juni 2009

Trykt i Danmark, juni 2009 af: Schultz Grafisk

Økonomi- og Erhvervsministeriet

Slotsholmsgade 10-12

DK-1216 København K

Telefon: 33 92 33 50

E-mail: oem@oem.dk

Hjemmeside: www.oem.dk

Forord	5
Sammenfatning	7
1. Velstand	31
2. Klima og miljø	43
3. Sammenhængskraft	59
4. Effektivt arbejdsudbud	71
5. Fleksibelt arbejdsmarked	83
6. Folkeskolen	95
7. Ungdomsuddannelser	111
8. Videregående uddannelser	127
9. Offentlig forskning og universiteter	145
10. Virksomhedernes forskning, udvikling og innovation	157
11. Konkurrence	169
12. Åbenhed over for omverdenen	185
13. Iværksættere	203
14. Velfungerende finansielle markeder	215
15. Effektiv offentlig service og regulering	229
16. Sund samfundsøkonomi	243
Appendiks 1 – Målemetode	255
Appendiks 2 – Nye initiativer	261
Appendiks 3 – Status for regeringens mål	279

Forord

Den finansielle krise har siden efteråret sat sit alvorlige præg på verdensøkonomien. Aktiviteten og samhandlen falder verden over, og ledigheden stiger.

Vores velstand er baseret på et tæt samspil med andre lande i form af handel, investeringer og samarbejde på tværs af landegrænser. Når den globale økonomi går i bakgear, og der opstår uro på de finansielle markeder, kan det ikke undgå at lægge en dæmper på dansk økonomi.

Danmark har et bedre udgangspunkt end så mange andre lande. Der er ført en ansvarlig økonomisk politik, hvor vi bevidst har sparet op i de gode år og opbygget et manøvrerum, der i den aktuelle krise kan bruges til at skabe fornyet tillid og tro på fremtiden.

Regeringen har allerede sat ind med en række initiativer, der afbøder konsekvenserne af den finansielle uro og tilbageslaget. Bankpakken bidrager til større finansiell stabilitet, og kredittpakken medvirker til, at virksomheder og borgere kan låne penge til sunde projekter.

Vi har givet aktiviteten et skub ved at fremrykke offentlige investeringer i grøn transport og i kommunerne samt øget erhvervslivets likviditet ved at forlænge kredittiderne for moms og a-skat.

Vi har herudover åbnet for muligheden for at hæve opsparede midler på SP-ordningen, og der er etableret en renoveringspulje til boliger. Desuden kommer der massive skattelettelser i 2010 og 2011, mens finansieringen ruller ind over en længere årrække. Det stimulerer efterspørgslen bredt i dansk økonomi.

Ingen ved, hvor længe den økonomiske krise vil kaste sin skygge over dansk økonomi. Regeringen følger fortsat situationen nøje og overvejer løbende, om der er behov for nye tiltag.

En ansvarlig håndtering af den økonomiske krise indebærer, at vi bevarer fokus på Danmarks konkurrencekraft til gavn for fremtidig vækst og velstand.

Reformer kan være med til at bane vejen for større dynamik, kreativitet og drivkraft. Det kan både få Danmark sikkert gennem krisen, og sørge for, at dansk økonomi er bedst muligt rustet, når det atter går op ad på de globale markeder.

Med Globaliseringsstrategien fra 2006 er der sat fokus på områder med afgørende betydning for dansk økonomis konkurrencekraft, herunder uddannelse, forskning og udvikling og innovation. En række reformer følger op på bestræbelserne på at fremtidssikre Danmark og skaber bedre rammer for vækst og fornyelse overalt i samfundet.

Med skattereformen i 2009 har vi taget hånd om en række af de udfordringer, som det danske samfund står overfor. Vi sikrer større virkelyst og velstand samtidig med, at reformen styrker grundlaget for finansiering af velfærden på sigt. Samtidigt bliver det dyrere at forbruge og producere varer, som er til skade for miljø og klima.

Med Konkurrenceevneredegørelse 2009 er det fjerde gang, at regeringen gør status over Danmarks konkurrencekraft. Redegørelsen indeholder en vurdering af Danmarks præstation og rammevilkår på de områder, der er af afgørende betydning for fremtidens velstand og sammenhængskraft.

Redegørelsen viser, at Danmark på en række områder er på rette spor. På andre områder er der behov for, at vi forstærker indsatsen.

Regeringen

Danmark i den globale økonomi	9
Danmarks konkurrencekraft	10
Kort om den seneste udvikling	11
Initiativer	12
Høj velstand	15
Et bæredygtigt klima og miljø	16
Stærk sammenhængskraft	17
Effektivt arbejdsudbud	18
Fleksibelt arbejdsmarked	19
Verdens bedste folkeskole	20
Ungdomsuddannelse til alle	21
Flere højtuddannede	22
Styrket offentlig forskning	23
Virksomhedernes innovation	24
Stærkere konkurrence	25
Åbenhed over for omverdenen	26
Flere vækstiværksættere	27
Velfungerende finansielle markeder	28
Effektiv offentlig service	29
Sund samfundsøkonomi	30

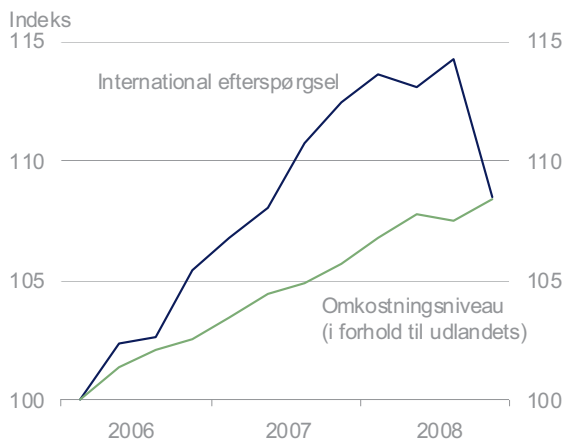
Danmark i den globale økonomi

Verdensøkonomien er i krise, og det har sat tydelige spor i Danmark. Ledigheden stiger, og væksten er negativ. Krisen skal håndteres ansvarligt og må ikke fjerne fokus fra de forhold, der afgør Danmarks velstand og sammenhængskraft på længere sigt.

Danmarks velstand er baseret på åbenhed over for omverdenen, og globaliseringen rummer fortsat et stort velstandspotentiale.

I øjeblikket er det imidlertid vanskeligere for de danske virksomheder at gøre sig gældende på de internationale markeder. De danske virksomheder sidder i en dobbelt klemme mellem vigende efterspørgsel på eksportmarkederne og stigende omkostninger, se figur 1.

Figur 1 Danske virksomheder i dobbelt klemme

Anm.: Importefterspørgsel hos Danmarks samhandelslande og relative enhedslønomsomkostninger.

Kilde: OECD og egne beregninger.

Lønudviklingen har nu været højere end udlandets i mange år, og det modsvarer ikke af en højere vækst i produktiviteten. Den er tværtimod væsentligt lavere end i andre lande. Omkostningerne ved at producere i Danmark er derfor øget.

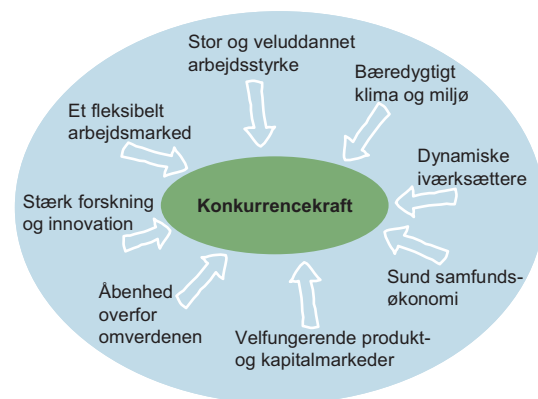
Regeringen har taget en lang række initiativer for at håndtere den finansielle krise og stimulere efterspørgslen i Danmark. Samlet

set er Danmark et af de lande, som lempet finanspolitikken mest. Det afbøder væksten i ledigheden og understøtter beskæftigelsen i de virksomheder, som producerer til det danske marked.

Internationalt orienterede virksomheder har ikke nødvendigvis glæde af initiativer, der alene stimulerer efterspørgslen på hjemmemarkedet. Og hvis finanspolitikken bliver for ekspansiv, kan det øge omkostningsniveauet og skade konkurrenceevnen. For disse virksomheder er udfordringen at styrke konkurrencekraften, så de kan bevare fodfæstet på de internationale markeder og tage bolden op, når det atter går fremad.

Virksomhedernes langsigtede konkurrencekraft afhænger af mange forskellige forhold, fx udbuddet af kvalificeret arbejdskraft, velfungerende markeder, innovation og omstillingsevne, se figur 2.

Figur 2 Forhold med betydning for konkurrencekraft

Konkurrenceevneredegørelsen gør status for alle de forhold, der er afgørende for Danmarks konkurrencekraft og dermed for vækst og velstand på længere sigt. Jo stærkere udgangspunkt, desto lettere vil Danmark slippe gennem krisen, og desto lettere vil det være at skabe fremgang igen.

Danmarks konkurrencekraft

Tabel 1 giver en status for Danmarks konkurrencekraft. Den er baseret på de nyeste internationale statistikker og sammenfatter de detaljerede målinger i kapitlerne af samme navn. Det er regeringens ambition, at Danmark skal være et af de fem bedste lande på alle de områder, der har betydning for samfundets velstand og sammenhængskraft.

På nogle områder ligger Danmark allerede blandt de bedste lande. For eksempel er arbejdsmarkedet mere fleksibelt og de offentlige finanser sundere end i mange andre lande. Det styrker Danmarks mulighed for at komme godt igennem krisen.

På en række andre områder nærmer Danmark sig gradvist den internationale top. Det gælder for eksempel ungdomsuddannelserne og den offentlige forskning. Men der er flere områder, hvor Danmark har sværere ved at følge med andre lande, og billedet er mere blandet end sidste år, hvor der næsten var fremgang over hele linien.

De internationale statistikker foreligger ikke så hurtigt som de danske. Derfor suppleres den internationale sammenligning med en pil, der viser det seneste års udvikling i Danmark. Denne udvikling er typisk konjunkturafhængig og skal tolkes i det lys.

Tabel 1 Danmarks konkurrencedygtighed 2009

Mål	Det seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
1. Velstand	↘		■	
2. Klima og miljø	↗		◀ ■	
3. Sammenhængskraft	↗			■ ▶
Områder af betydning for konkurrencedygtighed				
4. Effektivt arbejdsudbud	↗		■ ▶	
5. Fleksibelt arbejdsmarked	↗			■
6. Folkeskolen	-		■	
7. Ungdomsuddannelser	↗		■ ▶	
8. Videregående uddannelser	↗		◀ ■	
9. Offentlig forskning og universiteter	↗		■ ▶	
10. Virksomhedernes forskning, udvikling og innovation	-		◀ ■	
11. Konkurrence	-		■	
12. Åbenhed over for omverdenen	↗		◀ ■	
13. Iværksættere	↗		■	
14. Velfungerende finansielle markeder	↗		■ ▶	
15. Effektiv offentlig service og regulering	↗			◀ ■
16. Sund samfundsøkonomi	↘			◀ ■
Samlet vurdering	↗		◀ ■	

Anm.: ↗, - og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Kasserne og de tilknyttede pile angiver hhv. Danmarks position og udvikling i forhold til andre OECD-lande. Der er for hvert område tale om en samlet vurdering af en række underliggende internationale indikatorer, se tabel 2. Top 5 dækker over, at mere end halvdelen af de internationale indikatorer ligger i top 5. Under gennemsnit dækker over, at mere end halvdelen ligger under OECD-gennemsnittet. Se også appendiks 1 om målemetoden.

Kort om den seneste udvikling

Den danske **velstand** er fortsat blandt verdens ti højeste. Hvis denne position skal fastholdes, skal produktiviteten styrkes. Produktivitetsvæksten har i mange år været lavere end i andre lande, og siden 2006 har den endda været negativ.

På **klima- og miljøområdet** er både udledningen af drivhusgasser og energiintensiteten faldet, og der produceres stadig mere vedvarende energi. Andre lande har også styrket klimaindsatsen, og Danmark er derfor rykket en smule tilbage i feltet.

Danmark er fortsat kendetegnet ved en høj **sammenhængskraft**, som understøttes af en høj erhvervsdeltagelse, et højt uddannelsesniveau og små indkomstforskelle. Det er stadig en udfordring at øge integrationen på arbejdsmarkedet, men der er sket markante fremskridt.

I de senere år er **arbejdsudbuddet** øget, hvilket især skyldes højere arbejdstid. Det skal ses i lyset af de gunstige konjunkturer og nedsættelser af skatten på den sidst tjente krone.

Selv om ledigheden i øjeblikket stiger, er Danmark bedre stillet end de fleste andre lande. Både fordi ledigheden som udgangspunkt er lavere, og fordi Danmark har et meget **fleksibelt arbejdsmarked**. I en periode med vigende konjunkturer bidrager fleksibiliteten på arbejdsmarkedet til, at arbejdskraften hurtigere kommer i job igen.

På **uddannelsesområdet** er der fortsat udfordringer. Der er sket et fald i andelen af en ungdomsårgang, som forventes at gennemføre en ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse. Faldet afspejler dog alene en ændret uddannelsesadfærd blandt de ældre aldersgrupper. Blandt de unge kan der spores klare positive tendenser. Flere får en uddannelse, og forsinkelserne i uddannelsessystemet er faldet. På ungdomsuddannel-

sesområdet rykker Danmark frem i det internationale felt.

Den **offentlige forskning** er fortsat af international høj kvalitet, og Danmark nærmer sig målet om at anvende 1 pct. af BNP på offentlig forskning og udvikling. Samtidigt er antallet af ph.d.-studerende stigende.

Et fald i andelen af **innovative virksomheder** peger på, at der er plads til forbedringer. De virksomheder, der innoverer, gør det dog godt. Antallet af patentansøgninger er steget, og virksomhederne investerer mere i forskning og udvikling end tidligere.

I de senere år er antallet af **iværksættere** steget, og en stigende andel kommer ind i solide vækstforløb. Men succesraten er stadig lavere end i en række andre lande, og den aktuelle krise begrænser vækstmulighederne og udbuddet af risikovillig kapital.

Konkurrencen på de danske markeder er fortsat moderat, men der er også her tegn på forbedringer. Danmark er desuden et af de lande, der har den mest effektive **offentlige sektor**, og de administrative byrder for virksomhederne er reduceret yderligere.

I de senere år har Danmark øget sin **åbenhed over for udlandet**. Frem til krisens start var den internationale handel og de grænseoverskridende investeringer stigende. Der er imidlertid tegn på, at Danmark har et uudnyttet potentiale. Den aktuelle krise og de relativt høje danske lønstigninger kan dog gøre det vanskeligt at høste potentialet.

De danske **finansielle markeder** er almindeligvis velfungerende. Den internationale finansielle krise har afdækket et behov for stramninger af reguleringen. Sigtet er at genskabe tilliden til de finansielle markeder og forebygge fremtidige kriser. Dansk **samfundsøkonomi** er sundere end de fleste andre lande. Danmark er dermed bedre rustet til at klare sig gennem krisen end mange andre lande.

Initiativer

Med Globaliseringsstrategien fra 2006 satte regeringen en række ambitiøse mål og tog over 300 initiativer for at styrke Danmarks velstand og konkurrencekraft. Strategien sigter blandt andet på at forbedre rammerne for uddannelse, forskning, iværksætteri og innovation.

Regeringen har fulgt op med en kæde af reformer, som fornyer det danske samfund.

Velfærdsreformen fra 2006 bidrager til at fremtidssikre finansieringen af velfærdssamfundet på sigt og finansierer en række af initiativerne i Globaliseringsstrategien. Og **2015-planen** fastlægger de overordnede rammer og sigtepunkter for en holdbar økonomisk politik frem mod 2015.

Kommunalreformen tegner det kommunale danmarkskort fra 2007 og videreudvikler sammen med **Kvalitetsreformen** den offentlige sektor med hensyn til nærhed, kvalitet og effektivitet.

Lavere skat på arbejde reducerer skatten på den sidst tjente krone for mellemindkomster og motiverer ligesom **Jobplanen** fra 2008 flere til at arbejde frem for at modtage overførselsindkomst.

Energiaftalen sigter bl.a. på bedre vilkår for vedvarende energi og opstiller en række ambitiøse mål for energipolitikken. Med den **grønne transportvision** satser regeringen på et grønnere transportsystem.

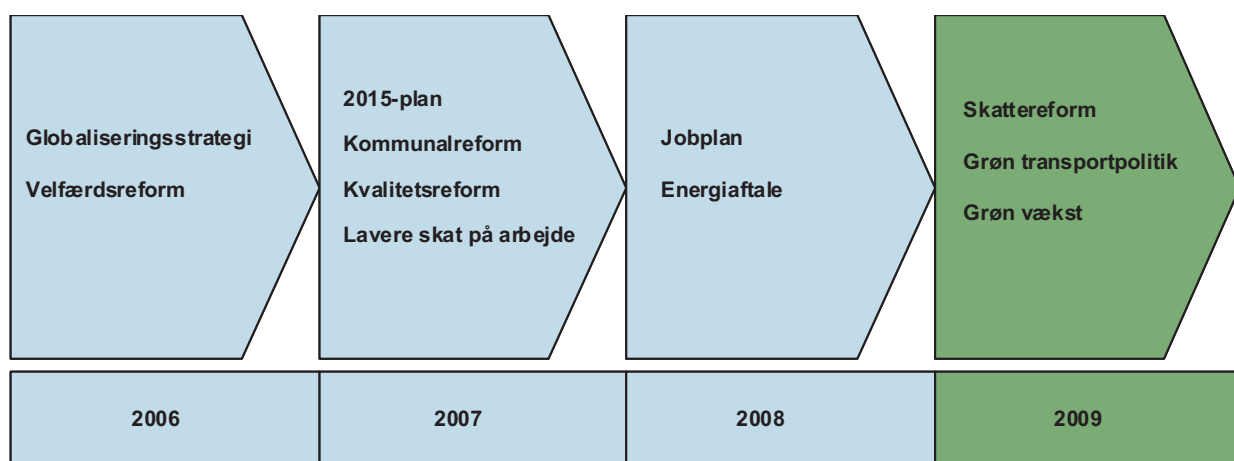
I 2009 er der gennemført en **skattereform**, der indebærer en markant reduktion i skatten på den sidst tjente krone for brede grupper på det danske arbejdsmarked. Samtidigt hæves skatten på forurening og energiforbrug.

Senest har regeringen lanceret et **Grøn Vækst** udspil, som skal sikre renere vand, færre drivhusgasser, mere og bedre tilgængelig natur og et grønnere landbrugs- og fødevarerhverv i vækst.

Aktuelt befinder verdensøkonomien sig i en alvorlig krise, som også påvirker dansk økonomi. Ledigheden er stigende, og vækstudsigterne på eksportmarkederne er dystre. Regeringen har taget en række initiativer, der sigter på at **afbøde konsekvenserne af krisen** og følger nøje udviklingen.

Krisen må imidlertid ikke bremse ambitioner om at forny det danske samfund. Reformen kan være med til at føre Danmark gennem krisen og sikre et stærkt udgangspunkt, når konjunkturerne vender.

Figur 3 Reformkurs

Tablet 2 Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008

INITIATIVER MÅLRETTET DEN ØKONOMISKE KRISE

- I november 2008 blev der indgået aftale om Finansloven for 2009, der samlet set indebærer en lempelig finanspolitik. Målt ved de såkaldte direkte provenuer udgør lempelsen ca. 1 pct. af BNP, mens finanseffekten er på 0,4 pct. af BNP i 2009, når der tages afsæt i finansloven for 2009. Det er både væksten i de offentlige udgifter og lavere skatter, der bidrager til at øge den økonomiske aktivitet.
- Som led i *Forårspakke 2.0* blev der etableret en pulje til bygnings- og renoveringsarbejde, og det er muligt at få udbetalt opsparede midler i SP-ordningen fra 1. juni 2009.
- Fristerne for indbetaling af A-skat og arbejdsmarkedsbidrag blev udskudt med en måned fra februar 2009. Ordningen løber i seks måneder. Herefter sker der en gradvis overgang til de normale kredittider henover 5 måneder – fra august til december. I praksis reduceres de forlængede betalingsfrister måned for måned med gennemsnitlig 6 dage. Indbetalingsfristerne vedr. moms blev lempet tilsvarende.
- For at understøtte danske virksomheders konkurrenceevne og for at gavne dansk eksport indgik det i kredittpakken fra den 18. januar 2009, at der inden for en ramme på 20 mia. kr. i en 3-årig periode skulle etableres en eksportlånordning i regi af Eksport Kredit Fonden (EKF). Hertil kommer, at EKF har indgået genforsikringsaftaler på op til 10 mia. kr. med private kreditforsikringselskaber.
- I oktober 2008 vedtog Folketinget lov om finansiel stabilitet (Bankpakken), som spændte et sikkerhedsnet i form af en statslig garantiordning ud under alle simple kreditorer i pengeinstitutter, der er medlem af Det Private Beredskab.
- I februar 2009 vedtog Folketinget Kredittpakken, som sikrer, at penge- og realkreditinstitutter tilbydes statslige kapitalindskud. Kapitalindskuddene skal bidrage til at normalisere udlånspolitikken hos penge- og realkreditinstitutter.
- Regeringen og KL indgik den 16. marts 2009 en aftale, som giver kommunerne mulighed for at igangsætte yderligere investeringer for mindst 2 mia. kr. i 2009. Kommunerne er dermed ikke længere bundet af den aftalte anlægsramme for 2009.

REFORMER OG FORNYELSE

- Regeringen og Dansk Folkeparti indgik den 1. marts 2009 en aftale om en skattereform, som fortsætter linjen fra forårspakken fra 2004 og aftalen om lavere skat på arbejde fra 2007 med markante ned sættelser af skatten på arbejde. I alt reduceres den højeste marginalskat med 7,5 pct.point. Endvidere forhøjes indkomstgrænsen for topskat. Isoleret set reduceres indkomstskatten mv. med 29 mia. kr. Til gengæld hæves skatten på forurening og energiforbrug. Skattereformen vurderes at styrke arbejdsudbuddet og bidrage til opfyldelse af kravene i 2015-planen.
- Aftale om en grøn transportpolitik fra januar 2009 omfatter bl.a. nye bæredygtige teknologier, mere og bedre kollektiv trafik, et øget hensyn til natur og miljø, mindre støj samt bedre trafiksikkerhed.
- Partierne bag Jobplanen godkendte i efteråret 2008 den trepartsaftale om nedbringelse af sygefraværet, som regeringen indgik med arbejdsmarkedets parter i slutningen af september 2008. Der sættes ind med 39 nye initiativer og arbejdsudbuddet forventes at øges svarende til 4.000 personer.
- Regeringen har i marts 2009 lanceret en afbureaukratiseringsplan (LET Administration) med 37 konkrete initiativer, der vil lette de administrative byrder for erhvervslivet med ca. 4 mia. kr. årligt og betyde, at regeringens mål om at reducere de administrative byrder med op til 25 pct. i 2010 nås.
- Regeringen har lanceret et omfattende Grøn Vækst udspil på 13,5 mia. kr., som skal sikre renere vand, færre drivhusgasser, mere og bedre tilgængelig natur samt et grønnere landbrugs- og fødevarerhverv i vækst. Målet er et samfund, hvor der satses massivt på grøn adfærd og grøn teknologi for at løse miljø-, klima- og naturudfordringerne og samtidig skabe en mere grøn vækstøkonomi.

Anm.: For en nærmere gennemgang af regeringens initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, se appendiks 2.

Tabel 3 Danmarks konkurrencedygtighed – styrker og svagheder

Mål	Under OECD-gennemsnittet	Mellem OECD-gennemsnittet og top 5	Top 5
1. Velstand		Produktivitet ↘ Samlet arbejdsudbud ↗	
2. Klima og miljø	Udledning af kvælstofoxider (NO_x) ↗ Udvaskning af kvælstof ↗	Udledning af CO₂/BNP ↗ Andel af vedvarende energi ↗	Energiintensitet (BE-forbrug/BNP) ↗ Udledning af svovldioxid ↗
3. Sammenhængskraft	Integration på arbejdsmarkedet ↗	Lav merledighed for kortuddannede ↗	Lille lønforskel mellem udd.grup. ↗ Lille andel med relativ lav indkomst ↘ Lille risiko for længerevarende lav indkomst* ↘
Områder af betydning for konkurrencedygtighed			
4. Effektivt arbejdsudbud	Arbejdstimer per beskæftiget ↗ Højt lønnes incitament til en ekstra indsats ↗ Udenlandsk arbejdskraft ↗	Lavt sygefravær Lavt lønnes incitament til en ekstra indsats ↗	Erhvervsfrekvens ↗
5. Fleksibelt arbejdsmarked	Økonomisk incitament til arbejde ↗	Lav strukturledighed ↗	Lav ungdomsledighed ↘ Fleksibel regulering Mobilitet* ↘ Voksen- og efteruddannelse* ↗ Ufaglærtes deltagelse i VEU* ↗
6. Folkeskolen	Stor andel dygtige elever	Fagligt niveau i læsning Fagligt niveau i matematik Fagligt niveau i naturfagene Dygtige elevers færdigheder Lille andel svage elever	Holdning til samarbejde Svage elevers færdigheder
7. Ungdomsuddannelser		Andel 25-34-årige med en ungdomsuddannelse ↗	
8. Videregående uddannelser	Andel med uddannelse inden for teknik, natur eller sundhed Lav gennemførelsesalder ↗	Andel 25-34-årige med videregående uddannelse ↗ Andel internationale studerende ↗	
9. Offentlig forskning og universiteter		Nyttiggørelse af off. forskning Offentlige bevillinger til FoU ↗	Videnskabelige publikationer ↗ Videnskabelige citationer ↗
10. Virksomhedernes forskning, udvikling og innovation	Omsætning fra nye produkter* ↗ Samspil med universiteter mv.* ↘	Andel af innovative virksomheder* ↘ Privat forskning og udvikling* ↗ Samspil med kunder* ↘ Patentering (EPO) ↗	
11. Konkurrence	Prisniveau*	Avancer* EU-udbud af offentlige opgaver* Mærkesregulering Håndhævelse	Frit valg på velfærdsområderne*
12. Åbenhed over for omverden	Enhedslønomkostninger ↘	Udenrigshandel ↗ Danske direkte investeringer i udlandet ↗ Udenlandske direkte investeringer i Danmark ↗	Eksportens indhold af up-market produkter* ↘
13. Iværksættere		Andelen af vækstiværksættere ↗ Venturekapital ↘ Tidsforbrug og omkostninger ved etablering af virksomhed	Etableringsrater* ↗
14. Velfungerende finansielle markeder		Effektivt aktiemarked* ↗ Virksomhedernes bruttoinvesteringer ↗ Effektivt bankmarked	Effektivt marked for boligfin.*
15. Effektiv offentlig service og regulering			Good Governance ↗ Lave administrative byrder* ↗ E-parathed
16. Sund samfundsøkonomi		Rente (lang) Afdæmpet og stabil inflation ↘	Offentlig saldo ↘

Anm.: ↗ og ↘ angiver hhv. fremgang og tilbagegang i Danmark siden Konkurrenceevnerede-gørelse 2008. Top 5 dækker over, at Danmark placerer sig blandt de 5 bedste lande i OECD. * Data for europæiske lande. Status og udvikling er nærmere beskrevet i kapitel 1-16.

■ Høj velstand

Det er regeringens mål, at Danmark fortsat skal være et af verdens rigeste lande. Det er forudsætningen for en høj levestandard. Det gælder både i forhold til det forbrug, vi kan have som private personer og kvaliteten af den service, vi modtager fra det offentlige.

Udgangspunktet er godt. Danmark ligger i dag blandt de ti lande, der har den højeste velstand per indbygger. Men det er ingen selvfølge, at vi fastholder den position og følger med de andre velstående lande, når det atter går opad på de internationale markeder.

Et højt velstandsniveau forudsætter en høj værdiskabelse per indbygger. Det kan både opnås ved at arbejde mange timer og ved at være meget produktiv i de timer, der arbejdes.

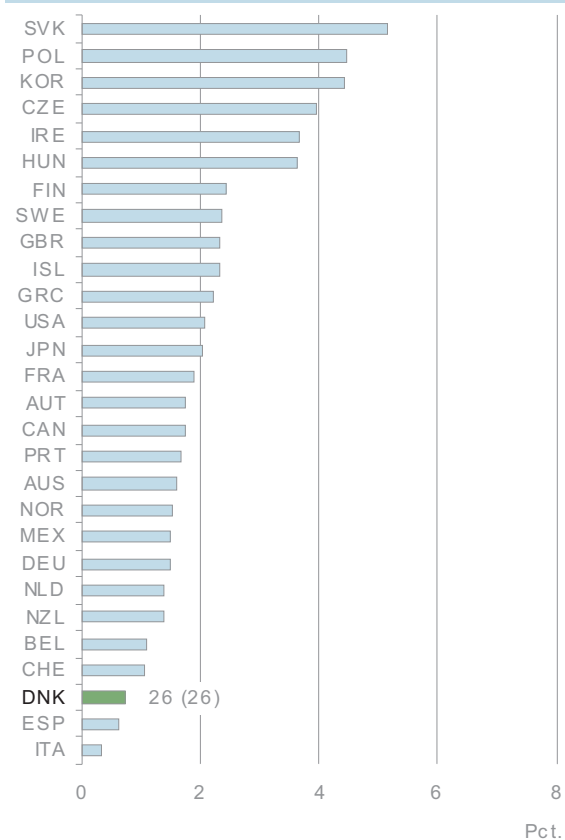
Når Danmark i de senere år har formået at fastholde sin placering blandt de 10 mest velstående lande i OECD, skyldes det en betydelig forøgelse af arbejdsudbuddet frem mod konjunkturtilbageslaget i andet halvår af 2008. Væksten i produktiviteten har derimod været moderat set over en årrække, og fremadrettet vil demografien trække væksten ned.

Det er afgørende at sikre produktivitetsvæksten fremover, hvis det nuværende høje velstandsniveau skal fastholdes.

Langt hovedparten af OECD-landene har haft en højere produktivitetsvækst end Danmark set over de sidste 10 år. Det gælder både lande, hvor det samlede velstandsniveau er højere og lavere end i Danmark, se figur 4.

Tidligere er den svage danske produktivitetsvækst delvist blevet opvejet af, at danske eksportvarer har kunnet sælges til relativt høje priser – og derved sikret Danmark bytteforholdsgevinster. Det har imidlertid ikke været tilfældet i 2006 og 2007.

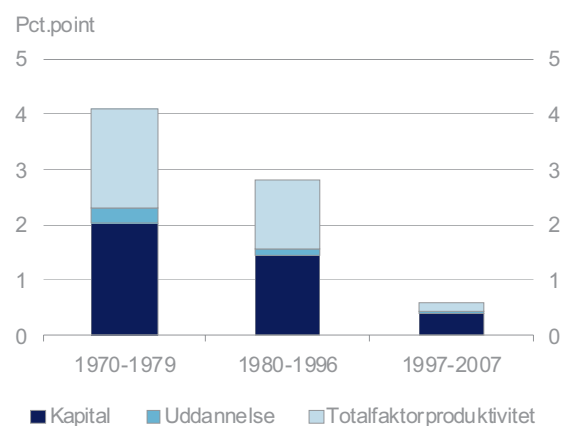
Figur 4 Produktivitetsvækst, 1997-2007

Kilde: Stat OECD.

Den svage produktivitetsudvikling skyldes bl.a. fald i anvendelse af kapital per arbejdstime, se figur 5. Det kan desuden have spillet en vis rolle, at opsvinget har åbnet jobmarkedet for personer med svagere forudsætninger.

Figur 5 Bidrag til produktivitetsvækst

Kilde: Danmarks Statistik.

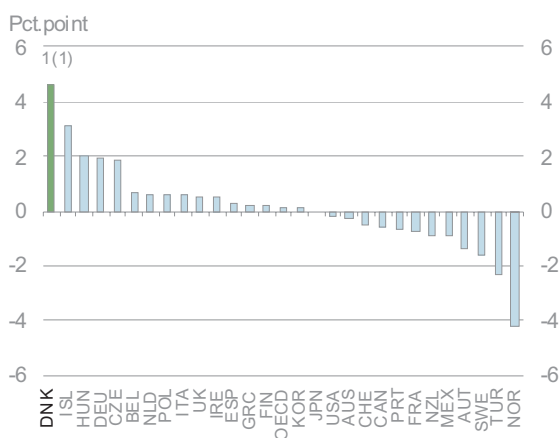
Læs mere i kapitel 1.

■ Et bæredygtigt klima og miljø

En ambitiøs energi- og klimapolitik er ikke en hindring for økonomisk vækst. I forhold til den økonomiske aktivitet udleder Danmark i dag en tredjedel mindre CO₂ og andre drivhusgasser end i første halvdel af 90'erne. Også den samlede udledning af drivhusgasser er nedbragt.

Udviklingen skyldes dels den teknologiske udvikling, dels energipolitikken, som bl.a. har understøttet udbygningen af vedvarende energi. Danmark er det OECD-land, der har øget andelen af vedvarende energi mest de seneste ti år, se figur 6.

Figur 6 Ændring i andel af vedvarende energi

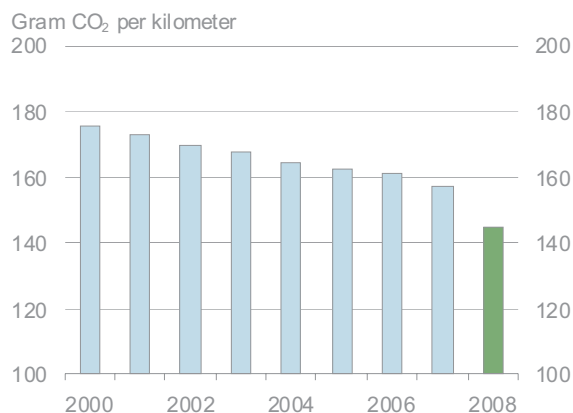

Anm.: Ændring i gennemsnitlige andel af vedvarende energi fra perioden 1997-2001 til perioden 2002-2006. Kilde: OECD, IEA dataservices.

Inden for transportsektoren er CO₂-udledningen steget. Stigningen dækker over to modsatrettede effekter. Transportomfanget er steget, mens personbilernes brændstoføkonomi er forbedret, se figur 7.

Det seneste års fald i nyindregistrerede personbilers CO₂-udledning skal blandt andet ses i sammenhæng med omlægningen af bilbeskatningen i april 2007.

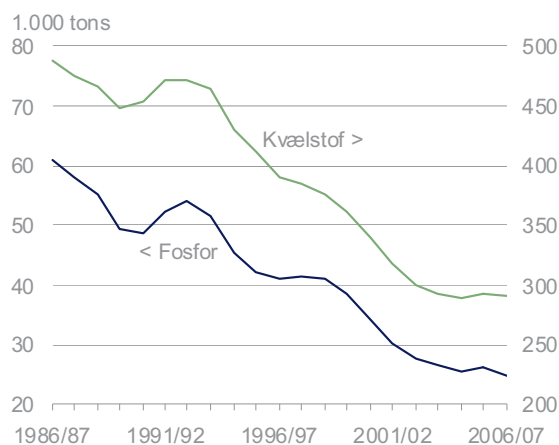
Figur 7 Nyindregistrerede personbilers CO₂-udledning, 2000-2008

Kilde: Færdselsstyrelsen.

På miljøområdet er der også fremgang. Udledningen af skadelige partikler til luften er faldet igennem en årrække. Og landbrugets udledning af næringsstoffer til vandmiljøet er mindsket siden 1985, hvor den første vandmiljøplan trådte i kraft, se figur 8.

Figur 8 Overskud af kvælstof og fosfor, 1986-2007

Kilde: Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, ÅU.

Med Grøn Vækst har regeringen fremlagt en plan for mere og bedre natur, som skal skabe rammerne for, at Danmark lever op til sine fremtidige internationale forpligtelser på vandmiljø- og naturområdet.

Læs mere i kapitel 2.

■ Stærk sammenhængskraft

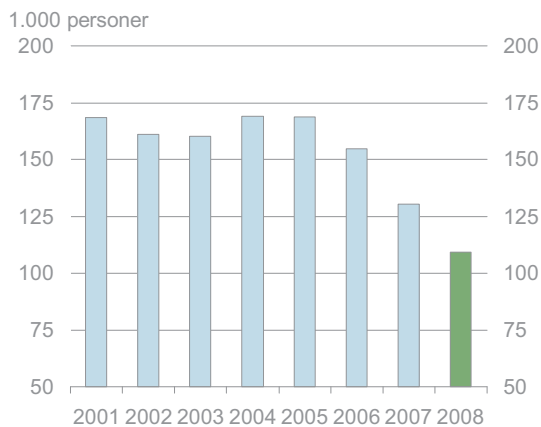
Det er regeringens mål, at Danmark skal have en stærk sammenhængskraft, så vi fortsat har et trygt samfund uden store skel.

Den danske sammenhængskraft understøttes generelt af en høj erhvervsdeltagelse og små indkomstforskelle. For den enkelte spiller en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet en afgørende rolle for evnen til at forsørge sig selv og tilhørsforholdet til samfundet.

I den nuværende situation, hvor ledigheden stiger, er det afgørende at fastholde et arbejdsmarked, der er inkluderende over for grupper, som tidligere har haft svært ved at få fodfæste på arbejdsmarkedet.

Gennem de seneste år har stadig flere fået fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Antallet af personer på kanten af arbejdsmarkedet er faldet betydeligt fra 2005 til 2008, se figur 9.

Figur 9 Personer på kanten af arbejdsmarkedet, 2001-2008

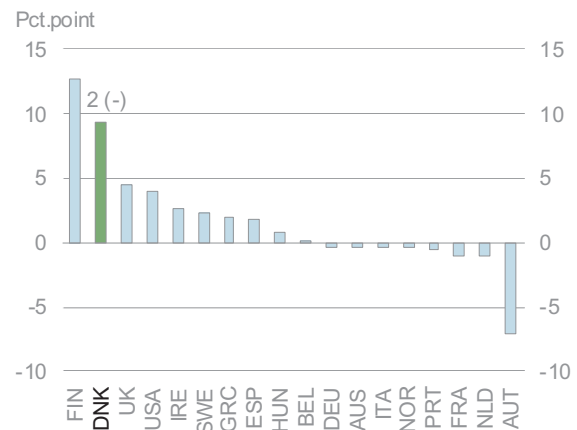

Anm.: Modtagere af midlertidige indkomsterstøttende ydelser i mindst 80 pct. af tiden de seneste tre år.

Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på forløbsdatabasen dream-registeret.

Samtidig har indvandrere fra ikke-vestlige lande fået en stadig stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet. Der er sket en markant indsnævring af forskellen i beskæftigelsesfrekvensen mellem personer af dansk og udenlandsk herkomst siden 2000, se figur 10.

Figur 10 Reduktion af beskæftigelsesgab for indvandrere, 2000-2006

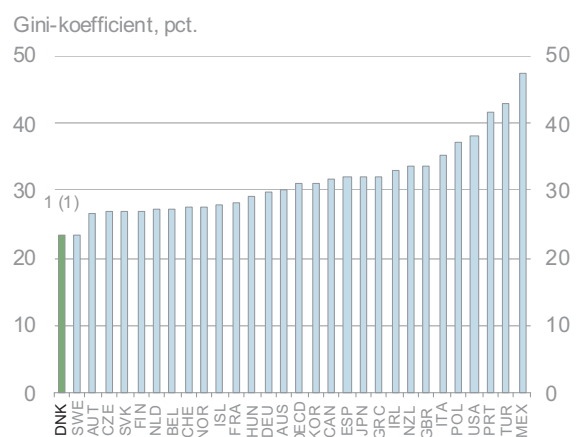

Kilde: International Migration Outlook, OECD Sopemi 2008 og egne beregninger.

Danmark er et af de lande, hvor lønforskellene mellem uddannelsesgrupper er mindst. Merledigheden for kortuddannede er fortsat i midterfeltet, men forskellen er indsnævret i løbet af det seneste år.

De seneste OECD-tal viser, at Danmark sammen med Sverige er det OECD-land, hvor indkomstforskellene er mindst, se figur 11.

Figur 11 Indkomstforskelle, 2005

Anm.: Hele befolkningen.

Kilde: OECD, Growing Unequal?, 2008.

Danmark er desuden det OECD-land, hvor den mindste andel af befolkningen har en relativt lav disponibel indkomst.

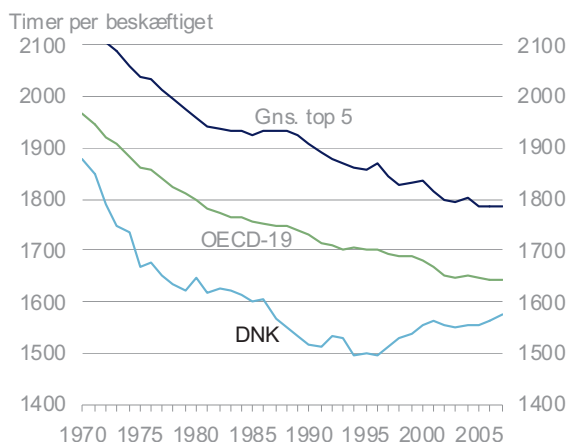
Læs mere i kapitel 3.

■ Effektivt arbejdsudbud

Befolkningens arbejdsudbud er afgørende for vækst og velstand. Jo flere, der deltager på arbejdsmarkedet – og jo mere de bidrager – jo større velstand kan man skabe per indbygger.

Danskerne er blandt de mest aktive på arbejdsmarkedet i OECD-landene. Til gengæld arbejder de danske beskæftigede færre timer end de beskæftigede i de fleste andre OECD-lande, se figur 12.

Figur 12 Årlig arbejdstid per beskæftiget, Danmark og OECD, 1970-2007

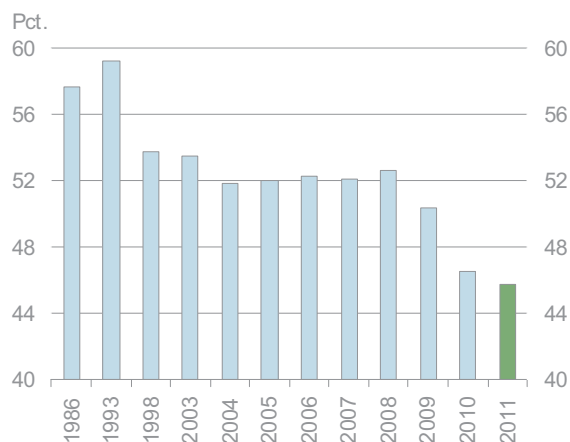
Kilde: OECD.STAT.

Et stort og effektivt arbejdsudbud har afgørende betydning for konkurrencekraften efter krisen. I de senere år er arbejdsudbuddet øget, hvilket både afspejler større erhvervsfrekvens og højere arbejdstid.

Skatten på den sidst tjente krone har betydning for den økonomiske gevinst ved at øge antallet af arbejdstimer eller indsatsen i de timer, der arbejdes.

Den gennemsnitlige marginalskat for fuldtidsbeskæftigede er faldet meget siden starten af 90'erne. Med *Forårspakke 2.0* er der udsigt til en markant reduktion i skatten på den sidst tjente krone i 2010 og 2011, se figur 13.

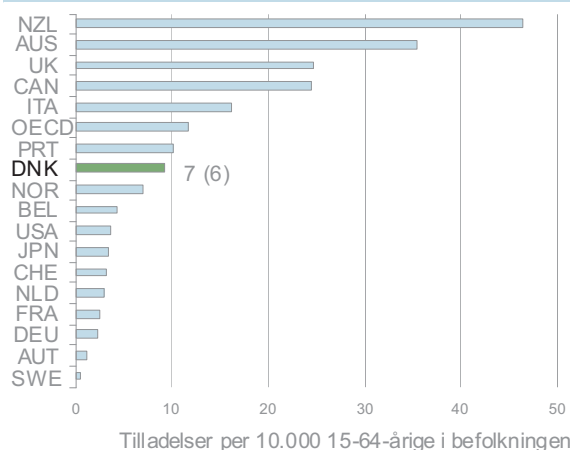
Figur 13 Gennemsnitlig marginalskat for fuldtidsbeskæftigede, 1986-2011

Kilde: Finansministeriet (2004), Fordeling og Incitamenter (for årene 1986 og 1993) samt andre beregninger fra Finansministeriet.

Udenlandsk arbejdskraft kan levere et værdifuldt bidrag til den danske arbejdsstyrke i perioder, hvor der er mangel på arbejdskraft. Samtidig kan udenlandske specialister bidrage positivt til Danmarks produktivitet og konkurrencekraft. Danmark placerer sig omkring midterfeltet blandt OECD-landene, når det kommer til at tiltrække udenlandsk arbejdskraft til beskæftigelse, se figur 14.

Figur 14 Opholdstilladelser til beskæftigelse, 2006

Kilde: OECD (2008), *International Migration Outlook*, OECD.STAT samt egne beregninger.

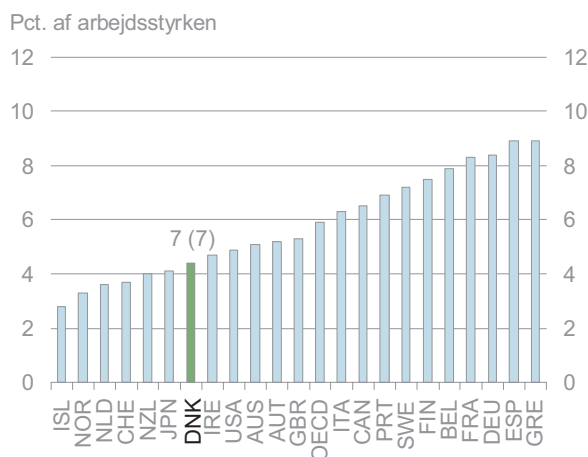
Læs mere i kapitel 4.

Fleksibelt arbejdsmarked

Dansk og international økonomi er ramt af en markant svækkelse af konjunkturerne. Det slår ud i stigende ledighed, også i Danmark. Danmark er dog fortsat blandt de lande i verden, der har den laveste ledighed. Det skyldes bl.a. den danske arbejdsmarkedsmodel, som bygger på høj fleksibilitet, økonomisk sikkerhed i tilfælde af ledighed og en aktiv arbejdsmarkedspolitik med effektive rådighedsregler.

Den strukturelle ledighed i Danmark lå i 2007 tæt på top 5 blandt OECD-landene, se figur 15.

Figur 15 Strukturel ledighed, 2007

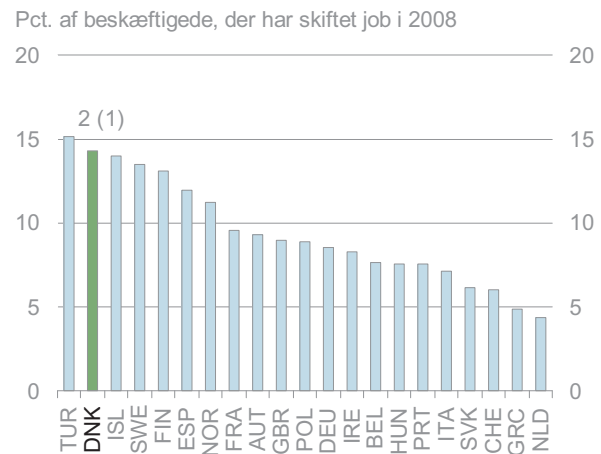
Kilde: OECD (2009), Economic Outlook No. 84.

Det strukturelle ledighedsniveau i Danmark er reduceret yderligere i 2008. Det vidner om, at Danmark generelt har et velfungerende og fleksibelt arbejdsmarked, der sikrer et forholdsvist lavt ledighedsniveau under både høj- og lavkonjunkturer.

En høj mobilitet på arbejdsmarkedet øger antallet af jobåbninger og gør det lettere for ledige at finde ny beskæftigelse, eventuelt i en ny branche. Det danske arbejdsmarked er kendetegnet ved, at de beskæftigede ofte skifter job. Beskæftigede i Danmark er således blandt de mest mobile i Europa, kun overgået af Tyrkiet, se figur 16.

Den høje mobilitet indikerer en fleksibel og omstillingsparat arbejdsstyrke.

Figur 16 Jobskifte blandt beskæftigede, 2008

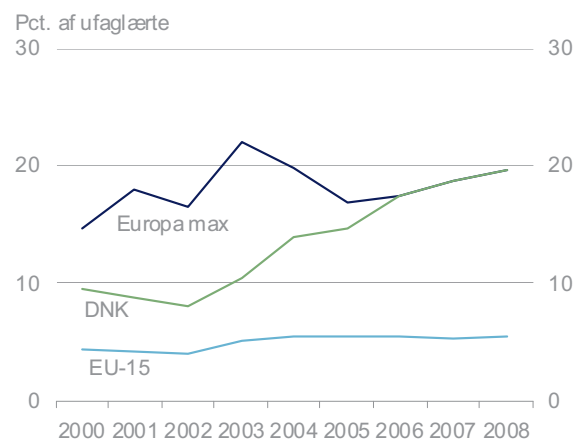

Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

Løbende opkvalificering af arbejdsstyrken kan sikre, at arbejdskraften matcher behovene på arbejdsmarkedet og dermed understøtte arbejdsstyrkens fleksibilitet.

Danmark er det land i Europa, som har den største deltagelse i voksen- og efteruddannelse (VEU). Området har været inde i en positiv udvikling siden 2002. Samtidig er Danmark det land i EU, hvor flest blandt de ufaglærte – som erfaringsmæssigt er den gruppe, der har størst gavn af VEU – deltager i uddannelsesaktiviteter, se figur 17.

Figur 17 Ufaglærtes deltagelse i uddannelse, 30-64-årige

Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

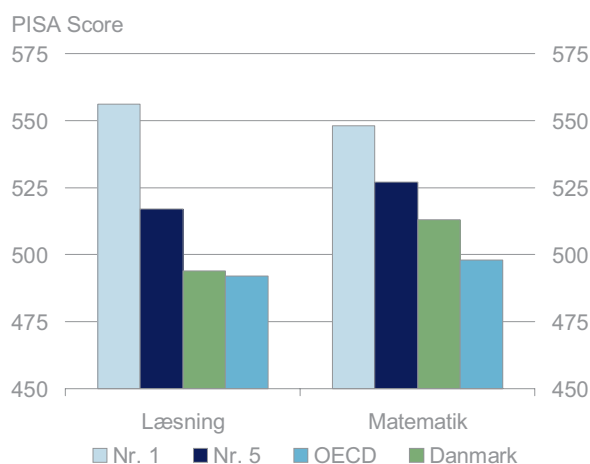
Læs mere i kapitel 5.

Verdens bedste folkeskole

Grundlæggende faglige færdigheder er afgørende for at få en uddannelse og begå sig på arbejdsmarkedet og i samfundet.

De faglige færdigheder blandt 15-årige danske elever er ikke på niveau med de bedste lande. I matematik er de faglige færdigheder dog noget over gennemsnittet, men uden for top fem, se figur 18.

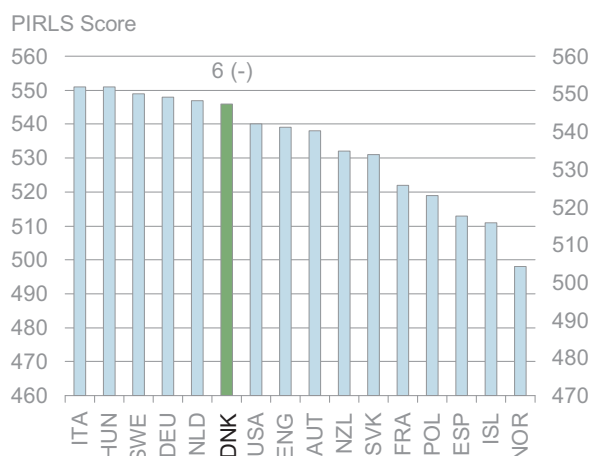
Figur 18 Faglige færdigheder blandt 15-årige, 2006

Kilde: OECD, PISA 2006.

Danske elever i 4. klasse placerer sig bedre i læsning end 15-årige, se figur 19. Det kan på sigt føre til et kompetenceløft længere fremme i uddannelsessystemet.

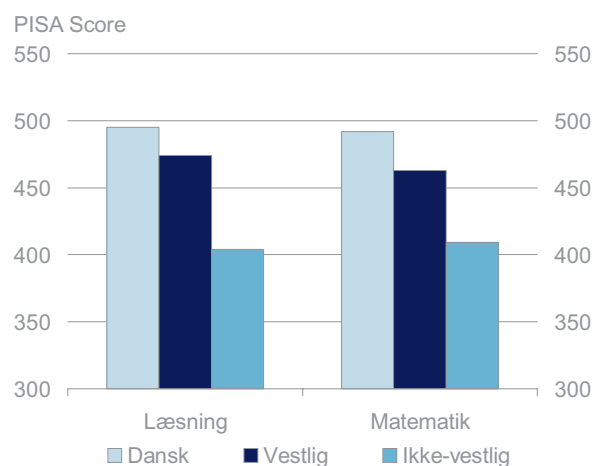
Figur 19 Læsefærdigheder i 4. klasse, 2006

Kilde: IEA, PIRLS 2006.

Svage faglige færdigheder kan i mange tilfælde være en barriere i forhold til at gennemføre videre uddannelse. 15-årige indvandrere og efterkommere af ikke-vestlig herkomst er overrepræsenteret blandt elever med et lavt fagligt kompetenceniveau og har generelt en lavere PISA-score i både læsning og matematik end elever af dansk herkomst, se figur 20.

Figur 20 PISA-score for elever med dansk og ikke-vestlig herkomst, 2005

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed (2008), PISA Etnisk 2005.

De svageste elever i Danmark har dog et relativt højt kompetenceniveau sammenlignet med de svageste elever i andre lande.

Til gengæld ligger de faglige færdigheder blandt de stærkeste danske elever ikke på niveau med de stærkeste elever i de bedst placerede OECD-lande. I 2006 placerede Danmark sig nogenlunde på niveau med gennemsnittet i både læsning og matematik, men et stykke uden for top fem.

Det er regeringens mål, at de stærke elever skal være på niveau med de bedste i andre lande. Undervisningen af børn med særlige talenter og forudsætninger skal understøttes. Dette skal blandt andet ske ved, at der allerede i læreruddannelsen er fokus på undervisningen af denne gruppe.

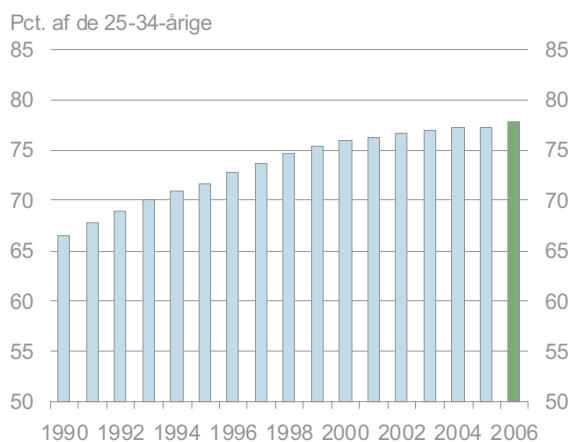
Læs mere i kapitel 6.

■ Ungdomsuddannelse til alle

En ungdomsuddannelse giver et godt afsæt for et aktivt arbejdsliv og videre uddannelse.

Andelen af danskere med mindst en ungdomsuddannelse er stigende. I 2006 havde knap 78 pct. af de 25-34-årige en ungdomsuddannelse eller højere uddannelse, se figur 21.

Figur 21 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse, 1990-2006

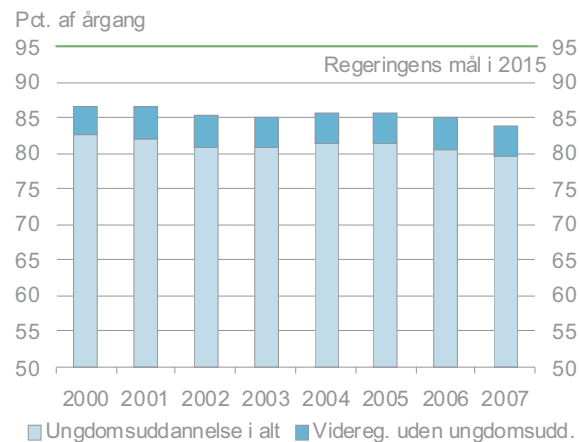
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Danmark er nu et af de otte bedst placerede OECD-lande.

Næsten alle unge påbegynder før eller siden en ungdomsuddannelse, men en del falder fra igen. Udfordringen er størst på de erhvervsrettede ungdomsuddannelser.

Det er regeringens mål, at mindst 95 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2015. Med den adfærd, der er i uddannelsessystemet i dag (2007), forventes knap 84 pct. af en ungdomsårgang at gennemføre mindst en ungdomsuddannelse inden for 25 år efter 9. klasse. Det er lidt mindre end i 2006, se figur 22.

Figur 22 Forventet gennemførelse 25 år efter 9. klasse, 2000-2007

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Faldet afspejler alene en ændret uddannelsesadfærd blandt de lidt ældre aldersgrupper. Flere får således en ungdomsuddannelse inden for fem år efter 9. klasse. Faldet for de ældre skal ses i lyset af de gode beskæftigelsesmuligheder i 2007, som kan have afholdt nogle fra at påbegynde en uddannelse.

Det gennemsnitlige tidsforbrug frem mod en erhvervsrettet ungdomsuddannelse er faldet betydeligt de seneste år. Det skyldes bl.a., at færre unge tager en dobbelt ungdomsuddannelse, og at de har mindre forsinkelse undervejs.

Også i forbindelse med overgangen til videregående uddannelser er der mindre forsinkelse. Flere studenter fra de gymnasiale uddannelser overgår til videregående uddannelse og næsten to tredjedele af de almengymnasiale studenter påbegynder en videregående uddannelse inden for to år. Blandt de erhvervs-gymnasiale studenter er det omkring halvdelen.

Samtidig går en stigende andel af studenterne i gang med en videregående uddannelse inden for natur, teknik og sundhed.

Læs mere i kapitel 7.

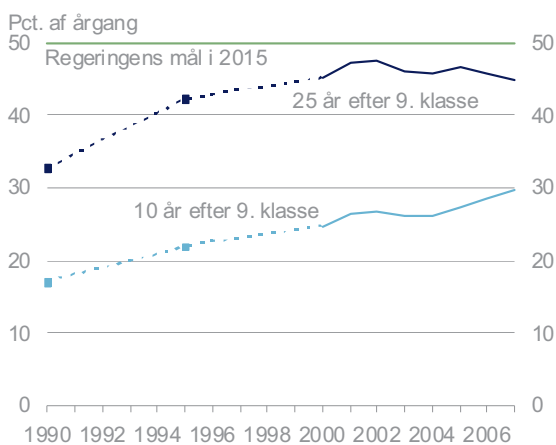
Flere højtuddannede

Et højt uddannelsesniveau er en forudsætning for, at danske virksomheder kan begå sig i den globale konkurrence, og for at den offentlige sektor kan levere service af høj kvalitet.

Stadig flere danskere har en videregående uddannelse, men i det seneste år har fremgangen været større i andre lande. Danmark er derfor rykket lidt ned i det internationale felt. Omkring 1 pct.point adskiller Danmark fra en placering i top fem.

Det er regeringens mål, at 50 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2015. Med den adfærd, der er i uddannelsessystemet i dag (2007), forventes knap 45 pct. af en ungdomsårgang at gennemføre en videregående uddannelse inden for 25 år efter 9. klasse. Det er lidt mindre end i 2006, se figur 23.

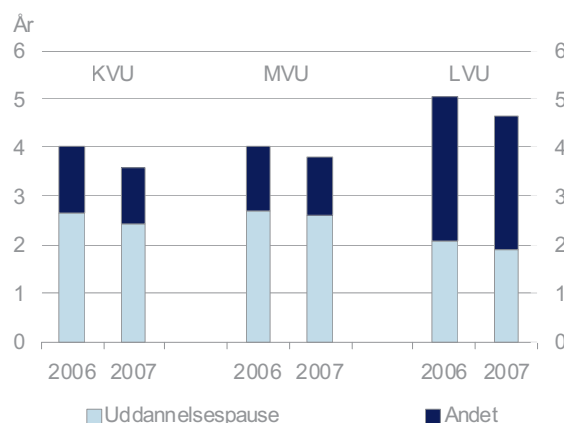
Figur 23 Andel der vil gennemføre en videregående uddannelse, 1990-2007

Anm.: Baseret på profilmodellen. Før 2000 er der kun beregnet tal for 1990 og 1995. Mellemliggende år er beregnet vha. lineær interpolation.
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Til gengæld forventes flere at gennemføre en videregående uddannelse inden for ti år efter 9. klasse. Samtidig er det ekstra tidsforbrug i forhold til den direkte vej fra 9. klasse reduceret markant fra 2006 til 2007 for både korte, mellemlange og lange videregående uddannelser, se figur 24.

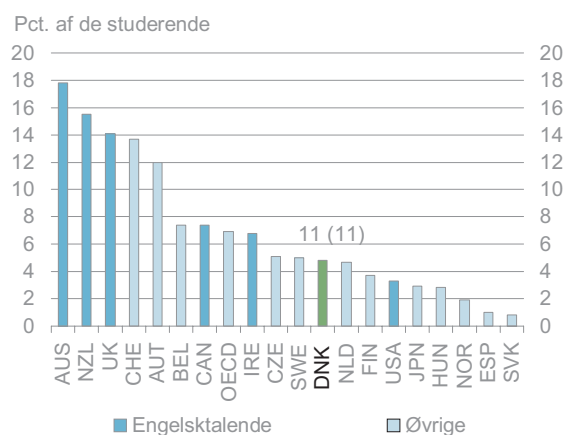
Figur 24 Ekstra tidsforbrug

Anm.: Baseret på profilmodellen. Andet dækker bl.a. over studieskift og forsinkelse ift. normering.
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Det globale uddannelsesmarked stiller krav om attraktive danske uddannelsesmiljøer, som kan tiltrække de bedste udenlandske studerende og undervisere. Internationale studerende udgjorde knap 5 pct. af de studerende på videregående uddannelser i 2006. Det giver Danmark en forholdsvis god placering i sammenligning med andre ikke-engelsktalende OECD-lande, se figur 25.

Figur 25 Internationale studerende, 2006

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

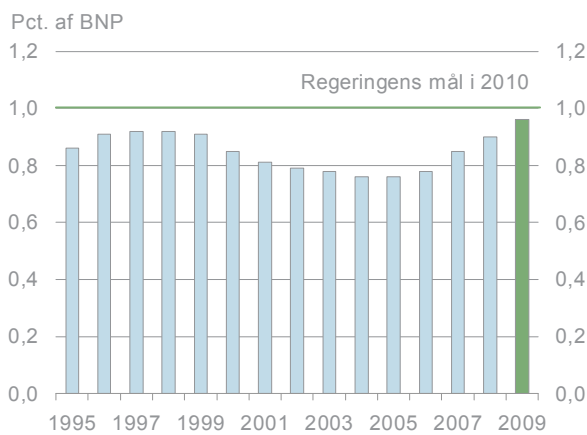
Læs mere i kapitel 8.

■ Styrket offentlig forskning

Offentlig forskning og udvikling er en vigtig kilde til ny viden og nye idéer, som kan nyttiggøres i erhvervslivet og skabe vækst og velstand i samfundet. Universiteternes forskning er desuden med til at øge kvaliteten af de danske forskningsbaserede uddannelser.

Med Globaliseringsaftalen er der afsat midler til offentlig forskning og udvikling, så Danmark fra 2010 bruger 1 pct. af BNP på offentligt finansieret forskning og udvikling. Bevillinger til forskning er således steget markant de seneste år og udgør 0,96 pct. af BNP i 2009, se figur 26.

Figur 26 Offentlige bevillinger til forskning og udvikling, 1995-2009

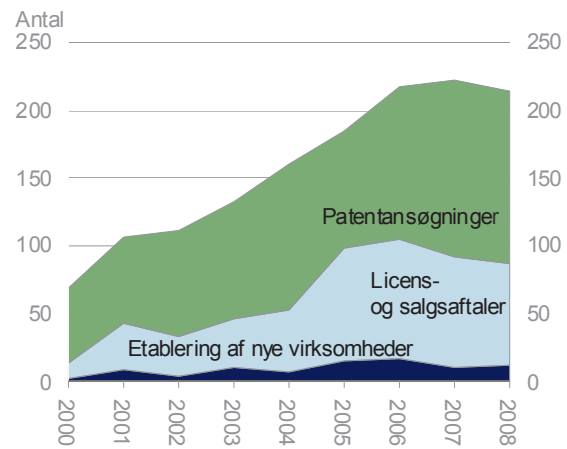
Anm.: Budgettal. Ændringer i opgørelsesmetoden forringer sammenligneligheden før og efter 1999.
Kilde: Danmarks Statistik og Finansministeriet.

Regeringens mål er, at den offentlige forskning skal være nyskabende, og kvaliteten skal kunne måle sig med den bedste i verden. Dansk forskning er fortsat af international høj kvalitet. Danmark er et af de lande med flest videnskabelige publikationer per indbygger, og hvor forskere citeres oftest af andre forskere.

Det er vigtigt, at den viden, der skabes i offentlige forskningsinstitutioner, også fører til innovation i den private sektor. Fra 2000 til 2008 har Danmark oplevet en betydelig vækst i antallet af offentlige forskningsresultater,

der nyttiggøres via patenter, licens- og salgsaftaler mv., se figur 27.

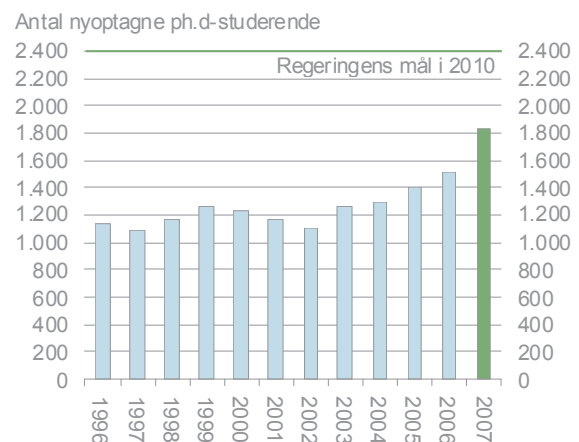
Figur 27 Nyttiggørelse af offentlig forskning, 2000-2008

Anm.: For optionsaftaler se kapitel 9.
Kilde: Forsknings og Innovationsstyrelsen 2008. Kommercialisering af forskningsresultater - statistik 2008.

Udbuddet af kvalificerede forskere er en forudsætning for forskning på et højt niveau. Regeringens mål er, at antallet af ph.d.-studerende skal øges til 2.400 i 2010. I 2007 er antallet steget til over 1.800, se figur 28.

Figur 28 Nyoptagne ph.d.-studerende, 1996-2007

Kilde: Ph.d.er i tal – forskeruddannelsesstatistik 2005-2006. Data fra 2007 er fra Danmarks Statistik.

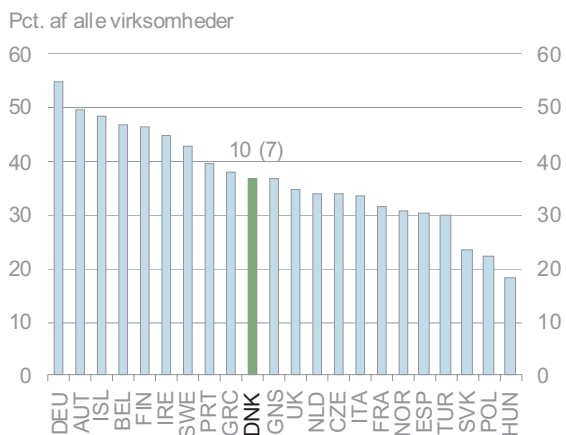
Læs mere i kapitel 9.

Virksomhedernes innovation

Danske virksomheders evne til at omsætte forskning, viden og ideer til nye produkter og processer med kommerciel værdi er en væsentlig konkurrenceparameter på de globale markeder.

Det er regeringens målsætning, at de danske virksomheder skal være blandt de mest innovative i verden. Danmark ligger i midterfeltet i OECD, idet knap 40 pct. af de danske virksomheder introducerede én eller flere produkt- eller procesinnovationer fra 2004-2006, se figur 29.

Figur 29 Produkt- og/eller procesinnovative virksomheder, 2004-2006

Anm.: Andel virksomheder som er produkt- og/eller procesinnovative, ekskl. igangværende aktiviteter.
Kilde: Eurostats innovationsundersøgelse.

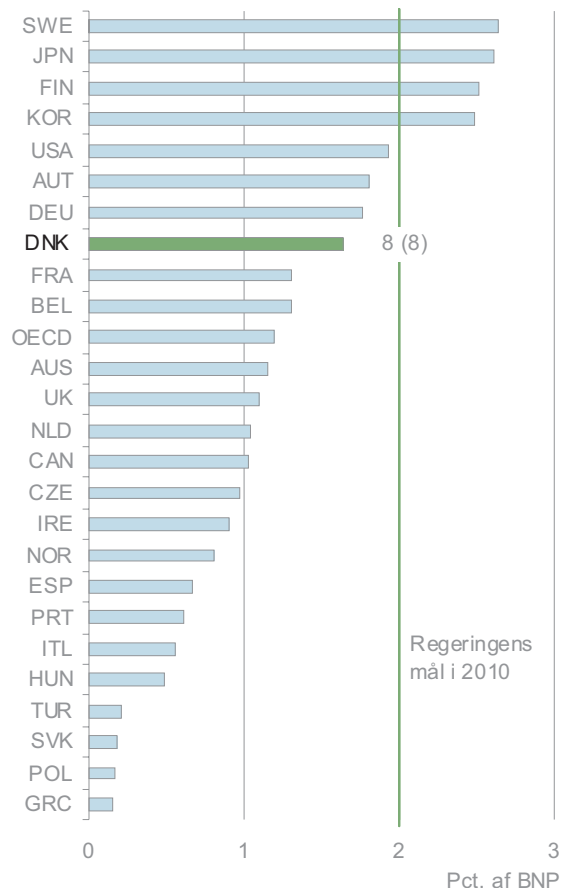
I det seneste år er der sket et mindre fald i andelen af innovative virksomheder. For innovative virksomheder er omsætningen fra nyudviklede produkter til gengæld steget, hvilket tyder på, at innovation får stadig større kommerciel betydning for dansk erhvervs- liv.

Forskning og udvikling har betydning for virksomhedernes innovationsaktiviteter. Det er regeringens mål, at den private sektor skal bruge mindst 2 pct. af BNP på forskning og udvikling i 2010.

Andelen af private investeringer i forskning og udvikling er også steget i 2007. Der er dog

stadig et stykke op til de lande, hvor virksomhederne investerer mest, se figur 30.

Figur 30 Private investeringer i forskning og udvikling, 2007

Anm: Foreløbige oplysninger. For JPN, KOR, POL, ESP, TUR, UK og OECD er det seneste år 2006.
Kilde: OECD Main Science and Technology Indicators, volume 2008/2.

Virksomheder kan anvende patenter til at beskytte værdien af forskningsresultater eller nye produkter. Danske virksomheder indgiver stadig flere internationale patentansøgninger til den europæiske patentorganisation (EPO), og Danmark lå i 2007 nr. 6 i OECD.

Regeringen har igangsat en række initiativer, der skal styrke innovation i danske virksomheder. Danske virksomheder kan nu få støtte og rådgivning gennem en IP-intropakke. Pakken består bl.a. af rådgivning hos Væksthuse- ne.

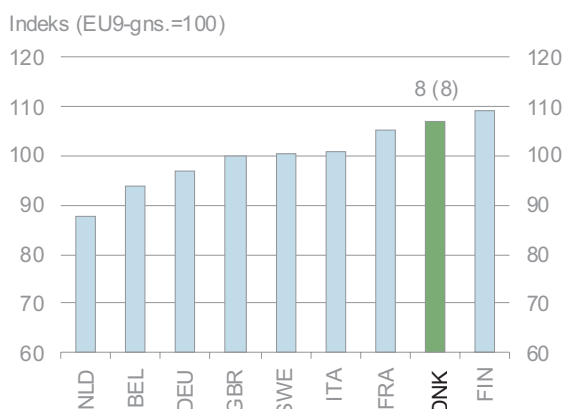
Læs mere i kapitel 10.

■ Stærkere konkurrence

En effektiv konkurrence er en vigtig drivkraft for vækst. Hvis konkurrencen er stærk, flyttes ressourcerne hurtigere hen til de mest effektive virksomheder og kan samtidig stimulere virksomhedernes innovation og fornyelse. Det skaber bedre produkter og lavere priser og er dermed godt for både samfundet og forbrugerne.

Konkurrencen i Danmark er ikke på højde med de bedste OECD-landes. Danske forbrugere betaler relativt høje priser for varer og tjenester sammenlignet med forbrugerne i andre velstående lande, se figur 31.

Figur 31 Velstandskorrigerede nettopriser i 9 EU-lande, 2007

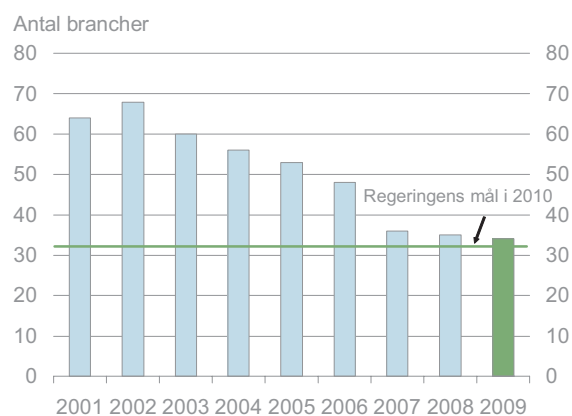
Anm.: Priserne er korrigeret for moms, afgifter og velstand.

Kilde: Konkurrencestyrelsen, Eurostat og OECD.

Der er imidlertid tegn på, at konkurrencen er intensiveret i Danmark. Målt ved det danske konkurrenceindeks er konkurrencen i Danmark forbedret fra 2000 til 2006 både bredt i økonomien og i brancherne med de største konkurrenceproblemer.

Desuden er antallet af brancher med tegn på væsentlige konkurrenceproblemer faldet kraftigt fra 64 i 2001 til 34 i 2009, se figur 32.

Figur 32 Brancher med tegn på konkurrenceproblemer, 2001-2009

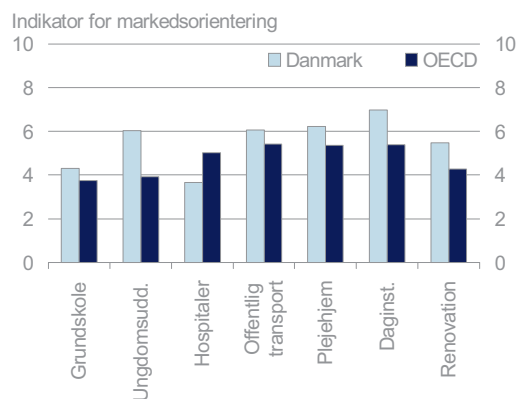

Anm.: Faldet fra 2006 til 2007 kan delvist tilskrives ændret brancheafgrænsning, som påvirker vurderingen af konkurrencen i fire brancher.

Kilde: Konkurrenceredegørelse 2009.

Konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver er et vigtigt redskab til at sikre fokus på kvalitet og effektivitet i den offentlige sektor. Danske kommuner og regioner integrerer oftere markedsmekanismer i opgaveløsningen end OECD-landene under et, se figur 33.

Figur 33 Markedsorientering i kommuner og regioners opgaveløsning, 2007

Kilde: OECD (2008), Arbejdsrapport nr. 626 mv.

For at fremme konkurrencen i den offentlige sektor, har regeringen i 2008 nedsat et Udbudsråd, som skal medvirke til at øge konkurrencen om offentlige opgaver.

Læs mere i kapitel 11.

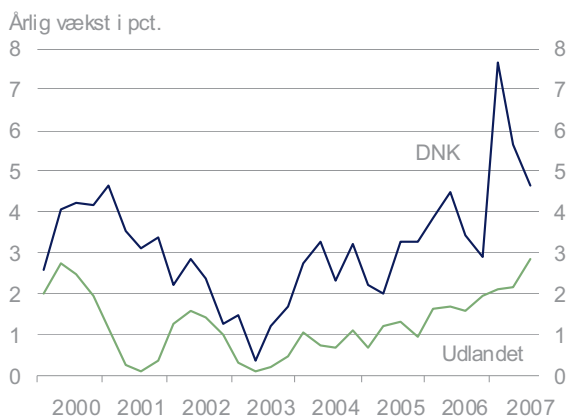
■ Åbenhed over for omverdenen

Danske virksomheder tager stadig mere del i globaliseringen. Den øgede åbenhed i form af stigende samhandel og flere internationale investeringer har hidtil leveret markante bidrag til velstandsfremgangen, og sådan vil det også være fremover.

I øjeblikket er situationen præget af finanskrisen og den globale økonomiske afmatning. Den danske samhandel med udlandet er faldet, men der er tegn på, at Danmark indtil videre er mindre ramt end mange andre lande. Det kan bl.a. skyldes Danmarks forholdsvis store eksport af mindre konjunkturfølsomme varer, som medicin, fødevarer og energi mv.

De seneste mange års tab af lønkonkurrenceevne kan gøre det vanskeligt at finde fodfæste på de internationale markeder, når krisen løjer af. I de senere år er de danske enhedslønomkostninger vokset hurtigere end enhedslønomkostningerne i Danmarks samhandelslande, se figur 34.

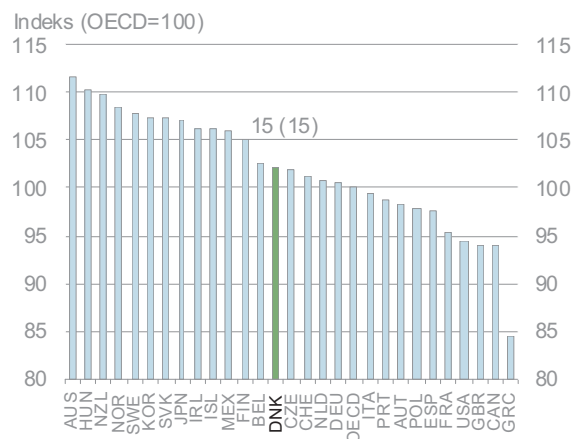
Figur 34 Udviklingen i enhedslønomkostninger, 2000-2008

Anm.: Udviklingen i lønomkostninger korrigeret for udviklingen i produktivitet.
Kilde: Finansministeriet.

Den stadige forværring af virksomhedernes lønkonkurrenceevne kan også være en del af forklaringen på, at Danmark ikke er lige så god til at udnytte sit eksportpotentiale som andre små åbne økonomier, se figur 35.

Figur 35 Udnyttelse af eksportpotentialet for varer, 2006

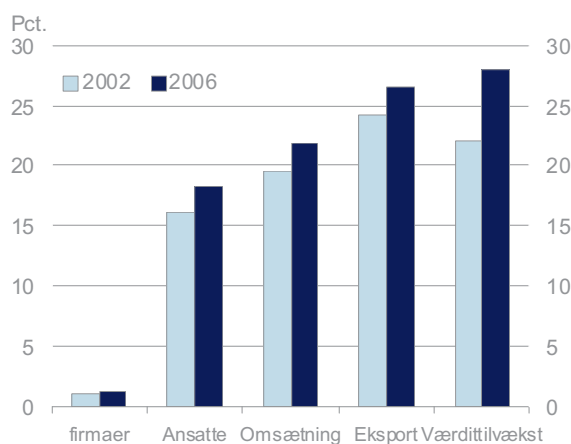

Anm.: En værdi større end 100 angiver, at landet udnytter sit eksportpotentiale bedre end gennemsnittet for OECD. Se i øvrigt Factbook.dk.
Kilde: Økonomi- og Erhvervsministeriet.

For at understøtte danske virksomheders eksport, har regeringen bl.a. etableret en eksportlånordning i regi af Eksport Kredit Fonden.

Stadig flere udenlandske virksomheder investerer i Danmark. En ny statistik viser, at de tegner sig for over 18 pct. af beskæftigelsen, og at deres værdiskabelse og eksport er højere end i andre virksomheder, se figur 36.

Figur 36 Betydning af udenlandsk ejede virksomheder

Anm.: Værditilvæksten er ekskl. landbrug, fiskeri, pengeinstitutter og forsikring.
Kilde: Danmarks Statistik.

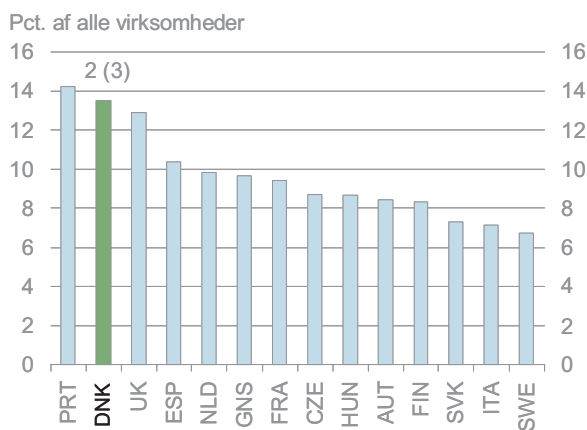
Læs mere i kapitel 12.

Flere vækstiværksættere

Iværksættere bidrager til vækst og dynamik i samfundet. Nye virksomheder, der afprøver nye innovative måder at gøre tingene på, er med til at udfordre eksisterende virksomheder. Iværksættere, der udvikler og markedsfører nye serviceydelser, produkter og teknologier, kan dermed styrke konkurrenceevnen.

Danmark har i en årrække været blandt de EU-lande med den højeste etableringsrate. I 2006 var 13½ pct. af virksomhederne i Danmark mindre end ét år gammel, hvilket svarer til næsten hver syvende virksomhed. Det betyder, at Danmark er rykket én placering frem i 2006, se figur 37.

Figur 37 Etableringsrater, 2006

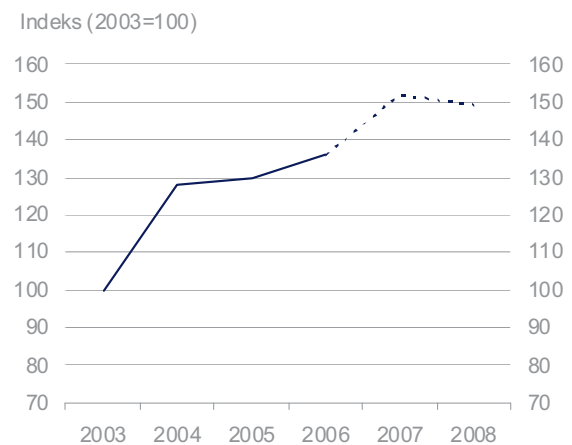
Anm.: Virksomheder, der har været aktive i under ét år, i pct. af samtlige virksomheder. For CZE, FIN, NLD og SVK er tal fra 2005.

Kilde: Eurostat og særkørsel hos Danmarks Statistik.

Der er imidlertid relativt få af de nye virksomheder, der kommer ind i solide vækstforløb. Siden 2003 er der dog sket en markant fremgang i antallet af såkaldte vækstiværksættere. Antallet af vækstiværksættere er steget med mere end 30 pct. fra 2003 til 2006, og foreløbige indikatorer tyder på, at der kom flere til i 2007, se figur 38.

Den økonomiske afmatning kan få betydning for iværksætteres overlevelse og vækstmuligheder. Foreløbige tal peger på, at antallet af vækstiværksættere stagnerede i 2008.

Figur 38 Vækstiværksættere

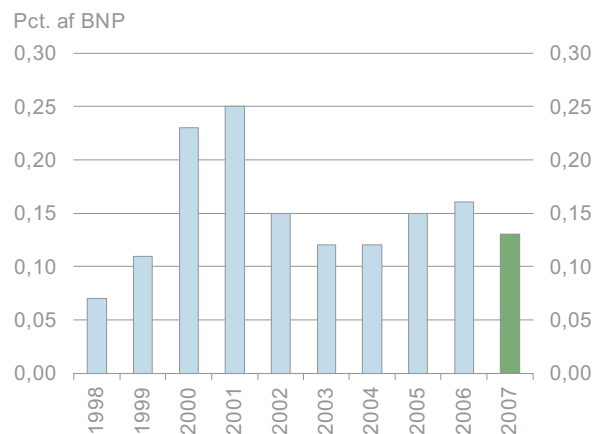
Anm.: 2007 og 2008 er skøn baseret på ATP-indberetninger.

Kilde: Egne beregninger.

Det er regeringens mål, at Danmark skal være blandt de lande, hvor der er flest vækstiværksættere. Danmark er i øjeblikket placeret som nr. fem ud af ti OECD-lande.

Venturekapital kan være en vigtig kilde til udvikling og vækst i nye virksomheder. I de seneste år har niveauet ligget relativt stabilt på omkring 0,15 pct. af BNP, se figur 39. Den aktuelle krise begrænser dog udbuddet af risikovillig kapital.

Figur 39 Investeringer fra danske ventureinvestorer, 1998-2007

Anm.: Danske ventureinvestorerers investeringer i danske og udenlandske virksomheder.

Kilde: Vækstfonden og Danmarks Statistik.

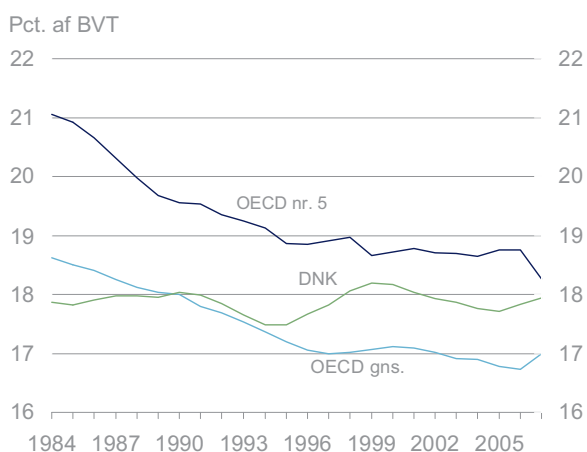
Læs mere i kapitel 13.

■ Velfungerende finansielle markeder

De finansielle markeder er en nødvendig forudsætning for, at samfundsøkonomien kan fungere. Manglende tillid og stabilitet på de finansielle markeder kan hæmme investeringerne og mindske opsparingen og dermed have store konsekvenser for vækst og velstand. Det er derfor vigtigt, at sektoren er effektiv og tilstrækkelig robust til at kunne håndtere vigende konjunkturer.

En væsentlig forudsætning for økonomisk vækst og dermed arbejdspladser er, at produktionsapparatet opretholdes og udbygges. Over en årrække har de danske investeringer udgjort ca. 18 pct. af bruttoværditilvæksten. I forhold til nr. 5 i OECD er forskellen indsnævret, se figur 40.

Figur 40 Investeringer i Danmark og OECD, 1984-2007

Anm.: Investeringer (ekskl. boliger) i pct. af bruttoværditilvækst (BVT).
Kilde: SourceOECD.

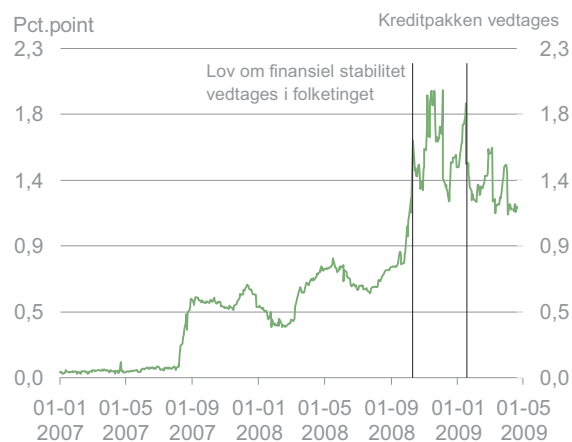
De finansielle markeder i Danmark blev i efteråret 2008 ramt af den globale finansielle uro. Krisen bevirkede, at det blev dyrere og i mange tilfælde helt umuligt for kreditinstitutter at finde kapital til at sikre deres kort- og mellemfristede forpligtelser.

Den danske regering var, på linje med regeringer verden over, nødt til at foretage forskellige indgreb for at sikre den finansielle

stabilitet og for at sikre, at sunde virksomheder og husholdninger fortsat kunne få finansieret deres aktiviteter, herunder lov om finansiell stabilitet og Kreditpakken.

Indgrebene havde en stabiliserende virkning på pengemarkedet i Danmark og rentespændet faldt, se figur 41.

Figur 41 Effekten af lov om finansiell stabilitet og Kreditpakken

Anm.: Spændet mellem de usikrede og sikre renter udtrykker markedets vurdering af den aktuelle kreditrisiko/risikopræmie.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

I løbet af 2008 iværksatte Nationalbanken også forskellige tiltag rettet mod at fremme likviditeten. Dette skete bl.a. ved at muliggøre en midlertidig lånefacilitet på basis af låneobligationer udstedt af danske kreditinstitutter, muliggøre midlertidig belåning af overskydende solvens, udvide sikkerhedsgrundlaget for kreditinstitutters lån i Nationalbanken midlertidigt, samt ved udstedelse af en ny 30-årig statsobligation.

Læs mere i kapitel 14.

■ Effektiv offentlig service

En effektiv offentlig service og regulering er vigtig for Danmarks konkurrenceevne.

Danmark ligger igen i år højt i Verdensbankens undersøgelse af Good Governance. I fem ud af seks kategorier opnår Danmark en placering i top tre, se tabel 4.

Tabel 4 Good Governance, 2007

Kategori	Placering 2007 (06)
Medbestemmelsesret og ansvarlighed	1 (1)
Bureaukratisk effektivitet	2 (1)
Kvalitet i reguleringen	1 (1)
Retssikkerhed	3 (1)
Kontrol med korruption	2 (2)
Politisk stabilitet og fravær af vold	10 (12)

Anm.: Good Governance (god regeringsførelse) er et samlet begreb for udøvelsen af politisk, økonomisk og administrativ autoritet gennem styring af et lands forhold på alle niveauer.

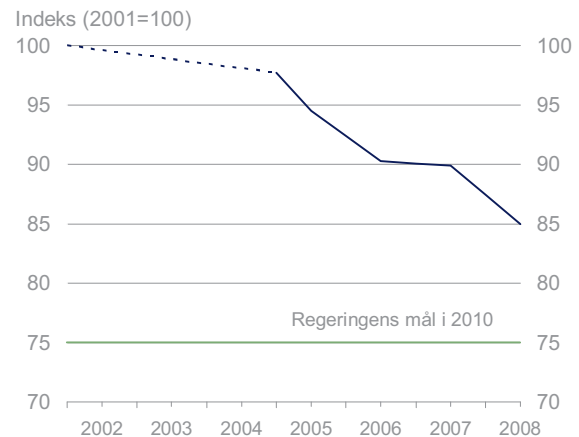
Kilde: Verdensbanken 2008.

De fleste borgere anvender dagligt en eller flere offentlige serviceydelser, som både har betydning for den enkeltes velfærd og bidrager til, at Danmark har en fleksibel arbejdsstyrke. Den offentlige service er således med til at understøtte både en høj konkurrenceevne og en stærk sammenhængskraft. Brugerundersøgelser viser, at de fleste fortsat er tilfredse med de offentlige serviceydelser.

En effektiv offentlig regulering styrker betingelserne for vækst. Danmark indtager fortsat en tredjeplads for kvaliteten af erhvervsreguleringen.

Danske virksomheder oplever relativt få administrative byrder sammenlignet med virksomheder i andre europæiske lande. Det er regeringens mål at reducere de administrative byrder for virksomhederne med op til 25 pct. i 2010. Siden 2001 er erhvervslivets administrative byrder reduceret med 15 pct., se figur 42.

Figur 42 Administrative byrder, 2001-2008

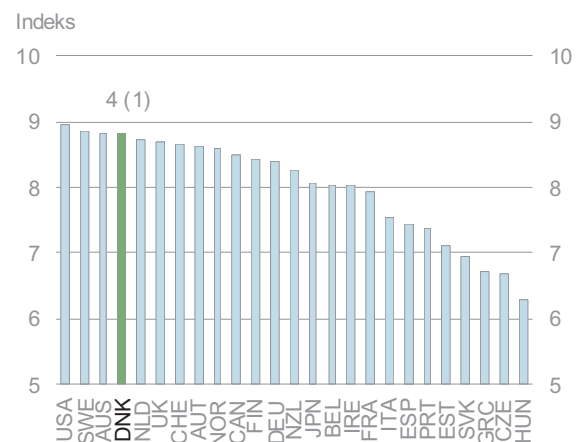
Anm.: Interpolation for år, hvor der ikke er data.

Kilde: Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (2008).

Regeringen har lanceret en afbureaukratiseringsplan, der vil betyde, at målet om at reducere de administrative byrder med op til 25 pct. i 2010 nås.

Danmark er et af de lande, der er længst fremme med digitalisering af den offentlige forvaltning. Danske borgeres og virksomheders parathed til at tage informations- og kommunikationsteknologi i brug er styrket i 2008 og ligger højt internationalt. Andre landes fremgang betyder dog, at Danmark rykker en smule tilbage, se figur 43.

Figur 43 E-parathed, 2008

Anm.: Der måles på en skala fra 1-10.

Kilde: The Economist/IBM.

Læs mere i kapitel 15.

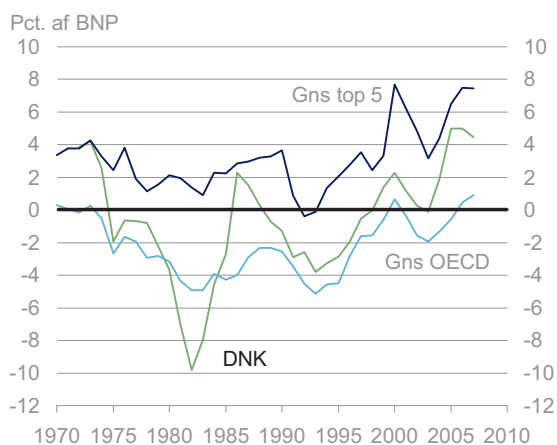
■ Sund samfundsøkonomi

Makroøkonomisk stabilitet og sund samfundsøkonomi er afgørende betingelser for holdbar økonomisk vækst.

Dansk og international økonomi befinder sig i øjeblikket i en ekstraordinær situation. Fastfrysningen af de internationale finansielle markeder i efteråret 2008 og svækket tillid blandt virksomheder og husholdninger har ført til en verdensomspændende økonomisk krise. Opbremsningen i dansk økonomi er blevet hårdere og mere abrupt end forventet efter de senere års højkonjunktur.

Danmark kan ikke kobles af den internationale lavkonjunktur. Men dansk økonomi er bedre rustet til at klare sig gennem krisen end mange andre lande. Ledigheden er stadig meget lav, og der er fortsat overskud på betalingsbalancen. De offentlige overskud har samtidig i de senere år været højere end i mange andre lande, se figur 44.

Figur 44 Offentlig saldo, 1970-2007

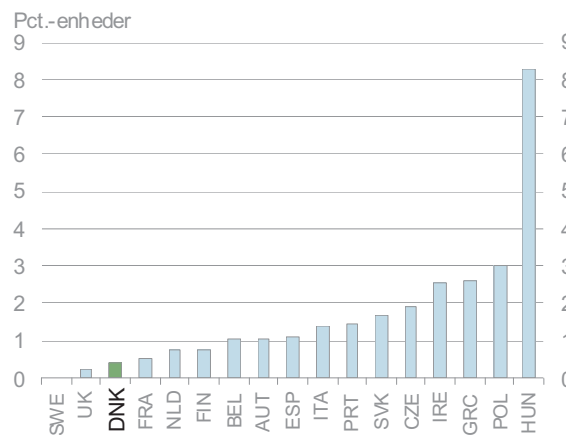
Kilde: Danmarks Statistik og OECD, Eco. Outlook 84.

Det er fortsat et centralt hensyn at sikre troværdighed om finanspolitikken i Danmark også under den igangværende krise, herunder ved at sigte efter mindst balance på den strukturelle saldo i 2015.

De offentlige finanser i Danmark er forbedret gennem de seneste ti år, og inflationen er relativt lav og stabil.

De lande, som fører den sundeste finanspolitik, betaler en lavere rente på deres offentlige gæld. Danmark har et forholdsvis lavt rentespænd over for Tyskland modsat mange andre lande, som ikke konsoliderede økonomien i ”gode tider”, se figur 45.

Figur 45 Rentespænd til Tyskland

Anm.: Viser rentespændene på 10-årige statsobligationer fra 1. februar til 31. marts 2009.

Kilde: Ecwin.

Konsolideringen af de offentlige finanser har gjort det muligt at dæmpe nedgangen via den økonomiske politik.

Regeringen har taget en række initiativer, som bidrager til makroøkonomisk stabilitet. Skattereformen og andre stabiliseringspolitiske tiltag bidrager til at skabe mere tillid, optimisme og fremdrift i dansk økonomi på kort sigt – samtidig med at den øger mulighederne for vækst i velstand og beskæftigelse og styrker de offentlige finanser på længere sigt.

Danmark er et af de lande, som har lempet finanspolitikken mest for at stabilisere den økonomiske udvikling.

Læs mere i kapitel 16.

Velstand	34
Produktivetsniveau	37
Vækst i BNP	38
Bytteforhold mv.	38
Produktivetsvækst	39
Dekomponering af produktivetsvæksten i Danmark	40

Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have en stærk konkurrencekraft, så vi fortsat hører til blandt de rigeste lande i verden.

En høj levestandard forudsætter et højt velstandsniveau. Det gælder både i forhold til de forbrugsmuligheder, vi har som privatpersoner, og i forhold til kvaliteten af den service, vi modtager fra det offentlige.

Målt på bruttonationalprodukt (BNP) per indbygger lå Danmark i 2007 fortsat placeret som det 10. mest velstående OECD-land.

Velstanden i et land afhænger både af befolkningens samlede arbejdsindsats i timer og værdiskabelsen per arbejdstime (produktiviteten). Når Danmark i de senere år har formået at fastholde sin placering blandt de 10 mest velstående lande i OECD, skyldes det en betydelig forøgelse af arbejdsudbudet frem mod konjunkturtilbageslaget i andet halvår af 2008.

Væksten i produktiviteten har været moderat set over en årrække. Den forholdsvis lave produktivitetsvækst betyder, at Danmark ikke længere er blandt de ti lande, der har den højeste værdiskabelse per arbejdstime.

Siden 2006 er produktiviteten direkte faldet i Danmark. I 2008 kan den negative udvikling i produktiviteten blandt andet tilskrives den internationale økonomiske krise, der har betydet et fald i produktionen samtidig med, at beskæftigelsen fortsat har været stigende.

Tidligere er den svage danske produktivitetsvækst delvist blevet opvejet af, at Danmark har opnået bytteforholdsgevinster. En bytteforholdsgevinst opstår, når priserne på eksporterede varer og tjenester stiger mere end priserne på importerede varer og tjenester.

Det har imidlertid ikke været tilfældet i de seneste år, og Danmark har tværtimod oplevet et bytteforholdstab i 2006 og 2007. I 2008 er bytteforholdet blevet forbedret, men forbedringen er ikke tilstrækkelig til at opveje den svage produktivitetsudvikling.

Bytteforholdsudviklingen har i langt de fleste lande, herunder i Danmark, væsentligt mindre betydning for velstandsudviklingen end den underliggende vækst. For at sikre vækst og velstand på sigt i dansk økonomi, er det derfor afgørende, at produktivitetsudviklingen styrkes.

Tabel 1.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Udvikling i Danmark	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Produktivitet (BNP per arbejdstime)	↘		■	
Præsterede timer (per indbygger)	↗		■	
Samlede vurdering (BNP per indbygger)	↘		■	

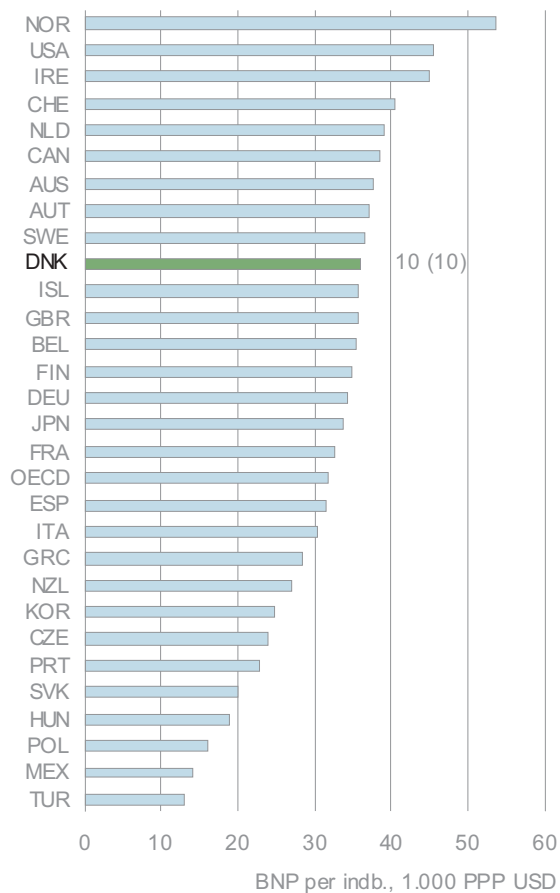
Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-landene. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figurene 1.1 (BNP per indbygger) og 1.7 (Produktivitet). Udviklingen i produktiviteten refererer til figur 1.10. Arbejdsudbudet og udviklingen i arbejdsudbudet er nærmere beskrevet i kapitel 4, mens pilen refererer til figur 1.4 (Timer per indbygger).

Velstand

Levestandarden i et land afhænger af, hvor meget landets indbyggere producerer. Et lands velstand opgøres normalt som værdien af alle de varer og tjenester, der skabes per indbygger i landet. Dette måles ved BNP per indbygger korrigeret for forskelle i de enkelte landes købekraft, se boks 1.1.

Målt ved BNP per indbygger har Danmark fastholdt sin placering blandt de 10 rigeste OECD-lande fra 2006 til 2007, se figur 1.1.

Figur 1.1 BNP per indbygger, 2007

Anm.: Købekraftskorrigeret BNP per indbygger i løbende priser opgjort i 1.000 USD, se i øvrigt boks 1.2. Norges placering skyldes især stor olieproduktion.

Kilde: Stat OECD.

Boks 1.1 Mål for velstand

Et lands velstand kan måles ved hjælp af flere indikatorer. Bruttonationalproduktet (BNP) anvendes ofte som mål for velstand, da indkomst i mange tilfælde er en forudsætningen for, at individer og samfund kan få opfyldt de løbende behov.

Et alternativt indkomstbegreb til BNP er bruttonationalindkomsten (BNI). BNI adskiller sig fra BNP ved, at den er korrigeret for nettooverførsler til udlandet, herunder rente- og udbyttebetalinger samt betalinger til EU mv. For de fleste lande giver BNP og BNI stort set samme gennemsnitsindkomst. Rangordningen af lande bliver derfor næsten den samme. Det gælder også for Danmark, som ligger lidt uden for top fem for begge velstandsmål. For enkelte lande har valget af velstandsmål dog stor betydning. Det gælder fx Irland, idet en forholdsvis stor del af den irske produktion er udenlandsk ejet.

Kilde: OECD (2005), Alternative measures of well-being.

Når velstandsniveauerne i forskellige lande skal sammenlignes, er det nødvendigt at korrigere for kortsigtede udsving i valutakurserne mv. Købekraftskorrigerede valutakurser er forbundet med en vis usikkerhed, da beregningsgrundlag og -metode ikke nødvendigvis er det samme i alle år, se boks 1.2.

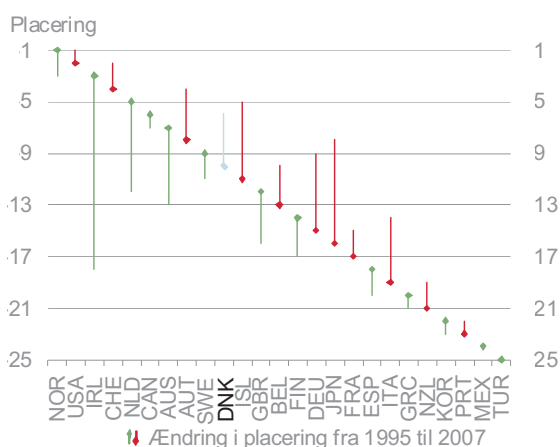
Boks 1.2 Købekraftskorrektion

For at kunne sammenligne købekraften af indkomsten per indbygger i forskellige lande, er det nødvendigt at tage højde for, at de nationale prisniveauer er forskellige, også selvom de opgøres i samme valuta. På kort sigt kan priser på de samme varer variere på tværs af lande. Derfor er det nødvendigt at beregne en særlig omregningskurs (PPP) på baggrund af priserne for et repræsentativt udvalg af varer og tjenesteydelser og den fælles valutaenhed. Metode og beregningsgrundlag kan variere fra år til år.

Det er ikke en selvfølge, at et land bevarer sin velstandsmæssige position over tid. Fra

1995 til 2007 er nogle lande faldet en del tilbage i international sammenhæng. Det gælder især Tyskland, Japan og Island. Danmark er også faldet lidt tilbage i løbet af perioden. Andre lande har i samme periode vundet terræn, hvilket særligt gælder Irland og i mindre omfang Nederlandene og Australien, se figur 1.2.

Figur 1.2 Ændring i placering fra 1995-2007

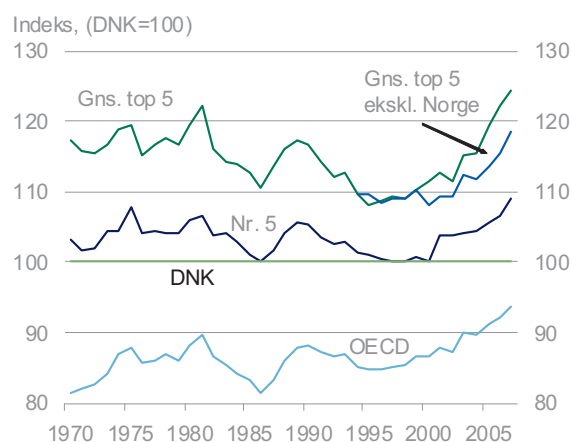
Anm.: De lodrette streger angiver ændrede placeringer for de enkelte OECD-lande i perioden 1995-2007, målt på købekraftskorrigeret BNP i løbende priser per indbygger. Landene i midterfeltet har større tilbøjelighed til at flytte placering, da spredningen i velstandsniveau landene imellem er lille.

Kilde: Stat OECD.

Verdensøkonomien har været forholdsvis stabil i perioden fra 1995 til 2007. Det må formodes, at landene i højere grad vil ændre placering i tider, hvor de økonomiske forhold er mindre stabile.

Danmark har siden 1970 hørt til blandt de 11 rigeste OECD-lande. Men afstanden til top fem har varieret. Siden 1998 – hvor Danmark sidst lå nummer fem – er de mest velstående lande i OECD trukket noget fra Danmark. Udviklingen er blevet forstærket af Norges store indtægter fra olie, men selv når der korrigeres for dette, tegner der sig et entydigt billede af, at afstanden til de mest velstående lande vokser, og forspringet til gennemsnittet bliver mindre, se figur 1.3.

Figur 1.3 BNP per indbygger, 1970-2007

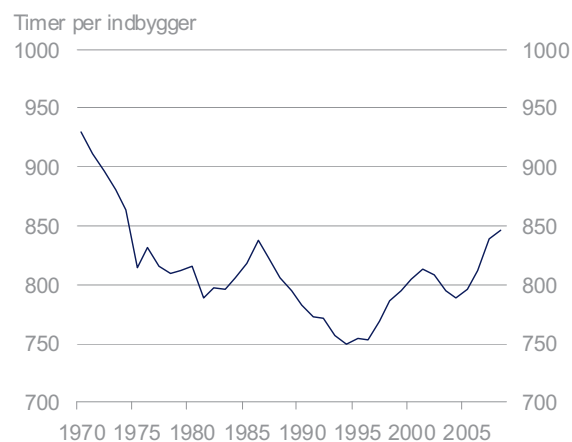

Anm.: Købekraftskorrigeret BNP per indbygger i løbende priser. Rangordning og gennemsnit for OECD baserer sig på de 25 OECD-lande, hvor der er oplysninger for alle år.

Kilde: Stat OECD.

I de seneste år er det danske BNP per indbygger steget som følge af en stigende arbejdsindsats, se figur 1.4.

Figur 1.4 Timer per indbygger

Anm.: Indbyggertallet er målt primo året.

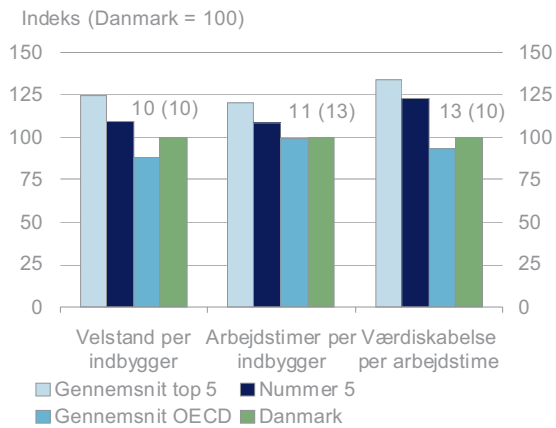
Kilde: Danmarks Statistik.

Den stigende arbejdsindsats har dog ikke været nok til at opveje den svage udvikling i produktiviteten.

Velstanden i et land afhænger af værdiskabelsen per arbejdstime og antallet af arbejdstimer per indbygger. Når den danske velstand er højere end gennemsnittet for

OECD, skyldes det hovedsageligt, at der skabes mere værdi per arbejdstime i Danmark end gennemsnittet for OECD. Antallet af arbejdstimer per indbygger ligger kun en smule over gennemsnittet, se figur 1.5.

Figur 1.5 Velstand, arbejdstimer og værdiskabelse per arbejdstime, 2007

Anm.: Henholdsvis købekraftskorrigeret BNP per indbygger i løbende priser, arbejdstimer per person og købekraftskorrigeret BNP per arbejdstime.
Kilde: Stat OECD.

Afstanden til de mest velstående lande skyldes især, at værdiskabelsen per arbejdstime

er mindre i Danmark.

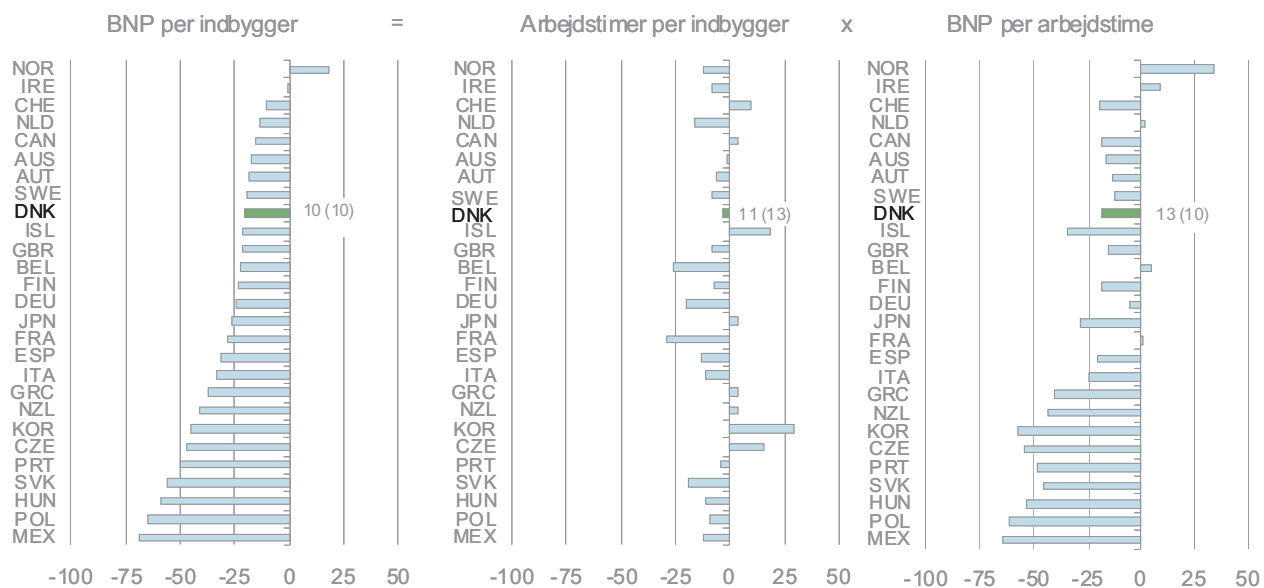
USA har i de seneste 35 år været et af de tre rigeste OECD-lande. Derfor anvendes USA som sammenligningsland i forhold til udviklingen i de øvrige OECD-lande.

I 2007 var det danske BNP per indbygger lidt over 20 pct. lavere end USAs. Det skyldes hovedsageligt, at den danske værdiskabelse per arbejdstime er mindre.

Antallet af arbejdstimer per indbygger er også lidt lavere i Danmark, hvilket afspejler, at de beskæftigede i Danmark arbejder færre timer i gennemsnit end deres amerikanske kolleger. Derimod trækker erhvervsfrekvensen antallet af arbejdstimer op i Danmark sammenlignet med USA, se også kapitel 4.

For de fleste OECD-lande er såvel antallet af arbejdstimer som værdiskabelsen per arbejdstime lavere end i USA. Det er hovedsageligt forskelle i værdiskabelsen per arbejdstime, der har betydning for forskellene i BNP per indbygger, se figur 1.6.

Figur 1.6 Forskel til BNP per indbygger i USA i 2007, pct.

Anm.: En negativ hhv. positiv værdi betyder, at niveau ligger under hhv. over det amerikanske niveau. BNP er købekraftskorrigeret og i løbende priser.

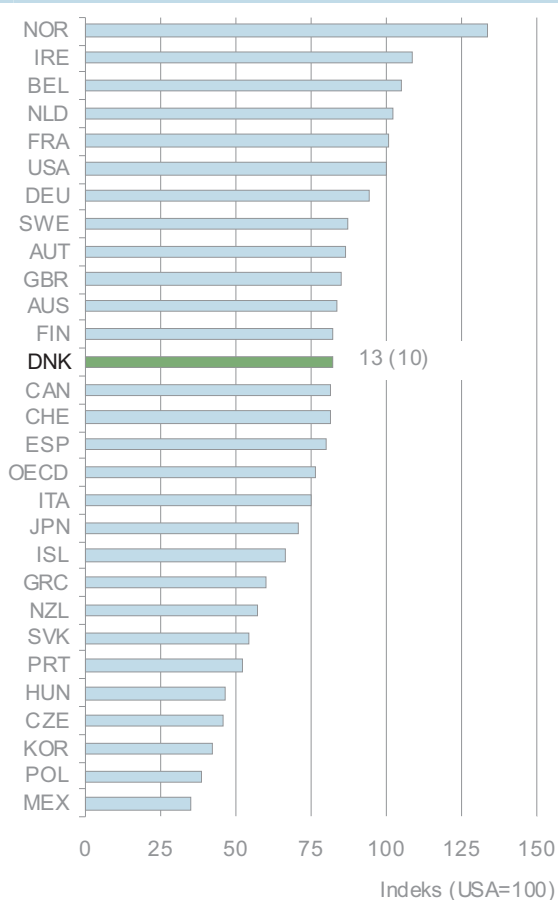
Kilde: Stat OECD.

Produktivtetsniveau

Normalt er der en tæt sammenhæng mellem værdiskabelsen per arbejdstime og lønnen per arbejdstime. Hvis Danmark skal fastholde en høj gennemsnitlig indkomst, er det derfor afgørende, at produktivtetsniveauet forbliver højt.

I 2007 lå værdiskabelsen per arbejdstime i Danmark lidt over gennemsnittet for OECD-landene, men Danmark er fra 2006 til 2007 faldet tilbage fra en tiendeplads til en tretendeplads, se figur 1.7.

Figur 1.7 Værdiskabelse per arbejdstime, 2007

Anm.: Købekraftskorrigeret BNP per arbejdstime i løbende priser relativt til det amerikanske niveau.
Kilde: Stat OECD.

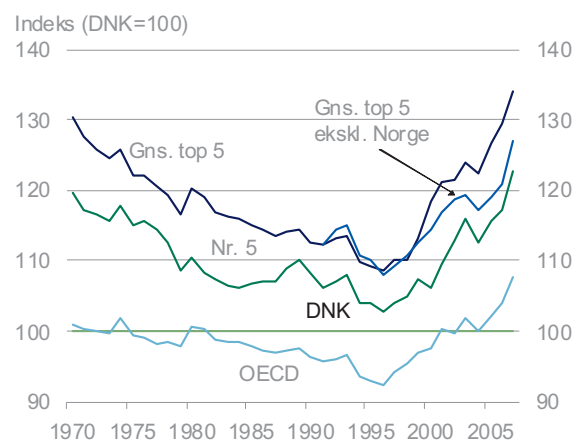
Der er kun en meget lille forskel på værdiskabelsen i Danmark og i de lande, der ligger umiddelbart over og under Danmark.

Det kan give nogle udsving i den danske placering fra år til år.

Værdiskabelsen afhænger af mange forskellige forhold. Den kan fx øges gennem uddannelse, investering i kapital og ny teknologi og ved at sikre et fleksibelt arbejdsmarked, der kan omstille sig til nye produktionsmuligheder efterhånden, som de opstår. En effektiv offentlig sektor og velfungerende finansielle markeder er også forhold, som vil være med til at øge værdiskabelsen i et land. Disse forhold er beskrevet i flere af de efterfølgende kapitler.

Danmark kom frem til slutningen af 1990'erne stadig tættere på de lande i OECD, der har den højeste produktivitet. Men siden er afstanden øget, og den er nu større end i mange år, se figur 1.8.

Figur 1.8 Udvikling i værdiskabelsen per arbejdstime, 1970-2007

Anm.: Udvikling i købekraftskorrigeret BNP per arbejdstime i løbende priser relativt til det danske niveau. Gennemsnittet for OECD er uvejet og baserer sig på de 19 lande, hvor der er oplysninger for alle år.
Kilde: OECD National Accounts.

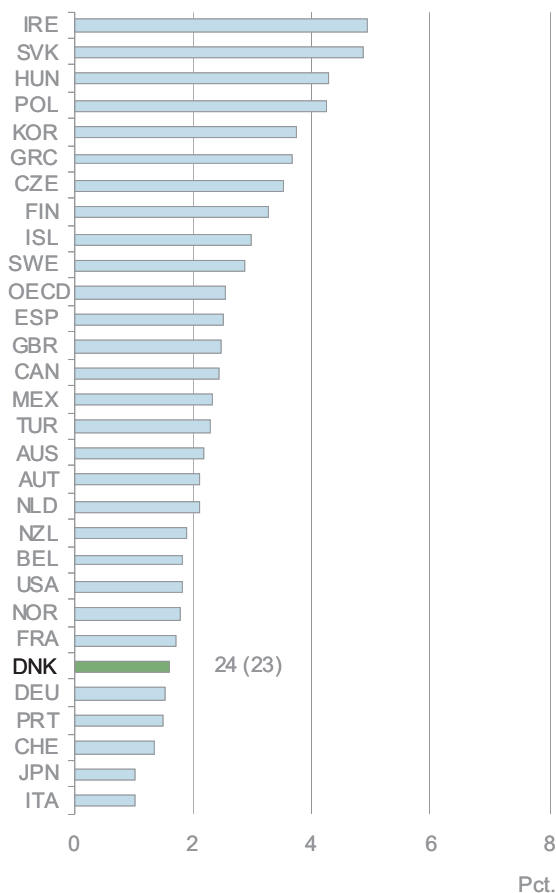
Blandt de førende lande er produktivitetsvæksten påvirket af den norske udvikling, hvor det hovedsageligt er olieproduktionen, der har gjort, at Norge har et højt produktivtetsniveau. Det overordnede billede af udviklingen er imidlertid det samme, uanset om Norge indgår i sammenligningen eller ej.

Vækst i BNP

Hvis Danmark skal fastholde sin placering blandt de mest velstående OECD-lande, er det nødvendigt, at væksten i den samlede produktion fremover stiger mere, end det har været tilfældet i de seneste år, hvor Danmark har tabt en del terræn.

Danmark har set over en periode på ti år haft den sjette laveste vækst i BNP per indbygger blandt OECD-landene. Det er en placering lavere end i Konkurrenceevneredegørelse 2008, se figur 1.9.

Figur 1.9 Gennemsnitlig årlig BNP-vækst per indbygger, 1997-2007

Anm: Tal for CAN, NZL og MEX dækker perioden 1996 til 2006. Danmarks tidligere placering er beregnet på baggrund af væksten i perioden 1996 til 2006.
Kilde: Stat OECD.

Betragtes udviklingen i delkomponenterne af væksten, fremstår en markant forskel på udviklingen. For arbejdskraftens vedkom-

mende har der været en stigning i antallet af arbejdede timer i Danmark. Denne stigning har været den sjette højeste blandt alle OECD-landene, se Factbook.dk. Fremgangen i arbejdsudbud har ikke været tilstrækkelig til at modvirke den svage danske produktivtetsudvikling, som har ligget i bund sammenlignet med andre OECD-lande. Stigningen i arbejdsudbuddet skal desuden ses i lyset af gunstige konjunkturer i perioden frem mod konjunkturtilbageslaget i andet halvår af 2008.

Ændringer i prisudviklingen på internationalt handlede varer kan også have stor betydning for udviklingen i de enkeltes landes velstand. Nogle lande, bl.a. Danmark, har således oplevet en gunstig udvikling i eksportpriser og derved fået en velstandsfremgang i forhold til USA.

Bytteforhold mv.

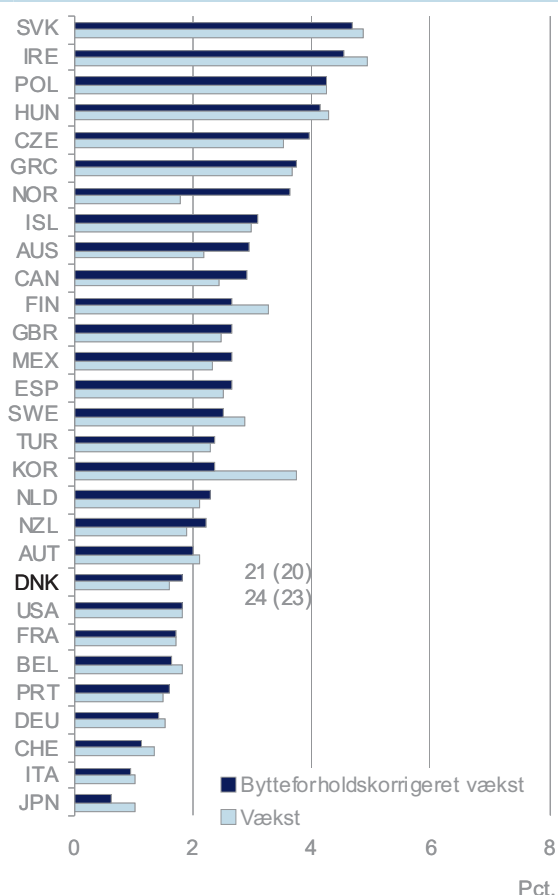
For et lands velstand er det ikke kun vigtigt, at virksomhederne i et land bliver bedre til at skabe værdi per arbejdstime. Det er også vigtigt, at landets produktion sælges til en høj pris.

Et lands købekraft afhænger af prisudviklingen for både landets eksport og landets import. Hvis priser på de varer og tjenester, som landet eksporterer, stiger kraftigere end priser på importerede varer og tjenester, forbedres landets bytteforhold. Når bytteforholdet forbedres, bliver det muligt at købe flere udenlandske varer og tjenester for den samme mængde af landets egen produktion. Derved stiger landets velstand.

For de fleste lande har bytteforholdsudviklingen væsentligt mindre betydning for velstanden end den underliggende vækst. Det gælder også for Danmark. I otte ud af de ni år fra 1997 til 2005 opnåede Danmark årlige bytteforholdsgevinster, der har bidraget til velstandsudviklingen i Danmark. I de seneste par år har Danmark haft enkelte bytteforholdstab, og derfor er væksten i Danmark kun lidt højere (0,2 pct.point), når der korri-

geres for udviklingen i bytteforholdet, se figur 1.10.

Figur 1.10 Gennemsnitlig årlig BNP-vækst per indbygger, 1997-2007

Anm.: BNP-udviklingen er korrigeret for udviklingen i bytteforholdet ved at deflatere udviklingen i eksporten med importpriserne. Tal for CAN, NZL og MEX dækker perioden 1996 til 2006.

Kilde: OECD National Accounts.

For 2008 er der igen sket en forbedring af bytteforholdet for Danmark, se Factbook.dk.

I nogle tilfælde er der en negativ sammenhæng mellem prisudviklingen på en vare og produktivitsudviklingen. Hvis der sker en meget kraftig produktivitsvækst inden for en særlig branche, falder prisen typisk på de varer, der produceres i denne branche. Det gælder fx inden for elektronik, it- og teleudstyr, hvor der har været en markant produktivitsfremgang. De lande, der har været specialiseret inden for produktion af disse

varer, har som følge heraf typisk oplevet en kraftig vækst i BNP per indbygger. Men samtidigt har de haft et bytteforholdstab. Korrigeres væksten i BNP per indbygger for bytteforholdsgevinster, har disse lande haft en lavere vækst. Det gælder fx Finland og Sydkorea. Derimod har importører af disse varer fået gevinster, heriblandt Danmark.

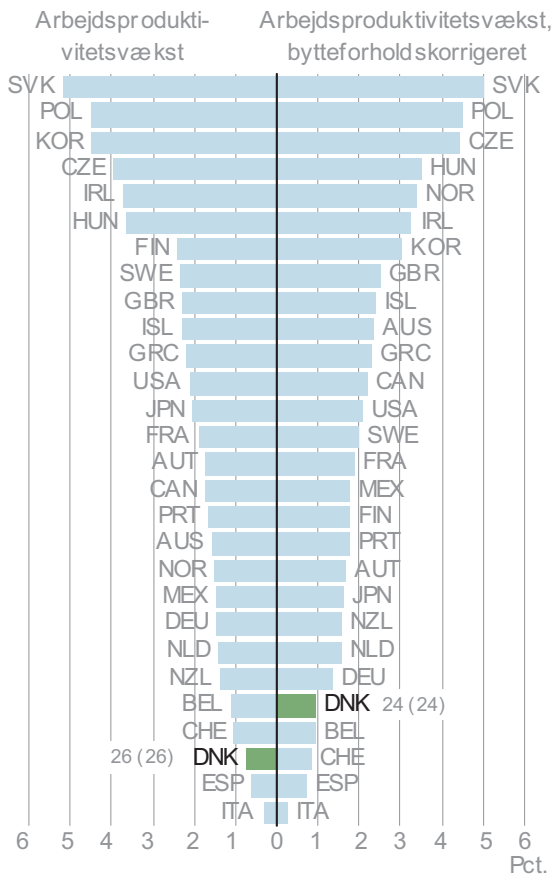
Danmarks bytteforholdsgevinster fra import af elektronik har været vedvarende i de senere år, mens priserne på nogle af vores vigtige eksportvarer som svinekød og søtransport traditionelt svinger op og ned. De bytteforholdsgevinster, der kommer inden for disse områder i enkelte år, er normalt af midlertidig karakter.

For enkelte lande kan udviklingen i bytteforholdet være så markant, at den dominerer velstandsudviklingen. Det gælder fx Sydkorea der har haft betydelige bytteforholdstab og Norge, hvor kraftigt stigende oliepriser har medført meget betydelige bytteforholdsgevinster.

Produktivitsvækst

Den danske produktivitsvækst har været moderat siden 1997 og ligger noget under gennemsnittet for OECD-landene. Siden 2006 er produktiviteten direkte faldet i Danmark. Produktivitsvæksten i 2007 placerer Danmark på en 26. plads ud af 28 lande, hvilket er en uændret placering i forhold til 2006, se figur 1.11.

Danmark har som nævnt i perioden 1997-2007 haft bytteforholdsgevinster på handlen med varer og tjenester. Når der korrigeres for bytteforholdsgevinsterne øges den danske produktivitsvækst, således at Danmark indtager en 24. plads blandt OECD-landene. Det er en uændret placering i forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2008.

Figur 1.11 Produktivitetsvækst, 1997-2007

Anm.: Gennemsnitlig årlig vækst i BNP per arbejdstime i faste priser. Valget af periode kan have betydning for rangordningen. Tal for CAN, NZL og MEX dækker perioden 1996 til 2006.

Kilde: Stat OECD.

Der kan ikke entydigt peges på en enkelt forklaring i forhold til den relativt svage danske produktivitetsvækst. Derimod er det formentlig en række faktorer, der tilsammen har bidraget til at mindske produktivitetsvæksten i Danmark.

En del af forklaringen kan være, at den kraftigt faldende ledighed har medført, at en række personer med svagere forudsætninger har fået fodfæste på arbejdsmarkedet. Disse personer er med til at øge den samlede vækst og velstand i Danmark, men de kan, umiddelbart efter de kommer i beskæftigelse, have en lavere produktivitet end de øvrige beskæftigede. Derved trækker de unid-

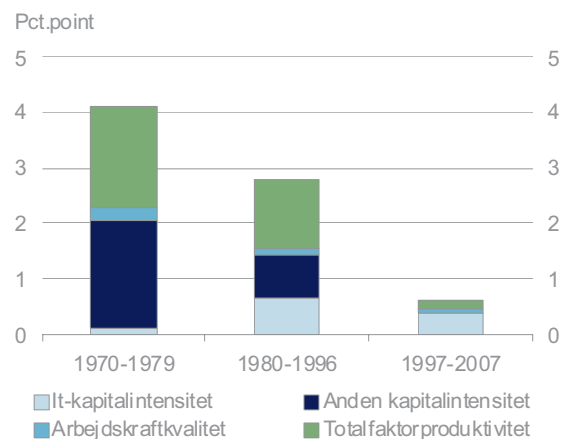
delbart produktiviteten ned. Det kan dog ikke forklare, hvorfor den danske produktivitetsvækst har været lavere end gennemsnittet for OECD gennem en længere årrække.

Dekomponering af produktivitetsvæksten i Danmark

Der er mange ting, der er med til at forklare udviklingen i produktiviteten. De vigtigste er investeringer i kapital og uddannelse. Dertil kommer den såkaldte totalfaktorproduktivitet.

Udviklingen i totalfaktorproduktiviteten dækker over, at der løbende kan produceres mere ved anvendelse af den samme mængde kapital og arbejdskraft. Væksten i totalfaktorproduktiviteten stammer blandt andet fra nye og mere effektive måder at organisere arbejdet på og fra ny teknologi indbygget i den anvendte kapital.

I de seneste ti år har produktiviteten udviklet sig markant langsommere, end det var tilfældet tidligere. Nedgangen i produktiviteten skyldes, at der i de seneste år har været et lavere bidrag fra både kapital og arbejdskraftens kvalitet i form af uddannelse og totalfaktorproduktivitet, se figur 1.12.

Figur 1.12 Bidrag til væksten i produktiviteten i Danmark

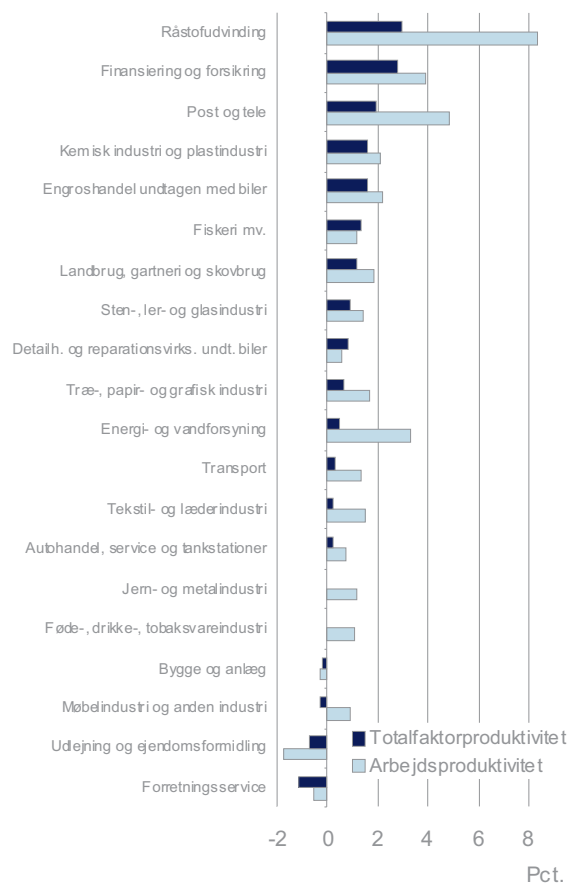
Kilde: Danmarks Statistik.

Det beskedne bidrag fra kapital til produktivitetsvæksten hænger sammen med, at der har været en kraftig stigning i beskæftigelsen. Derved er der blevet mindre kapital til rådighed per arbejdstime – på trods af massive investeringer. Den store fremgang, der har været i beskæftigelsen igennem en længere periode, har altså været en medvirkende årsag til den lavere produktivitetsvækst ved at mindske væksten i den kapital, der relativt set er til rådighed per arbejdstime.

Bidraget fra udviklingen i totalfaktorproduktiviteten har været meget beskedent i de seneste ti år. Der er ikke umiddelbart muligt at pege på en enkelt årsag til dette. Det vil fremadrettet være en udfordring at sikre, at der er fremgang i totalfaktorproduktiviteten, hvis Danmark skal opretholde sin placering blandt de mest velstående lande.

Der er dog betydelige forskelle på, hvordan produktiviteten har udviklet sig i forskellige brancher. Der er en tendens til, at produktiviteten har udviklet sig svagt inden for nogle af de store betydningsfulde servicebrancher. Det gælder i særlig grad forretningservice, der dækker over en lang række ydelser i form af rådgivning og advokatvirksomheder, men også fx rengøring. Den lave produktivitetsudvikling har også ramt bygge- og anlægsbranchen, se figur 1.13.

Figur 1.13 Produktivitetsvækst i enkelte brancher, 1995-2005

Kilde: Danmarks Statistik.

Det vil være afgørende for den samlede danske produktivitetsudvikling, at der er produktivitetsvækst inden for de store serviceerhverv, da disse udgør en ganske stor del af den samlede økonomi.

Klima	47
Udledning uden for kvotesektoren	49
Energi	50
Energiintensitet	51
Vedvarende energi	51
Miljø	53
Vandmiljø	54
Luft	56

Økonomisk aktivitet skaber velstand, men kan samtidig have en række konsekvenser for klima og miljø. Det er regeringens mål, at

- Danmark på lang sigt skal være 100 pct. uafhængig af fossile brændsler. Målet betyder, at Danmark bliver mindre afhængig af fossile brændsler fremover, og at vi reducerer det nuværende energiforbrug uden at lægge låg på den økonomiske vækst.
- Det danske samfund skal udvikles på en miljømæssigt bæredygtig måde. Alle danskere skal have mulighed for at leve i et sundt miljø med adgang til naturoplevelser.

De klima-, energi- og miljøpolitiske mål skal nås på en omkostningseffektiv måde.

Fra 1990 til 2007 er Danmarks udledning af drivhusgasser faldet med knap 4 pct. Faldet er større, hvis der tages højde for, at importen af el var ekstraordinær stor i 1990 og CO₂-udledningen fra den danske elsektor tilsvarende lav.

Der udledes i dag væsentlig mindre CO₂ og andre drivhusgasser i forhold til den økonomiske aktivitet end tidligere. En væsentlig årsag er udbredelsen af samproduktion af el

og varme (kraftvarme) samt energibesparelser i både erhverv og husholdninger.

Danmark er et af de OECD-lande, hvor der bruges mindst energi i forhold til den samlede produktion. Danmark placerer sig også i den bedste halvdel, når det gælder udledningen af CO₂ i forhold til BNP.

Danmark er desuden det OECD-land, der har øget andelen af vedvarende energi mest fra 1996 til 2006. Fra 2006 til 2007 – som er det seneste år med danske data – blev andelen øget yderligere fra 15½ pct. til 17 pct. af bruttoenergiforbruget og nærmer sig nu den nationale målsætning i 2011 på 20 pct. Andelen skal fremover også beregnes i forhold til det endelige energiforbrug som følge af EU-målsætningerne. I 2007 var andelen ca. 19 pct.

På miljøområdet er landbrugets udledning af næringsstoffer til vandmiljøet reduceret markant siden 1985, hvor den første vandmiljøplan trådte i kraft. Fra 2006 til 2007 faldt udledningen svagt.

Luftforureningen er også nedbragt gennem flere år som følge af lavere udledninger af skadelige stoffer. Udledningen af luftforurenende stoffer faldt yderligere fra 2006 til 2007. Det gjaldt navnlig NO_x.

Tabel 2.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Udledning af CO ₂ / BNP	↗		■	
Andel af vedvarende energi	↗		■	
Energiintensitet (BE-forbrug/BNP)	↗			■
Udledning af kvælstofoxider (NO _x)	↗	■		
Udledning af svovldioxid (SO ₂)	↗			■
Udvaskning af kvælstof	↗	■		
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ■ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 2.1 og figur 2.3 (Udledning af CO₂ / BNP), figur 2.10 og figur 2.11 (Andel af vedvarende energi), figur 2.8 og figur 2.9 (Energiintensitet), figur 2.17 og figur 2.18 (Udledning af SO₂ og NO_x) samt figur 2.13 og figur 2.15 (Udvaskning af kvælstof).

Siden Konkurrenceevneredegørelse 2008 er der taget flere nye energi- og klimapolitiske initiativer. Energi- og miljøafgifterne forhøjes med knap 8 mia. kr. som led i *Forårspakke 2.0*. Og med transportaftalen lægges der op til en grøn omlægning af bilbeskatningen. Initiativerne bidrager til, at Danmark kan nå energi- og klimamålsætningerne.

Regeringen har i april 2009 fremlagt en plan for *Grøn Vækst*, som skal bidrage til at sikre, at et højt niveau af miljø-, klima- og naturbeskyttelse kan gå hånd i hånd med en moderne og konkurrencedygtig landbrugs- og fødevareproduktion. Planen skal bl.a. sikre, at Danmark lever op til henholdsvis EU's Vandrammedirektiv og Natura 2000-direktiver.

Tabel 2.2 Nye initiativer – 2008/2009

EU'S KLIMA- OG ENERGIPAKKE

- Pakken udgør EU's klima- og energimål for 2020 om 20 pct. reduktion af drivhusgasser i forhold til 1990 og 20 pct. vedvarende energi.
- Pakken indeholder fire hovedelementer: Revision af EU's kvotesystem, beslutning om drivhusgasreduktioner uden for kvotesektoren, nyt direktiv for vedvarende energi og direktiv for geologisk lagring af CO₂.

TRANSPORTAFTALEN (grøn transportpolitik)

- Med aftalen vil et bredt flertal i Folketinget arbejde for en grøn transportvision, som bl.a. omfatter grønne bilskatter, nye bæredygtige teknologier, mere og bedre kollektiv trafik, bedre vilkår for cykler, et øget hensyn til natur og miljø, mindre støj samt bedre trafiksikkerhed, således at kurven for transportsektorens CO₂-udledning knækkes.
- Regeringen vil fremsætte lovforslag i folketingsssamling 2009-2010 med henblik på at indføre en grøn kørselsafgift.

FORÅRSPAKKE 2.0

- Med skatteaftalen nedsættes skatten på arbejde markant, herunder skatten på den sidst tjente krone.
- Som en del af finansieringen hæves skatten på forurening og energiforbrug med knap 8 mia. kr. (inkl. salg af CO₂-kvoter).
- Skattereformen bidrager til at indfri de ambitiøse mål i den danske klima-, energi- og miljøpolitik.

GRØN VÆKST

- Grøn Vækst skal bidrage til en markant reduktion i udvaskningen af næringsstoffer samt udledningen af pesticider og drivhusgasser, og der skal skabes mere natur af høj kvalitet, der er tilgængelig for alle. Fra 2012 forventes en positiv klimaeffekt svarende til 700.000 tons CO₂-reduktion.
- Kvælstofreguleringen omlægges til et mere markedsbaseret system, og pesticidafgiften skærpes og omlægges, så afgiften på de mest miljøbelastende pesticider bliver højest, og der etableres op til 75.000 ha ny natur frem mod 2015, herunder dyrkningsfrie randzoner, vådområder og ny skov.
- Regeringen vil skabe bedre rammer for et grønt landbrugs- og fødevareerhverv i vækst gennem bl.a. bedre rammer for landbrugets produktion af grøn energi, fremme af et mere markedsbaseret økologisk landbrugserhverv, mere smidig og effektiv regulering samt en styrket og målrettet grøn forsknings- og innovationsindsats på miljø- og fødevareområdet.

REN LUFT TIL ALLE – INDSATS OVER FOR LUFTFORURENING

- Med strategien opsætter regeringen konkrete målsætninger og udpeger de fokusområder, hvor der er behov for en særlig indsats. Det gælder bl.a. renere luft i byerne, renere brændefyring, renere skibsfart, mere miljøeffektiv teknologi og mere viden om partikelforurening. Strategien følges op i 2009.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Klima

Menneskeskabte klimaforandringer er en global udfordring, der kræver en fælles international indsats.

I de seneste 10-20 år er udledningen af drivhusgasser stabiliseret i flere OECD-lande blandt andet som følge af, at virksomheder og husholdninger bruger energien mere effektivt. Udviklingen skal ses på baggrund af et øget politisk fokus på klimaudfordringen, der har ført til udarbejdelse af Kyoto-protokollen¹ og de igangværende forhandlinger hen mod en ny og mere ambitiøs global klimaafale.

I lyset af Kyoto-protokollen og klima- og energiaftaler på EU-niveau har Danmark forpligtet sig internationalt til to klimamålsætninger, se boks 2.1.

Boks 2.1 Klimamålsætninger

Danmark har internationalt forpligtet sig til, at

- Udledningen af CO₂ og andre drivhusgasser reduceres med 21 pct. i gennemsnit i perioden 2008-2012 set i forhold til 1990-niveauet.
- Udledningen af CO₂ og andre drivhusgasser uden for kvotesektoren reduceres med 20 pct. i 2020 set i forhold til niveauet i 2005, se næste afsnit.

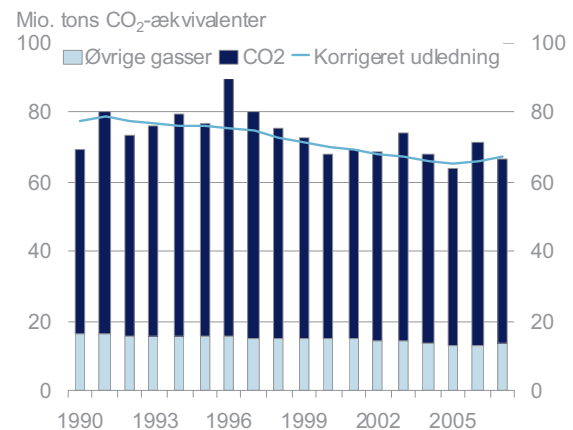
Fra 1990 til 2007 er Danmarks udledning af drivhusgasser faldet med knap 4 pct.² Faldet er større, hvis der tages højde for, at importen af el var ekstraordinær stor i 1990 og

¹ Protokollen, som er ratificeret af 39 industrilande, indebærer, at landene til sammen skal reducere udledningen af drivhusgasser med 5 pct. i perioden 2008-2012 i forhold til niveauet i 1990. De 39 lande omfatter de fleste OECD-lande samt en række østeuropæiske lande, herunder Rusland.

² Udviklingen kan ikke sammenholdes med Danmarks reduktionsforpligtelse, idet denne delvis kan opfyldes gennem køb af kvoter og kreditter m.m. med henblik på reduktion af drivhusgasser i andre lande.

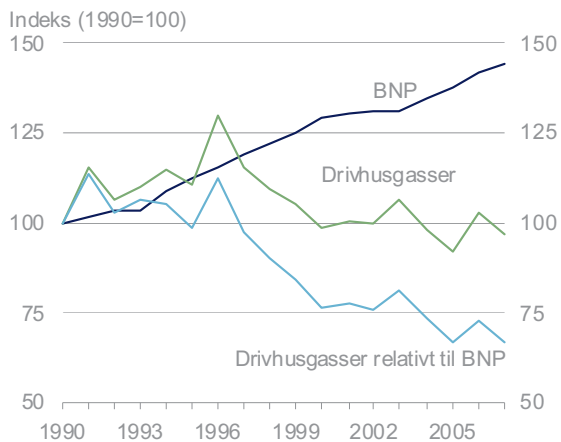
CO₂-udledningen fra den danske elsektor tilsvarende lav. Korrigeret for udsving i nettoeksporten af el mv. har der været et gradvist og stabilt fald i den samlede drivhusgasudledning siden 1990, dog med en svag stigning fra 2005 til 2007, se figur 2.1.

Figur 2.1 Danmarks udledning af drivhusgasser, 1990-2007

Anm.: Drivhusgasudledningen er afgrænset som i Kyoto-protokollen, dvs. ekskl. bunkring (international skibs- og flytrafik). "Øvrige gasser" omfatter metan, lattergas og en række industrigasser. Kilde: DMU og Energistyrelsen.

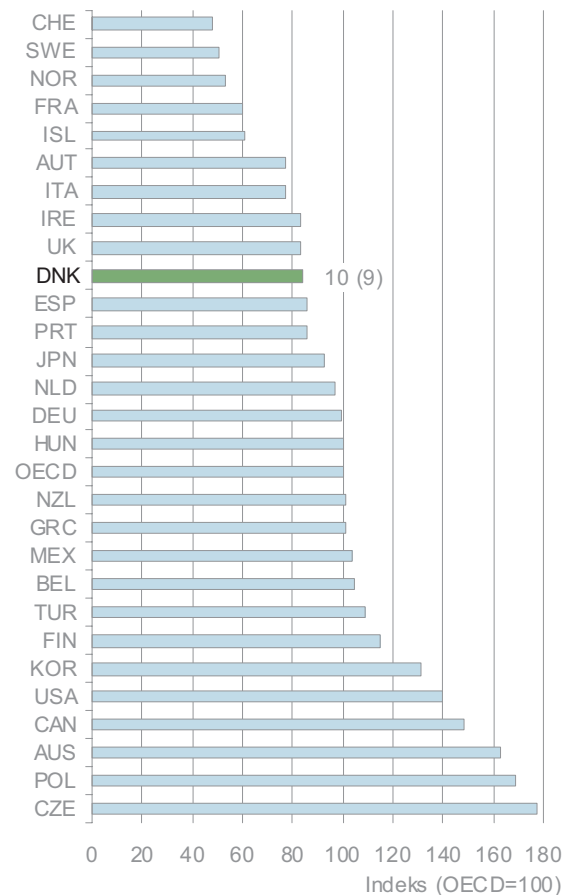
Faldet i drivhusgasudledningen er sket på trods af den samtidige økonomiske vækst i perioden. Der udledes i dag væsentlig mindre CO₂ og andre drivhusgasser i forhold til den økonomiske aktivitet end tidligere, se figur 2.2.

Figur 2.2 Danmarks udledning af drivhusgasser relativt til BNP, 1990-2007

Kilde: DMU og Danmarks Statistik.

Udviklingen er delvist et resultat af den teknologiske udvikling, men Danmark har også gjort en aktiv indsats for at understøtte udviklingen. Energpolitikken har blandt andet fremmet samproduktion af el og varme (kraftvarme), udbygning af vedvarende energi og tilskyndet erhvervslivet til at anvende og udvikle mere energibesparende og klimavenlige produktionsmetoder og husholdningerne til at spare på energien. En mindre del af udviklingen kan også forklare af et gradvist skift fra mere til mindre energiintensive sektorer.³

Danmarks udledning af CO₂ relativt til BNP lå væsentligt under OECD-gennemsnittet i perioden 2002-2006. Danmark er dog et stykke fra de fem lande, som har den laveste udledning, heriblandt Sverige og Norge. Det skyldes primært, at disse lande har adgang til vandkraft. Flere af landene med lav CO₂-intensitet har også en betydelig energiproduktion baseret på atomkraft, fx Sverige og Frankrig, se figur 2.3.

Figur 2.3 Udledning af CO₂ relativt til BNP, 2002-2006

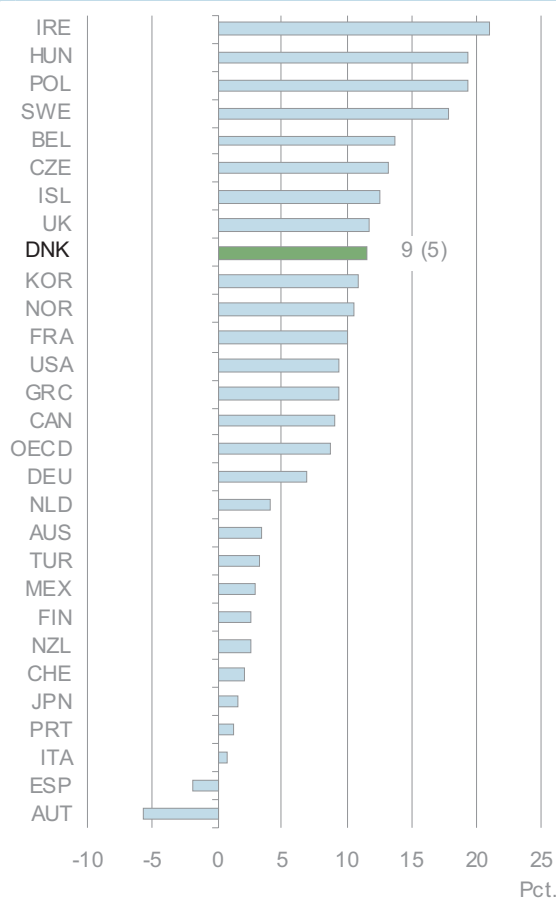
Anm.: Udledning af CO₂ i forhold til købekraftskorrigeret BNP i faste priser (USD). Landenes udledning af CO₂ kan fluktuere betydeligt fra år til år blandt andet på grund af vejret, som påvirker energiforbruget. Det er derfor valgt at sammenligne landene i en 5-årig periode.

Kilde: OECD (IEA), CO₂ Emissions from Fuel Combustion, 2008.

I næsten alle OECD-lande er udledningen af CO₂ i forhold til BNP reduceret fra perioden 1997-2001 til perioden 2002-2006. I Danmark har reduktionen været større end gennemsnittet for OECD-landene, se figur 2.4.

³ Økonomi- og Erhvervsministeriet, Vækst, klima og konkurrenceevne, Økonomisk Tema nr. 7, 2008.

Figur 2.4 Reduktion i udledning af CO₂ relativt til BNP

Anm.: Reduktion i den gennemsnitlige udledning af CO₂ relativt til BNP i faste priser fra perioden 1997 til 2001 til perioden 2002 til 2006.

Kilde: OECD (IEA), CO₂ Emissions from Fuel Combustion, 2008.

Siden Konkurrenceevneredegørelse 2008 er Danmark dog rykket fire pladser tilbage. Det skyldes navnlig, at 1996, hvor Danmark havde en stor CO₂-udledning på grund af en ekstraordinær stor nettoeksport af el, ikke længere indgår i basisperioden.

Udledning uden for kvotesektoren

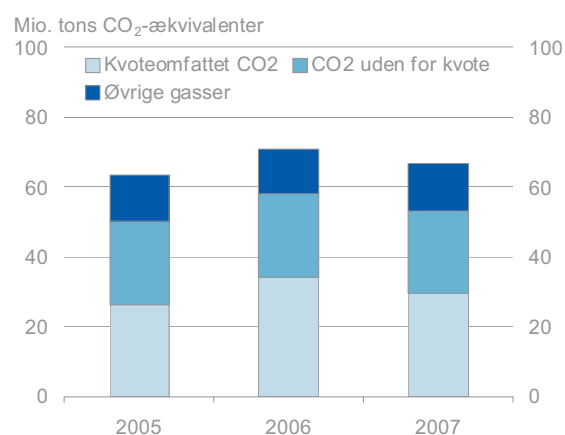
Drivhusgasudledningen i EU kan overordnet set deles i to grupper. Den udledning, som er omfattet af EU's kvotesystem, og den, som ikke er.

Den kvoteomfattede udledning reguleres af et fælles loft over udledningen i alle EU-lande. Loftet er givet ved antallet af kvoter.

Udledningen uden for kvotesektoren reguleres derimod af nationalt fastsatte mål og midler. De nationalt fastsatte mål afhænger blandt andet af velstandsniveauet i det enkelte EU-land. Som et af de mest velstående EU-lande har Danmark forpligtet sig til at reducere udledningen af drivhusgasser uden for kvotesektoren med 20 pct. i 2020 i forhold til niveauet i 2005⁴.

I 2007 udgjorde udledningen uden for kvotesektoren 56 pct. af den samlede udledning i Danmark. Drivhusgasudledningen uden for kvotesektoren har været stort set konstant i perioden 2005-2007. Derimod varierer den kvoteomfattede udledning meget fra år til år som følge af store udsving i nettoeksporten af el, se figur 2.5.

Figur 2.5 Udledning af drivhusgasser inden og uden for kvotesektoren

Anm.: EU's kvotesystem trådte i kraft 1. januar 2005. "Øvrige gasser" omfatter metan, lattergas og en række industrigasser.

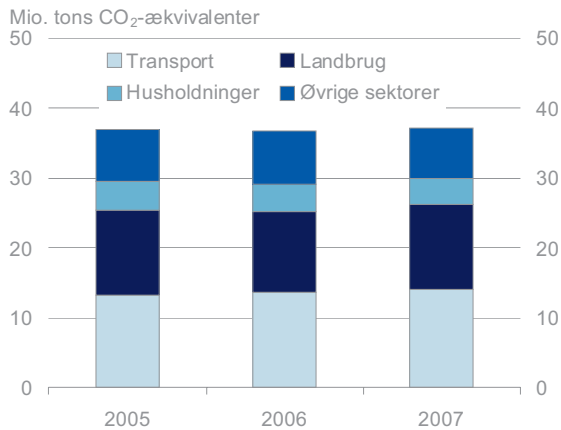
Kilde: DMU og Energistyrelsen.

Udledningen uden for kvotesektoren er domineret af udledningen fra transportsektoren og landbruget. Øvrige sektorer står for ca.

⁴ Målsætningen for 2020 skal opfyldes gradvist via bindende årlige delmål fra 2013, hvor udgangspunktet vil blive den gennemsnitlige udledning uden for kvote i perioden 2008 til 2010. Målet for EU som helhed er en reduktion på 10 pct. uden for kvotesektoren.

en femtedel og husholdningerne for ca. en tiendedel af udledningerne, se figur 2.6.

Figur 2.6 Udledning uden for kvote-sektoren fordelt på sektorer

Anm.: "Øvrige sektorer" består af handel og service, affaldssektoren samt den del af industrien og energiforsyningen, som ikke er kvoteomfattet. Husholdningerne er ekskl. transport.

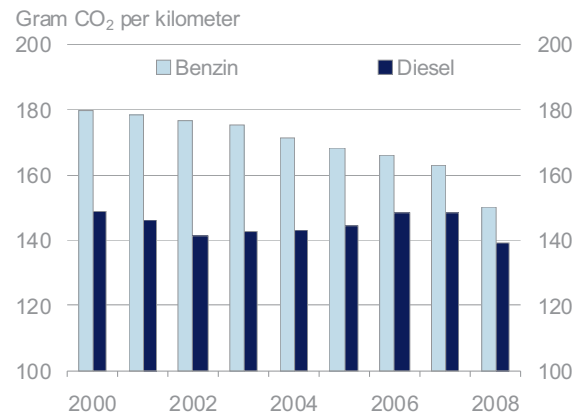
Kilde: DMU og Energistyrelsen.

Landbrugets udledning, som er domineret af lattergas og metan, har over en årrække været faldende blandt andet på grund af vandmiljøplanernes begrænsning af udledningen af kvælstof, se afsnit om miljø.

Derimod er transportsektorens CO₂-udledning steget i de seneste ti år. Stigningen dækker over to modsatte effekter. På den ene side er transportomfanget steget. På den anden side er personbilernes brændstoføkonomi blevet forbedret. I samme retning har trukket, at andelen af dieslbiler er steget. Alene fra 2007 til 2008 faldt den gennemsnitlige CO₂-udledning per kilometer for nyindregistrerede benzindrevne personbiler fra 163 gram til 150 gram. For nyindregistrerede dieseldrevne personbiler faldt CO₂-udledningen fra 149 gram per kilometer til 139 gram, se figur 2.7.

Det seneste års fald i nyindregistrerede personbilers CO₂-udledning skal blandt andet ses i sammenhæng med omlægningen af bilbeskatningen i april 2007.

Figur 2.7 Nyindregistrerede personbilers CO₂-udledning, 2000-2008

Kilde: Færdselsstyrelsen.

Energi

Energiforbruget og sammensætningen af energikilder i energiforsyningen har stor betydning for Danmarks CO₂-udledning. Vedvarende energi, som ikke bidrager til udledningen af drivhusgasser, udgør en stadig større del af energiforbrug og -forsyning.

Energiaftalen fra 2008 fastlægger en række mål for energiforbruget, herunder andelen af vedvarende energi. Danmark har endvidere forpligtet sig til et mål for andelen af vedvarende energi som en del af EU's klima- og energipakke fra december 2008, se boks 2.2.

Boks 2.2 Energimålsætninger

Hovedmålene i energiaftalen fra 2008 er, at

- Andelen af vedvarende energi udgør 20 pct. af bruttoenergiforbruget i 2011.
- Realisere årlige besparelser på 1,5 pct. af det endelige energiforbrug i 2006.
- Bruttoenergiforbruget falder med 4 pct. frem til 2020 i forhold til 2006.

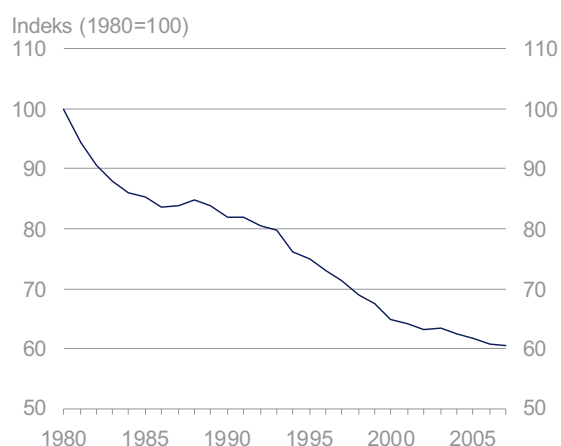
Danmark har endvidere internationalt forpligtet sig til, at

- Andelen af vedvarende energi udgør 30 pct. af det endelige energiforbrug i 2020.

Energiintensitet

I løbet af de seneste godt 25 år har Danmarks bruttoenergiforbrug været stort set konstant. Samtidig er økonomien vokset med mere end 75 pct. Dermed er energiintensiteten, dvs. den mængde energi, der bruges til at producere en given mængde varer og tjenester, faldet 40 pct. siden 1980. Faldet fortsatte fra 2006 til 2007, se figur 2.8.

Figur 2.8 Danmarks energiintensitet, 1980-2007

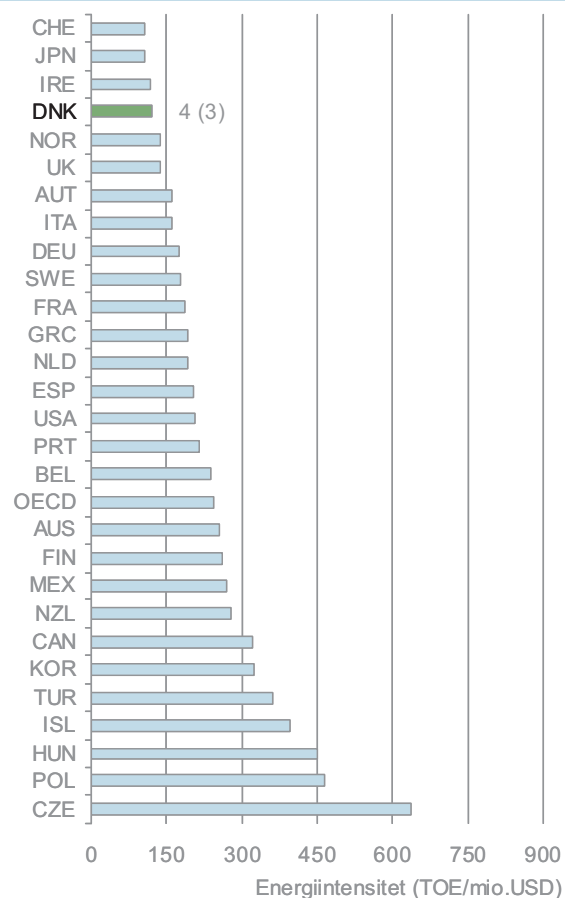

Anm: Energiintensiteten angiver bruttoenergiforbruget i forhold til BNP i 2000-priser (kædede værdier). Kilde: Energistatistik 2007, Energistyrelsen og Danmarks Statistik.

En væsentlig årsag til det vedvarende fald i energiintensiteten er udbredelsen af samproduktion af el og varme (kraftvarme). Dermed udnyttes den varme, der opstår som et biprodukt af elproduktionen. Samtidig har energieffektiviseringer i husholdninger og virksomheder reduceret det endelige energiforbrug.

Det fortsatte fald i energiintensiteten betyder, at Danmark i dag har en af de laveste energiintensiteter i OECD, se figur 2.9.

Figur 2.9 Energiintensitet, 2006

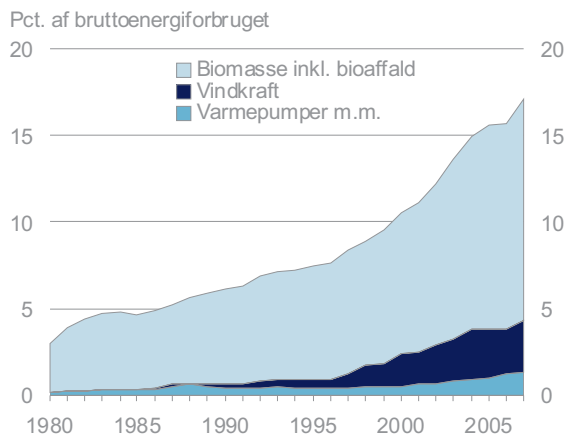

Anm.: "TOE" står for "Tonne of Oil Equivalents". TOE er en omregningsenhed for energiindholdet i forskellige typer af energi, svarende til energiindholdet i ét ton olie.

Kilde: OECD (IEA), Energy Balances of OECD Countries, 2008.

Vedvarende energi

Brugen af vedvarende energi i Danmark er mere end femdoblet siden 1980. Biomasse, herunder biologisk nedbrydeligt affald, udgør hovedparten af de vedvarende energikilder. Vindkraft udgør en femtedel, mens øvrige kilder som fx solenergi, geotermisk energi og omgivelsesvarme (varmepumper) udgør knap en tiendedel, se figur 2.10.

Figur 2.10 Vedvarende energi, 1980-2007

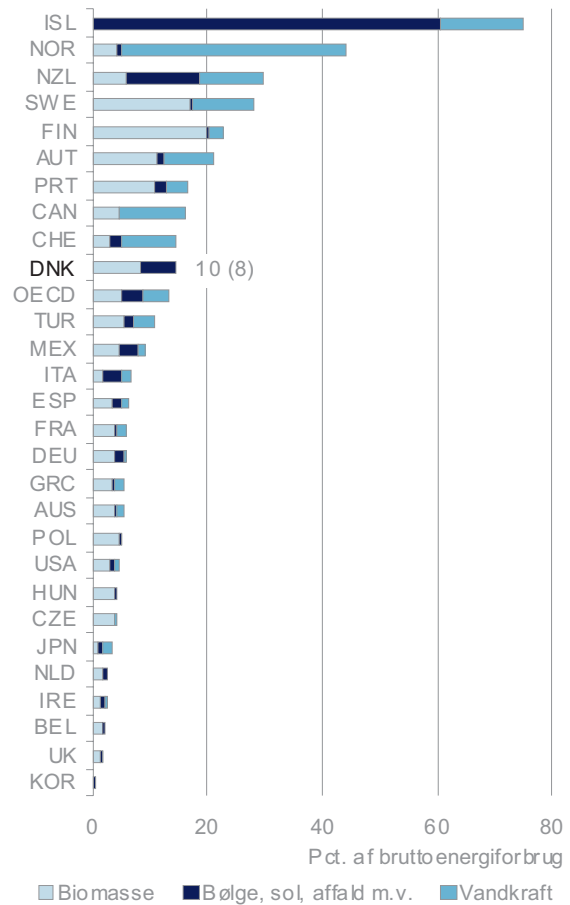
Anm.: Vedvarende energi i forhold til korrigeret bruttoenergiforbrug.

Kilde: Energistatistik 2007, Energistyrelsen.

I 2007 udgjorde vedvarende energi 17 pct. af det danske bruttoenergiforbrug. Andelen af vedvarende energi steg med ca. 1½ pct.point fra 2006 til 2007. Udviklingen fra år til år kan dog være påvirket af særlige forhold, herunder betingelserne for produktion af vindkraft.

Andelen skal fremover også beregnes i forhold til det endelige energiforbrug som følge af EU-målsætningerne. I 2007 udgjorde vedvarende energi ca. 19 pct. af det endelige energiforbrug.

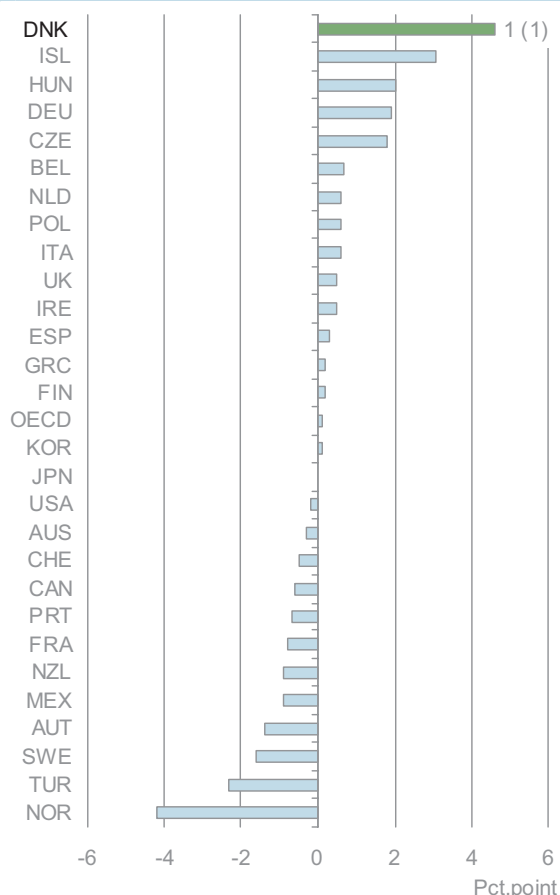
I 2006 var andelen af vedvarende energi i Danmark over gennemsnittet i OECD-landene. Placeringen skal ses i lyset af, at Danmark ikke er begunstiget med store vandkraftressourcer, se figur 2.11.

Figur 2.11 Andel af vedvarende energi i bruttoenergiforbruget, 2006

Kilde: OECD (IEA), Renewables Information, 2008.

Danmark er det OECD-land, hvor andelen af vedvarende energi er steget mest i perioden fra perioden 1997 til 2001 til perioden 2002 til 2006, se figur 2.12. Fremgangen skyldes især en udbygning af energi fra biomasse og vindkraft.

Figur 2.12 Ændring i andel af vedvarende energi

Anm.: Ændring i den gennemsnitlige andel af vedvarende energi fra perioden 1997-2001 til perioden 2002-2006.

Kilde: OECD (IEA), Renewables Information, 2008.

Miljø

Bæredygtig udvikling refererer til ”en udvikling, som opfylder de nuværende generationers behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare”.⁵ Bæredygtig udvikling indebærer, at der skal tages hånd om de økonomiske, miljømæssige, sociale og sundhedsmæssige udfordringer samtidigt.

Miljømæssig bæredygtighed er én dimension af bæredygtighedsbegrebet. Heri ligger, at fremtidige generationer har lige så stor ret

til naturressourcerne og til at opleve naturens rigdom, som de nutidige.

Miljømæssig bæredygtighed er et komplekst begreb, for hvilket der ikke findes nogen entydig metode til at sammenligne over tid eller på tværs af lande.⁶

Vurderingen af miljøtilstanden foretages derfor typisk ved anvendelse af en bred vifte af indikatorer for vandmiljø, luftforurening, naturbeskyttelse mv.⁷

Overordnet set tegner der sig et positivt billede for udviklingen i den danske miljøtilstand. Der har de seneste ti år været en markant reduktion i tilførslen af næringsstoffer til vandmiljøet. Luftforureningen er også reduceret i takt med mindre udledning af skadelige stoffer.

Der er også gennemført en betydelig indsats i forhold til at genoprette og beskytte naturen i de seneste år. Det har medført, at tidligere tiders tilbagegang i naturarealerne nu er vendt til fremgang.

⁵ Brundtland-definitionen, se WCED, 1987.

⁶ I Konkurrenceevneredegørelse 2008 indgik et sammenvejet indeks for miljømæssig bæredygtighed (Environmental Sustainability Index - ESI) udviklet af universiteterne Yale og Columbia i samarbejde med EU-kommissionen og World Economic Forum. Indekset er ikke blevet opdateret, se Factbook.dk.

⁷ Se Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk for en oversigt over danske indikatorer for bæredygtig udvikling.

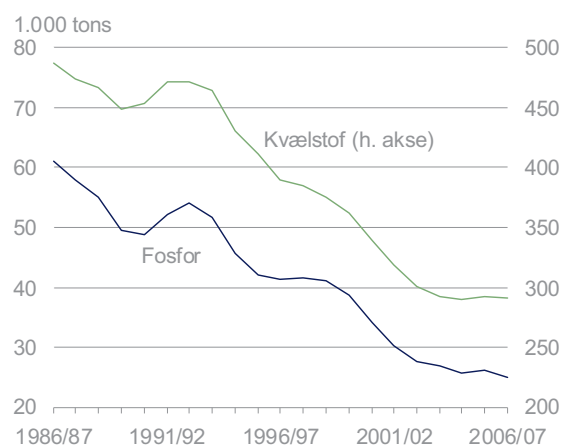
Boks 2.3 Grøn Vækst

Som en del af udspillet Grøn Vækst har regeringen fremlagt en samlet Miljø- og Naturplan for Danmark frem mod 2020. I planen sættes nogle klare mål for udledningen af næringsstoffer, pesticider og andre forurenende stoffer til naturen. Målene skal indfries gennem en omkostningseffektiv indsats. Derfor prioriteres markedsbaserede instrumenter, herunder en omlægning af reguleringen af kvælstof samt en forhøjelse og omlægning af pesticidafgiften. Planen skaber bl.a. rammerne for, at Danmark lever op til sine internationale forpligtelser i Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne.

Vandmiljø

Tilførslen af næringsstoffer til vandmiljøet medfører iltsvind og påvirker blandt andet biodiversiteten.

Danmark har siden 1985 haft nationale handlingsplaner for vandmiljøet. På trods af en stigning i landbrugets produktion siden 1990, navnlig den animalske, er der sket en markant reduktion af landbrugets overskud af fosfor og kvælstof og dermed i tilførslen af næringsstoffer til vandmiljøet. Faldet fortsatte fra 2006 til 2007, især for fosfor. Faldet i kvælstof- og fosforudledningerne skyldes primært et markant fald i landbrugets anvendelse af kunstgødning og bedre udnyttelse af husdyrgødning, se figur 2.13.

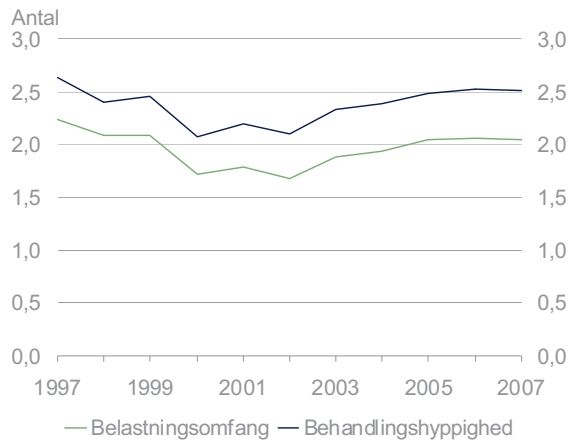
Figur 2.13 Landbrugets overskud af kvælstof og fosfor, 1986/87-2006/07

Anm.: Tre års glidende gennemsnit.

Kilde: Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Århus Universitet.

Derimod er brugen af pesticider (sprøjtegifte) i dag på samme niveau som i slutningen af 1990'erne, se figur 2.14.

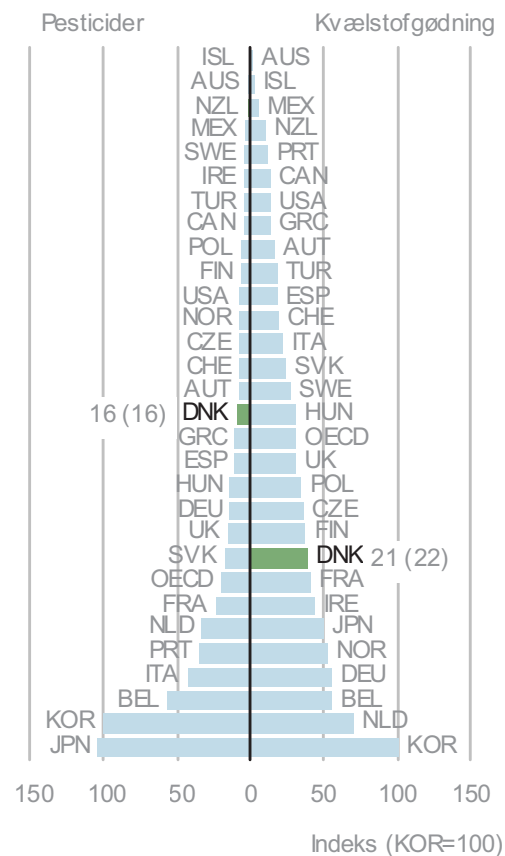
Figur 2.14 Brug af pesticider, 1997-2007

Anm.: Behandlingshyppighed angiver det antal gange, man kan behandle det konventionelt dyrkede landbrugsareal med den mængde pesticider, der er solgt i året. Belastningsomfanget er en tilpasning af behandlingshyppigheden. Det angiver det antal gange, man kan behandle det samlede landbrugsareal, hvis man forestiller sig, at pesticiderne udbringes jævnt over hele landbrugsarealet, inkl. braklagte arealer, arealer med vedvarende græs samt arealer dyrket økologisk. Den reduktion, der sker i miljøbelastningen, ved at de ekstensiverede og økologiske arealer øges, indgår dermed i måltallet.
Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistik.

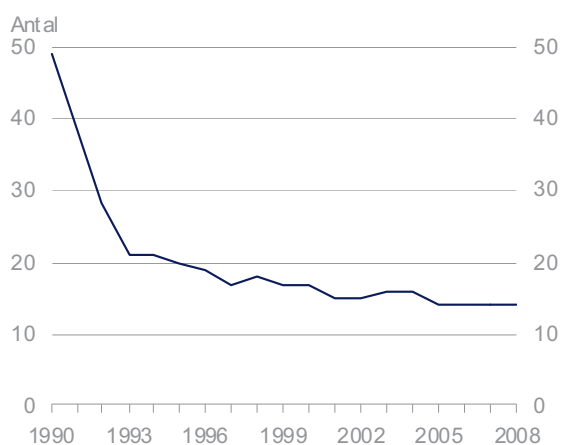
Danmark er blandt de OECD-lande, der har nedbragt brugen af kvælstofgødning mest. Sammenlignet med andre lande har Danmark et relativt lavt kvælstofforbrug per km² intensivt dyrket landbrugsjord. Brugen af kvælstofgødning per km² landbrugsjord er dog stadig væsentlig højere end i mange andre OECD-lande, fordi arealet, der dyrkes intensivt i Danmark, udgør en større del af det samlede landbrugsareal. Det er derfor især i store lande som USA, Canada og Australien, hvor jorden kan dyrkes mere ekstensivt, at brugen af gødning er lav. Også brugen af pesticider er højere end i mange andre OECD-lande, men afstanden til de bedste lande er mindre, se figur 2.15.

Figur 2.15 Brug af pesticider og kvælstofgødning

Anm.: Brug af pesticider og kvælstofgødning angiver ”tons per kvadratkilometer landbrugsareal”. Korea er valgt som indeks 100. Tallene er angivet for det senest mulige år og inkluderer foreløbige tal samt OECD-estimer. Varierende definitioner kan begrænse sammenligneligheden mellem lande.
Kilde: OECD in Figures (2008).

Vandmiljøet har også betydning for danskernes adgang til naturoplevelser. Et eksempel er antallet af badesteder, hvor badning frarådes på grund af badevandets kvalitet. Antallet af badevandsforbud har været støt faldende og faldt særlig kraftigt i begyndelsen af 1990’erne. I 2008 var det således blot 14 ud af 1.271 badesteder, hvor badning var frarådet. Udviklingen afspejler blandt andet en forbedret spildevandsrensning, se figur 2.16.

Figur 2.16 Badesteder, hvor badning frarådes, 1990-2008

Anm.: Der var 1.271 badesteder i Danmark i 2008. Når badevandet er så forurenet, at der er risiko for, at badende kan blive syge, frarådes badning. Indikatoren belyser således indsatsen mod spredning af sygdomsfremkaldende mikroorganismer i miljøet.
Kilde: Miljøministeriet.

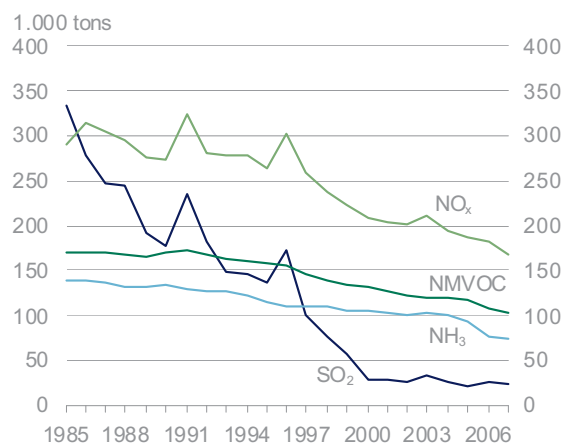
Indsatsen for bedre og mere natur skal ses i sammenhæng med vandmiljø- og pesticidindsatsen. En reduktion i udvaskningen af næringsstoffer, ammoniak og pesticider vil også forbedre den biologiske mangfoldighed.

Luft

Luftforureningen omfatter en række sundhedsskadelige komponenter som flygtige organiske forbindelser (NMVOC⁸), kvælstofoxider (NO_x), svovldioxid (SO₂) og ammoniak (NH₃). De luftforurenende stoffer giver anledning til forsurening og overgødskning af jord og vand samt til dannelse af partikler og ozon, der har sundhedsskadelige effekter.

Siden 1985 har der været en markant reduktion i udledningen af alle fire komponenter. Faldet fortsatte fra 2006 til 2007, især for NO_x, se figur 2.17.

⁸ NMVOC (non-methane volatile organic compounds) er fællesbetegnelsen for flygtige kulbrinter og omfatter en række organiske stoffer, hvor metan er undtaget.

Figur 2.17 Danmarks udledning af SO₂, NO_x, NMVOC og NH₃, 1985-2007

Anm.: Danmark er fra og med 2010 forpligtet til at reducere den årlige udledning af SO₂ til 55.000 tons, NO_x til 127.000 tons, NMVOC til 85.000 tons og NH₃ til 69.000 tons i følge UNECE (Convention on Long Transboundary Air Pollution) og EU's NEC-direktiv (National Emission Ceilings).
Kilde: DMU.

Danmark har i henhold til en FN-konvention og et EU-direktiv forpligtet sig til at reducere udledningen af de luftforurenende stoffer til et bestemt niveau fra og med 2010. I 2007 var målet nået for udledningen af SO₂, og det er realistisk, at målene nås for de øvrige stoffer i lyset af igangværende initiativer.

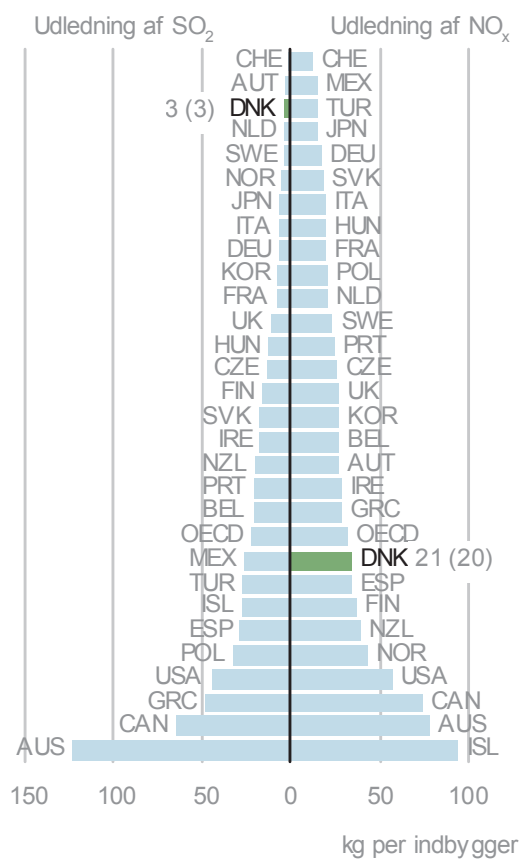
Faldet i udledningen af SO₂ kan primært tilskrives afsvovling på kul- og oliefyrede kraftværker samt introduktion af en afgift på SO₂. Brugen af katalysatorer i personbiler og rensningsanlæg på kraftværker er blandt forklaringerne på faldet i udledningen af NO_x.

Udfasning af organiske opløsningsmidler i industrien og brug af katalysatorer i personbiler har medført et fald i NMVOC. Reduktionen i udledningen af NH₃ kan tilskrives bedre teknologi i landbruget, særligt med hensyn til opbevaring og spredning af gylle.

Internationalt har Danmark fastholdt en 3. plads med hensyn til udledningen af SO₂. Derimod ligger Danmark noget lavere med

hensyn til udledningen af NO_x, hvilket blandt andet skal ses i lyset af, at NO_x-afgiften først træder i kraft d. 1. januar 2010, se figur 2.18.

Figur 2.18 Udledning af SO₂ og NO_x

Anm. Tallene er angivet for det senest mulige år og inkluderer foreløbige tal samt OECD-estimer. Varies definitioner kan begrænse sammenligneligheden mellem lande.
 Kilde: OECD in Figures (2008).

På kanten af arbejdsmarkedet	63
Integration af indvandrere	64
Spredning i løn, ledighed og indkomster	66
Forskelle i ledighed	66
Forskelle i løn	67
Indkomstforskelle	68
Personer med relativt lav indkomst	69

Den danske sammenhængskraft understøttes af en generelt høj levestandard, en høj erhvervsdeltagelse, et højt uddannelsesniveau og små indkomstforskelle. En række andre forhold har også betydning for sammenhængskraften, herunder tolerance, deltagelsen i den demokratiske proces og respekt for andre mennesker og kulturer.

Konkurrenceevneredegørelsen fokuserer på den sammenhængskraft, der skabes gennem befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet.

Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have en stærk sammenhængskraft, så vi fortsat har et trygt samfund uden store skel.

I den nuværende situation, hvor ledigheden stiger, er det afgørende at fastholde et arbejdsmarked, der er inkluderende over for grupper, som tidligere har haft svært ved at få fodfæste på arbejdsmarkedet.

Gennem de seneste år har stadig flere fået fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Antallet af personer på kanten af arbejdsmarkedet er faldet betydeligt fra 2005 til 2008.

Samtidig har indvandrere fra ikke-vestlige lande fået en stadig stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet. Der er sket en markant indsnævring af forskellen i beskæftigelsesfrekvensen mellem personer af dansk og udenlandsk herkomst siden 2000. Blandt OECD-landene er det kun i Finland, at beskæftigelsesgab for indvandrere er reduceret mere end i Danmark.

Danmark er sammen med Sverige det OECD-land, der har de mindste indkomstforskelle. Og indkomstforskellene er betydeligt mindre end i de andre lande i top fem.

Danmark er desuden det OECD-land, hvor den mindste andel af befolkningen har en relativt lav disponibel indkomst. Samtidig er Danmark i international sammenligning et af de lande, hvor risikoen for længerevarende lav indkomst er mindst.

Tabel 3.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Integration på arbejdsmarkedet	↗	■		
Lav merledighed for kortuddannede	↗		■	
Lille lønforskel mellem uddannelsesgrupper	↗			■
Lille andel med relativ lav indkomst	↘			■
Lille risiko for længerevarende lav indkomst*	↘			■
Samlet vurdering	↗			■

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. * angiver, at der er tale om data for EU. De opstillede mål refererer til figur 3.5 og figur 3.6 (Integration på arbejdsmarkedet), figur 3.8 og figur 3.9 (Lav merledighed for kortuddannede), figur 3.10 (Lille lønforskel mellem uddannelsesgrupper), figur 3.14 og figur 3.15 (Lille andel med relativ lav indkomst) samt figur 3.15 og figur 3.16 (Lille risiko for længerevarende lav indkomst).

Ledigheden er generelt højere for kortuddannede. Gennem 1990'erne er ledigheds-gabet mellem kort- og langtuddannede i Danmark imidlertid snævret kraftigt ind. I 2006 placerede Danmark sig blandt de 10 OECD-lande, hvor spændet var mindst.

I de senere år er den aktive arbejdsmarkedspolitik i Danmark styrket yderligere, se kapitel 5. Det har bidraget til, at flere er kommet i job, også blandt grupper, der traditionelt har haft en svagere arbejdsmarkedstil-knytning.

Samtidig er uddannelsesindsatsen uden for det ordinære uddannelsessystem øget. Andelen af ufaglærte 30-64-årige, der deltager i

uddannelsesaktiviteter, har været støt stigende siden 2002, og Danmark var i 2008 det land i Europa, hvor den største andel af ufaglærte 30-64-årige deltager i uddannelsesaktiviteter, se kapitel 5.

Hvis der ses på de yngre aldersgrupper, er der samtidig tegn på, at folkeskolen er blevet bedre til at bryde den negative sociale arv. Elevernes sociale baggrund har således stadig mindre betydning for læsefærdighederne, se kapitel 6.

Tabel 3.2 Nye initiativer – 2008/2009

HANDLINGSPLAN TIL FREMME AF LIGEBEHANDLING

- Der er iværksat en opdatering af handlingsplanen fra 2003 til fremme af ligebehandling og mangfoldighed og til bekæmpelse af racisme fra 2003. Den nye handlingsplan skal både omfatte igangværende og nye initiativer for bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, fremme mangfoldighed og lige muligheder samt bevare Danmark som et åbent samfund med respekt for den enkelte og med plads til forskellighed. Handlingsplanen forventes at foreligge ved udgangen af 2009.

ØGET INDSATS FOR AT FÅ TRAUMATISEREDE FLYGTNINGE I BESKÆFTIGELSE

- Med puljen vedrørende særlig indsats for traumatiserede flygtninge og deres familier er der i 2009 afsat 2,5 mio. kr. til initiativer, der kan få traumatiserede flygtninge og indvandrere i beskæftigelse, herunder at udvikle og afprøve metoder til udslusning og fastholdelse af traumatiserede flygtninge og indvandrere i ordinære eller støttede job på arbejdsmarkedet.

INITIATIVER FOR AT FORHINDRE UDSÆTTELSE AF LEJERE

- En bolig er central for at få en fast tilknytning til arbejdsmarkedet, og det er vigtigt, at personer på vej til at blive sat ud af boligen modtager den fornødne støtte i tide for at forhindre udsættelsen. Der er iværksat en række initiativer med henblik på at undgå, at lejere udsættes som følge af manglende betaling af husleje mv., herunder:
 - Indførelse af pligt for almene boligorganisationer til at underrette kommunen samtidig med at en sag om lejerestance oversendes til fogedretten.
 - Forlængelse af lejelovgivningens påkravsfrister, fremrykket vurderingspligt for kommuner ved udsættelsessager samt udvidet mulighed for at få flyttehjælp.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceanmeldelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

På kanten af arbejdsmarkedet

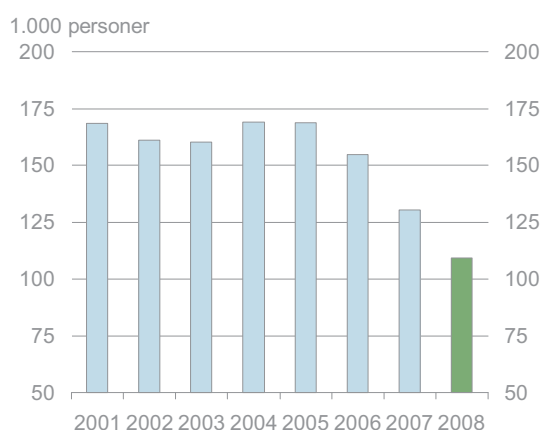
Tilknytningen til arbejdsmarkedet spiller en afgørende rolle for den enkeltes evne til at forsørge sig selv og for tilhørsforholdet til samfundet.

Der vil altid være nogle, der i en kortere eller længere periode er uden tilknytning til arbejdsmarkedet. Det gælder fx personer, der bliver ramt af ledighed eller sygdom.

De fleste kommer hurtigt tilbage i job, men en mindre andel oplever svag arbejdsmarkedstilknytning i en længere periode. Personer, der har modtaget midlertidige indkomsterstøttende ydelser i mindst 80 pct. af tiden de seneste tre år, kan siges at befinde sig på kanten af arbejdsmarkedet.

Efter at have ligget relativt stabilt i en år-række er antallet af personer på kanten af arbejdsmarkedet faldet betydeligt fra 2005 til 2008, se figur 3.1.

Figur 3.1 Personer på kanten af arbejdsmarkedet, 2001-2008

Anm.: Modtagere af midlertidige indkomsterstøttende ydelser i mindst 80 pct. af tiden de seneste tre år.
Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på forløbsdatabasen DREAM.

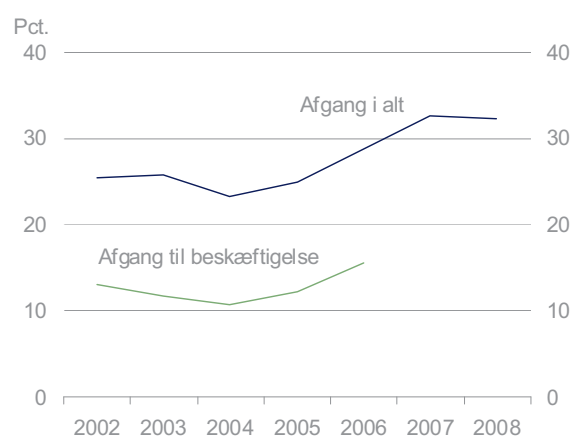
Der var omkring 109.000 personer på kanten af arbejdsmarkedet i 2008 mod 130.000 personer året før.

Faldet skal bl.a. ses i lyset af afgang fra gruppen. Knap 33 pct. af de, der var på kan-

ten af arbejdsmarkedet i 2007, havde forladt gruppen i 2008. Det svarer nogenlunde til mønsteret året før. I årene 2002 til 2005 udgjorde afgang omkring 25 pct., se Factbook.dk.

Der kan være en række forskellige årsager til, at personer forlader kanten af arbejdsmarkedet, herunder overgang til efterløn, førtids- og folkepension. I 2006 kom over halvdelen af de, der forlod kanten af arbejdsmarkedet, i beskæftigelse, se figur 3.2.

Figur 3.2 Afgang fra kanten af arbejdsmarkedet, 2002-2008

Anm.: Afgang fordelt efter status i det år den enkelte har forladt kanten af arbejdsmarkedet. De, der forlader kanten af arbejdsmarkedet, er de, som er på kanten i eksempelvis 2007, men som ikke er det i 2008.
Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på forløbsdatabasen DREAM og lovmodellen.

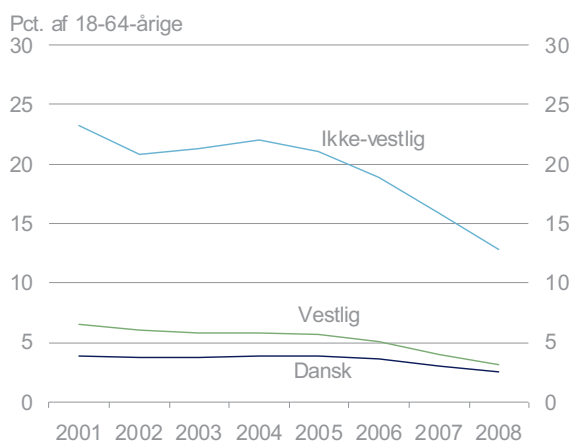
Andelen, der forlader kanten af arbejdsmarkedet til fordel for beskæftigelse, har været stigende siden 2004. Ligeledes er flere fuldt beskæftigede det år, de forlader kanten, mens andelen, der kommer i fleksjob, har været nogenlunde konstant i perioden, se Factbook.dk.

Den øgede afgang fra kanten af arbejdsmarkedet til beskæftigelse skal ses i lyset af den meget gunstige udvikling på arbejdsmarkedet de seneste år.

Der er en række befolkningsgrupper, som er overrepræsenterede på kanten af arbejds-

markedet, fx personer af ikke-vestlig herkomst. Op mod 13 pct. af de 18-64-årige ikke-vestlige indvandrere og efterkommere befandt sig på kanten af arbejdsmarkedet i 2008, mens det var tilfældet for knap 3 pct. af de 18-64-årige af dansk herkomst, se figur 3.3.

Figur 3.3 Herkomst og kanten af arbejdsmarkedet, 2001-2008

Anm.: Antallet på kanten af arbejdsmarkedet for personer af hhv. dansk, ikke-vestlig og vestlig herkomst sat i forhold til det samlede antal 18-64-årige i de nævnte befolkningsgrupper.

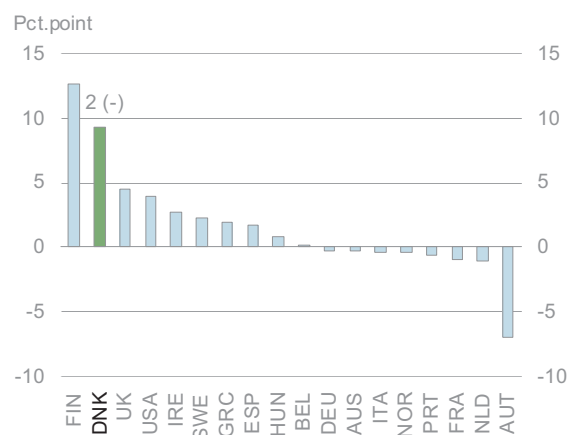
Kilde: Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM og Danmarks Statistik.

For personer af ikke-vestlig herkomst er overrepræsentationen dog mindsket betydeligt siden 2004.

Integration af indvandrere

Indvandrere i Danmark har gradvist styrket deres fodfæste på arbejdsmarkedet. Der er bl.a. sket en markant reduktion af forskellen mellem beskæftigelsesfrekvensen for personer af dansk og personer af udenlandsk herkomst siden 2000, se figur 3.4.

Figur 3.4 Reduktion af beskæftigelsesgab for indvandrere, 2000-2006

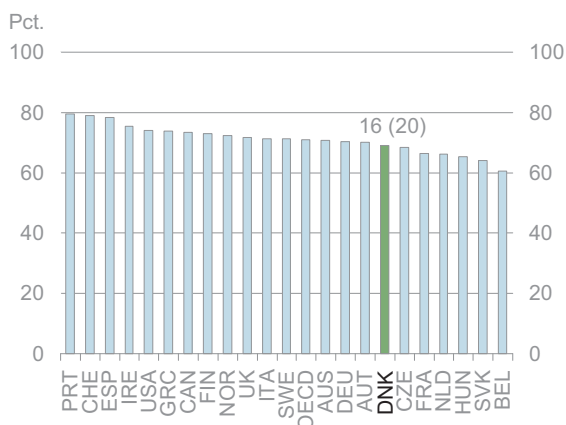
Anm.: 15-64-årige. Beskæftigelsesgab er opgjort som forskellen i beskæftigelsesfrekvensen for personer af hhv. dansk og udenlandsk herkomst (dvs. både vestlig og ikke-vestlig herkomst).

Kilde: International Migration Outlook, OECD So-pemi 2008 og egne beregninger.

Det er kun i Finland, at beskæftigelsesgab for indvandrere er reduceret mere end i Danmark i løbet af perioden.

Udviklingen i beskæftigelsesfrekvensen for indvandrere i Danmark skal blandt andet ses i lyset af, at indvandringsmønstret har ændret sig i løbet af perioden, samt ændringer i integrationsindsatsen. Samtidig har de gunstige konjunkturer i store dele af perioden formentlig understøttet udviklingen.

Med hensyn til arbejdsmarkedsdeltagelsen blandt indvandrere har Danmark ligeledes forbedret sin placering blandt OECD-landene. Danmark ligger dog fortsat under OECD-gennemsnittet, se figur 3.5.

Figur 3.5 Erhvervsfrekvens for indvandrere, 2006

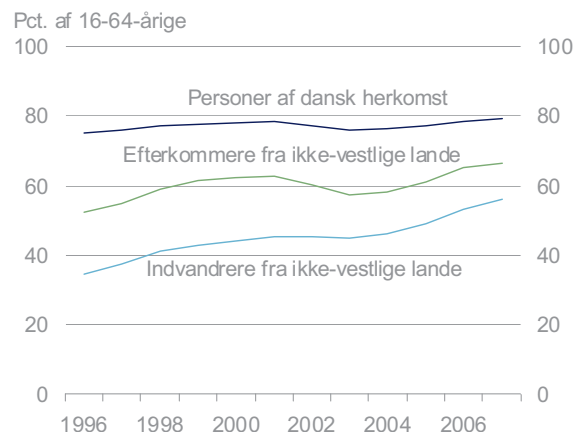
Anm.: Alle personer mellem 15 og 64 år af udenlandsk herkomst. For Canada er tal fra 2003.

Kilde: International Migration Outlook, OECD Sopemi 2008.

Det afspejler bl.a., at indvandringen i varierende grad sker med henblik på beskæftigelse, og at der er forskelle i indvandrernes uddannelsesmæssige baggrund landene imellem. Fx ville Danmark formentlig placere sig bedre internationalt, hvis der kunne korrigeres for, at indvandrere med et lavt uddannelsesniveau udgør en relativt stor andel af den danske indvandrerbefolkning.

At mange indvandrere fra især ikke-vestlige lande har et relativt lavt uddannelsesniveau slår også igennem på beskæftigelsesfrekvensen. Således har personer af dansk herkomst i de erhvervsaktive aldre en beskæftigelsesfrekvens på 79 pct., mens beskæftigelsesfrekvensen for ikke-vestlige indvandrere er 23 pct.point lavere, og knap 13 pct.point lavere for efterkommere af indvandrere fra ikke-vestlige lande, se figur 3.6.

Forskellen mellem beskæftigelsesfrekvensen for personer af dansk herkomst og personer af ikke-vestlig herkomst skal dog også ses i lyset af forskelle i alderssammensætningen inden for de forskellige herkomstgrupper.

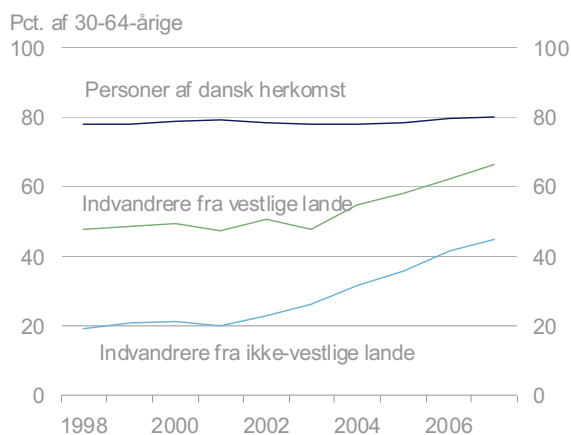
Figur 3.6 Beskæftigelsesfrekvens og herkomst, 1996-2007

Anm.: 16-64-årige. Beskæftigelsesstatus er opgjort i uge 48 det pågældende år, mens alder er opgjort 1. januar året efter.

Kilde: Danmarks Statistik.

Siden midten af 1990'erne, herunder særligt i de seneste år, er forskellen mellem beskæftigelsesfrekvensen for personer af dansk herkomst og personer af ikke-vestlig herkomst, indsnævret betydeligt.

Udviklingen skal blandt andet ses i lyset af, at nyindvandrede har en højere beskæftigelsesfrekvens i dag. Andelen af beskæftigede blandt de 30-64-årige ikke-vestlige indvandrere med under tre års ophold i landet er således steget til 45 pct. i 2008 mod 19 pct. i 1999, se figur 3.7.

Figur 3.7 Beskæftigelsesfrekvensen for nyindvandrede, 1999-2007

Anm.: Indvandrere med en opholdstid under tre år. Beskæftigelsesstatus er opgjort i uge 48 det pågældende år, mens alder er opgjort 1. januar året efter.
Kilde: Integrationsministeriets Udlændingedatabase og Danmarks Statistik.

Blandt vestlige nyindvandrede udgjorde andelen 66 pct. i 2008 mod 48 pct. i 1999.

Spredning i løn, ledighed og indkomster

Globaliseringen og den internationale samhandel ændrer sammen med den teknologiske udvikling løbende virksomhedernes behov for arbejdskraft. Efterspørgslen efter velkvalificerede og højtuddannede medarbejdere er taget til.

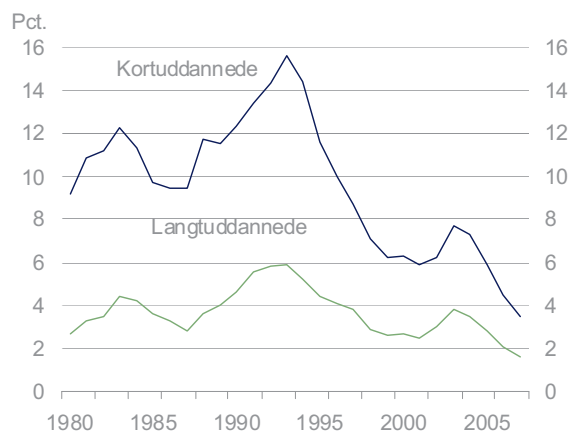
Denne udvikling har i nogle lande ført til stigende forskelle i løn og ledighed mellem kort- og langtuddannede. Det er ikke sket i Danmark.

Det skal ses i lyset af et fleksibelt dansk arbejdsmarked, et højere uddannelsesniveau, en betydelig voksen- og efteruddannelsesindsats samt et styrket økonomisk incitament til at være i beskæftigelse, se kapitel 5, 7 og 8.

Forskelle i ledighed

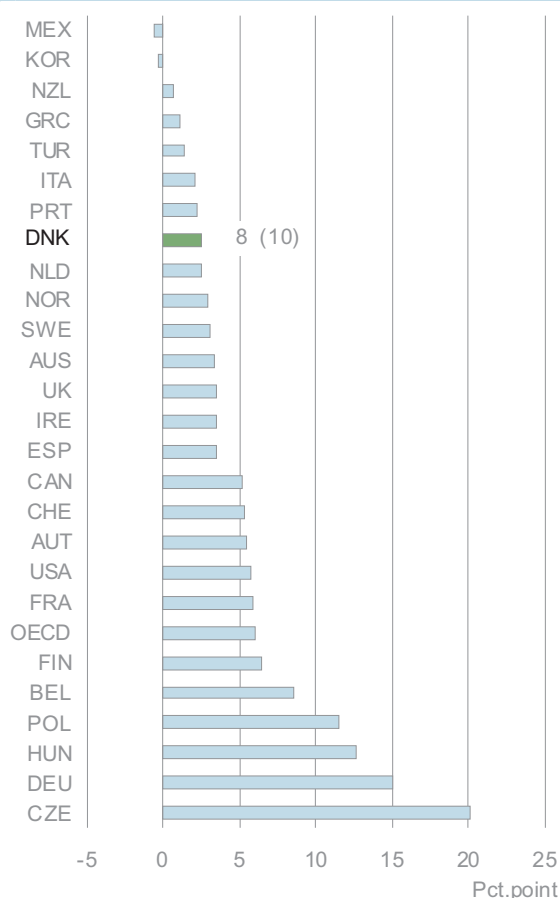
Ledigheden er generelt højere for kortuddannede. Siden midten af 1990'erne er ledighedsgabet mellem kort- og langtuddannede

nede imidlertid snævret kraftigt ind. Det samme gælder de seneste år, hvor udviklingen i et vist omfang formentlig skal tilskrives de gunstige konjunkturer i perioden, se figur 3.8.

Figur 3.8 Ledighed for kort- og langtuddannede, 1980-2007

Anm.: Ledigheds pct. for personer med hhv. grundskole (inkl. uoplyst) og videregående uddannelse som højest fuldførte uddannelse. Arbejdsmarkedsstatus i uge 48. Alder opgjort per 1. januar året efter.
Kilde: Danmarks Statistik, Finansministeriets og egne beregninger.

Danmark var i 2006 blandt de ti OECD-lande med den laveste merledighed for kortuddannede, se figur 3.9.

Figur 3.9 Kortuddannedes merledighed, 2006

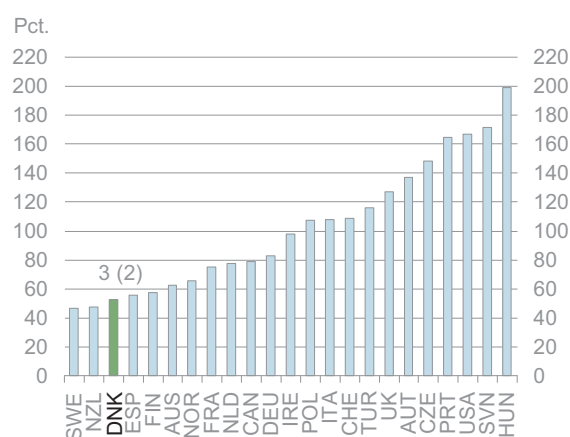
Anm.: Forskellen i ledigheds pct. for 25-64-årige med hhv. ingen uddannelse ud over grundskolen og en videregående uddannelse.

Kilde: OECD, Education at a glance, 2008.

Danmark er samtidig rykket to pladser frem i det internationale felt fra 2005 til 2006.

Forskelle i løn

Danmark er blandt de OECD-lande, hvor lønforskelle mellem kort- og langtuddannede er mindst. I 2006 var det kun i Sverige og New Zealand, at lønforskellen var mindre, se figur 3.10.

Figur 3.10 Lønforskel mellem kort- og langtuddannede, 2006

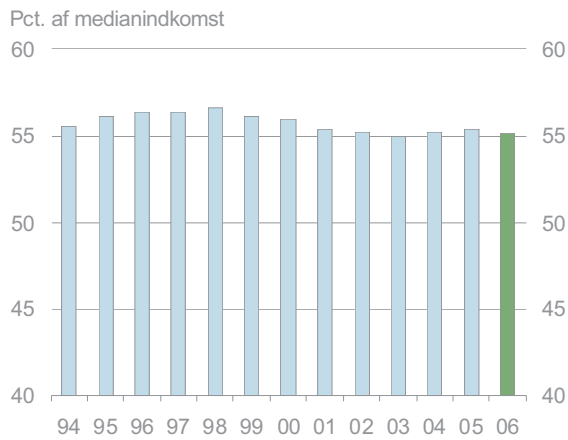
Anm.: 2006 eller seneste år for hvilket, der foreligger data. Danske tal er fra 2005. 25-64-årige. Lønforskellen er opgjort som forskellen mellem kortuddannede (ingen uddannelse ud over grundskolen) og langtuddannede (videregående uddannelse) i forhold til lønniveauet for kortuddannede. Lønnen er opgjort før skat.

Kilde: OECD, Education at a glance, 2008.

Lønforskellen er mindsket fra 2005 til 2006. Danmark er dog rykket en plads tilbage, da lønforskellene i New Zealand er reduceret markant.

Samtidig har lønindkomsten for de lavest lønnede stort set været uændret i forhold til den typiske lønindkomst i de senere år, se figur 3.11.

Lønindkomsten for de fem pct. af de beskæftigede med den laveste årlige arbejdsindkomst har således ligget relativt stabilt omkring 55 pct. af medianindkomsten i en årrække.

Figur 3.11 Relativ årsindkomst for de laveste arbejdsindkomster

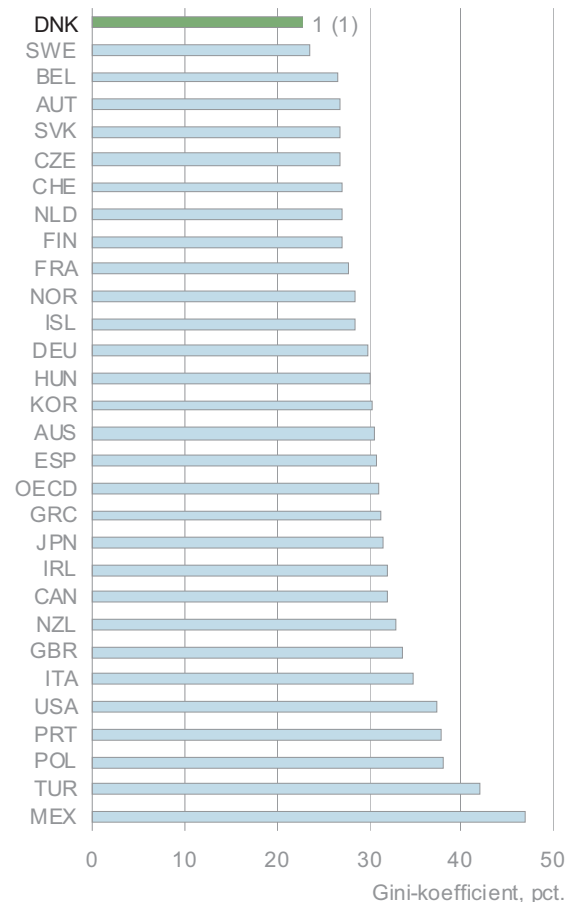
Anm.: Relativ årlig lønindkomst for de 5 pct. af de 30-64-årige fuldtidsbeskæftigede med den laveste årlige lønindkomst. Der er foretaget metodeændringer i forhold til Konkurrenceanalyse 2008, hvilket dog ikke ændrer mønstret fra tidligere år, se Factbook.dk.

Kilde: Lovmodellen.

Med hensyn til lønforskelle mellem mænd og kvinder er Danmark ligeledes blandt de lande, hvor forskellene er mindst, se Factbook.dk.

Indkomstforskelle

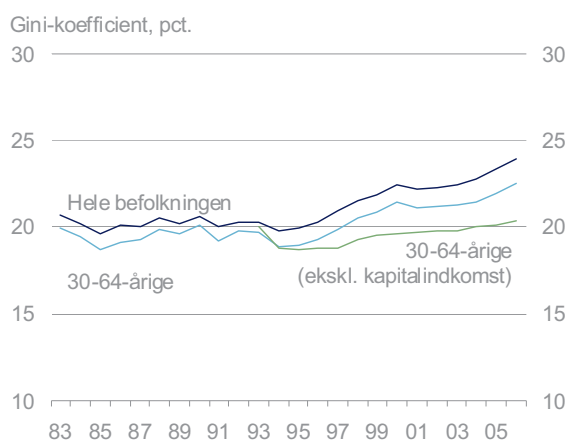
De seneste OECD-tal viser, at Danmark sammen med Sverige er det land, hvor forskellen i disponibel indkomst er mindst. Og indkomstforskellene er betydeligt mindre end i de andre lande i top fem, se figur 3.12.

Figur 3.12 Indkomstfordeling, 2005

Anm.: 18-65-årige. Gini-koefficient for den årlige disponible indkomst. Gini-koefficienten opsummerer de individuelle indkomstforskelle i ét tal mellem 0 og 1, hvor 0 er udtryk for en helt lige indkomstfordeling. Tal fra omkring 2005.

Kilde: OECD, Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries, 2008.

I perioden 2003 til 2006 er indkomstforskellene i gennemsnit steget med godt 0,5 pct.point årligt (målt ved Gini-koefficienten). Det svarer til den gennemsnitlige årlige stigning i indkomstforskellene i perioden 1995-2000. Fra 2000 til 2003 var indkomstforskellene omtrent uændrede, se figur 3.13.

Figur 3.13 Fordelingen af disponibel indkomst i Danmark, 1983-2006

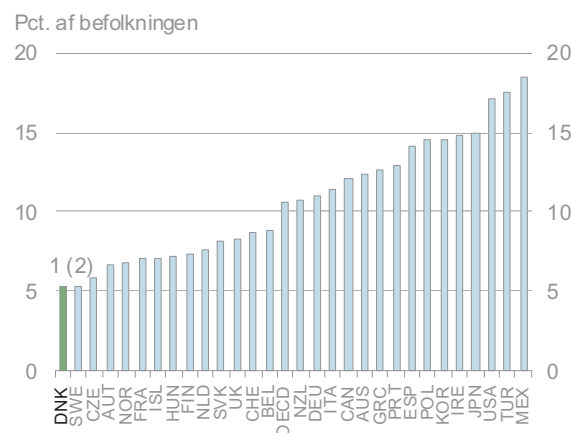
Anm.: Gini-koefficienten er beregnet på baggrund af den disponible indkomst hhv. med og uden den samlede nettokapitalindkomst.

Kilde: Lovmodellen.

Stigningen i indkomstforskellene i 2005 og 2006 kan, ligesom i perioden 1995-2000, især henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne, herunder navnlig aktieindkomsterne og stigende boligformuer.

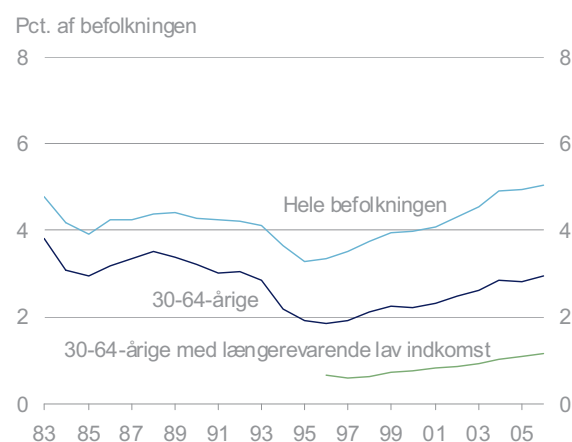
Personer med relativt lav indkomst

Ud over at indkomstforskellene er små, er Danmark også det land, hvor den mindste andel af befolkningen har en relativt lav disponibel indkomst, se figur 3.14.

Figur 3.14 Andel med relativt lav disponibel indkomst, 2005

Anm.: Personer med en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten. Tal fra omkring 2005. Kilde: OECD 2008 Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries.

Andelen af befolkningen med en relativt lav indkomst har ligget forholdsvis stabilt de sidste 20 år. Hvis der fx ses på de 30-64-årige, er der tale om mellem 2 og 4 pct. af befolkningen, se figur 3.15.

Figur 3.15 Andel med relativt lav indkomst i Danmark, 1983-2006

Anm.: Lavindkomstgrænsen er 50 pct. af medianindkomsten. Risikoen for vedvarende at tilhøre lavindkomstgruppen måles ved sandsynligheden for at tilhøre gruppen i et givet år og i to af de forudgående tre år. Denne kan kun beregnes fra 1996.

Kilde: Lovmodellen.

Hvis der i stedet ses på hele befolkningen, er andelen en anelse højere. Det skyldes blandt andet, at studerende, der udgør en stor del af

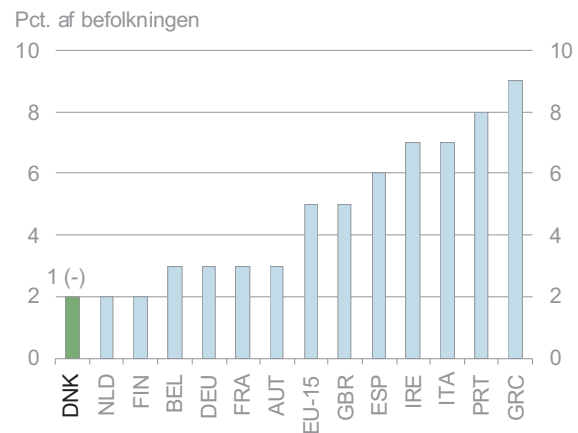
de yngre aldersgrupper, er overrepræsenterede i lavindkomstgruppen.

Mange personer, som i et givet år befinder sig i lavindkomstgruppen, rykker hurtigt ud af gruppen igen. Fx fordi de færdiggør en uddannelse eller finder beskæftigelse. I løbet af ét år forlader omkring halvdelen af personerne med relativt lav indkomst gruppen, se Factbook.dk

Det hører med andre ord til undtagelsen, at de samme personer befinder sig i gruppen over en længere årrække. Der har dog været en svag tendens til, at en stigende andel har lav indkomst over en længevarende periode. I 2006 havde ca. 1 pct. af de 30-64-årige i lavindkomstgruppen også befundet sig i gruppen i to ud af de tre foregående år.

Danmark er i international sammenligning et af de lande, hvor risikoen for længevarende lav indkomst er absolut mindst, se figur 3.16.

Figur 3.16 Risiko for længevarende lav indkomst, 2001

Anm.: Hele befolkningen. For definition af risikoen for længevarende lav indkomst, se anmærkningen til figur 3.15. Tallene foreligger ikke opdateret siden Konkurrenceevneredegørelse 2006.

Kilde: Eurostat, Poverty and social exclusion in the EU, Statistics in focus, Population and social conditions 16/2004.

Blandt 13 EU-lande er Danmark sammen med Finland og Nederlandene et af de lande, hvor færrest oplever risiko for længevarende lav indkomst.

Samlet arbejdsudbud	75
Erhvervsfrekvens	75
Arbejdstid	76
Sygefravær	77
Udenlandsk arbejdskraft	78
Indvandring af højt kvalificeret arbejdskraft	79
Rammevilkår for arbejdsudbud	80
Skatte- og overførselssystem	81

Jo flere, der deltager på arbejdsmarkedet – og jo mere de bidrager med – jo større velstand kan man skabe per indbygger. Samtidig er en høj erhvervsfrekvens nødvendig for at finansiere fremtidens velfærdsydelser.

Danskerne er blandt de mest aktive på arbejdsmarkedet blandt OECD-landene. Erhvervsfrekvensen blandt de 15-64-årige danskere ligger således i top fem blandt OECD-landene.

Til gengæld arbejder de danske beskæftigede stadig færre timer end i de fleste andre OECD-lande på trods af, at arbejdstiden i Danmark er steget det seneste år.

Samlet set betyder udviklingen i erhvervsfrekvens og arbejdstid, at det samlede arbejdsudbud i Danmark i 2007 ligger lige over OECD-gennemsnittet.

Udenlandske specialister kan bidrage positivt til Danmarks produktivitet og konkurrencekraft. Samtidig kan udenlandsk arbejdskraft levere et værdifuldt bidrag til den danske arbejdsstyrke i perioder, hvor der er mangel på arbejdskraft.

Danmark placerer sig i midterfeltet blandt OECD-landene, når det kommer til at tiltrække udenlandsk arbejdskraft til beskæfti-

gelse. I de senere år har Danmark oplevet en markant stigning i antallet af opholdstilladelser givet til beskæftigelse. Denne udvikling skal blandt andet ses i lyset af de gunstige konjunkturer frem til slutningen af 2008.

Det er regeringens mål, at

- Den ustøttede beskæftigelse varigt skal øges med 20.000 personer fra 2007 til 2015.
- Den gennemsnitlige arbejdstid ikke må falde fra 2007 til 2015.
- Sygefraværet skal reduceres med 20 pct. fra 2007 til 2015.
- Der skal være lettere adgang til at komme til Danmark for at arbejde.

Der er mange faktorer, der har betydning for, hvor stor en arbejdsindsats den enkelte vælger at lægge på arbejdsmarkedet. Beskatningen spiller en rolle for, hvor økonomisk attraktivt det er at yde en ekstra indsats. Det gælder både valg af arbejdstid og kvaliteten af indsatsen. Samtidig har beskatningen betydning for, hvor let det er for Danmark at tiltrække højt kvalificeret udenlandsk arbejdskraft.

Tabel 4.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Udvikling i Danmark	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Erhvervsfrekvens	↗			■
Arbejdstimer per beskæftiget	↗	■		
Lavt sygefravær	■		■	
Lavtlønnedes incitament til ekstra inds.	↗		■	
Højtlønnedes incitament til ekstra inds.	↗	■		
Udenlandsk arbejdskraft per indbygger	↗	■		
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ■ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 4.2 (Erhvervsfrekvens), figur 4.4 (Arbejdstimer per beskæftiget), figur 4.9 (Udenlandsk arbejdskraft per indbygger), figur 4.6 (Sygefravær) og figur 4.15 (Økonomisk incitament til at arbejde mere for lavt- og højtlønnede).

Målt i forhold til de øvrige OECD-lande er skatten på den sidst tjente krone relativt høj i Danmark; særligt for de højerelønnede. Regeringen har i marts 2009 indgået aftale om en skattereform, der sænker skatten på arbejde med op til 22,5 pct.point.

Den danske beskatning af højerelønnede vil dog også efter implementeringen af skattereformen placere sig i den høje ende af midterfeltet blandt OECD-landene.

Skattereformen forventes at øge arbejdsuddet betydeligt i de kommende år. Derudover er der i det seneste år gennemført en række yderligere initiativer målrettet mod at øge arbejdsuddet i Danmark. Effekten af disse initiativer har ikke nødvendigvis nået at slå igennem i de data, der præsenteres i kapitlet. De vigtigste initiativer er nævnt i tabel 4.2.

Tabel 4.2 Nye initiativer – 2008/2009

ØGET TILSKYNDELSE TIL AT ARBEJDE

- Bundfradraget for mellemskatten er per 1. januar 2009 forhøjet, så det svarer til niveauet for bundfradraget for topskatten. Samtidig er beskæftigelsesfradraget øget fra 4 pct. i 2008 til 4,25 pct. i 2009. Begge dele følger af *Aftale om lavere skat på arbejde* fra september 2007.
- Der er i marts 2009 indgået aftale om *Forårspakke 2.0*, der bl.a. indeholder en skattereform, der sænker skatten på arbejde markant. Per 1. januar 2010 afskaffes mellemskatten, og bundskatten sænkes med 1½ pct.point. Skatteloftet nedsættes parallelt fra 59,0 pct. i dag til 51,5 pct. I alt reduceres den højeste marginalskat med 7,5 pct.point. Endvidere forhøjes indkomstgrænsen for topskat.

ØGET INDSATS FOR INTERNATIONAL REKRUTTERNING

- Der er i foråret 2009 etableret et officielt nationalt netværk for højt kvalificeret udenlandsk arbejdskraft. Netværket skal imødekomme de fastholdelses- og integrationsudfordringer, som møder højt uddannede udenlandske arbejdstagere, deres familie og de virksomheder, hvor de er ansat.

SYGEFRAVÆR

- Partierne bag Jobplanen fra februar 2008 er blevet enige om at styrke indsatsen mod sygefravær. Partierne godkendte i efteråret 2008 den trepartsaftale om nedbringelse af sygefraværet, som regeringen indgik med arbejdsmarkedets parter i slutningen af september 2008. Der sættes ind med 39 nye initiativer til i alt 170 millioner kroner. Aftalen indgår som en del af finansloven for 2009 og forventes at øge arbejdsuddet svarende til 4.000 ekstra personer. Initiativerne er nærmere beskrevet i boks 4.1.

ØVRIGE INITIATIVER

- Det er besluttet at udarbejde informationsmateriale om den fleksible efterløn, således at borgerne informeres om fordelene ved at blive på arbejdsmarkedet og udsætte overgangen til efterløn og om mulighederne for at arbejde ved siden af efterlønnen, mod fradrag i efterlønnen. Det vil fremadrettet være muligt via nettet at beregne, hvor meget man får ud af en ekstra arbejdsindsats efter fradrag i efterlønnen.
- Regeringen har nedsat en arbejdsmarkedskommission, der bl.a. skal analysere mulighederne for at øge beskæftigelsen og undgå fald i arbejdstiden frem mod 2015.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Samlet arbejdsudbud

Befolkningens arbejdsudbud er afgørende for vækst og velstand. Et højt og effektivt arbejdsudbud er således en vigtig faktor, hvis Danmark skal fastholde sin position som et af verdens rigeste lande.

Det samlede arbejdsudbud afhænger både af, hvor mange, der deltager på arbejdsmarkedet, og af hvor mange timer de beskæftigede arbejder.

Det samlede arbejdsudbud i Danmark – målt ved antal arbejdstimer per indbygger i den erhvervsaktive alder – lå i 2007 lige over OECD-gennemsnittet. Det afspejler en høj erhvervsfrekvens, mens en lav arbejdstid trækker det samlede niveau for arbejdsudbuddet ned, se figur 4.1.

Arbejdstiden i Danmark er dog steget en smule det seneste år, om end fra et lavt niveau. Det betyder, at Danmark samlet set er rykket til op på en 15. plads med hensyn til samlet arbejdsudbud mod en 16. plads året før, se figur 4.1.

Stigningen i det samlede arbejdsudbud genfindes, når man betragter danske data. Dog er arbejdsudbuddet i 2008 fortsat lavere end i 1980'erne, se Factbook.dk. De senere års udvikling skal endvidere ses i lyset af de gunstige konjunkturer frem til medio 2008.

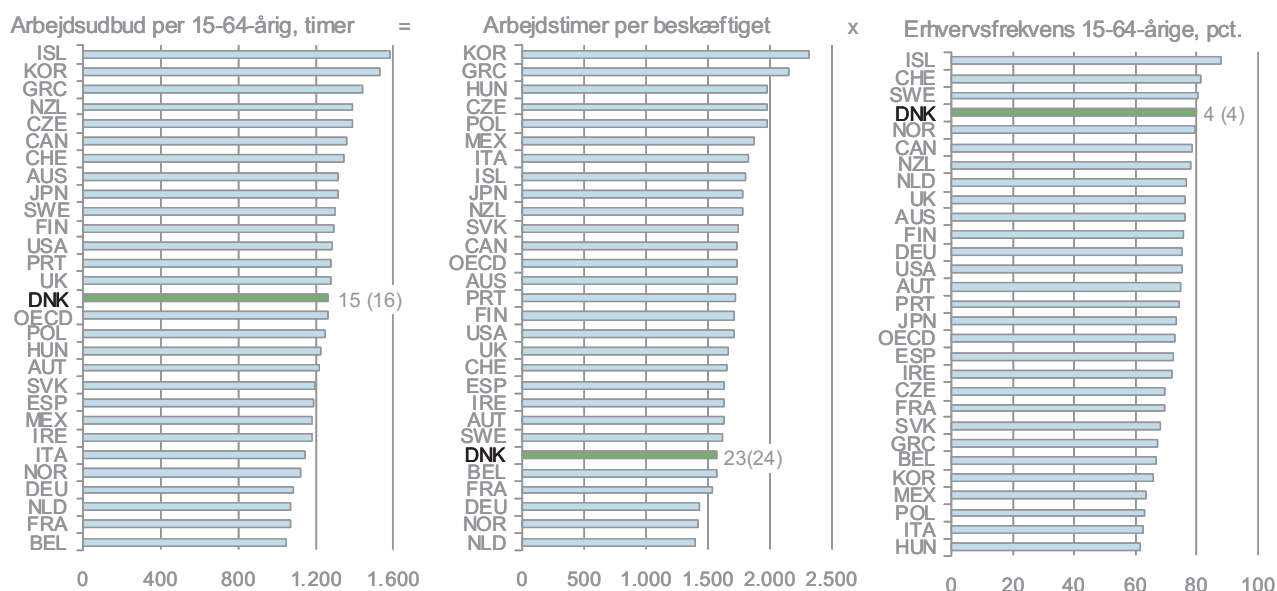
Erhvervsfrekvens

Historisk har andelen af de 15-64-årige, der deltager på arbejdsmarkedet, været relativt høj i Danmark. I løbet af de seneste årtier har de øvrige OECD-lande imidlertid indhentet næsten halvdelen af Danmarks forspring, se figur 4.2.

Det afspejler bl.a., at Danmark ikke har samme potentiale som andre OECD-lande for at forøge sin arbejdsstyrke ved at øge erhvervsfrekvensen for kvinder.

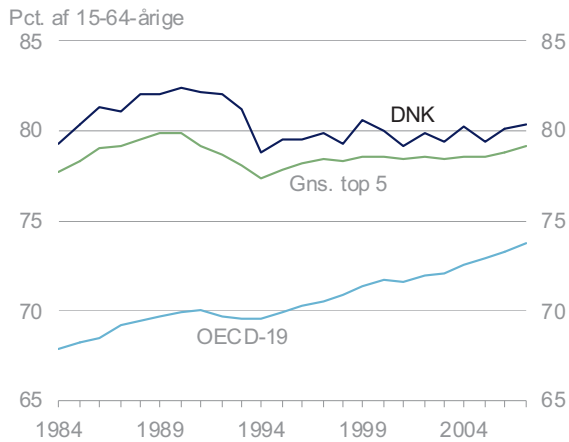
Sammenlignet med de øvrige OECD-lande er erhvervsfrekvensen for danske kvinder den fjerde højeste, og Danmark er blandt de lande i OECD, hvor forskellene mellem mænds og kvinders erhvervsfrekvens er mindst, se Factbook.dk.

Figur 4.1 Samlet arbejdsudbud, arbejdstimer per beskæftiget og erhvervsfrekvens, 2007

Anm.: Ved beregning af det samlede arbejdsudbud antages det, at ledige udbyder samme gennemsnitlige antal arbejdstimer som beskæftigede. Kilden til arbejdstimer per beskæftiget er ændret i forhold til Konkurrencevneredegørelse 2007. Danmarks placering i 2005, der er angivet i parentes, er opgjort på baggrund af den nye kilde.

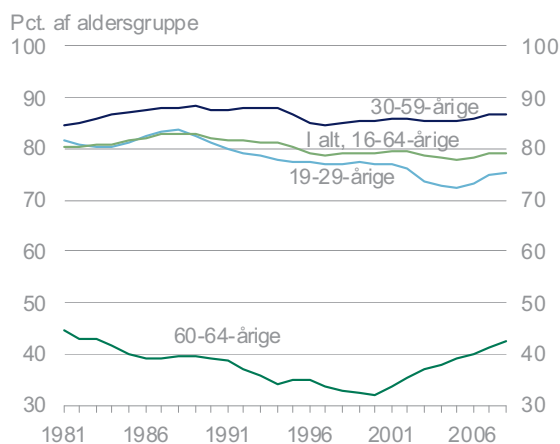
Kilde: OECD.STAT og egne beregninger.

Figur 4.2 Erhvervsfrekvens, Danmark og OECD, 1984-2007

Anm.: OECD-19 angiver et uvægtet gennemsnit for de 19 lande, hvor der er oplysninger for alle år. Tallene repræsenterer derfor ikke alle lande vist i figur 4.1.

Kilde: OECD.STAT.

Den samlede erhvervsfrekvens i Danmark er i dag relativt høj for så godt som alle aldersgrupper. Kun blandt de 60-64-årige er deltagelsen betydeligt lavere end for de øvrige aldersgrupper, se figur 4.3. Samtidig deltager de danske 60-64-årige – som den eneste aldersgruppe – mindre på arbejdsmarkedet end OECD-gennemsnittet, se Factbook.dk.

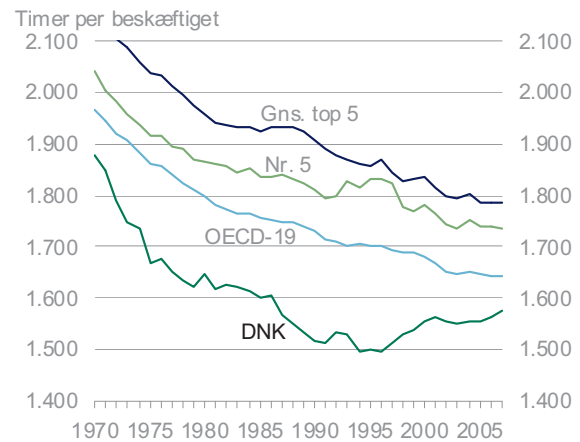
Figur 4.3 Erhvervsfrekvens i Danmark, 1981-2008

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Arbejdstid

Mens erhvervsfrekvensen i Danmark er relativt høj, er arbejdstiden i Danmark traditi-

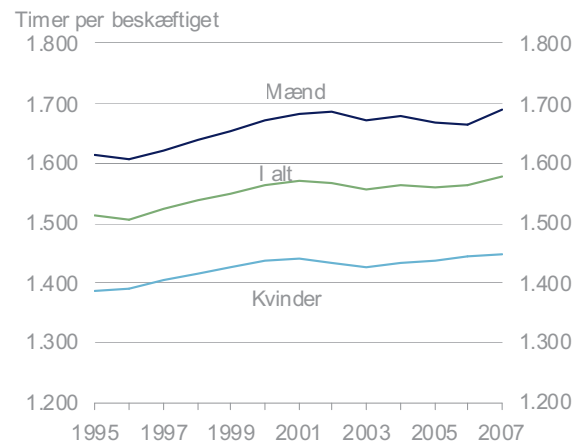
onelt betydeligt lavere end gennemsnittet blandt OECD-landene, se figur 4.4.

Figur 4.4 Årlig arbejdstid per beskæftiget, Danmark og OECD, 1970-2007

Anm.: OECD-19 angiver et uvægtet gennemsnit for de 19 lande, hvor der er oplysninger for alle år.

Kilde: OECD.STAT.

Siden midten af 90'erne har Danmark imidlertid indhentet en del af efterslæbet. I de seneste år er arbejdstiden igen steget i Danmark. Det skal bl.a. ses i lyset af de gunstige konjunkturer i Danmark i de seneste år, se figur 4.5.

Figur 4.5 Arbejdstid i Danmark for mænd og kvinder, 1995-2007

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Mænds arbejdstid er generelt højere end kvinders. Spændet mellem mænds og kvinders arbejdstid genfindes for EU-landene under ét, mens forskellen er mindre i USA,

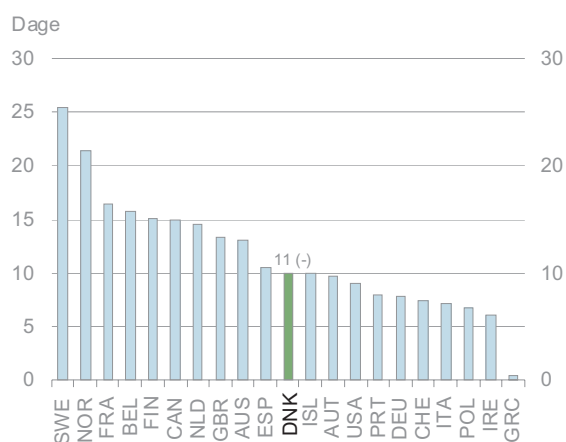
se Factbook.dk. Det kan bl.a. skyldes, at højere beskatning af arbejdsindkomst i Europa tilskynder særligt kvinder til at nedprioritere indsatsen på arbejdsmarkedet til fordel for arbejde i hjemmet.¹

Sygefravær

Sygefravær påvirker det effektive arbejdsudbud. Jo flere timer, der må bruges hjemme på grund af sygdom, jo færre timer kan der lægges på arbejdsmarkedet.

Sygefraværet i Danmark ligger i midterfeltet blandt OECD-landene i den senest tilgængelige internationale sammenligning, se figur 4.6.

Figur 4.6 Sygefraværsdage per fuldtidsansat, 2004

Kilde: OECD (2005), OECD Economic Survey: Sweden.

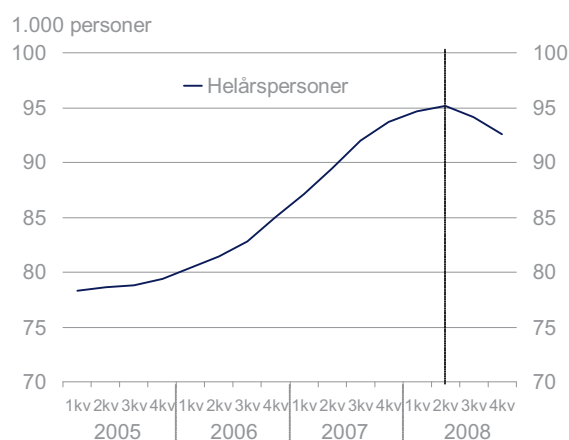
Udviklingen i antallet af helårssygedagpengemodtagere peger imidlertid på en betydelig stigning i sygefraværet de senere år.²

¹ Se OECD Observer (2008), Counting the Hours and OECD (2008), Economic Policy Reforms: Going for Growth.

² Udviklingen i antallet af personer på sygedagpenge er kun en indikator for det samlede sygefravær, da der typisk først udbetales sygedagpenge efter 21 dages sygdom (efter 15 dage før 2. juni 2008). Dog får bl.a. forsikrede ledige og personer ansat i fleksjob samt kronisk syge sygedagpenge fra første sygedag. Opgørelser af sygefraværet med sygedagpenge omfatter dermed ikke det fulde sygefravær.

Særligt fra begyndelsen af 2006 til 3. kvartal 2007 er antallet af helårsmodtagere af sygedagpenge øget betydeligt, se figur 4.7.

Figur 4.7 Helårspersoner på sygedagpenge

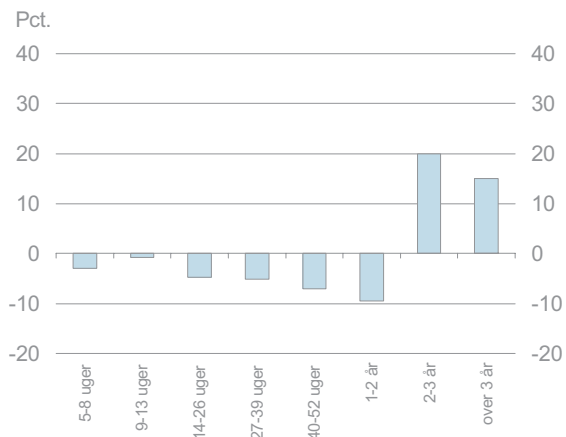
Anm.: 4-kvartalers rullende gennemsnit. Per 1. juni 2008 er arbejdsgiverperioden øget fra 15 til 21 dage. Dette vil isoleret set medføre færre og kortere sygedagpengeforløb. Se endvidere Factbook.dk.

Kilde: Jobindsats.dk og KMD's Kortperiodestatistik samt beregninger fra Arbejdsdirektoratet.

Fra og med 2. juni 2008 modtager arbejdsgiverne ikke refusion for de første 21 dages sygdom mod tidligere 15 dage. Dermed optræder 16. til 21. sygedag ikke i sygedagpengestatistikken i anden halvdel af 2008. Faldet i antal sygedagpengemodtagere fra 2. til 4. kvartal 2008 afspejler bl.a. denne regelændring.

Væksten i antallet af sygedagpengemodtagere kan henføres til en meget betydelig vækst i antallet af længere sygedagpengeforløb på over et år, se figur 4.8.

Figur 4.8 Ændring i antal sygedagpengeforløb efter varighed, 2007-2008

Anm.: Opgjort per 31. december i de respektive år. Bemærk, at faldet i antal sygefraværsperioder af under 26 ugers varighed er overvurderet på grund af ændringen i arbejdsgiverperioden fra og med juni 2008. Beskæftigede modtager først sygedagpenge efter 3 ugers sygdom, mens ledige får fra første sygedag. Dermed vil udviklingen i antal helt korte forløb påvirkes forholdsvis meget af ændringer i ledigheden. Udvikling i antal forløb af 0-4 ugers varighed er derfor ikke medtaget i figuren. Se i øvrigt Factbook.dk.

Kilde: Beskæftigelsesministeriet, træk på KMD's sygedagpengeregister.

Stigningen i de langvarige sygedagpengeforløb, og dermed antal helårspersoner på sygedagpenge, kan bl.a. afspejle, at mulighederne for at få forlænget sygedagpengeperioden ud over det ene år, der som hovedregel er grænsen for, hvor længe der kan modtages sygedagpenge, er udvidet i de seneste år.

Boks 4.1 Initiativer der skal mindske sygefraværet

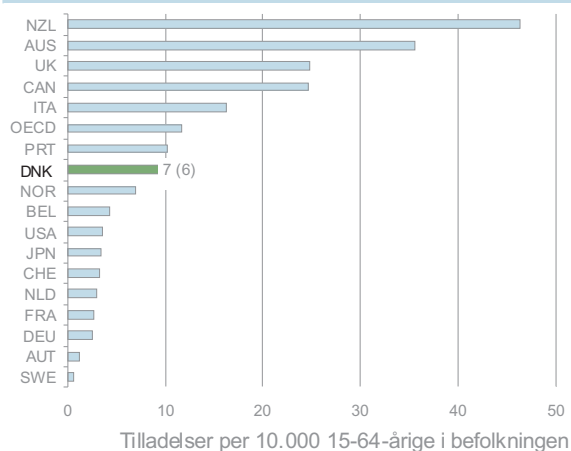
I efteråret 2008 blev der indgået aftale om reduktion af sygefraværet. Blandt de centrale forslag i aftalen er:

- Arbejdsgiveren skal inden fire uger holde samtale med medarbejdere, der er syge, og efter behov udarbejde en fastholdelsesplan.
- Jobcentrene vurderer muligheden for gradvis tilbagevenden efter 8 ugers sygdom.
- Jobcentrene kan give aktive tilbud til alle sygemeldte.
- Statens refusion lægges om, så jobcentret får større incitament til at give aktive tilbud.
- Et stort forsøg sættes i gang med forebyggende og afklarende tilbud til sygemeldte, så de hurtigt kan vende tilbage til arbejdsmarkedet.

Udenlandsk arbejdskraft

Udenlandsk arbejdskraft kan levere et værdifuldt bidrag til den danske arbejdsstyrke.

Målt i forhold til befolkningens størrelse lå antallet af opholdstilladelser givet til beskæftigelse i Danmark i 2006 væsentligt under niveauet i engelsktalende lande som New Zealand, Australien og United Kingdom, men over niveauet i fx Norge, Sverige og Nederlandene, se figur 4.9.

Figur 4.9 Opholdstilladelser til beskæftigelse, 2006

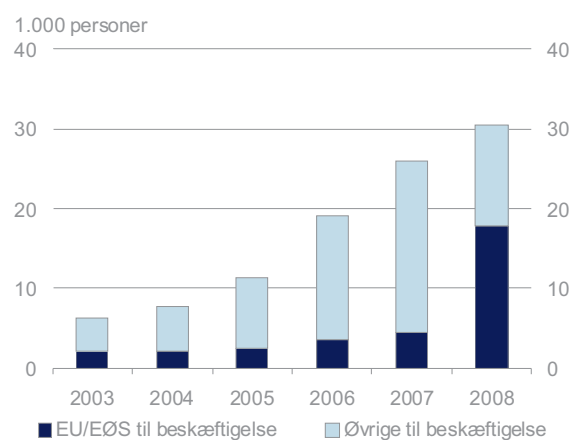
Anm.: Langsigtede opholdstilladelser til beskæftigelse. OECD har ændret opgørelsesmetode, hvorfor tallene ikke er sammenlignelige med dem præsenteret i Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se endvidere Factbook.dk.

Kilde: OECD (2008), *International Migration Outlook*, OECD.STAT samt egne beregninger.

Danmark har siden 2003 oplevet en markant stigning i antallet af opholds- og arbejdstilladelser givet til beskæftigelse, se figur 4.10.

Dog er der i 4. kvartal 2008 sket et mindre fald i antallet af opholdstilladelser, se Factbook.dk. Det kan skyldes den generelle svækkelse af konjunkturerne.

Skiftet i sammensætningen af tilladelser i 2008 skyldes primært en regelændring. Per 1. maj 2008 skal EU-borgere fra de nye EU-lande således ikke længere ansøge om en egentlig opholds- og arbejdstilladelse for at komme til Danmark for at arbejde. De kan i stedet nøjes med et EU/EØS opholdsbevis, hvis de har overenskomstdækket arbejde.

Figur 4.10 Opholds- og arbejdstilladelser til beskæftigelse, 2003-2008

Anm.: EU/EØS omfatter statsborgere fra EU- og EØS-landene samt schweiziske statsborgere. Opgørelsen af øvrig beskæftigelse er eksklusiv au pairs og praktikanter.

Kilde: Udlændingetjenesten (2009), *Tal og fakta på udlændingeområdet 2008* samt <http://www.nyidanmark.dk/da-dk>.

Det er ikke alle, der ender med at bruge en opholdstilladelse til beskæftigelse, selv om de får den tilkendt. Antallet af opholdstilladelser til beskæftigelse angiver dermed et overkantskøn for, hvor mange udlændinge, der rent faktisk kommer til Danmark for at arbejde.

Indvandring af højt kvalificeret arbejdskraft

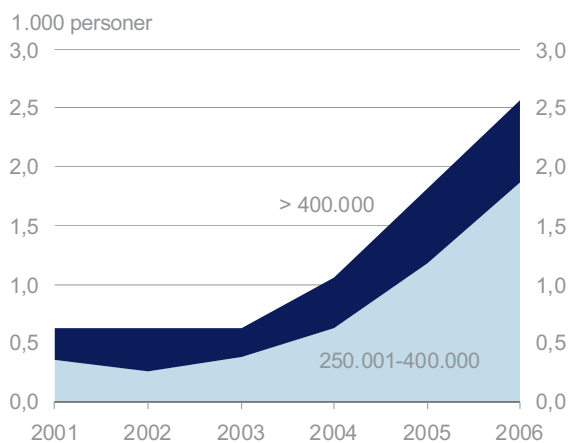
Højt kvalificeret arbejdskraft er en nødvendig forudsætning, hvis danske virksomheder skal udvikle og producere varer og tjenesteydelser, der kan konkurrere på de internationale markeder. Indvandring af specialister og andre med særlige kvalifikationer kan dermed levere et væsentligt vækstbidrag, ligesom indvandring af fx sundhedspersonale kan bidrage til opgaveløsningen i den offentlige sektor.

Ifølge den seneste internationalt sammenlignelige opgørelse har Danmark mindre succes end gennemsnittet af OECD-lande med at tiltrække højtuddannede. Mens mange andre lande har overskud på vandringsbalancen, er der kun lige balance mellem

ind- og udvandring for Danmarks vedkommende, se Factbook.dk.

Ser man på indkomstforholdene for de personer, der indvandrer til Danmark, er der i de seneste år sket en betydelig stigning i antallet af højerelønnede indvandrere, om end fra et lavt niveau, se figur 4.11.

Figur 4.11 Nettoindvandring fordelt efter indkomst, 2001-2006

Anm.: Bruttoindkomst målt i 2000-priser for personer, der er fyldt 17 år. For udvandrede (indvandrede) anvendes indkomsten året før udvandring (efter indvandring). Der er sket mindre korrektioner i forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2008.

Kilde: Særkørsel fra Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tilsvarende er der siden 2003 sket en betydelig stigning i antal opholdstilladelser, der gives via ordningerne under Jobplanen (tidligere Jobkortordningen), se figur 4.12.

Den gunstige udvikling i 2008 afspejler bl.a. en række regelændringer per 1. juli i året som følge af Jobplanen. Regelændringerne gør det lettere for velkvalificeret arbejdskraft at opnå en opholdstilladelse, bl.a. er lønkravet reduceret fra 450.000 kr. til 375.000 kr. per år.

Figur 4.12 Opholdstilladelser til ordninger under Jobplanen

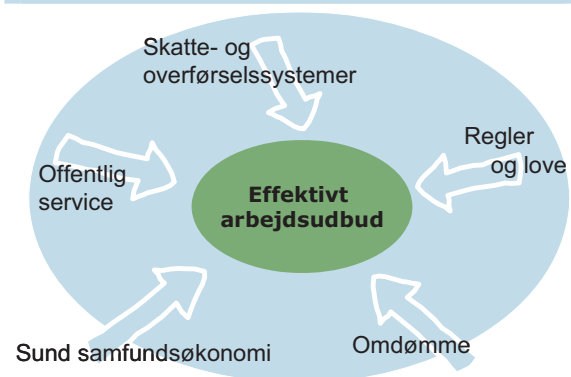
Anm.: Før 1. juli 2008 opholdstilladelser under jobkortordningen og til specialister.

Kilde: Udlændingetjeneste (2009), Tal og fakta på udlændingeområdet 2008.

Rammevilkår for arbejdsudbud

Der er en række faktorer, der har afgørende betydning for det samlede arbejdsudbuds størrelse, se figur 4.13.

Figur 4.13 Rammevilkår for effektivt arbejdsudbud

Skatte- og overførselssystemerne har stor betydning både for den økonomiske tilskyndelse til at deltage på arbejdsmarkedet og for, hvor mange timer man ønsker at arbejde. Men også ting som fx niveauet for offentlige serviceydelser som børnepasning og ældrepleje har betydning for en høj erhvervsfrekvens, ligesom det generelle velferdsniveau i sig selv kan have betydning.

Beskatningen og niveauet af de offentlige serviceydelser, der stilles til rådighed for borgerne, er også med til at afgøre, hvor attraktivt Danmark er som arbejdsland. For personer, der kommer til Danmark fra andre lande for at arbejde, har love og regler for indvandring også stor betydning.

Skatte- og overførselssystem

Skatte- og overførselssystemet spiller en væsentlig rolle i forhold til beslutningen om at deltage på arbejdsmarkedet, antallet af arbejdstimer og hvor effektiv indsatsen er.

Langt hovedparten af danskere, der ikke deltager på arbejdsmarkedet, modtager en form for offentlig overførsel. Kun omkring 6 pct. af personerne uden for arbejdsstyrken modtager ikke offentlige forsørgelsesydelser, se tabel 4.3. Alternativet til beskæftigelse er dermed som hovedregel offentlig forsørgelse.

Tabel 4.3 Personer uden for arbejdsstyrken, 2007

	Pct.	Antal
Efterløn	9	142.000
Folkepension	49	757.000
Førtidspension	14	214.000
Aktiverede	2	34.000
Kontanthjælpsmodtagere uden for arbejdsstyrken	4	59.000
Barseldagpenge	3	53.000
Sygedagpenge	2	25.000
Revalidering	1	17.000
Uddannelsessøgende uden for arbejdsstyrken	9	146.000
Øvrige uden for arbejdsstyrken	6	96.000
I alt	100	1.543.000

Anm.: Personer fra og med 15 år. Opgørelsen medtager kun personer på overførsler, der ikke er i arbejdsstyrken. "Øvrige" indeholder ud over personer, der ikke modtager overførsler bl.a. personer på ledighedsydelse, arb.markedsorlov og overgangsydelse.

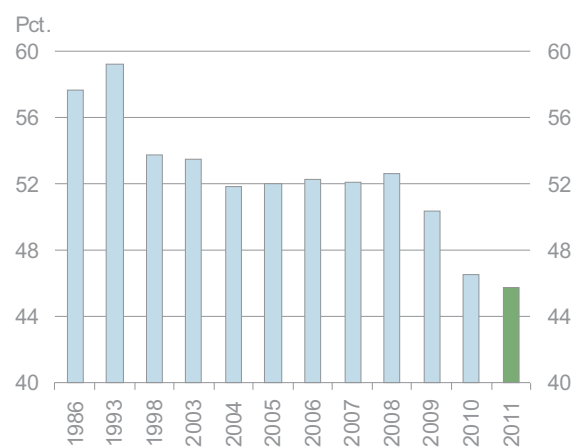
Kilde: Finansministeriet (2008), Økonomisk redegørelse december 2008.

Sammenlignet med de øvrige OECD-lande har Danmark en høj erhvervsfrekvens. Der er imidlertid behov for at øge beskæftigelsen i de kommende år for at finansiere offentlige serviceydelser og overførsler til et stigende antal ældre. Det kræver, at en mindre del af befolkningen fremadrettet modtager offentlige overførsler.

Skattesystemet spiller en rolle for den økonomiske tilskyndelse til at arbejde. Skatten på den sidst tjente krone har betydning for, hvor stor økonomisk gevinst der er ved at øge antallet af arbejdstimer eller indsatsen i de timer, der arbejdes.

Den gennemsnitlige marginalskat for fuldtidsbeskæftigede er faldet betydeligt siden starten af 90'erne. Der er udsigt til, at den gennemsnitlige marginalskat reduceres yderligere til omkring 46½ pct. i 2010 og knap 46 pct. i 2011, se figur 4.14.

Figur 4.14 Gns. marginalskat for fuldtidsbeskæftigede, udvalgte år

Anm.: Opgjort inkl. AM-bidrag. Fremskrivninger for årene 2006-2012.

Kilde: Finansministeriet (2004), Fordeling og Incitamenter (for årene 1986 og 1993) samt andre beregninger fra Finansministeriet.

Faldet er en konsekvens af den politiske aftale om en skattereform i Forårspakke 2.0, der bl.a. indebærer en reduktion af marginalsatten på op til 22,5 pct.point.

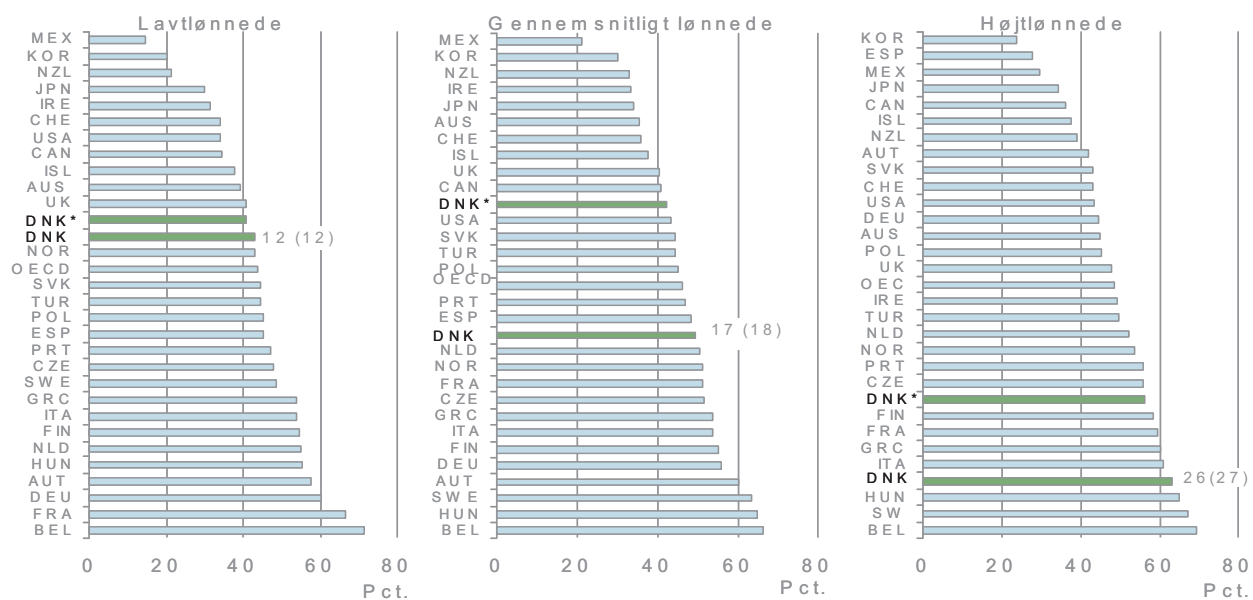
Som følge af skattereformen vil marginalskatten for højerelønnede rykke fra at være blandt de højeste i OECD-landene til en placering i den høje ende af midterfeltet, se figur 4.15.

Skattereformen indebærer også en reduktion af marginalbeskatningen for personer med indkomster svarende til en gennemsnitlig

arbejders løn. Her skifter marginalskatten i Danmark fra en placering en smule over OECD-gennemsnittet til en placering en smule under, se figur 4.15.

Marginalbeskatningen af laverelønnede i Danmark ligger både før og efter skattereformen under OECD-gennemsnittet, se figur 4.15.

Figur 4.15 Marginalbeskatning af lønindkomst for en enlig uden børn, 2008

Anm.: Tallene i figuren angiver den marginale skattele, dvs. marginalskatten på lønindkomst inkl. arbejdstager- og arbejdsgiverbetalte sociale bidrag. Marginalskatten på lønindkomst er beregnet for en enlig fuldtidsbeskæftiget uden børn, der tjener henholdsvis 67 pct., 100 pct. og 167 pct. af en gennemsnitlig arbejders løn i det pågældende land. DNK* angiver marginalskatterne i Danmark fra 2010 inkl. virkningerne af skattereformen, der er en del af Forårspakke 2.0.

Kilde: OECD (2009), Taxing Wages 2008.

Ledighed	87
Ledighed for særlige grupper på arbejdsmarkedet	88
Mobilitet	90
Rammevilkår for arbejdsmarkedets fleksibilitet	91
Fleksibilitet, aktivering og incitament til at arbejde	91
Voksen- og efteruddannelse	94

Ledigheden i Danmark nåede sidste år ned på et rekordlavt niveau. På trods af afmatningen i dansk og international økonomi er Danmark fortsat blandt de lande i verden med lavest ledighed.

Den strukturelle ledighed i Danmark ligger også blandt de laveste i OECD. I 2007 var niveauet i Danmark det 7. laveste. Og den strukturelle ledighed er faldet siden.

Ledigheden for unge under 25 år ligger i international sammenhæng meget lavt. Danmark placerede sig i 2007 på en tredjeplads i OECD. Ledigheden blandt unge i Danmark er dog begyndt at stige i 2008 i takt med den generelle svækkelse af konjunkturerne.

Danmark er i 2008 rykket op i top 5 over de OECD-lande med den mest fleksible regulering af arbejdsmarkedet. De relativt lempelige vilkår for ansættelser og afskedigelser gør det mindre risikofyldt for virksomheder at ansætte medarbejdere. Det bidrager til en høj jobomsætning og en mobil arbejdsstyrke. Beskæftigede i Danmark er således blandt de mest mobile i EU.

Samtidig bidrager en mindre restriktiv regulering til, at arbejdsmarkedet hurtigt kan

tilpasse sig ændrede produktionsforhold. I perioder med højt kapacitetspres kan det være med til at afhjælpe mangel på arbejdskraft. Og i perioder med vigende konjunkturer og stigende ledighed i visse brancher, bidrager det til, at arbejdskraften kan flytte over i andre sektorer.

Den aktive arbejdsmarkedspolitik skal bidrage til, at ledige hurtigt kommer i beskæftigelse igen ved at sikre, at de aktivt står til rådighed for arbejdsmarkedet og ved at motivere jobsøgning. Det gælder uanset konjunktursituationen. Samtidig skal arbejdsmarkedspolitikken medvirke til at fastholde lediges kvalifikationer.

Rådigheden blandt ledige er steget betydeligt gennem 2008, hvilket bl.a. skal ses i sammenhæng med konjunkturerne.

De danske udgifter til aktiv arbejdsmarkedspolitik ligger blandt de højeste i OECD. Det afspejler den omfattende aktiveringsindsats, og skal bl.a. ses i lyset af, at de danske dagpengeregler gør, at der er en høj og langvarig økonomisk kompensation for ledige med et lavere lønniveau. Det reducerer den økonomiske tilskyndelse til at finde job.

Tabel 5.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Mellem gns. og top 5	Top 5
Lav strukturledighed	↗		■	
Lav ungdomsledighed	↘			■
Mobilitet* (anciennitet)	↘			■
Fleksibel regulering	-		□	■
Økonomisk incitament til at arbejde	↗	■		
Voksen- og efteruddannelse (VEU)*	↗			■
Ufaglærtets deltagelse i VEU*	↗			■
Samlet vurdering	↗			■

Anm.: ↗, - og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. I forhold til lav ungdomsledighed er angivet udviklingen fra april 2008 til april 2009, som er de seneste data. □ angiver Danmarks placering i Konkurrenceevneredegørelse 2008. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. *data for europæiske lande. De opstillede mål refererer til figur 5.2 (Lav strukturledighed), figur 5.7 (Lav ungdomsledighed), figur 5.9 (Mobilitet), figur 5.12 (Fleksibel regulering), figur 5.12 og figur 5.13 (Økonomisk incitament til at arbejde), figur 5.16 (VEU) og figur 5.17 (Ufaglærtets deltagelse i VEU).

Det er regeringens mål fortsat at forbedre strukturerne på arbejdsmarkedet, bl.a. ved at

- styrke arbejdsmarkedspolitikken, herunder effektivisere aktiveringsindsatsen med fokus på at sikre motivationen til at søge arbejde og opkvalificering af dem, der har behov.

Voksen- og efteruddannelse (VEU) er central i forhold til at opkvalificere og udbygge de ansattes kompetencer i takt med ændrede krav på arbejdsmarkedet. I globaliseringsstrategien har regeringen bl.a. opstillet følgende mål for VEU-indsatsen:

- Alle skal uddanne sig hele livet, og voksen- og efteruddannelsesindsatsen skal være effektiv og fleksibel samt understøtte gode jobmuligheder for den enkelte, en god konkurrenceevne i virksomheden samt høj beskæftigelse og velfærd i samfundet.

Danskernes deltagelse i VEU er den højeste i Europa. Det gælder både for ufaglærte og højereuddannede. Danmark har samtidig de største udgifter til VEU i OECD.

Inden for det seneste år er der gennemført en række nye initiativer på arbejdsmarkedet, som endnu ikke kan ses i statistikkerne. De vigtigste er præsenteret i tabel 5.2.

Tabel 5.2 Nye initiativer – 2008/2009

AKTIVERING OG RÅDIGHED

- Der er per 3. februar 2009 indført nye retningslinjer for de forsikrede lediges jobsøgning, som skal sikre en høj jobsøgningsaktivitet hos de ledige, en seriøs og realistisk jobsøgning samt en ensartet administration i a-kasserne.
- Regeringen har d. 24. februar 2009 indgået aftale om regelforenkling af ungeindsatsen mv. De forenkede ungeretninger skal bidrage til, at ledige under 30 år tager en kompetencegivende uddannelse eller hurtigt får et job. Sanktionsreglerne forenkles, så der bliver færre forskellige sanktionstyper og et mere direkte forhold til overtrædelsen. Endelig forbedres modtagelsen i jobcentre.
- Per 1. august 2009 sker der en stærkere målretning mod job i aktiveringsindsatsen med følgende 4 forslag: 1. Forsøg med uddannelse i forbindelse med ansættelse i ordinært arbejde, 2. Målretning og forenkling af opkvalificerings- og vejledningsindsatsen, 3. Målretning af jobplaner og 4. Fremrykning af det tidspunkt hvor den ledige skal have et godkendt CV i CV-banken.
- Per 1. august 2009 overtager kommunerne de statslige dele af jobcentre, som dermed bliver fuldt kommunalt drevet. Målet med den enstrengede beskæftigelsesindsats er at sikre den mest effektive hjælp til ledige, så de hurtigt kan komme i arbejde.

VOKSEN- OG EFTERUDDANNELSE (VEU)

- Regeringen har d. 11. december 2008 indgået aftale om en permanent voksenlærlingeordning. Tilskuddene til voksenlærlingeordningen gøres permanente og målrettes mod personer over 25 år, som ikke har en erhvervsuddannelse, har en forældet uddannelse og/eller har været ledige i mere end 6/9 måneder. Tilskuddet ydes til uddannelser inden for områder, hvor der er gode jobmuligheder.
- Ny lov for almen voksenuddannelse, som målretter uddannelse mod unge voksne, der har svært ved at gennemføre en uddannelse. Reformen giver samtidig de modne voksne bedre mulighed for at styrke de grundlæggende faglige forudsætninger. Loven træder i kraft per 1. august 2009.

INDSATS FOR LEDIGE OG FASTHOLDELSE AF MEDARBEJDERE MV.

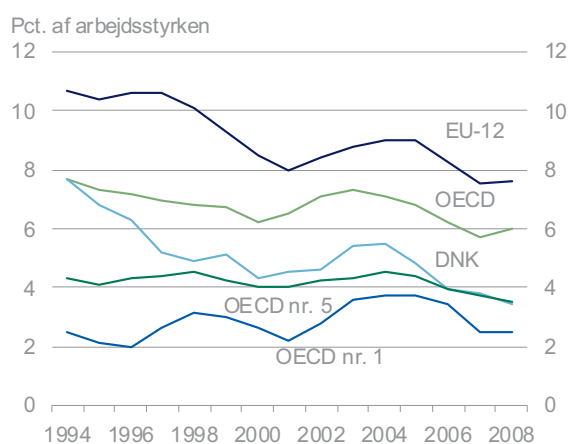
- Finansloven for 2009 udmønter dele af trepartsaftalerne, herunder attraktive offentlige arbejdspladser, kompetenceudvikling og bedre ledelse samt nye arbejds- og organisationsformer.
- Den 19. marts 2009 offentliggjorde regeringen følgende fire ledighedsinitiativer, som skal hjælpe ledighedstruede: Mere fleksible regler for arbejdsfordeling, flere penge i varslingspuljen, hurtigere hjælp når virksomhederne varsler fyringer og øget overvågning af udviklingen på arbejdsmarkedet.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Ledighed

Danmark har siden 1990'erne bevæget sig fra at have et ledighedsniveau omkring gennemsnittet i OECD til at være et af de lande med den laveste ledighed, se figur 5.1. Fra 2007 til 2008 har Danmark styrket sin position yderligere, og ved udgangen af 2008 havde Danmark den fjerde laveste ledighed i OECD.¹

Figur 5.1 Ledigheden i udvalgte lande, 1994-2008

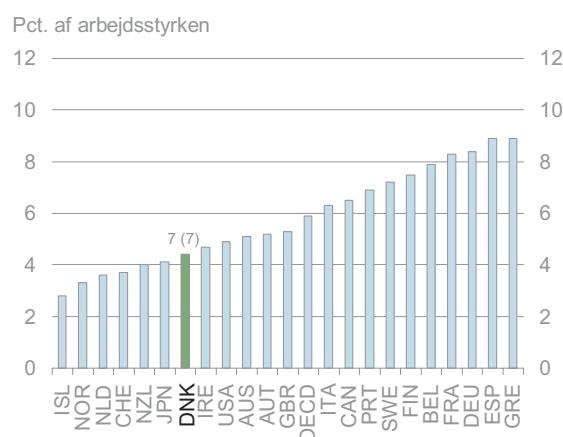
Anm.: Harmoniseret ledighedsprocent opgjort på basis af interviewundersøgelser. Da der er tale om et årsniveau, er det ikke muligt at se vendingen i ledighedsudviklingen medio 2008, som i figur 5.3. I 2008 har Norge den laveste ledighed i OECD og Schweiz den 5. laveste ledighed.

Kilde: OECD.STAT.

Ser man bort fra den del af ledighedsudviklingen, som kan tilskrives konjunkturerne, placerer Danmark sig også pænt internationalt set. I 2007 var den strukturelle ledighed i Danmark således den syvende laveste blandt OECD-landene, se figur 5.2 .

¹ OECD's opgørelser af ledigheden baserer sig på interviewundersøgelser, hvor personer angiver, om de ønsker, søger og kan tiltræde arbejde. Derfor kan OECD's opgørelser afvige fra den danske statistik, der angiver modtagere af arbejdsløshedsdagpenge eller kontanthjælp pga. ledighed.

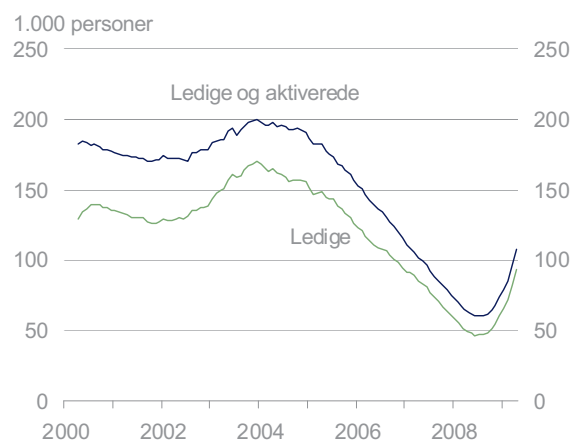
Figur 5.2 Strukturel ledighed, 2007

Kilde: OECD (2009), Economic Outlook No. 84.

Ledigheden i Danmark nåede i 2008 ned på et historisk lavt niveau. Udviklingen vendte imidlertid medio 2008, og ledigheden er nu stigende, se figur 5.3.

Figur 5.3 Ledige og aktiverede, 2000-2009

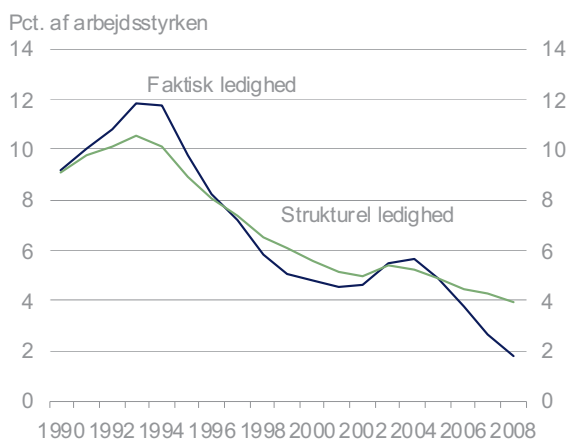
Anm.: Aktiverede omfatter alene statslig aktiverede. Sæsonkorrigerede tal.

Kilde: Danmarks Statistik.

Trods den stigende ledighed ligger niveauet stadig en smule under den strukturelle ledighed – dvs. det ledighedsniveau, som vurderes at være foreneligt med en stabil løn- og prisudvikling, se figur 5.4. Den strukturelle ledighed er beregnet til 3,9 pct. i 2008 og forventes reduceret til ca. 3,6 pct. i 2009 og 2010 som følge af initiativer i Velfærds-

aftalen og Jobplanen mv.² Den faktiske ledighed i Danmark lå i april 2009 på 3,3 pct.

Figur 5.4 Faktisk og strukturel ledighed, 1990-2008

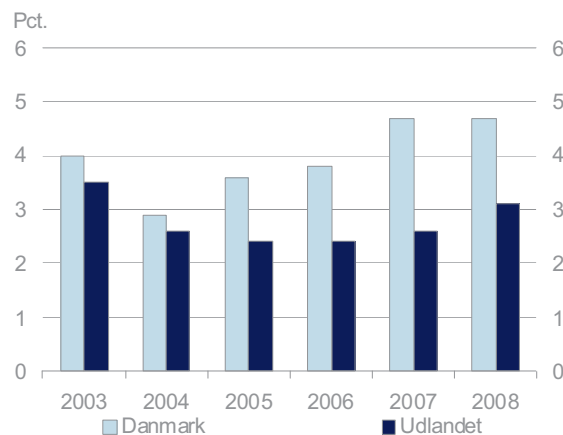
Anm.: Da der er tale om et årsniveau, er det ikke muligt at se vendingen i ledighedsudviklingen medio 2008. Niveaueet for den strukturelle ledighed er behæftet med usikkerhed. Der er metodeforskel i forhold til OECD's ledighedsbegreb, se fodnote 1.

Kilde: Finansministeriet (2009): Økonomisk Redegørelse maj 2009.

I takt med, at ledigheden igen er begyndt at stige, er presset på arbejdsmarkedet aftaget. De danske lønninger stiger dog fortsat betydeligt kraftigere end i udlandet, hvilket kan gøre det sværere for danske virksomheder at konkurrere på eksportmarkederne. Den årlige lønstigningstakt i Danmark lå i 2008 på ca. 4,7 pct. mod 3,1 pct. i udlandet, se figur 5.5.

Lønudviklingen skal ses i sammenhæng med udviklingen i produktiviteten. Stiger produktiviteten samtidig med lønomkostningerne, er virksomhedernes såkaldte enhedslønomkostninger upåvirket. Det er imidlertid ikke tilfældet i Danmark, se kapitel 12 Åbenhed over for omverdenen.

Figur 5.5 Udvikling i løn og andre arbejdsomkostninger, 2003-2008

Anm.: Der er anvendt effektive kronekursvægte til sammenvejning af lønudviklingen i udlandet, der udgøres af de 21 OECD-lande, Danmark handler mest med.

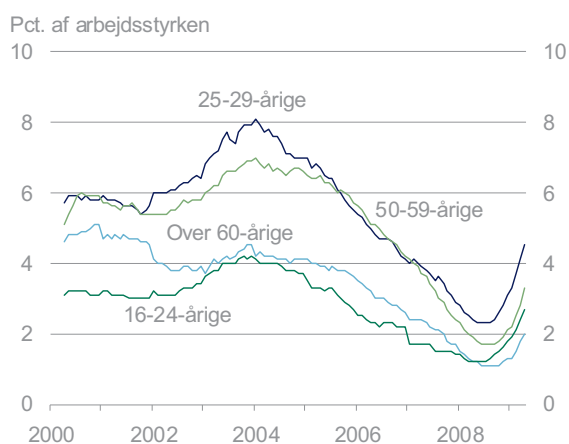
Kilde: Finansministeriet (2009): Økonomisk Redegørelse maj 2009.

Ledighed for særlige grupper på arbejdsmarkedet

Nogle ledige kan have sværere ved at finde beskæftigelse end andre. Det gælder bl.a. unge, ældre og de, der har været ledige i en længere periode. Indvandrere har traditionelt også haft en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet. Der er dog sket væsentlige fremskridt de seneste år, se kapitel 3 Sammenhængskraft, der bl.a. beskriver indvandreres tilknytning til arbejdsmarkedet.

Ledigheden blandt unge og lidt ældre på arbejdsmarkedet i Danmark er faldet betydeligt under det seneste opsving, se figur 5.6. Disse grupper er dog også - som resten af arbejdsstyrken - ramt af stigende ledighed.

² Finansministeriet (2009): Økonomisk Redegørelse, maj 2009.

Figur 5.6 Ledighed blandt unge og ældre, 2000-2009

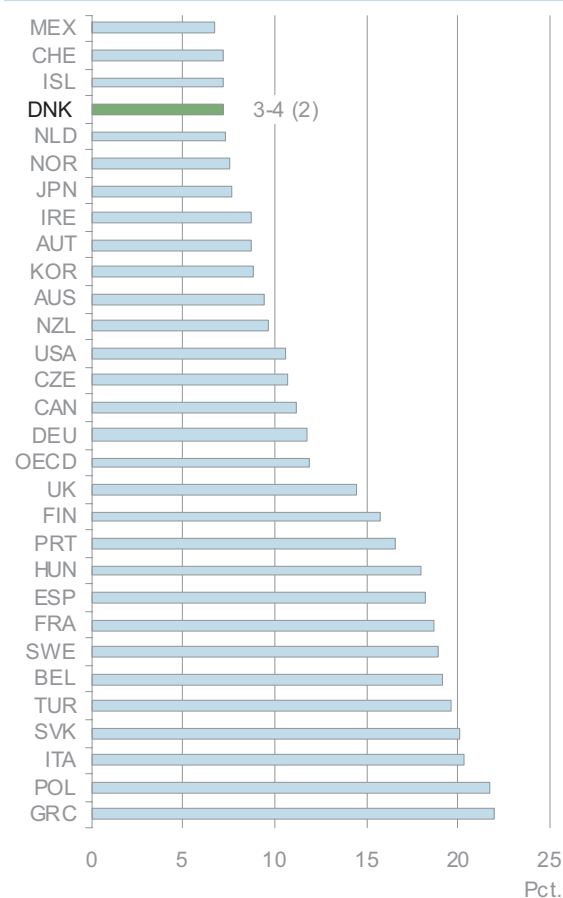
Kilde: Danmarks Statistik.

Det er bl.a. de unge, som er relativt hårdt ramt af de nuværende ledighedsstigninger.

Boks 5.1. Analysearbejde vedrørende ungeledighed

Stigende ungeledighed kan være særlig problematisk, hvis det medfører, at de unge varigt fortrænges fra arbejdsmarkedet. Der er derfor igangsat et analysearbejde i Beskæftigelsesministeriet med henblik på at kortlægge gruppen af unge ledige, identificere mulige barrierer for de unges arbejdsmarkedsdeltagelse og afdække gode eksempler på ungeindsatser.

Ledigheden blandt unge i Danmark ligger på et lavt niveau internationalt set. I 2007 havde Danmark således sammen med Island den tredje laveste ledighed for unge under 25 år blandt OECD-landene, se figur 5.7.

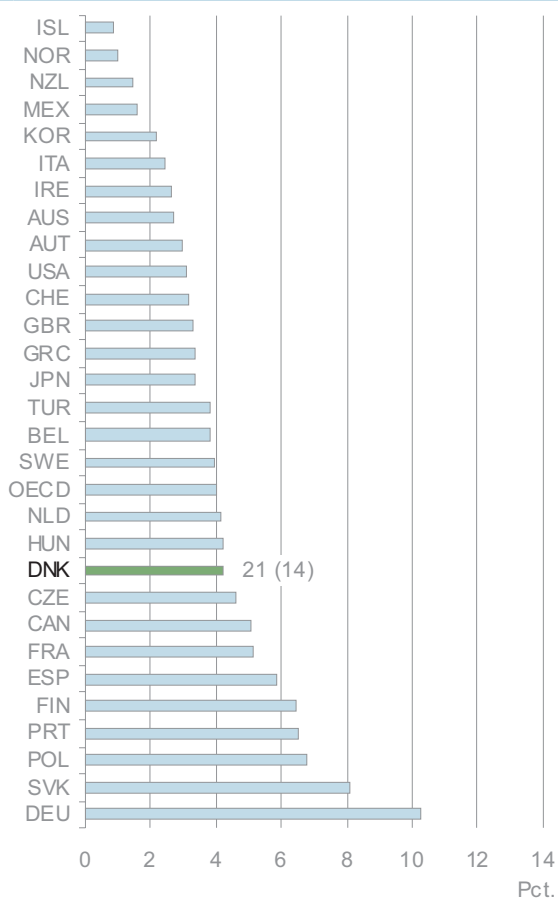
Figur 5.7 Ledighed blandt 15-24-årige, 2007

Anm.: Ledighedsprocenten er opgjort på basis af interviewundersøgelser, se fodnote 1.

Kilde: OECD.STAT.

Betragtes ledigheden blandt de lidt ældre, lå Danmark i 2007 en smule under OECD-gennemsnittet, se figur 5.8. Det er på samme niveau som i 2005. I 2006 var det danske ledighedsniveau ekstraordinært lavt i OECD's opgørelse, som baserer sig på interviewundersøgelser.

Ser man på danske data, har der været et fald i ledigheden blandt 55-66-årige fra 2006 til 2007 og igen et betydeligt fald fra 2007 til 2008, se Factbook.dk. OECD's opgørelse vedrører alene udviklingen i 2. kvartal 2007, og her steg ledigheden i Danmark.

Figur 5.8 Ledighed blandt 55-64-årige, 2007

Anm.: Se anmærkning til figur 5.7. Data vedrører 2. kvartal 2007.

Kilde: OECD.STAT og egne beregninger.

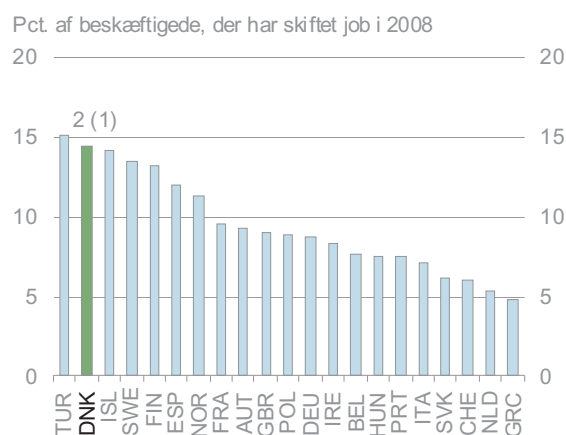
Andelen af de danske ledige, der er karakteriseret som langtidsledige, er faldet fra godt 20 pct. i 2006 til ca. 18 pct. i 2007. Langtidsledigheden er imidlertid også faldet i en række andre OECD-lande, og Danmark har derfor fortsat den 10. laveste andel ledige med mere end ét års ledighed bag sig, se Factbook.dk.

Mobilitet

En høj mobilitet på arbejdsmarkedet øger antallet af jobåbninger og gør det lettere for ledige at finde ny beskæftigelse. Et velfungerende arbejdsmarked skal kunne omallokere arbejdskraft fra sektorer med lav efterspørgsel til sektorer, hvor der efterspørges arbejdskraft. På den måde opnår man en højere grad af udligning i ledigheden på

tværs af delarbejdsmarkeder, og beskæftigelsen bliver samlet set højere.

Danmark er blandt de lande i Europa, hvor de beskæftigede oftest finder nyt job, se figur 5.9. Danmark var således kun overgået af Tyrkiet i 2008. Mobiliteten blandt de beskæftigede i Danmark har været stigende gennem de seneste år. Dog er mobiliteten faldet fra 2007 til 2008, se Factbook.dk.

Figur 5.9 Jobskifte blandt beskæftigede, 2008

Anm.: Beregnet som andel af beskæftigede, der har påbegyndt beskæftigelse hos deres nuværende arbejdsgiver inden for det seneste år. Der foreligger ikke 2008-data for ISL, hvorfor data vedrører 2007. Som noget nyt foreligger data for TUR.

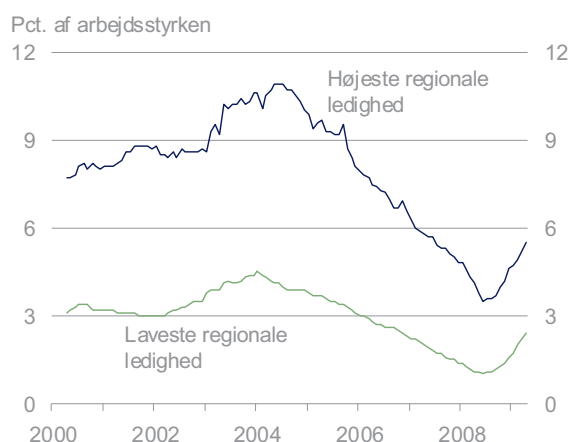
Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

I Danmark er der årligt ca. 700.000-800.000 nyansættelser – uanset konjunkturerne.³ De mange jobåbninger afspejler et dynamisk og velfungerende arbejdsmarked.

En høj mobilitet kan ligeledes være med til at udligne forskelle i ledighed geografisk.

I Danmark er ledighedsspændet mellem regionerne reduceret over de seneste år. Selvom ledigheden nu er stigende, er spredningen i ledighedsprocenterne fortsat relativ lav, se figur 5.10.

³ Arbejdsmarkedsstyrelsen, Samspil.info: Mange nyansættelser uanset konjunkturerne, 4. februar 2009.

Figur 5.10 Ledighedsspænd, regioner, 2000-2009

Anm.: Forskellen i ledighedsprocenten for de landsdele med den laveste og højeste ledighed.

Kilde: Danmarks Statistik.

Rammevilkår for arbejdsmarkedets fleksibilitet

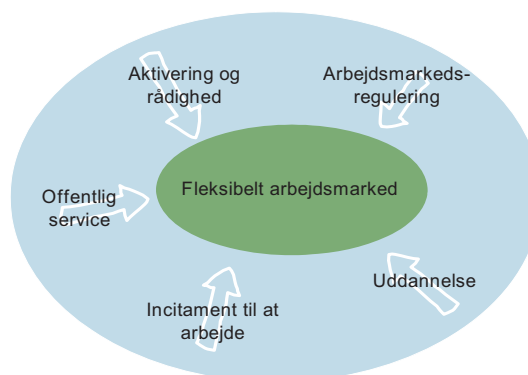
Den danske arbejdsmarkedsmodel bygger på tre hovedelementer: Fleksible regler for ansættelse og afskedigelse, høj grad af økonomisk sikkerhed og aktiv arbejdsmarkedspolitik, herunder effektive rådighedsregler.

En høj grad af fleksibilitet i jobreguleringen gør, at ansættelse og afskedigelse af medarbejdere er relativt omkostningsfrit, og dermed bliver det nemmere for virksomheder løbende at tilpasse produktionen til efterspørgslen. Samtidig kan virksomhederne bedre regulere og tilpasse arbejdsudbuddet til skiftende produktionsbehov.

De relativt lempelige jobbeskyttelsesregler skal ses i sammenhæng med den høje grad af økonomisk sikkerhed, som også kendetegner det danske system.

Det er særligt ledige med et lavere lønniveau, som har høje kompensationsgrader. Det betyder dog også, at denne gruppe har en mindre økonomisk tilskyndelse til at arbejde end i mange andre lande. Den aktive arbejdsmarkedspolitik spiller derfor en vigtig rolle i Danmark. Den er bl.a. med til at motivere lediges jobsøgning, sikre at ledige

står til rådighed for arbejdsmarkedet og bidrager endvidere til at opkvalificere arbejdsstyrken.

Figur 5.11 Rammevilkår for arbejdsmarkedet

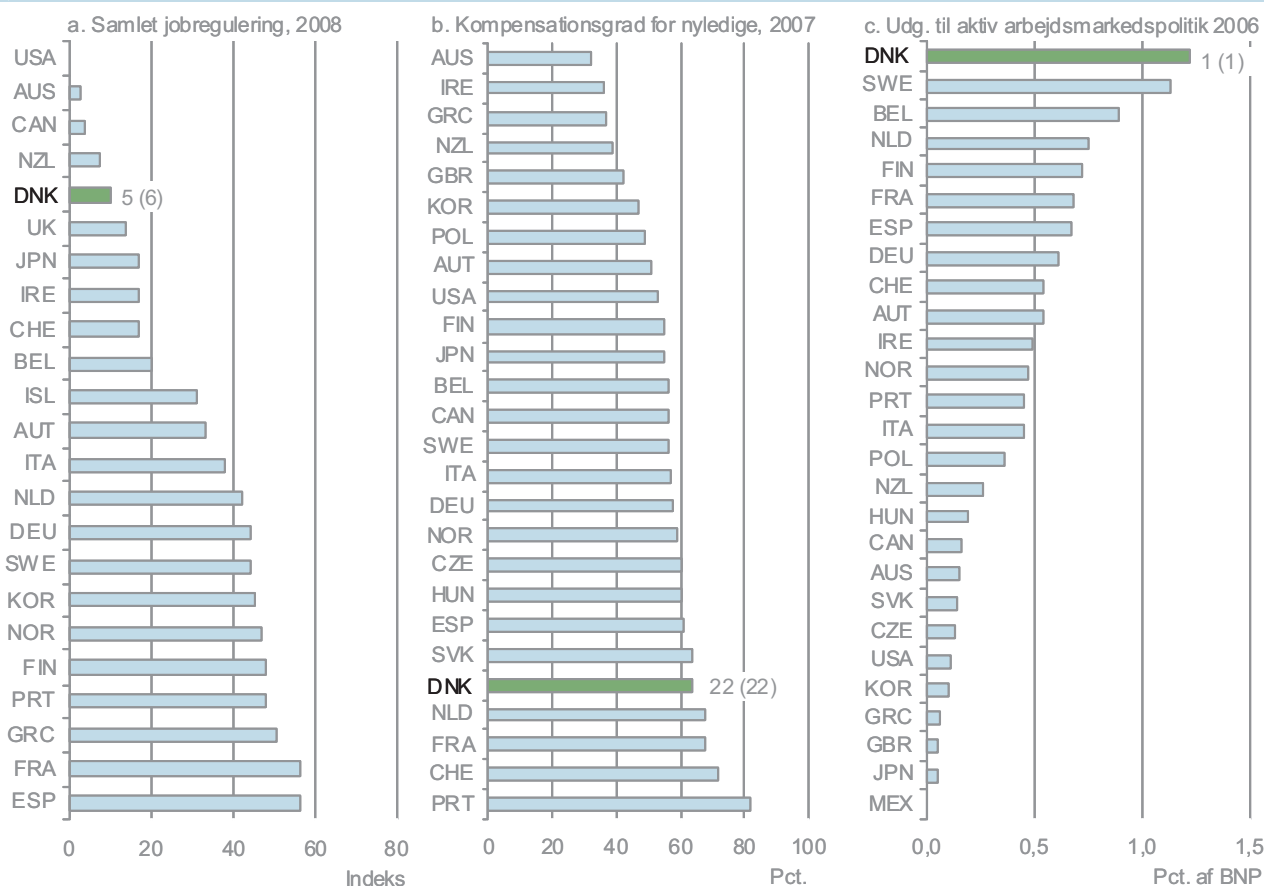
Fleksibilitet, aktivering og incitament til at arbejde

Arbejdsmarkedsregulering, kompensationsgrader og udgifter til aktiv arbejdsmarkedspolitik er tre vigtige elementer i den danske arbejdsmarkedsmodel, se figur 5.12.

Med hensyn til fleksibilitet i reguleringen af arbejdsmarkedet ligger indekset for Danmark i 2008 på sammen niveau som i 2007. Danmarks placering i forhold til andre OECD-lande er dog forbedret, og Danmark ligger nu i top 5, som et af de OECD-lande, der har den mindst restriktive regulering af arbejdsmarkedet. Danmark ligger i toppen både hvad angår fleksibilitet i ansættelser og afskedigelser, se Factbook.dk.

Danmark har de højeste udgifter til aktiv arbejdsmarkedspolitik målt i forhold til BNP blandt OECD-landene, og de danske kompensationsgrader er stadig blandt de højeste i OECD, se figur 5.12. Den gennemsnitlige kompensationsgrad for nyledige danskere var på ca. 64 pct. i 2007.

Figur 5.12 Tre kendetegn ved den danske arbejdsmarkedsmodel

Anm.: (a) Indekset er baseret på lovgivning og aftaler i lande, hvor over 50 pct. af arbejderne i fremstilling er dækket af overenskomster. Indekset er sammensat af ansættelses- og afskedigelsesregler samt regler om arbejdstid, herunder nat- og weekendarbejde, arbejdsugens længde og antal betalte feriedage. Lavere indekstal betyder mere fleksible regler. (b) Gennemsnit af kompensationsgraderne for enlige nyledige uden børn, der tjener henholdsvis 67 pct., 100 pct. og 150 pct. af en gennemsnitlig arbejders løn. (c) Data for Danmark afspejler de udgiftsdata, som Danmarks Statistik har indberettet til Eurostat, og som fortsat er under validering. Der er derfor en vis usikkerhed knyttet til udgiften.

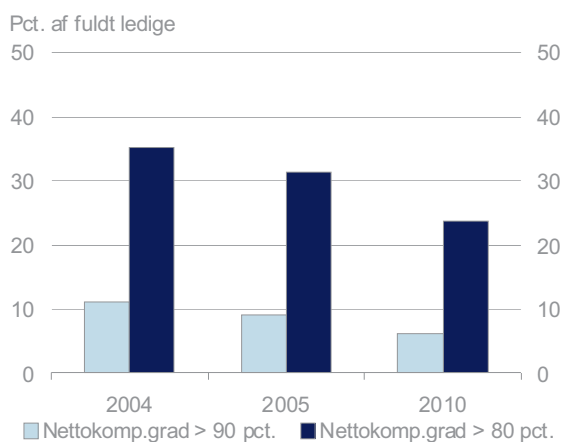
Kilde: World Bank, Doing Business 2008; OECD.STAT samt OECD, Tax-Benefit Models.

Nyledige danskere med en potentiel lav lønindkomst har de højeste kompensationsgrader i OECD. Det gælder for stort set alle familietyper blandt de nyledige, se Factbook.dk.

Generelt har Danmark også en høj kompensationsgrad for langtidsledige, se Factbook.dk. Det skal ses i sammenhæng med, at den danske dagpengeperiode er blandt de længste i OECD.

De danske kompensationsgrader er dog reduceret betydeligt gennem de senere år. I 2004 havde ca. 35 pct. af danske ledige en kompensationsgrad på over 80 pct. Denne

andel er faldet til ca. 31 pct. i 2005 og forventes at falde yderligere frem imod 2010. For ledige med en kompensationsgrad på 90 pct. ses en tilsvarende udvikling, se figur 5.13. Faldet i andelen af fuldt ledige med høje kompensationsgrader i 2010 skal bl.a. ses i lyset af de senere års ændringer på skatteområdet, der bl.a. har øget beskæftigelsesfradraget og dermed gevinsten ved at arbejde.

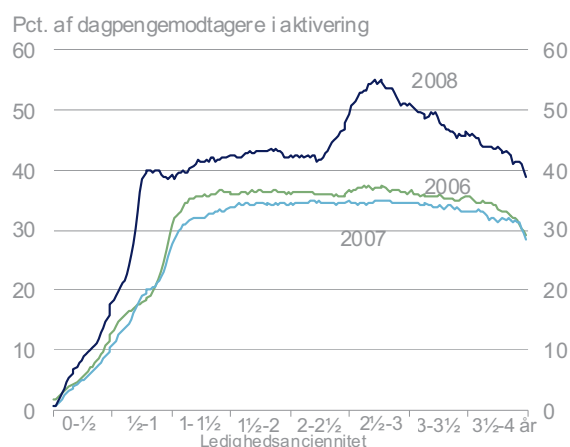
Figur 5.13 Fuldt ledige med høj nettokompensationsgrad

Anm.: Ved beregning af nettokompensationsgraden er der taget højde for ændringer i indkomst, skattebetaling samt sociale ydelser og tilskud ved overgang mellem ledighed og beskæftigelse. 2010 er beregnet på baggrund af data for 2005 og inkluderer ændringer på skatteområdet, der træder i kraft til og med 2010.
Kilde: Finansministeriet.

De relative høje danske kompensationsgrader betyder, at lediges økonomiske tilskyndelse til at søge og fastholde beskæftigelse er lavere end i andre lande. Derfor spiller den aktive arbejdsmarkedspolitik en særlig vigtig rolle i Danmark. Effektive rådighedsregler supplerer den økonomiske tilskyndelse til at finde job.

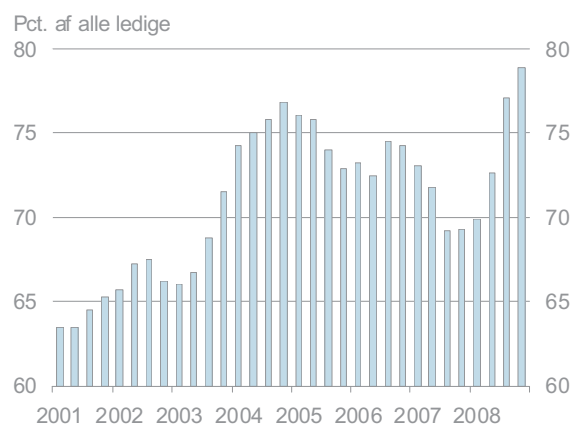
De danske aktiveringsgrader er højere i 2008 end i tidligere år, se figur 5.14. Det skyldes, at der er sket en fremrykning af tidspunktet for ret og pligt til aktivering for 30-59-årige dagpengemodtagere, ligesom dagpengemodtagere fra og med 2008 skal fuldtidsaktiveres efter 2½ års ledighed. Disse tiltag blev implementeret i 2. halvår 2007.

Ud over aktiveringsforløbene har rådighedsreglerne og administrationen heraf også stor betydning for de lediges tilknytning til arbejdsmarkedet og for, hvor hurtigt de ledige finder ny beskæftigelse.

Figur 5.14 Aktiveringsgrader fordelt efter varighed i dagpengesystemet

Anm.: Aktiveringsgraden angiver den andel af ledige dagpengemodtagere, der er i aktivering. Ugentlige data fra uge 1 til uge 208.
Kilde: Beskæftigelsesministeriet på baggrund af beregninger på forløbsregister DREAM.

Andelen af ledige, der reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet, er steget betydeligt gennem det seneste år. Ved udgangen af 2008 var der imidlertid fortsat ca. 20 pct. af de ledige, der ikke stod til rådighed for arbejdsmarkedet, se figur 5.15.

Figur 5.15 Ledige, der reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet

Anm.: Ledige dagpenge- eller kontanthjælpsmodtagere, der ifølge eget udsagn ønsker et job, er aktivt jobsøgende og kan tiltræde et job inden for 14 dage. Firekvarterals rullende gennemsnit.
Kilde: Specialkørsel fra Danmarks Statistik (AKU).

Den stigende rådighed blandt ledige kan bl.a. hænge sammen med de svækkede konjunkturer i andet halvår af 2008. Stigende ledighed kan være med til at øge andelen af mere ressourcestærke ledige, der i højere grad ønsker og søger job.

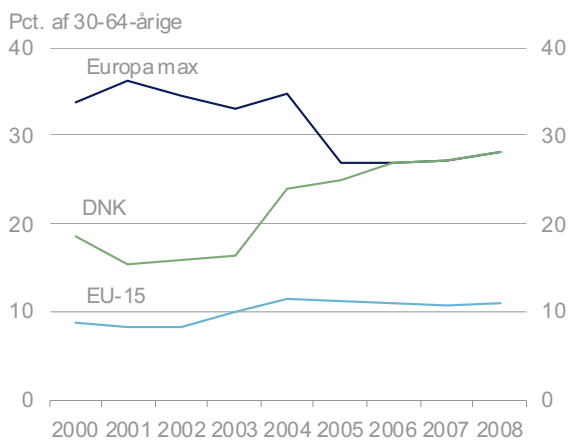
Voksen- og efteruddannelse

Den høje mobilitet på det danske arbejdsmarked er et tegn på, at beskæftigede er omstillingsparate og fleksible. Det er vigtigt med en løbende opkvalificering af arbejdsstyrken, så arbejdsudbuddets kvalifikationer hele tiden tilpasser sig de skiftende forhold.

En effektiv voksen- og efteruddannelsesindsats kan bidrage hertil og derigennem være med til at forebygge flaskehalsproblemer på arbejdsmarkedet og reducere ledigheden.

Danmark har i international sammenhæng en høj deltagelse i voksen- og efteruddannelse (VEU). Ser man på deltagelsen i uddannelsesaktiviteter blandt de 30-64-årige, har Danmark de sidste tre år ligget helt i toppen i Europa, se figur 5.16.

Figur 5.16 Har deltaget i uddannelse de seneste fire uger, 2000-2008

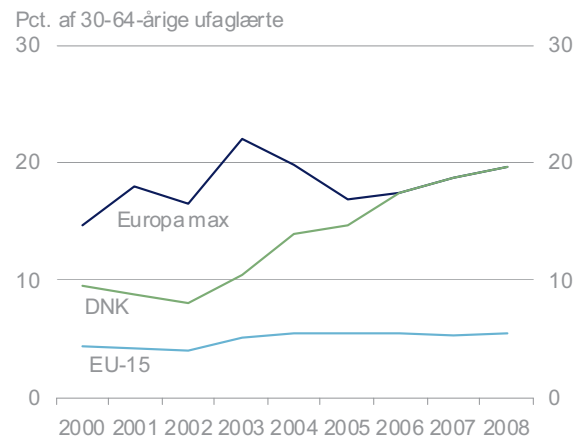
Anm.: Alle typer uddannelse er medtaget. Det kan påvirke Danmarks placering, at der er relativt mange ældre studerende.

Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

Danmark er også det land i Europa, hvor den største andel af ufaglærte 30-64-årige deltager i uddannelsesaktiviteter, se figur

5.17. Og andelen har været stødt stigende siden 2002. Dog deltager ufaglærte mindre i VEU end personer med en uddannelse over folkeskoleniveau.

Figur 5.17 Ufaglærtes deltagelse i uddannelse, 2000-2008

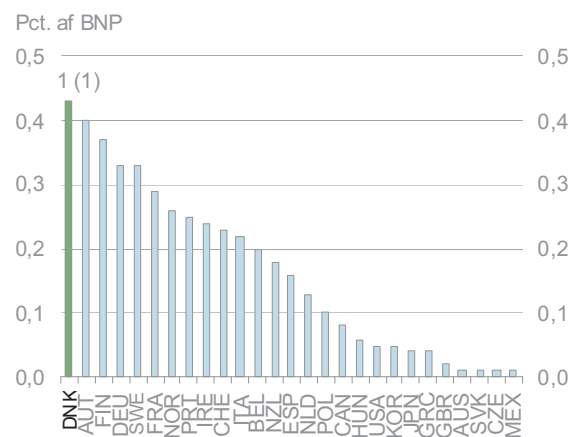

Anm.: Se i øvrigt anmærkning til figur 5.16.

Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

Den relativt høje deltagelse i VEU skal ses i lyset af, at de offentlige udgifter til voksen- og efteruddannelse i Danmark ligger på det højeste niveau i OECD, se figur 5.18. Det er dog ikke omkostningsniveauet, men effekten af indsatsen, der er afgørende.

Figur 5.18 Offentlige udgifter til VEU, 2006

Anm.: Data for Danmark baserer sig på de udgiftsdata, som Danmarks Statistik har indberettet til Eurostat, og som fortsat er under validering. Der er derfor en vis usikkerhed knyttet til udgiften.

Kilde: OECD.STAT.

Faglige færdigheder	99
De yngre elever	99
De 15-årige elever	100
Elever af udenlandsk herkomst	101
De stærkeste elever	102
De svageste elever	103
10. klasse	103
Andre færdigheder	104
Holdning til samarbejde	104
Problemløsning	104
Overgang fra folkeskolen	105
Mønsterbrud	106
Rammevilkår for folkeskolen	107
Eleverne	107
Lærerne	108
Udgifter	110

Folkeskolen¹ skal give alle børn de grundlæggende faglige færdigheder, som er afgørende for at få en uddannelse og begå sig på arbejdsmarkedet og i samfundet. Skolen skal ligeledes medvirke til, at børnene udvikler sig som kreative, selvstændige og ansvarlige borgere.

Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have verdens bedste folkeskole. Folkeskolen skal give eleverne faglige kundskaber og færdigheder, fremme kreativitet og selvstændighed samt forberede til videre uddannelse.
- Eleverne i folkeskolen skal være blandt verdens bedste inden for de fire grundlæggende fagområder: Læsning, matematik, naturfag og engelsk.
- Alle elever skal have gode faglige færdigheder. De stærkeste elever skal være på niveau med de bedste i andre lande. Og niveauet hos de svageste elever skal hæves.

- Folkeskolen skal sikre, at alle unge får kundskaber og færdigheder, der kvalificerer dem til at deltage aktivt i en globaliseret verden.

Danske elever i 4. klasse klarer sig forholdsvis godt, når det gælder de faglige færdigheder i læsning og matematik. Fjerdeklasseeleverne ligger i begge fag relativt højt placeret sammenlignet med en række andre OECD-lande.

Der kan samtidig konstateres væsentlige fremskridt for de yngre elevers læsefærdigheder. I løbet af 15 år har danske elever i 3. klasse forbedret deres læsefærdigheder svarende til et helt klassetrin.

For de 15-årige danske folkeskoleelever ligger færdighederne i læsning på niveau med gennemsnittet for OECD-landene. Det samme gælder naturfagene.

Tabel 6.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Faglige færdigheder (15-årige)				
▪ Læsning	■		■	
▪ Matematik	■		■	
▪ Naturfagene	■		■	
Stor andel dygtige elever	■	■		
Stærke elevers færdigheder	■		■	
Lille andel svage elever	■		■	
Svage elevers færdigheder	■			■
Holdning til samarbejde	■			■
Samlet vurdering	■		■	

Anm.: , og angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 6.4 (Faglige færdigheder blandt 15-årige), Factbook.dk (Stor andel stærke elever), figur 6.7 (Stærke elevers færdigheder), Factbook.dk (Lille andel svage elever), figur 6.8 (Svage elevers færdigheder) og figur 6.10 (Holdning til samarbejde). Der er ikke kommet nye tal for de 15-åriges færdigheder siden Konkurrenceevneredegørelse 2008.

¹⁾ Folkeskolen er i kapitlet anvendt synonymt med grundskole, dvs. indikatorerne omfatter folkeskoler, frie grundskoler og efterskoler med mindre andet er nævnt.

Færdighederne i matematik ligger noget over gennemsnittet, men de rækker ikke til en placering i top fem. Der er ikke kommet nye tal for de 15-åriges færdigheder siden Konkurrenceevneredegørelse 2008.

Sammenlignet med elever af dansk herkomst scorer indvandrere og efterkommere generelt lavere i de forskellige test, der er gennemført af folkeskoleelevernes færdigheder. Det gælder især elever fra ikke-vestlige lande. Fx vurderes mere end halvdelen af eleverne af ikke-vestlig herkomst at være uden funktionelle læsekompetencer ved afslutningen af folkeskolen.

Svage læsefærdigheder vil i mange tilfælde være en barriere i forhold til at gennemføre videre uddannelse. Samlet set er det knap hver sjette elev, der er uden funktionelle

læsekompetencer ved afslutningen af folkeskolen. Det svarer nogenlunde til gennemsnittet for OECD-landene.

De svageste elever i Danmark har dog et relativt højt kompetenceniveau sammenlignet med de svageste elever i andre lande. I både læsning og matematik ligger de svageste danske elevers resultater over gennemsnittet for OECD-landene.

Der er tegn på, at den danske folkeskole i stigende grad er blevet i stand til at bryde negativ social arv vurderet på baggrund af elevernes færdigheder i læsning. Elevernes sociale baggrund har således stadig mindre betydning for læsefærdighederne.

Tabel 6.2 Nye initiativer - 2008/2009

PRÆCISERING AF ANSVARSFORHOLDENE I FOLKESKOLEN

Der er i maj 2009 vedtaget en lovændring, der med virkning fra 1. august 2009:

- Præciserer ansvarsforholdene i folkeskolen, herunder tydeliggør kompetencefordelingen mellem kommunalbestyrelsen, skolebestyrelsen, skolelederen og lærerne. Lovændringen indebærer bl.a., at en række væsentlige beslutninger om det kommunale skolevæsen skal træffes på møde i kommunalbestyrelsen.
- Udvider skolelederens ledelsesrum, så lederens konkrete beslutninger vedrørende skolens elever ikke kan behandles af kommunalbestyrelsen. Samtidig udvides muligheder for, at en skoleleder til fremme af god orden i skolen kan overflytte en elev til en anden skole uden inddragelse af kommunalbestyrelsen, når det kan ske med tilslutning fra skolelederen ved den modtagende skole. Endvidere kan skolelederen beslutte, at en elev springer et klassetrin over eller undervises på samme klassetrin i to år, hvis det er til elevens bedste.
- Pålægger alle skolebestyrelser at udarbejde et værdiregelsæt for skolen med retningslinjer for god adfærd på skolen samt pejlemærker for, hvordan der sikres god trivsel og et godt undervisningsmiljø både psykisk og fysisk. Værdiregelsættet skal fremme fælles værdier, engagement og ansvarlighed.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

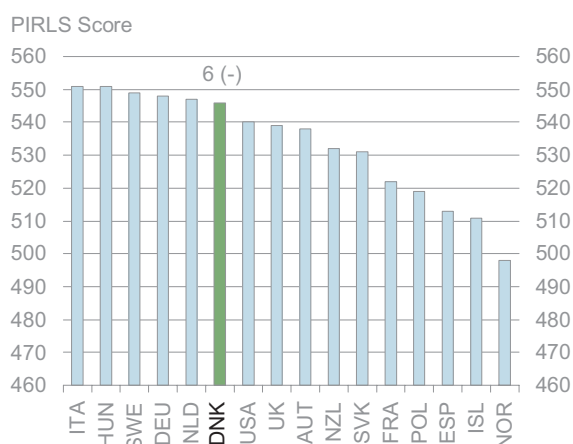
Faglige færdigheder

De faglige færdigheder, som eleverne tilegner sig i folkeskolen, spiller en afgørende rolle for befolkningens generelle kompetenceniveau. De grundlæggende færdigheder inden for læsning, matematik, naturfag og engelsk udgør afsættet for videre uddannelse og for at klare sig på arbejdsmarkedet.

De yngre elever

Læsefærdighederne blandt danske elever i 4. klasse ligger på et forholdsvist højt niveau sammenlignet med fjerdeklasseelever i en række andre OECD-lande. Det viser PIRLS-undersøgelsen fra 2006, se figur 6.1.

Figur 6.1 Læsefærdigheder i 4. klasse, 2006

Anm.: Se boks 6.1. UK dækker kun England. 1. klasse i Norge og Island svarer til en dansk børnehaveklasse, og de norske og islandske fjerdeklasseelever er derfor et år yngre end de danske. Norge og Island har også undersøgt elever i 5. klasse, og disse ligger på niveau med danske fjerdeklasseelever.

Kilde: IEA, PIRLS 2006.

Det er første gang PIRLS er gennemført i Danmark. Undersøgelsen giver derfor ikke mulighed for at vurdere, om de forholdsvist gode læsefærdigheder blandt danske fjerdeklasseelever er noget, der også har gjort sig gældende tidligere. En dansk undersøgelse af læsefærdighederne blandt elever i 3. klasse gennemført i 1991, 2000 og 2006 indikerer imidlertid, at der er sket væsentlige fremskridt. Fra 1991 til 2006 har eleverne i 3. klasse samlet set forbedret deres læsefær-

digheder svarende til et helt klassetrin, se Factbook.dk.

Boks 6.1 PIRLS og TIMSS

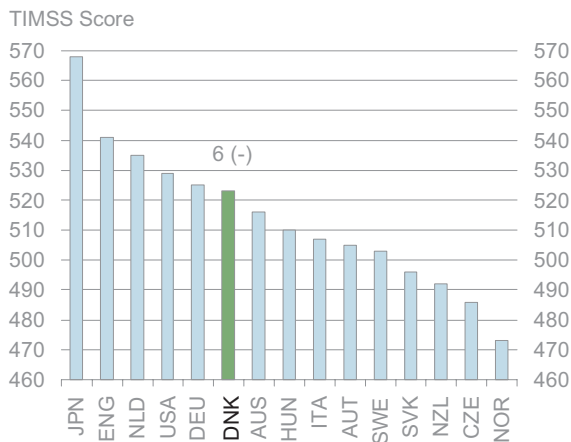
PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) er en international undersøgelse af læsefærdigheder i 4. klasse. Danmark deltog første gang i 2006.

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) undersøger tilsvarende færdighederne i matematik og naturfagene blandt elever i 4. og 8. klasse. Danmark deltog udelukkende med fjerdeklasseelever i 2007.

IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement) koordinerer PIRLS og TIMSS, og de næste undersøgelser planlægges gennemført i 2011.

I 2006 deltog 57 lande i PIRLS, mens 37 lande deltog med fjerdeklasseelever i TIMSS i 2007. Ved opgørelsen af testresultaterne anvendes et pointsystem, hvor det internationale gennemsnit for de deltagende lande er sat til 500 point. Konkurrenceevneredegørelsen medtager kun resultaterne for de deltagende OECD-lande. Undersøgelsesmetode og øvrige resultater er nærmere beskrevet i Factbook.dk.

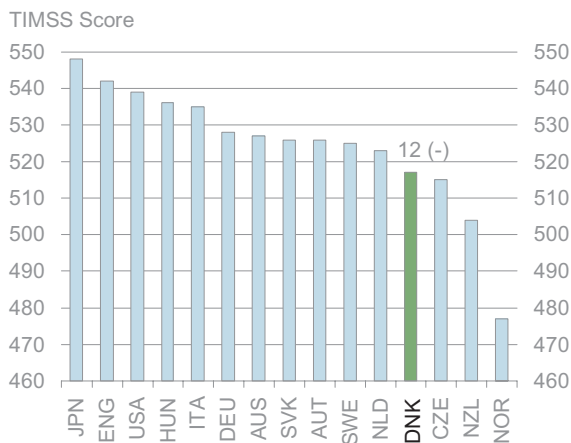
I matematik klarer danske fjerdeklasseelever sig også forholdsvist godt sammenlignet med elever på samme klassetrin i en række andre OECD-lande. Det fremgår af TIMSS-undersøgelsen fra 2007, se figur 6.2.

Figur 6.2 Matematiske færdigheder i 4. klasse, 2007

Anm.: Se boks 6.1. 1. klasse i Norge svarer til en dansk børnehaveklasse, og de norske fjerdeklasseelever er derfor et år yngre end de danske.

Kilde: IEA, TIMSS 2007.

I naturfagene ligger danske fjerdeklasseelever i midterfeltet blandt de deltagende OECD-lande, da en score svarende til fx svenske elevers statistisk set ikke kan udelukkes, se figur 6.3.

Figur 6.3 Naturfaglige færdigheder i 4. klasse, 2007

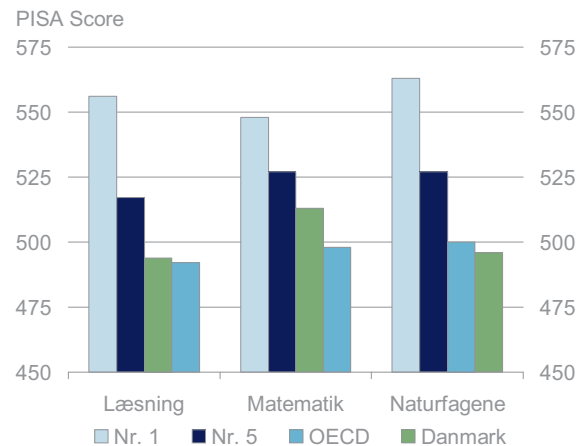
Anm.: Se boks 6.1. 1. klasse i Norge svarer til en dansk børnehaveklasse, og de norske fjerdeklasseelever er derfor et år yngre end de danske.

Kilde: IEA, TIMSS 2007.

Danmark har ikke tidligere deltaget med fjerdeklasseelever i TIMSS. Det er derfor ikke muligt at belyse udviklingen over tid.

De 15-årige elever

Færdighederne i læsning og naturfagene blandt 15-årige danske elever er på niveau med gennemsnittet for OECD-landene. I matematik ligger færdighederne et stykke over gennemsnittet, men uden for top fem, se figur 6.4.

Figur 6.4 Faglige færdigheder blandt 15-årige, 2006

Anm.: Se boks 6.2. Landene er rangordnet efter den gennemsnitlige score inden for de forskellige fagområder i PISA-undersøgelsen.

Kilde: OECD, PISA 2006.

Sammenlignet med PISA-undersøgelsen fra 2003 er de 15-årige danske elevers faglige færdigheder inden for naturfagene forbedret fra en plads helt i bunden til en placering i midterfeltet. I læsning og matematik adskiller resultaterne sig ikke signifikant fra undersøgelsen i 2003, se Factbook.dk.

Danmark ligger relativt godt internationalt, når det gælder læsefærdighederne blandt fjerdeklasseelever. Samtidig er læsefærdighederne for elever i 3. klasse forbedret i de seneste år. Det kan pege i retning af, at der om nogle år vil kunne ske en forbedring af resultaterne i PISA-undersøgelsen for de 15-årige elevers vedkommende forudsat, at de bedre læsefærdigheder videreføres op gennem klassetrinnene.

Boks 6.2 PISA-undersøgelsen

PISA-undersøgelsen sammenligner de faglige færdigheder blandt 15-årige elever i alle OECD-lande inden for en række fagområder. Undersøgelsen gennemføres hvert tredje år og er senest gennemført i foråret 2009, hvor resultaterne forventes offentliggjort i december 2010.

Undersøgelsen anvender samme test og pointsystem på tværs af landene. Testen modsvarer derfor ikke nødvendigvis nationale mål for folkeskolen. Ved opgørelsen af testresultaterne anvendes et pointsystem, hvor det internationale gennemsnit for de deltagende lande er sat til 500 point.

I 2006 deltog i alt 57 lande i undersøgelsen. Konkurrenceevneredegørelse medtager kun tal fra OECD-landene. Undersøgelsens metode og øvrige resultater er nærmere beskrevet i Factbook.dk.

Fremadrettet vil det blive muligt at følge udviklingen i elevernes faglige færdigheder fra år til år ved hjælp af nye nationale test i folkeskolen. De nationale test lanceres i en pilotfase i foråret 2009, og fra og med foråret 2010 planlægges testene gennemført på alle folkeskoler.²

Elever af udenlandsk herkomst

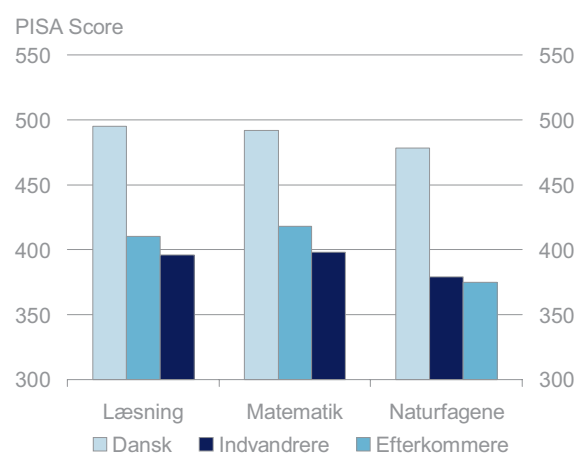
Indvandrere og efterkommere scorer generelt lavere end elever af dansk herkomst i PISA-undersøgelserne. Det gælder både i læsning, matematik og naturfagene. Det er kun få lande i undersøgelsen, hvor scoren kan fordeles efter elevernes herkomst, men samme billede tegner sig i lande som fx Sverige og Tyskland, se Factbook.dk.

PISA-scoren blandt danske elever fordelt på herkomst er dog forbundet med stor statistisk usikkerhed, da der kun er få indvandrere og efterkommere med i undersøgelsen. I 2005 blev der gennemført en undersøgelse

med en højere andel elever af udenlandsk herkomst.

Undersøgelsen viser, at det især er de 15-årige elever fra ikke-vestlige lande, der scorer markant lavere end elever af dansk herkomst. Samtidig fremgår det, at efterkommere klarer sig lidt bedre end indvandrere i læsning og matematik, mens niveauet stort set er det samme i naturfagene, se figur 6.5.

Figur 6.5 PISA-score for elever af dansk og ikke-vestlig herkomst, 2005

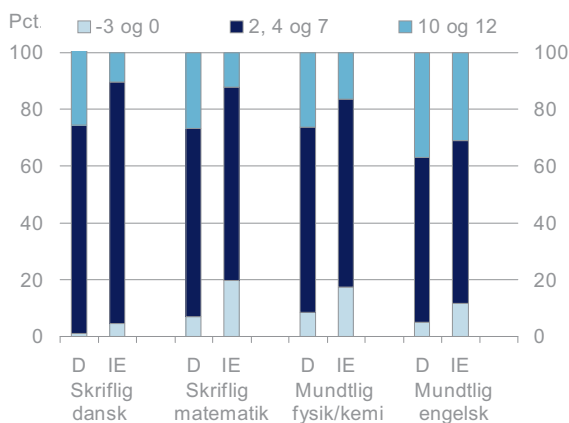
Anm.: Dansk og ikke-vestlig herkomst. Score i PISA Etnisk 2005. Undersøgelsens metode og resultater er nærmere beskrevet i Factbook.dk.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed (2008), PISA Etnisk 2005.

Forskellene mellem elever af dansk og udenlandsk herkomst slår også igennem på karakterfordelingen ved folkeskolens afgangsprøve. Fx lå andelen af elever, der fik enten -3 eller 0 i skriftlig dansk ved folkeskolens afgangsprøve i 2008, på 4,6 pct. for indvandrere og efterkommere mod 1,2 pct. for elever af dansk herkomst, se figur 6.6.

² Det er frivilligt for de frie grundskoler og efterskolerne, om de vil anvende de nationale test.

Figur 6.6 Karakterer ved folkeskolens afgangsprøve og herkomst, 2008

Anm.: Prøvekarakterer ved folkeskolens afgangsprøve maj/juni 2008 (9. klasse). D og IE er hhv. dansk herkomst og indvandrere og efterkommere.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Boks 6.3 Ny karakterskala

Den 1. august 2007 blev der indført en ny 7-trins karakterskala (fra -3 til 12) i folkeskolen. Sammen med et større fokus på dokumentation og måling af elevernes færdigheder og kundskaber samt øget opmærksomhed på fagenes mål med indførelsen af Fælles Mål i 2003, er der skabt grundlag for, at den nye karakterskala kan give et retvisende og gennemslagsomt billede af den individuelle bedømmelse. Karaktererne skal således på en mere entydig og eksakt måde kunne udtrykke graden af eksaminandens mål-opfyldelse og skal anvendes til absolutte vurderinger i forhold til temmelig præcist opstillede mål.

Denne skala vil fremover gøre det muligt også at bedømme udviklingen i de danske folkeskoleelevers præstationer, så snart der foreligger tal for mere end ét år. Hidtil har det kun været muligt at anvende afgangskarakterer til at bedømme forskellen på tværs af grupper inden for samme år.

For yderligere informationer om den nye karakterskala henvises til Undervisningsministeriets hjemmeside på www.uvm.dk.

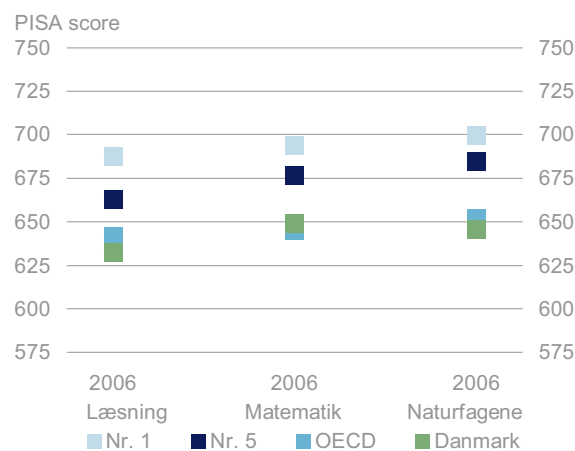
De stærkeste elever

PISA-undersøgelsen definerer fem kompetenceniveauer i læsning og seks i matematik og naturfagene. Elever på de to højeste kompetenceniveauer i læsning vil fx være i stand til at løse svære læseopgaver, herunder "at forholde sig kritisk til en tekst".

Der er relativt få danske 15-årige elever med et højt kompetenceniveau³ i læsning og naturfagene. Danmark indtager i begge fag en placering under gennemsnittet for OECD-landene. I matematik svarer andelen af elever med et højt kompetenceniveau dog nogenlunde til OECD-gennemsnittet, se Factbook.dk.

De faglige færdigheder blandt de stærkeste danske elever er ikke på niveau med de stærkeste elever i de bedst placerede OECD-lande. I 2006 placerede Danmark sig nogenlunde på niveau med OECD-gennemsnittet i alle tre fag, men et stykke under top fem, se figur 6.7.

Figur 6.7 De stærkeste elevers færdigheder, 2006

Anm.: Laveste score for de 5 pct. højest scorende elever.

Kilde: OECD, PISA 2006.

³ Elever med et højt kompetenceniveau omfatter de elever, som i testene opnår en score svarende til de to højeste kompetenceniveauer i undersøgelsen.

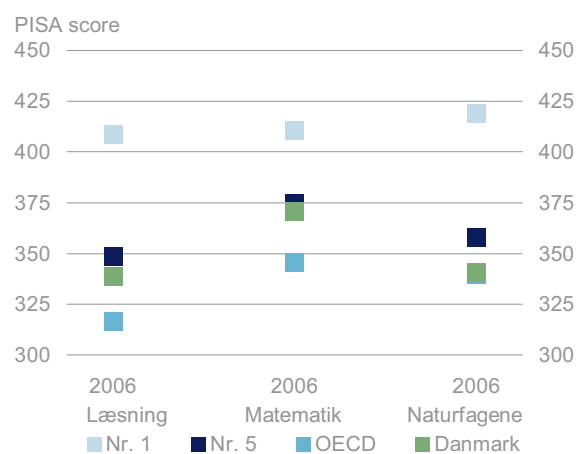
De svageste elever

Andelen af 15-årige danske elever med svage læsefærdigheder udgjorde omkring 16 pct. i 2006. Det svarer til, at knap hver sjette elev er uden funktionelle læsekompetencer ved afslutningen af folkeskolen. Blandt elever af ikke-vestlig herkomst er der tale om mere end halvdelen.⁴ Svage læsefærdigheder vil i mange tilfælde være en barriere i forhold til at gennemføre videre uddannelse efter folkeskolen.

Både i læsning og naturfagene ligger andelen med svage faglige færdigheder på niveau med gennemsnittet for OECD-landene. Til gengæld har Danmark relativt få elever med et lavt kompetenceniveau i matematik, se Factbook.dk.

De svageste danske elever har imidlertid et relativt højt kompetenceniveau sammenlignet med de svageste elever i andre OECD-lande. I læsning og matematik ligger scoren for de svageste danske elever over gennemsnittet for OECD-landene, og den statistisk usikkerhed indebærer, at en placering i top fem ikke kan udelukkes, se figur 6.8.

Figur 6.8 De svageste elevers færdigheder, 2006

Anm.: Højeste score for de 5 pct. lavest scorende elever.

Kilde: OECD, PISA 2006.

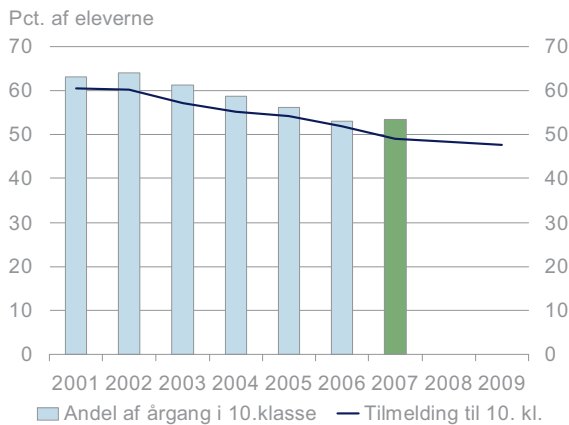
De svageste elevers læsefærdigheder har stort set været uændret fra 2003 til 2006. Til gengæld er der sket væsentlige fremskridt i både matematik og naturfagene, se Factbook.dk.

10. klasse

10. klasse er et tilbud, der særligt retter sig mod elever, som efter ni års skolegang ikke har opnået tilstrækkelige kompetencer til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Andelen af elever i 9. klasse, der vælger at fortsætte i 10. klasse, har været faldende, men er stagneret det seneste år. I 2007 var andelen godt 53 pct. mod over 60 pct. i 2001. De seneste tilmeldingstal indikerer dog, at der kan ske et yderligere fald i 2008 og 2009, se figur 6.9.

⁴ Andelen uden funktionelle læsekompetencer blandt elever med ikke-vestlig herkomst er opgjort på baggrund af PISA Etnisk 2005.

Figur 6.9 Andel af årgang i 10. klasse

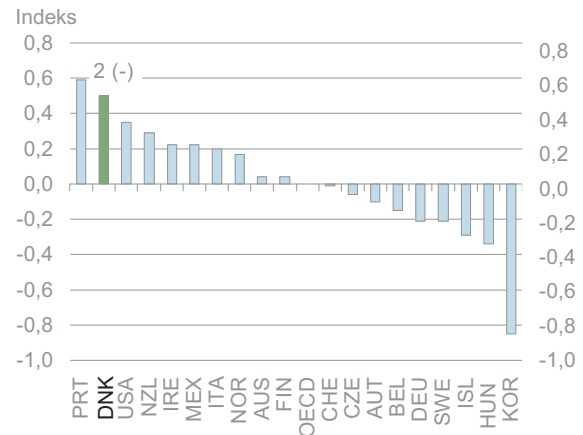
Anm.: Antallet af elever i 10. klasse i forhold til antallet af elever i 9. klasse året før (opgjort per 1. oktober). Tilmeldingstal opgjort på baggrund af elevernes valg per 15. marts. Tal for 2009 er foreløbige. Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Andre færdigheder

Folkeskolen skal ud over de faglige færdigheder være med til at fremme værdier som kreativitet, selvstændighed og ansvarlighed. Der er kun få statistiske indikatorer, der måler elevernes præstationer på disse områder, men PISA-undersøgelserne indikerer, at de danske elever klarer sig godt i international sammenligning.

Holdning til samarbejde

Danske elever har en positiv indstilling til samarbejde. Danmark var det næstbedst placerede land på indekset for indlæring gennem samarbejde i PISA-undersøgelsen fra 2000, og danske elever lå markant over niveauet for de andre nordiske lande, se figur 6.10.

Figur 6.10 Holdning til samarbejde, 2000

Anm.: Indekset er baseret på elevernes svar på, om de fx kan lide at arbejde sammen med andre og hjælpe andre, og om de lærer mest, når de arbejder sammen med andre.

Kilde: OECD, PISA 2000.

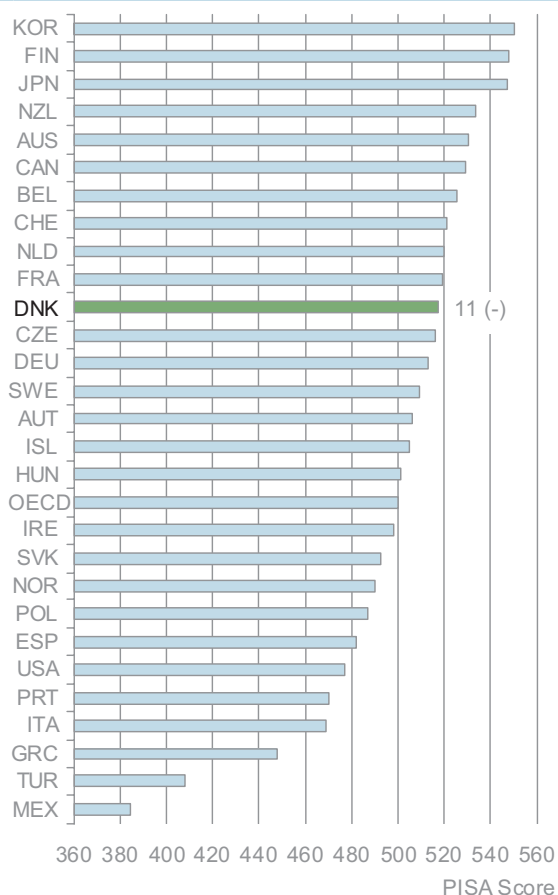
Danske elever er ligeledes kendetegnet ved en høj grad af fællesskabsfølelse og et stærkt tilhørsforhold til skolen, se Factbook.dk.

Problemløsning

I PISA-undersøgelsen fra 2003 indgik problemløsning som et selvstændigt fokusområde. Problemløsning blev defineret som "et individs færdighed i at benytte kognitive processer til at opfatte og løse virkelige, tværfaglige problemstillinger, hvor vejen til løsningen ikke er umiddelbart tilgængelig, og hvor de færdigheds- eller kundskabsområder, som kan inddrages i løsningen af problemet, ikke indeholdes i et enkelt fagområde inden for matematik, naturfag eller læsning".

Danske elever indtog i denne sammenhæng en placering over gennemsnittet, mens seks OECD-lande lå signifikant bedre placeret end Danmark, se figur 6.11.

Figur 6.11 Problemløsning, 2003

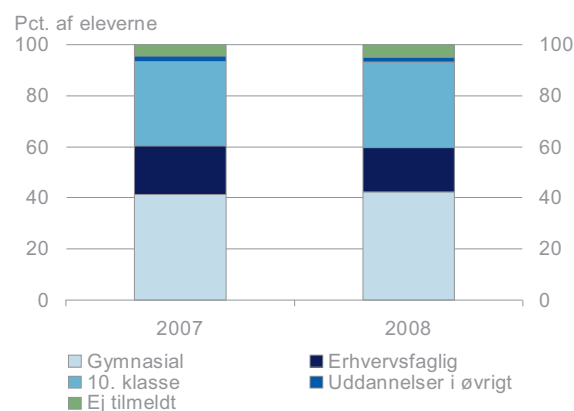
Kilde: OECD, PISA 2003.

Overgang fra folkeskolen

Folkeskolen skal sikre, at eleverne tilegner sig de nødvendige kundskaber og færdigheder til at påbegynde og fuldføre videre uddannelse.

Næsten alle elever tilmelder sig en uddannelse i umiddelbar forlængelse af folkeskolen. Af eleverne i 9. og 10. klasse i skoleåret 2007/08 havde ca. 95 pct. tilmeldt sig en ungdomsuddannelse eller anden uddannelse per 15. marts 2008. Det svarer til niveauet året før, se figur 6.12.

Figur 6.12 Tilmelding til videre uddannelse, 2007 og 2008

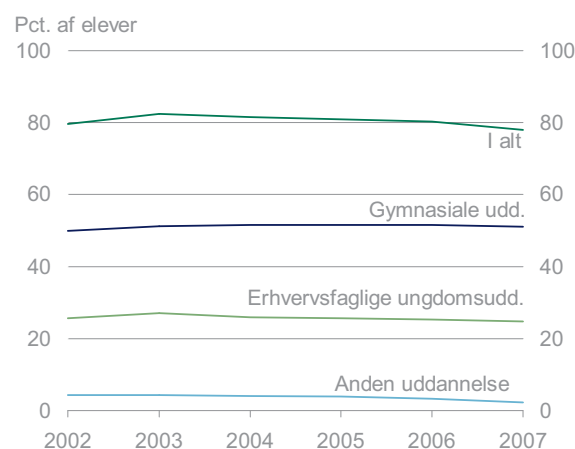

Anm.: Status per 15. marts for den samlede tilmelding til videre uddannelse blandt elever i 9. og 10. klasse. Uddannelser i øvrigt omfatter også særligt tilrettelagte ungdomsuddannelser. Ej tilmeldt uddannelse omfatter erhvervsarbejde og udlandsophold samt manglende udfyldt tilmelding.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Det er ikke alle elever, som tilmelder sig en uddannelse i marts, der går i gang efter sommerferien. I 2007 påbegyndte ca. 78 pct. af eleverne i 9. og 10. klasse en uddannelse i umiddelbar forlængelse af folkeskolen, se figur 6.13.

Figur 6.13 Direkte overgang fra folkeskolen, 2002-2007

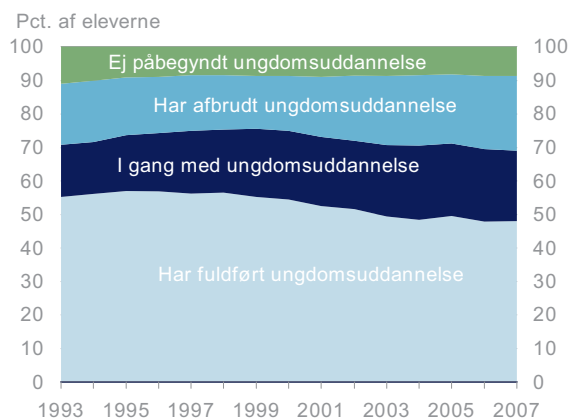
Anm.: Status per 1. oktober for den samlede overgang fra 9. og 10. klasse. Anden uddannelse omfatter ikke-kompetencegivende uddannelser og elever, der påbegynder 10. klasse to år i træk.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af tal fra UNI-C Statistik & Analyse.

Andelen har ligget relativt stabilt siden 2001, men der er væsentlige forskelle blandt eleverne i forhold til køn og herkomst. Piger går i højere grad i gang med en uddannelse i umiddelbar forlængelse af folkeskolen end drenge. Det samme gælder elever af dansk herkomst sammenlignet med indvandrere og efterkommere. Andelen af piger, der påbegynder en gymnasial ungdomsuddannelse, er også højere end andelen af drenge. Dette gælder i særlig høj grad for indvandrere og efterkommere, se Factbook.dk.

Selv om nogle elever går i gang med en uddannelse senere, var der knap 9 pct. i 2007, som fem år efter afslutning af folkeskolen ikke havde påbegyndt en ungdomsuddannelse. Lidt over 22 pct. havde afbrudt en ungdomsuddannelse uden at påbegynde en ny, se figur 6.14.

Figur 6.14 Fem år efter folkeskolen, 1993-2007

Anm.: Fem år efter året for afslutning af folkeskolen. Unge, der har afbrudt eller ej er påbegyndt en ungdomsuddannelse, kan have fuldført en forberedende uddannelse eller et erhvervsfagligt grundforløb.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

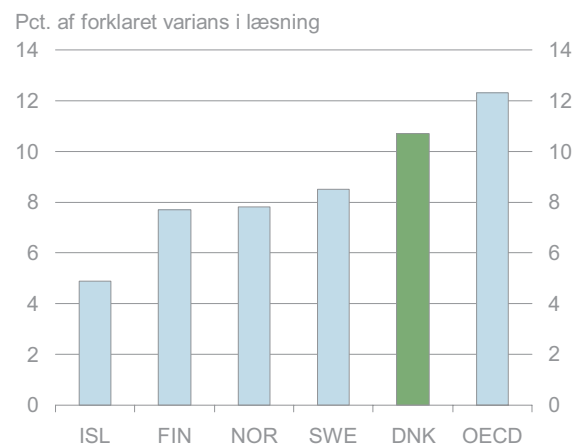
Andelen, der har afbrudt eller ikke er påbegyndt en ungdomsuddannelse fem år efter afslutning af folkeskolen, er særligt stor blandt indvandrere og efterkommere, se Factbook.dk.

Mønsterbrud

Folkeskolen har en vigtig opgave i forhold til at bryde negativ social arv. Det er af stor betydning for både den enkelte og samfundet, at skolen giver eleverne de bedste forudsætninger for at realisere deres potentiale uanset økonomisk, social eller kulturel baggrund.

Vurderet på baggrund af elevernes PISA-score i læsning i 2006, er den danske folkeskole bedre til at bryde negativ social arv end OECD-gennemsnittet. Men Danmark er endnu ikke på niveau med de andre nordiske lande, se figur 6.15.

Figur 6.15 Evne til at bryde negativ social arv, 2006

Anm.: Andel af varians i scoren i læsning, der kan forklares ved det såkaldte ESCS-indeks for social baggrund, som kombinerer aspekter af økonomiske og sociale forhold i elevens hjem. Indekset tager ikke højde for konjunkturforskel.

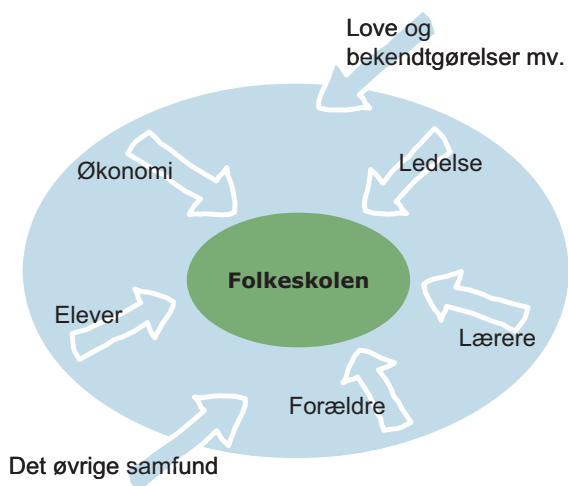
Kilde: OECD, PISA 2006.

Folkeskolen er dog i stigende grad i stand til at bryde negativ social arv, idet indikatoren er faldet med omkring 30 pct. i forhold til PISA-undersøgelsen fra 2003, se Factbook.dk.

Rammevilkår for folkeskolen

Danske elevers færdigheder skal ses på baggrund af de rammer, der er for læring i skolen. Det gælder indsatsen fra elever, lærere, ledelse og forældre samt de fysiske og økonomiske rammer for undervisningen. Herudover er der en række overordnede love og aftaler, som regulerer denne indsats, fx folkeskoleloven, se figur 6.16.

Figur 6.16 Rammevilkår

Rammevilkårene belyses nedenfor på de områder, hvor der findes statistiske indikatorer.

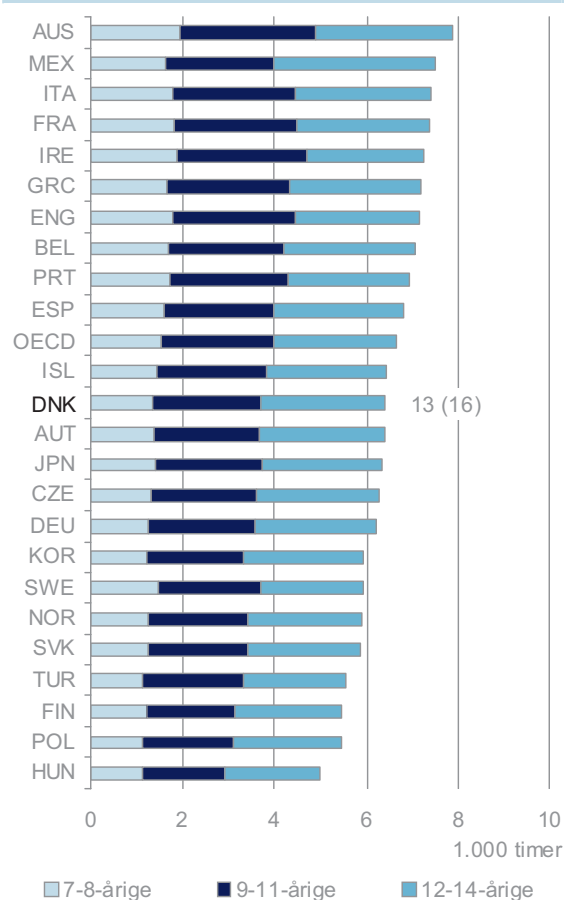
Eleverne

Elevernes muligheder for at opnå gode resultater i folkeskolen afhænger bl.a. af, hvor mange undervisningstimer, de modtager, kvaliteten af undervisningen og elevernes forudsætninger.

Timetallet

Antallet af obligatoriske undervisningstimer i den danske folkeskole ligger lidt under gennemsnittet for OECD-landene. Danmark er imidlertid rykket tre pladser frem i det internationale felt i forhold til 2005. Det skyldes, at det samlede antal obligatoriske undervisningstimer, de 7-14-årige vil modtage i løbet af et skoleforløb, er øget med omkring 150 timer fra 2005 til 2006, se figur 6.17.

Figur 6.17 Obligatorisk undervisning, 7-14-årige, 2006

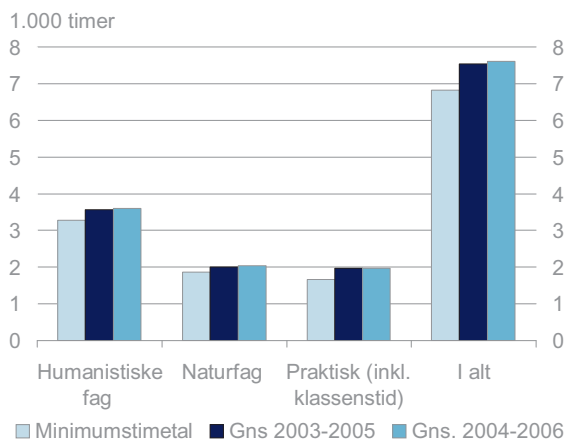
Anm.: Antal obligatoriske undervisningstimer for hhv. 7-8-årige, 9-11-årige og 12-14-årige. Offentlige institutioner. Klokketimer (60 minutter). Tallene dækker over minimumsantallet. Det faktiske antal kan være højere. Tal for Polen og Slovakiet er fra hhv. 2004 og 2003. Tal for Belgien dækker udelukkende den fransktalende del, og 12-14-årige inkluderer kun 12-13-årige.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

Langt de fleste elever modtager i løbet af deres skoletid et antal undervisningstimer, der svarer til eller er højere end det obligatoriske timetal. Samlet set var det gennemsnitlige planlagte antal undervisningstimer omkring 7.600 fra 1. til 9. klasse i årene 2004-2006. Ifølge bekendtgørelsen skulle en elev mindst have 6.810 undervisningstimer i

2006/07.⁵ Således lå det gennemsnitlige antal planlagte timetal for en elev knap 800 timer over minimumstimetallet i løbet af et skoleforløb. Især de humanistiske og praktiske fag trak timetallet op, se figur 6.18.

Figur 6.18 Det gennemsnitlige antal planlagte undervisningstimer per elev

Anm.: Alle klassetrin. Tal baserer sig på skolernes og kommunernes indberetninger af det planlagte undervisningstimetal 5. september i skoleåret for årene 2003-05 og 2004-06 (foreløbige tal). Tallene er ikke sammenlignelige med de faktiske afholdte undervisningstimer.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

For nogle elever ligger det planlagte antal undervisningstimer dog under minimumstimetallet i et eller flere fag. I perioden 2004-2006 var det tilfældet for 16 pct. af alle elever i 1.-9. klasse. Det var særligt blandt de yngre elever, skolerne ikke levede op til bekendtgørelsens mindstekrav, se Factbook.dk.

Antallet af obligatoriske undervisningstimer i løbet af 1.-9. klasse er fra og med skoleåret 2008/09 hævet med 90 timer til i alt 6.900 timer. Forøgelsen af det samlede antal obligatoriske undervisningstimer skyldes flere timer i dansk på 1.-3. klassetrin.

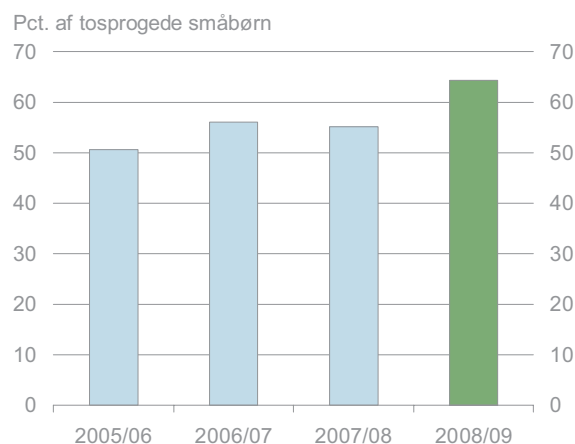
⁵ Det obligatoriske antal i henhold til bekendtgørelsen afviger fra tallet i figur 6.17, da aldersafgrænsningen i de to opfølgelsesmetoder ikke er ens.

Elevernes forudsætninger

Elevernes danske sprogkundskaber ved skolestart udgør en væsentlig forudsætning for undervisningen. Særligt for tosprogede elever kan svage danske sprogkundskaber gøre det svært at følge med i skolen. Fra 1. august 2004 har sprogstimulering været obligatorisk for tosprogede børn, der efter sagkyndig vurdering har behov herfor.

I skoleåret 2008/09 modtog knap 65 pct. af de tosprogede småbørn sprogstimulering inden skolestart. Andelen er således steget i forhold til året før, se figur 6.19.

Figur 6.19 Sprogstimulering

Anm.: Tosprogede småbørn er børn fra tre år til skolealderen, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Der er betydelige variationer på tværs af landet, når det gælder tosprogede småbørn, der modtager sprogstimulering, se Factbook.dk.

Lærerne

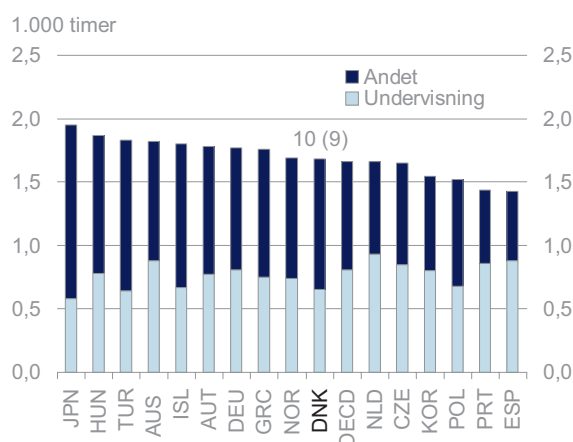
Lærerindsatsens omfang såvel som faglige og pædagogiske kvalitet har afgørende betydning for elevernes udbytte af undervisningen.

Arbejdstid

Danske lærere anvender en forholdsvis lille andel af deres samlede arbejdstid på under-

visning sammenlignet med lærerne i en række andre OECD-lande, se figur 6.20.

Figur 6.20 Lærernes årlige arbejdstid, 2006

Anm.: 1.-6. klasse. For Australien og Polen er anvendt tal fra 2004. Der mangler data for en lang række lande.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

Selv om lærernes årlige arbejdstid har været uændret fra 2004/05 til 2005/06, er Danmark rykket en plads tilbage i forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2008. Den andel af arbejdstiden, lærerne anvender på undervisning, er dog steget i perioden, se Factbook.dk.

I 2008/09 blev ca. 36 pct. af lærernes tid i folkeskolen anvendt til undervisning, hvilket nogenlunde svarer til niveauet de foregående år.⁶ Der er imidlertid betydelige variationer i andelen på tværs af landet. Således har de kommuner, hvor lærerne i gennemsnit benytter mest tid på undervisning, en undervisningsandel på ca. 37 pct. og derover, mens kommunerne med den laveste undervisningsandel ligger mellem 31 og 33,5 pct., se Factbook.dk.

Linjefagskompetencer

I skoleåret 2005/06 blev danskundervisningen varetaget af lærere med en linjefagsud-

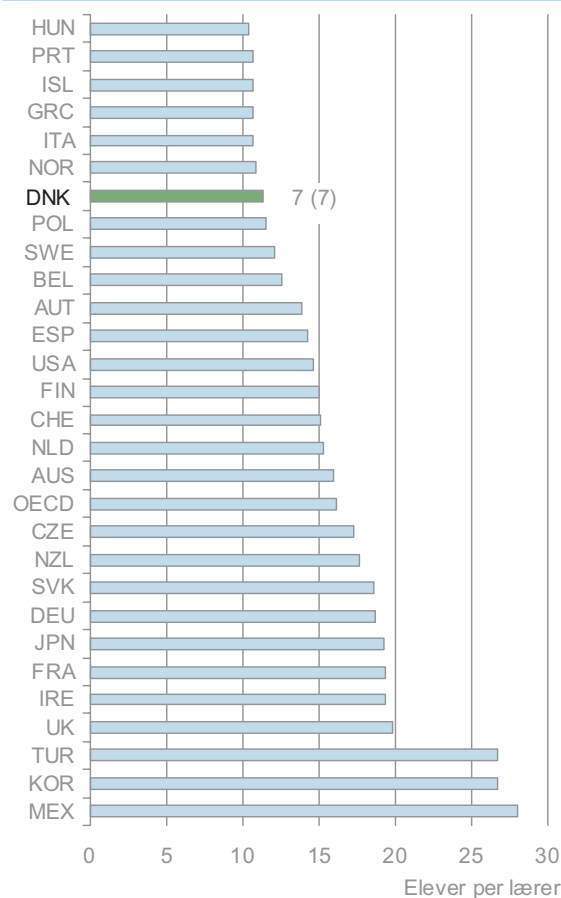
⁶ Tallet dækker ikke de frie grundskoler og efterskoler.

dannelse eller lignende kompetencer i 87 pct. af skoleklasserne. I matematik var der tale om 79 pct. af skoleklasserne. Og i fysik/kemi, som der kun undervises i på de øverste klassetrin, var der tale om 95 pct. af skoleklasserne. I natur/teknik, som der kun undervises i på de lavere klassetrin, var det til gengæld under halvdelen af skoleklasserne, der blev undervist af en lærer med linjefagsuddannelse eller lignende kompetencer, se Factbook.dk.

Elever per lærer

Der er relativt få elever per lærer i den danske folkeskole sammenlignet med de fleste andre OECD-lande, se figur 6.21.

Figur 6.21 Elever per lærer, 2006

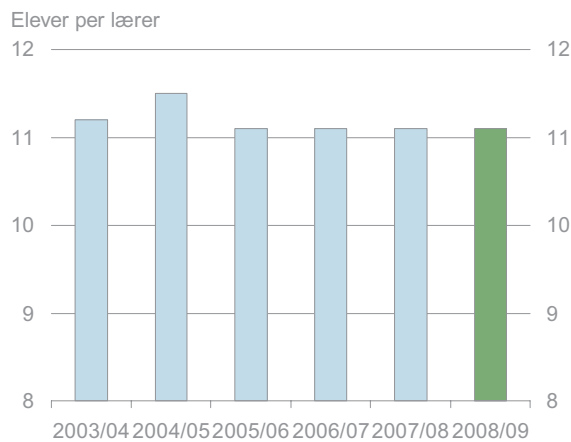

Anm.: 1.-6. klasse. 2006-tal vedrører skoleåret 2005/06. For Danmark og Island findes kun et samlet tal for 1.-10. klasse. For Norge og Schweiz dækker tallene kun offentlige institutioner. Tal for Frankrig ekskluderer uafhængige private institutioner.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

I skoleåret 2008/09 var der ca. 11 elever per lærer i den danske folkeskole. Dette svarer til niveauet de tre foregående år, se figur 6.22.

Figur 6.22 Udvikling i elever per lærer

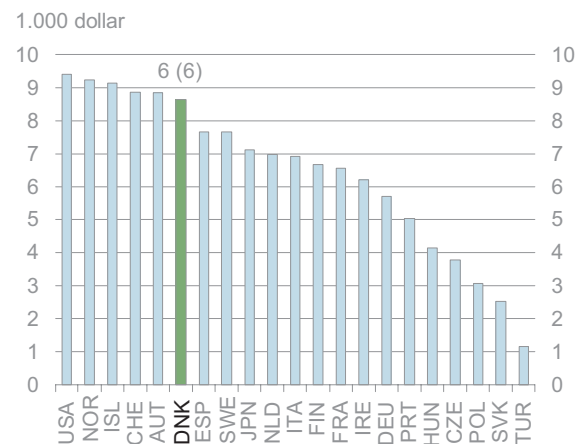
Anm.: 1.-10. klasse. Der er i beregningen set bort fra elever i specialklasser og på specialskoler samt kommunale behandlingshjem. I 2005/06 har der været en revision af beregningsmetoden, og tallene er dermed ikke sammenlignelige med tidligere opgjorte tal. Tal er ekskl. efterskoler og de frie grundskoler.
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

I skoleåret 2005/06 var der i gennemsnit 20 elever per klasse på 1.-6. klassetrin. Dette svarer stort set til niveauet året før. Samtidig var der knap 21 elever per klasse på 7.-10. klassetrin, hvilket er en anelse højere end året før. For OECD-landene ligger gennemsnittet omkring 22 elever per klasse, men der er stor spredning landene imellem, se Factbook.dk.

Udgifter

Danmark ligger i den høje ende, hvad angår udgifter til folkeskolen. Selv om der har været en stigning i udgifterne per elev fra 2004 til 2005, har Danmark ikke ændret sin placering, da andre lande i toppen også har øget udgifterne, se figur 6.23.

Figur 6.23 Udgifter per elev, 2005

Anm.: 1.-10. klasse. Udgifter per elev er beregnet på baggrund af OECD's tal for private og offentlige udgifter til folkeskolen i pct. af BNP og BNP i dollars (købekraftskorrigeret) samt Eurostats tal for det samlede antal elever i folkeskolen. For Spanien og Tyrkiet er beregningen foretaget på grundlag af 2004-tal, når det gælder udgifter til folkeskolen i pct. af BNP. Belgien, Grækenland og UK har kun et samlet tal for folkeskole og ungdomsuddannelser og er derfor udeladt af figuren.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008, og Eurostat.

Andel med ungdomsuddannelse	115
Alder ved tilgang	117
Erhvervsrettede ungdomsuddannelser	118
Gennemførelse	118
Overgang til videre uddannelse	119
Overgang til beskæftigelse	120
Gymnasiale uddannelser	120
Gennemførelse	121
Overgang til videre uddannelse	122
Rammevilkår for ungdomsuddannelserne	123
Praktikpladser	123
Realistiske uddannelses tilbud	124
Underviserne	125
Udgifter til ungdomsuddannelserne	126

En ungdomsuddannelse giver et godt afsæt for et aktivt arbejdsliv og videre uddannelse.

De gymnasiale ungdomsuddannelser sigter mod at være studieforberedende og almen-dannende. De erhvervsrettede ungdomsuddannelser forbereder direkte de unge til et job, men kan også give adgang til videregående uddannelser.

Det er regeringens mål, at

- Mindst 85 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2010 og mindst 95 pct. i 2015.
- Ungdomsuddannelserne skal være attraktive, og kvaliteten skal være i top.
- De erhvervsrettede uddannelser skal udfordre de dygtigste elever og give dem muligheder for videre uddannelse. Samtidigt skal erhvervsuddannelserne rumme realistiske uddannelsesstilbud til elever med svage faglige forudsætninger.
- De gymnasiale uddannelser skal give eleverne gode faglige og almene kompetencer, så flere kan gennemføre en videregående uddannelse.
- Der skal være god sammenhæng i uddannelserne fra folkeskole til ungdomsuddannelser og fra ungdomsuddannelser til videregående uddannelser.

Andelen af 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse er stigende, og Danmark ligger nu blandt de otte bedst placerede OECD-lande.

Af en ungdomsårgang i 2007 forventes knap 80 pct. at gennemføre en ungdomsuddannelse. Herudover kommer de, der forventes at fuldføre en videregående uddannelse uden først at have taget en ungdomsuddannelse. Samlet set forventes knap 84 pct. af en ungdomsårgang at gennemføre mindst en ungdomsuddannelse. Det er et mindre fald i forhold til 2006.

Der er imidlertid positive tendenser at spore i forhold til de helt unge. Flere forventes således at gennemføre en ungdomsuddannelse inden for fem år efter 9. klasse. Andelen er især steget blandt indvandrere og efterkommere.

Næsten alle unge påbegynder før eller siden en ungdomsuddannelse. Men en del falder fra den uddannelse, de er gået i gang med. Frafaldet er størst på de erhvervsrettede ungdomsuddannelser, hvor kun omkring halvdelen gennemfører. På de gymnasiale uddannelser er det mellem 70 og 85 pct., der bliver færdige. Det er afgørende, at frafaldet bliver reduceret, hvis flere unge skal opnå en ungdomsuddannelse.

Der er tegn på, at frafaldet på de erhvervsrettede ungdomsuddannelser kan være faldende. Af de elever, der påbegyndte et grundforløb i 3. kvartal 2008, havde kun 16 pct. afbrudt efter et halvt år uden at vælge en anden erhvervsuddannelse. Blandt de elever, der påbegyndte et grundforløb i 3. kvartal året før, var andelen 21 pct.

Tabel 7.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Andel 25-34-årige med en ungdomsudd.	↗		■	
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. Det opstillede mål refererer til figur 7.1 og figur 7.2 (Andel 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse).

Unge med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse har væsentligt bedre beskæftigelsesmuligheder end den tilsvarende aldersgruppe uden kompetencegivende uddannelse. I 2006 var 98 pct. af de 30-34-årige i arbejdsstyrken med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse i beskæftigelse mod 92 pct. af de ufaglærte.

De erhvervsrettede ungdomsuddannelser kan også give adgang til en række korte og mellemlange videregående uddannelser. Knap 5 pct. af de unge, der afslutter en er-

hvervsrettet ungdomsuddannelse, påbegynder inden for godt to år en videregående uddannelse.

Stadig flere studenter fra de gymnasiale uddannelser overgår til videregående uddannelse. Næsten to tredjedele af de almen-gymnasiale studenter påbegynder en videregående uddannelse inden for godt to år. Blandt de erhvervsgymnasiale studenter er det omkring halvdelen. Samtidig er det en stigende andel af studenterne, der efterfølgende går i gang med en videregående uddannelse inden for natur, teknik og sundhed.

Tablet 7.2 Nye initiativer – 2008/2009

PRAKTIKPLADSPAKKE

- Der er i maj 2009 vedtaget en praktikpladspakke, der skal sikre et fremtidigt udbud af praktikpladser i erhvervsuddannelserne. Praktikpladspakken indebærer bl.a. en omlægning af præmieringsordningen inden for AER (Arbejdsgivernes Elevrefusion), så den nuværende præmieringsordning afskaffes, og der i stedet indføres en præmie til arbejdsgiverne i elevernes prøvetid og en bonus, når prøvetiden afsluttes med fastansættelse (ordningen er tidsbegrænset til og med 2010 og evalueres i efteråret 2010).
- Der afsættes desuden penge til skolernes praktikpladsopsøgende arbejde samt til en kampagne med særligt fokus på skolernes og de faglige udvalgs praktikpladsopsøgende indsats, bl.a. i form af praktikpladsstartpakker til virksomhederne og etablering af en hotline mv.
- Der indføres endvidere et løntilskud i prøveperioder til virksomheder, der opretter nye praktikpladser i erhvervsgrunduddannelsen (egu). Derudover gennemføres en omlægning af finansieringsmodellen for egu, hvorefter kommunerne modtager en delvis statslig refusion per elev i stedet for under ét at blive fuldt kompenseret over bloktilskuddet. Kommunerne og virksomheder får med disse initiativer styrket de økonomiske incitamenter til at igangsætte egu-forløb.

UDMØNTNING AF UFORBRUGTE MIDLER FRA GLOBALISERINGSPULJEN I 2007

- Med aftale om udmøntning af uforbrugte midler fra globaliseringspuljen i 2007 igangsættes forsøg med henblik på at styrke overgangen til ungdomsuddannelse. Forsøgene løber i perioden 2009-2011 og omhandler forsøg med intensive og motiverende læseforløb i grundskolen, herunder turbodansk, forsøg med lektiehjælp og undervisningsassistenter samt forsøg med erhvervsklasser.
- Der igangsættes samtidig forsøg med pædagogisk udvikling i erhvervsuddannelserne og en yderligere styrkelse af erhvervsskolernes uddannelsesmiljøer. Det vil bl.a. ske i form af projekter med idræts-tilbud og samarbejder mellem flere ungdomsuddannelsesinstitutioner, især i udkantsområderne, om at udvikle nye attraktive uddannelsesstilbud.

STYRKET VEJLEDNINGSINDSATS

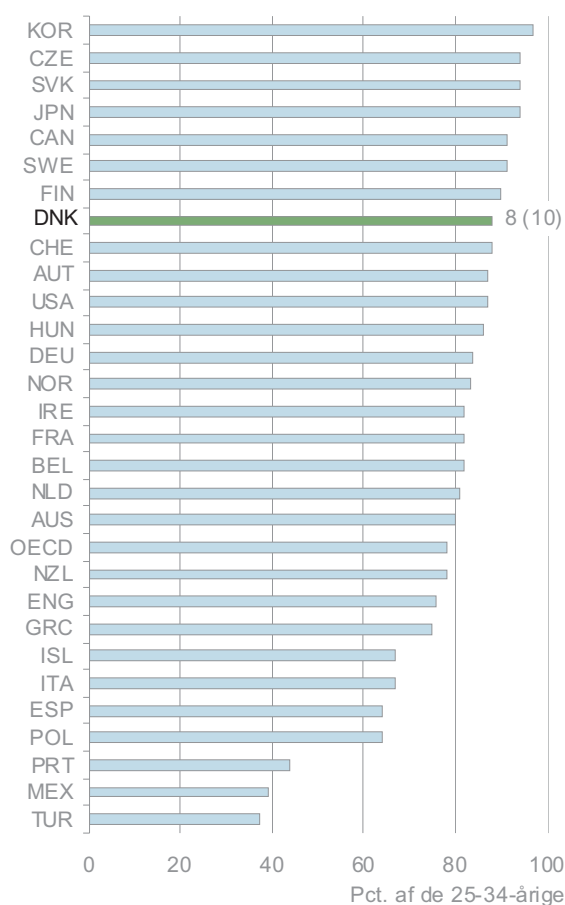
- Vejledningsindsatsen over for unge om valg af uddannelse og erhverv er styrket gennem ny lovgivning der – med virkning fra 1. august 2008 – sikrer sammenhæng og progression i vejledningsindsatsen og etablerer foranstaltninger rettet mod unge, der er truet af frafald. Endvidere er målgruppen af unge med særlige behov for vejledning præciseret.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Andel med ungdomsuddannelse

Danmark ligger i den øverste del af det internationale midterfelt med hensyn til andelen af 25-34-årige, der mindst har en ungdomsuddannelse. Fra 2005 til 2006 er Danmark rykket to pladser frem og indtager en 8. plads blandt OECD-landene, se figur 7.1.

Figur 7.1 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse, 2006

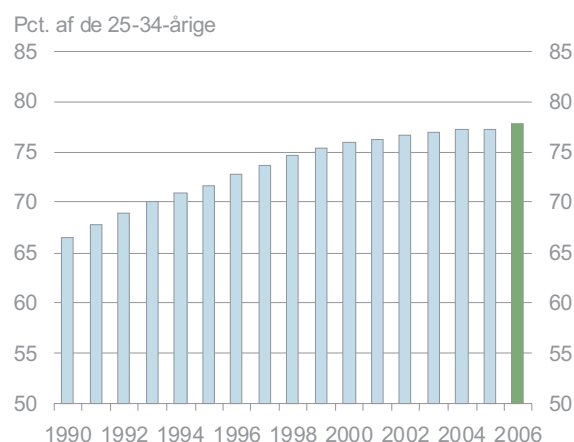

Anm.: Se boks 7.1. For Japan er tallet fra 2003.
Kilde: OECD, Education at a Glance 2008.

Danske tal viser, at knap 78 pct. af de 25-34-årige havde mindst en ungdomsuddannelse i 2006. Det vil sige, at de enten har gennemført en ungdomsuddannelse eller har fuldført en videregående uddannelse uden først at tage en ungdomsuddannelse. Der er

tale om en stigning på 0,7 pct.point i forhold til året før, se figur 7.2.¹

Figur 7.2 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse, 1990-2006

Anm.: Højeste fuldførte uddannelse er opgjort per 1. oktober i året, mens alder er opgjort 1. januar året efter. De danske tal er ikke direkte sammenlignelige med de internationale tal i figur 7.1, se boks 7.1.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Andelen af 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse er generelt lavere blandt indvandrere og efterkommere. For indvandrere er andelen dog steget betydeligt, mens der sket et fald for efterkommernes vedkommende det seneste år, se Factbook.dk.

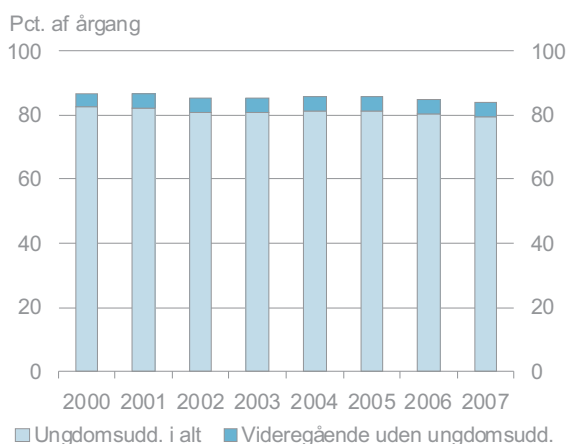
Boks 7.1 International sammenligning

De internationale sammenligninger af uddannelsesniveaut er baseret på OECD's Labour Force Survey (Arbejdskraftundersøgelsen). Da denne statistik er baseret på interview, kan tallene ikke direkte sammenlignes med de danske registerbaserede oplysninger. Der er en tendens til, at interviewbaserede undersøgelser overvurderer befolkningens uddannelsesniveau.

¹ Der er offentliggjort foreløbige tal for 2007 med hensyn til andelen af 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse. De foreløbige tal er forbundet med et registreringsefterslæb, der betyder, at de ikke kan sammenholdes med endelige tal for foregående år.

Hvis der ses på den adfærd, der er i uddannelsessystemet i dag (2007), og det antages, at denne vil være uændret fremover, vil knap 80 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en ungdomsuddannelse inden for 25 år efter 9. klasse. Herudover kommer de, der fuldfører en videregående uddannelse, uden først at have taget en ungdomsuddannelse², se figur 7.3.

Figur 7.3 Forventet gennemførelse 25 år efter 9. klasse

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 7.2.
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Samlet set forventes knap 84 pct. af en ungdomsårgang i 2007 at gennemføre mindst en ungdomsuddannelse. Det er et fald på godt 1 pct.point i forhold til 2006.

Boks 7.2 Profilmodellen

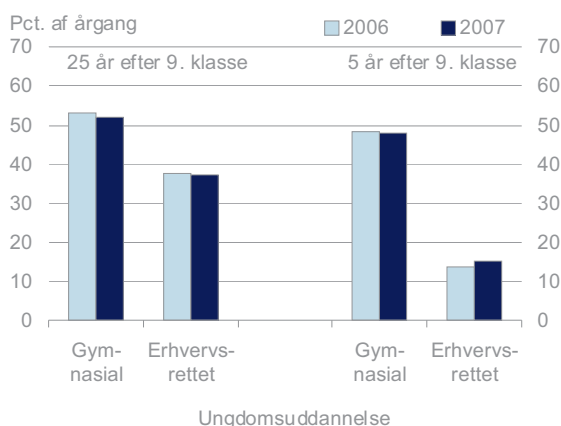
Profilmodellen beregner, hvordan en ungdomsårgang forventes at uddanne sig i løbet af 25 år efter afslutningen af 9. klasse. Ved beregningen antages det, at en årgangs uddannelsesadfærd gennem perioden svarer til adfærden i uddannelsessystemet det år, den pågældende årgang afsluttede 9. klasse.

Tallene er revideret for alle historiske år og vil derfor afvige fra sidste års opgørelse. Se Factbook.dk for en nærmere beskrivelse af metoden.

Udviklingen skal ses i lyset af en ændret uddannelsesadfærd blandt de lidt ældre aldersgrupper, særligt når det gælder til de gymnasiale ungdomsuddannelser. Andelen, der forventes at gennemføre en gymnasial ungdomsuddannelse er således faldet med godt 1 pct.point fra 2006 til 2007. Andelen, der forventes at gennemføre en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, har ligeledes udvist et svagt fald.

Til gengæld forventes flere at gennemføre en ungdomsuddannelse inden for fem år efter 9. klasse, da andelen er steget med knap 1 pct.point for de erhvervsrettede ungdomsuddannelser, mens den er faldet svagt for de gymnasiale ungdomsuddannelser, se figur 7.4.

² Det gælder bl.a. optag til videregående uddannelse via erhvervskompetence sammen med en række enkeltfag fra en gymnasial uddannelse (fx optag til pædagog eller sygeplejerske) og uddannelser, hvor en ungdomsuddannelse ikke er et adgangskrav (fx kunstneriske og musiske uddannelser), samt uddannelser inden for militær og politi.

Figur 7.4 Gymnasial og erhvervsrettet ungdomsuddannelse, 2006 og 2007

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 7.2. Gymnasial og erhvervsrettet ungdomsuddannelse summerer ikke til ungdomsuddannelse i alt, da nogle både vil gennemføre en gymnasial og en erhvervsrettet ungdomsuddannelse.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Den ændrede adfærd blandt de lidt ældre aldersgrupper kan bl.a. afspejle, at de særligt gode beskæftigelsesmuligheder for ufaglærte i 2007 kan have afholdt nogle fra at gå i gang med en uddannelse. Flere ufaglærte³ 18-30-årige, som ikke var i gang med en kompetencegivende uddannelse, var således i beskæftigelse i 2007 sammenlignet med de foregående år, se Factbook.dk. Ligeledes vil mindre gode beskæftigelsesmuligheder kunne medføre øget tilgang til ungdomsuddannelserne.

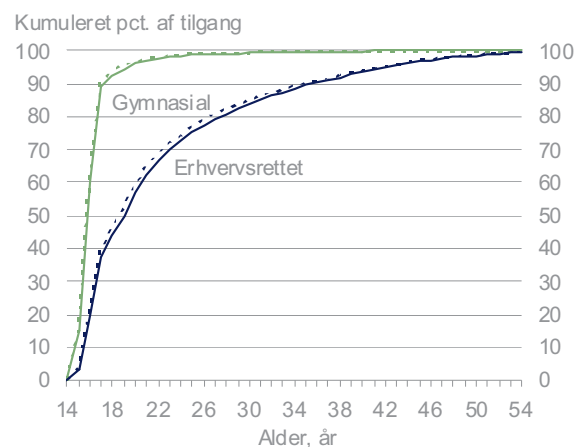
De seneste års fald i andelen, der forventes at gennemføre mindst en ungdomsuddannelse, genfindes for begge køn, men er særlig udtalt for piger vedkommende. Til gengæld har der været en positiv udvikling for piger af udenlandsk herkomst, mens drenge af udenlandsk herkomst stort set har fastholdt niveauet i forhold til 2006, hvor andelen steg betydeligt. Andelen er dog fortsat væsentligt lavere for indvandrere og efterkommere end for unge af dansk herkomst, se Factbook.dk.

³ Personer uden kompetencegivende uddannelse.

Alder ved tilgang

Næsten alle unge påbegynder før eller siden en ungdomsuddannelse. De fleste går i gang umiddelbart efter, de har færdiggjort folkeskolen, men der er en del, som først påbegynder en uddannelse efter nogle år uden for uddannelsessystemet.

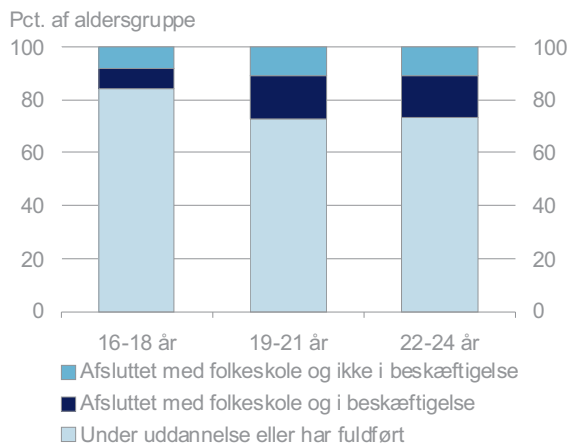
I 2007 påbegyndte godt 57.000 elever en erhvervsrettet ungdomsuddannelse. Heraf var ca. 47 pct. 18 år eller derunder. Det er en stigning på knap 3 pct.point i forhold til 2006. Mere end hver fjerde af de, der påbegyndte en erhvervsrettet ungdomsuddannelse i 2007, var over 24 år. Til gengæld var hovedparten af de knap 42.000 elever, der gik i gang med en gymnasial uddannelse, 18 år eller derunder, se figur 7.5.

Figur 7.5 Alder ved tilgang, 2007

Anm.: Den kumulerede procentvise tilgang ved fx 18-årsalderen viser, hvor stor en andel af de elever, der gik i gang med en ungdomsuddannelse i 2007, som var 18 år eller derunder (stiplede linjer viser fordelingen i 2006). Elever, der tilgår en uddannelse, tæller kun med én gang, såfremt de afbryder og påbegynder uddannelsen igen inden for en periode på 15 måneder.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

De unges alder ved påbegyndelse af en ungdomsuddannelse afspejler, at mange holder uddannelsespauser efter at have færdiggjort folkeskolen. Blandt de 22-24-årige i 2007 havde omkring hver fjerde ikke gennemført uddannelse ud over folkeskolen, se figur 7.6.

Figur 7.6 Uddannelse og beskæftigelse efter folkeskolen, 2007

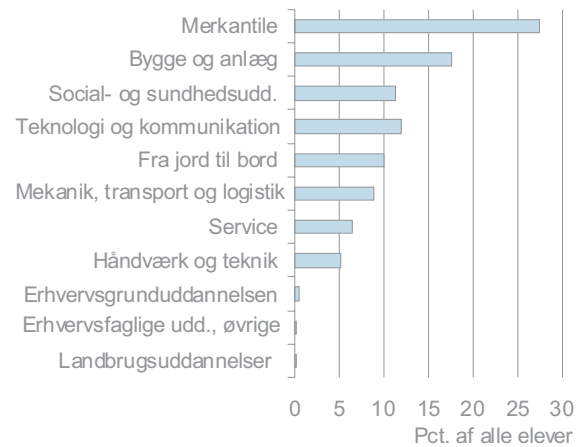
Anm.: Gennemført uddannelse inkluderer ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse.

Kilde: Specialkørsel fra Danmarks Statistik.

Erhvervsrettede ungdomsuddannelser

De erhvervsrettede ungdomsuddannelser omfatter erhvervsuddannelser inden for det merkantile og tekniske område, social- og sundhedsområdet (sосу), erhvervsgrunduddannelsen (egu) samt uddannelser inden for landbrug og søfart mv. Alle erhvervsrettede ungdomsuddannelser er erhvervskompetencegivende.

I 2007 var godt 126.000 elever i gang med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse. De mest udbredte uddannelser var de merkantile uddannelser samt bygge- og anlægsuddannelserne, se figur 7.7.

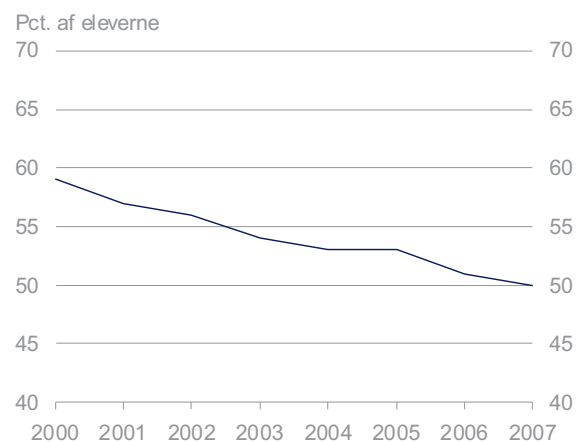
Figur 7.7 Elever på erhvervsrettede ungdomsuddannelser, 2007

Anm.: Social- og sundhedsuddannelserne omfatter også pædagogisk grunduddannelse og fodterapeut. Erhvervsfaglige udd., øvrige dækker bl.a. søfart.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Gennemførelse

Kun omkring halvdelen af de elever, der påbegynder en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, gennemfører, se figur 7.8.

Figur 7.8 Gennemførelse af erhvervsrettet ungdomsuddannelse, 2000-2007

Anm.: Andel af elever, der er påbegyndt en uddannelse et givent år, og som forventes at gennemføre. Afbrud med efterfølgende start inden for 15 mdr. på samme uddannelsesgruppe regnes ikke som afbrud. De seneste år er gennemførelsesprocenterne estimerede og derfor usikre.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Blandt elever af dansk herkomst lå gennemførelsesprocenten på 52 pct. mod 40 pct. for indvandrere og efterkommere i 2007, se Factbook.dk.

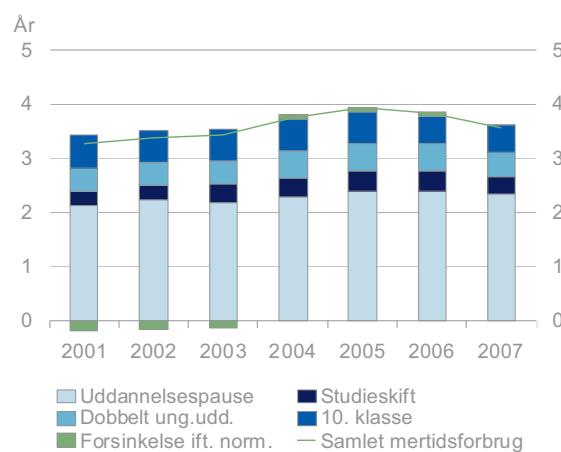
Af de elever, der afbryder en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, er det omkring en fjerdedel, der påbegynder en ny ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse inden for en periode på godt to år. Blandt de, der ikke går i gang med en ny uddannelse, er der en andel på omkring 20 pct., som allerede har taget enten en studieforberedende eller en erhvervskompetencegivende uddannelse, se Factbook.dk.

De fleste erhvervsrettede ungdomsuddannelser består af et indledende grundforløb og et efterfølgende hovedforløb. Grundforløbet foregår som hovedregel på skole. Hovedforløbet veksler mellem praktikophold og undervisning på skole. På grundforløbet lå frafaldet på 34 pct. i 2007, mens 22 pct. af de, der påbegyndte hovedforløbet, faldt fra, se Factbook.dk.

De nyeste indikatorer for frafaldet seks måneder efter eleverne er påbegyndt et grundforløb, viser en positiv udvikling. Af de elever, der gik i gang med et grundforløb i 3. kvartal 2008, havde 16 pct. afbrudt uden at vælge en anden erhvervsuddannelse efter et halvt år. Blandt de elever, der påbegyndte et grundforløb i 3. kvartal 2007, var andelen 21 pct., se Factbook.dk.

For unge, der går den direkte vej gennem uddannelsessystemet, vil det gennemsnitligt tage 3,7 år at fuldføre en erhvervsrettet ungdomsuddannelse efter afslutningen af 9. klasse. Der går imidlertid 7,4 år i gennemsnit fra de unge afslutter 9. klasse, til de har færdiggjort en erhvervsrettet ungdomsuddannelse. Det gennemsnitlige ekstra tidsforbrug udgør således godt 3½ år, se figur 7.9.

Figur 7.9 Ekstra tidsforbrug for erhvervsrettede ungdomsuddannelser

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 7.2. Uddannelsespause er fx arbejde og rejseaktivitet. Dobbelt ungdomsuddannelse er tid anvendt på nye ungdomsuddannelsesforløb efter gennemførelse af én ungdomsuddannelse. Forsinkelse ift. norm. er mertidsforbrug ift. den endelige uddannelses normerede studietid (kan være negativ ved merit).

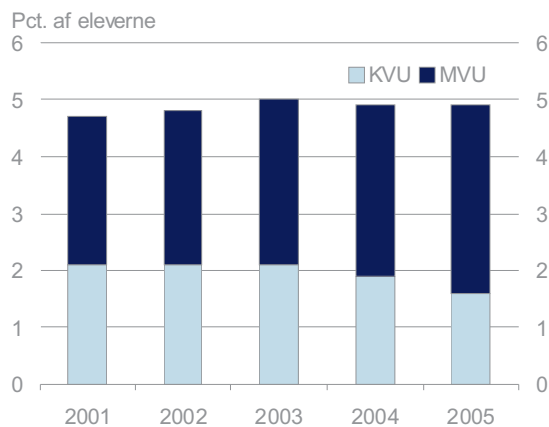
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Det ekstra tidsforbrug er faldet betydeligt de seneste år. Det skyldes blandt andet, at færre unge tager en dobbelt ungdomsuddannelse, og at de har mindre forsinkelse undervejs.

Overgang til videre uddannelse

Med den rette fagsammensætning kan de erhvervsrettede ungdomsuddannelser kvalificere til at påbegynde en række korte og mellemlange videregående uddannelser.

Blandt unge, der afslutter en erhvervsuddannelse uden tidligere at have gennemført en studiekompetencegivende ungdomsuddannelse, går knap 5 pct. i gang med en videregående uddannelse inden for de efterfølgende godt to år. Andelen har været nogenlunde uændret de seneste år, se figur 7.10.

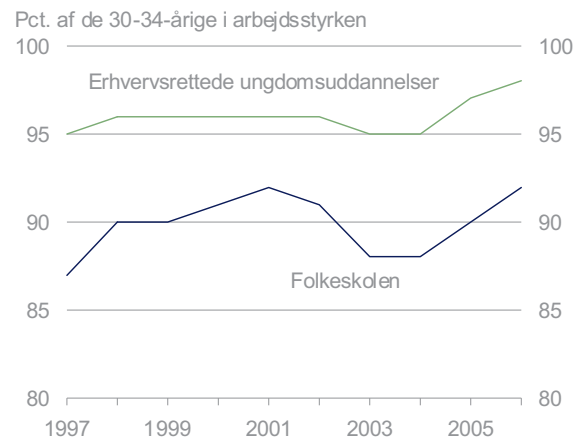
Figur 7.10 Overgang til videregående uddannelse, 2001-2005

Anm.: Pct. af eleverne, der overgår til videregående uddannelse inden for 27 måneder efter gennemførelse af erhvervsfaglige hovedforløb. Årstal angiver det år, hovedforløbet er afsluttet.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Overgang til beskæftigelse

Beskæftigelsen blandt unge med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse er generelt høj. I 2006 var 98 pct. af de 30-34-årige i arbejdsstyrken med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse i beskæftigelse. Til sammenligning var dette tilfældet for 92 pct. af den tilsvarende aldersgruppe blandt ufaglærte, se figur 7.11.

Figur 7.11 Beskæftigede 30-34-årige, 1997-2006

Anm.: Beskæftigede i pct. af arbejdsstyrken opgjort på højeste fuldførte uddannelse per 1. oktober. Arbejdsmarkedsstatus i uge 48. Ekskl. aktiverede. Alder opgjort per 1. januar året efter. Der er foretaget ændringer i metoden i forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2008. Fx talte studerende på deltid (under 28 timer om ugen) ikke med i opgørelsen tidligere.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse og egne beregninger.

Af de nyuddannede med en erhvervsuddannelse var 94 pct. i beskæftigelse i 2006. Der er imidlertid betydelige forskelle mellem uddannelserne. Fra en beskæftigelsesgrad på 100 pct. blandt nyuddannede reddere til under 80 pct. for nyuddannede beklædningshåndværkere, se Factbook.dk.

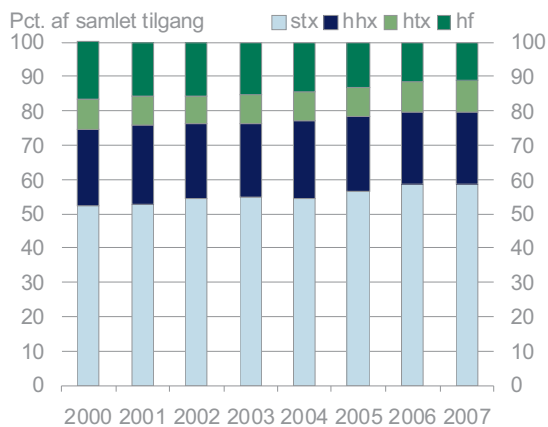
Gymnasiale uddannelser

De gymnasiale uddannelser består af de almengymnasiale og de erhvervgymnasiale uddannelser. De almengymnasiale uddannelser omfatter studentereksamen (stx) og højere forberedelseksamen (hf). De erhvervgymnasiale uddannelser omfatter højere handelseksamen (hhx) og højere teknisk eksamen (htx).

De gymnasiale uddannelser er almindelige og studieforbereende og giver formelt set ikke erhvervskompetence. Derfor påbegynder de fleste studenter efterfølgende en videregående uddannelse.

I 2007 gik knap 42.000 elever i gang med en gymnasial uddannelse. De fleste valgte stx, og andelen har været uændret det seneste år. Til gengæld er andelen, der vælger hf, faldende, se figur 7.12.

Figur 7.12 Tilgang til gymnasiale uddannelser fordelt på retning, 2000-07

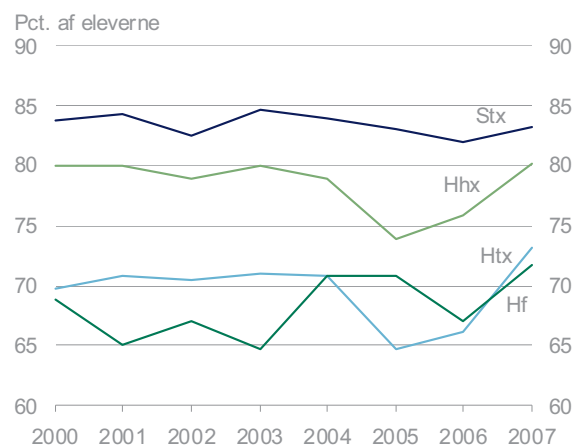

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Gennemførelse

Gennemførelsesprocenten er højest på stx med ca. 83 pct. og lavere på de erhvervs-gymnasiale uddannelser og hf. For de erhvervs-gymnasiale uddannelser ligger gennemførelsesprocenten i 2007 på niveau med tidligere år efter et midlertidigt dyk i perioden 2004-2006, se figur 7.13.

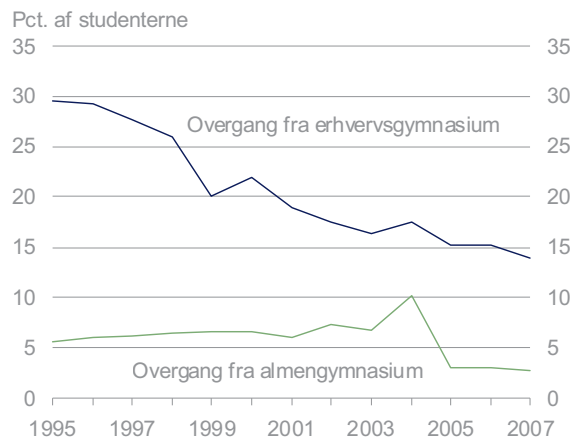
Figur 7.13 Gennemførelse af gymnasial ungdomsuddannelse

Anm.: Andel af elever, som er påbegyndt en uddannelse et givent år, der forventes at gennemføre. Afbrud med efterfølgende start inden for 15 mdr. på samme uddannelsesgruppe regnes ikke som afbrud. De seneste år er gennemførelsesprocenterne estimerede og derfor usikre.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Nogle studenter påbegynder en anden ungdomsuddannelse umiddelbart efter studentereksamen. I 2007 var det tilfældet for ca. 3 pct. af de almengymnasiale studenter, mens andelen var faldet til ca. 14 pct. for studenter fra de erhvervs-gymnasiale uddannelser, se figur 7.14.

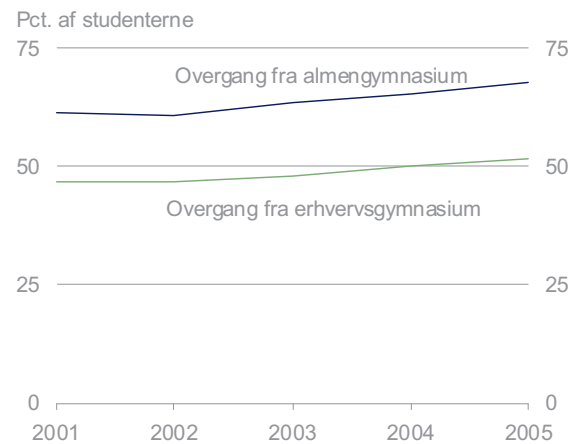
Figur 7.14 Studenterens overgang til anden ungdomsuddannelse, 1995-2007

Anm.: Andelen af studenterne, der påbegynder en ny ungdomsuddannelse inden for tre måneder efter eksamen. Årstal angiver fuldførelsesåret for den gymnasiale uddannelse. Faldet fra 2004 til 2005 afspejler afskaffelsen af 1-årig hhx.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Overgang til videre uddannelse

Der er flere almen gymnasiale end erhvervsgymnasiale studenter, der overgår til videregående uddannelse. Næsten to tredjedele af de almen gymnasiale studenter fra årgang 2005 påbegyndte en videregående uddannelse inden for godt to år efter studentereksamen. Blandt de erhvervsgymnasiale studenter var det tilfældet for lidt over halvdelen. Andelen er stigende for både almen gymnasiale og erhvervsgymnasiale studenter, se figur 7.15.

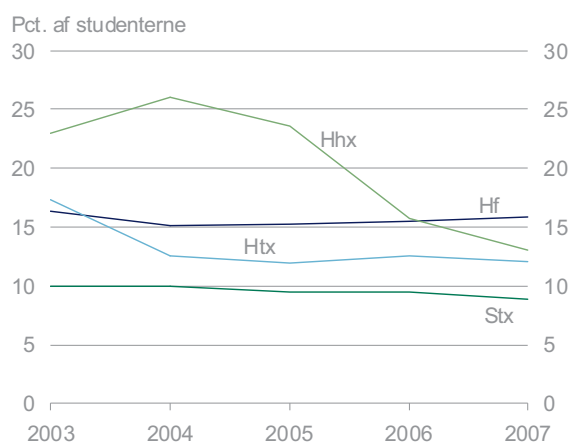
Figur 7.15 Overgang til videregående uddannelse, 2001-2005

Anm.: Andel af studenterne, der påbegynder en videregående uddannelse inden for 27 måneder efter eksamen. Årstal angiver fuldførelsesåret for den gymnasiale uddannelse.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

En stigende andel af studenterne er de seneste år overgået til en videregående uddannelse inden for natur, teknik eller sundhed. Udviklingen skyldes især en øget overgang til uddannelser inden for sundhed, se Factbook.dk.

Ti år efter eksamen er mellem 9 og 16 pct. af studenterne enten ikke påbegyndt en erhvervskompetencegivende uddannelse, eller de er faldet fra uden at gå i gang med en ny. Andelen er højest for hf, hvor den har ligget relativt stabilt over en årrække. Til gengæld er den faldet markant for hhx de seneste år, se figur 7.16.

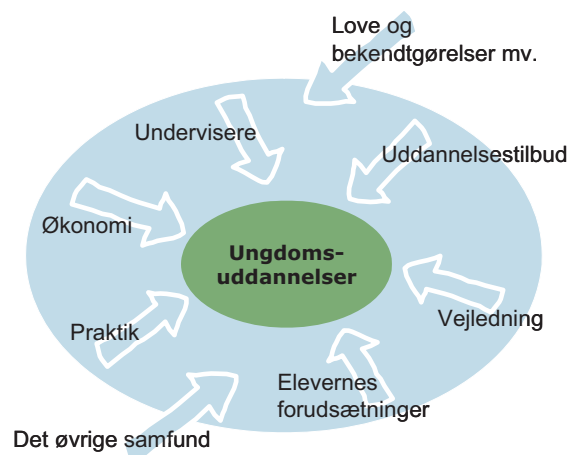
Figur 7.16 Restgruppen 10 år efter eksamen, 2003-2007

Anm.: Tal fra fx 2007 angiver studenterårgangen fra 1997, der 10 år senere ikke har påbegyndt en erhvervskompetencegivende uddannelse eller har afbrudt en uddannelse uden at påbegynde en ny.
Kilde Danmarks Statistik og egne beregninger.

Rammevilkår for ungdomsuddannelserne

Andelen af unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse, afhænger af en række forskellige rammevilkår. Et meget vigtigt rammevilkår er de forudsætninger, eleverne har med sig fra folkeskolen. Knap hver sjette elev er uden funktionelle læsekompetencer ved afslutningen af folkeskolen. Det er i mange tilfælde en barriere i forhold til at gennemføre en ungdomsuddannelse, se kapitel 6.

Indsatsen fra elever, lærere og ledelse samt den vejledning, de unge får, udgør ligeledes vigtige rammevilkår for ungdomsuddannelserne. Herudover kommer de love og aftaler, der regulerer denne indsats, samt de fysiske og økonomiske rammer for undervisningen. For de erhvervsrettede ungdomsuddannelser vil de unges muligheder for at få en praktikplads også have betydning for gennemførelsen.

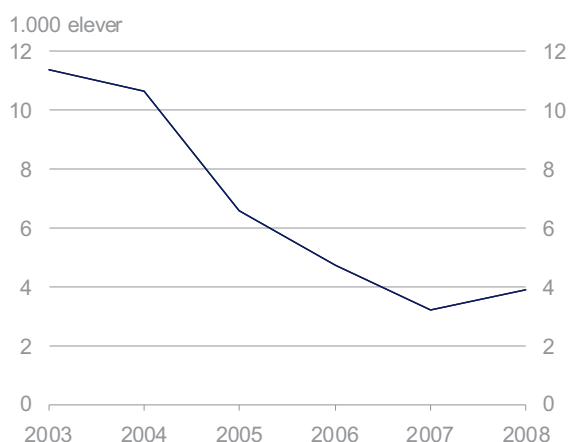
Figur 7.17 Rammevilkår

Rammevilkårene belyses nedenfor på de områder, hvor der findes statistiske indikatorer.

Praktikpladser

Gennemførelsen af en erhvervsrettet ungdomsuddannelse kan hænge sammen med mulighederne for at indgå en praktikaftale.

Ved udgangen af 2008 var der ca. 3.900 praktikpladssøgende elever. Det er en stigning på 700 elever i forhold til året før, hvilket formentlig skyldes konjunkturtilbageslaget i anden halvdel af 2008, se figur 7.18.

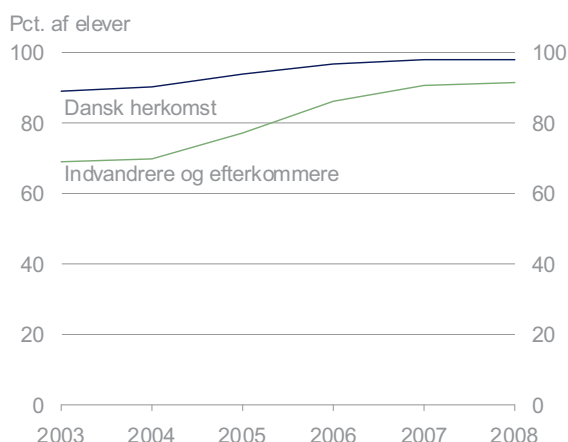
Figur 7.18 Praktikpladssøgende, 2003-2008

Anm.: Søgende i alt inkluderer elever i skolepraktik opgjort ultimo året. Grundet ændringer i opgørelsen af praktikpladssøgende per 1. april 2005 er en del af faldet fra 2004 til 2005 teknisk begrundet. Ekskl. sosu og pædagogisk grunduddannelse (pgu). Inkl. landbrugsuddannelser fra og med juli 2008.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Der var ca. 1.600 elever i skolepraktik ved udgangen af 2008. Det svarer stort set til niveauet året før, se Factbook.dk.

Udviklingen på praktikpladsområdet i perioden 2003 til 2007, hvor antallet af praktikpladssøgende er faldet kraftigt, har ikke mindst været til gavn for unge af udenlandsk herkomst. Andelen af indvandrere og efterkommere med en praktikpladsaftale har i perioden nærmet sig niveauet for elever af dansk herkomst, og stigningen er fortsat i 2008, se figur 7.19.

Figur 7.19 Andel af igangværende med praktikpladsaftale, 2003-2008

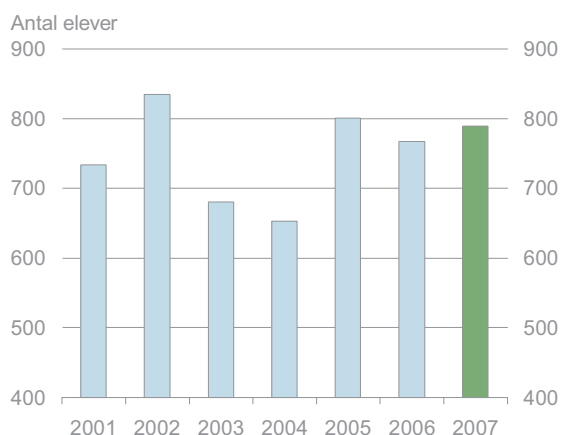
Anm.: Andel elever med praktikaftaler ud af summen af elever med praktikaftaler og elever i skolepraktik opgjort ultimo året. Ekskl. sosu og pædagogisk grunduddannelse (pgu). Inkl. landbrugsuddannelser fra og med juli 2008.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Realistiske uddannelses tilbud

For at alle unge kan få en ungdomsuddannelse, skal erhvervsuddannelserne udbyde uddannelser til elever med meget forskellige forudsætninger. Uddannelserne skal afspejle en job- og kompetenceprofil på arbejdsmarkedet og skal for de svage elever ikke indeholde krav om bestemte fag og niveauer, der udelukkende har betydning for adgangen til videregående uddannelse.

Erhvervsgrunduddannelsen (egu) er et tilbud til unge under 30 år med svagere uddannelsesmæssige forudsætninger. Uddannelsen består af perioder på skole og perioder i praktik og varer normalt to år. Skoleforløbet er sammensat af elementer fra en række forskellige uddannelsesområder. Tilgangen til egu har ligget på omkring 800 elever de seneste år, se figur 7.20.

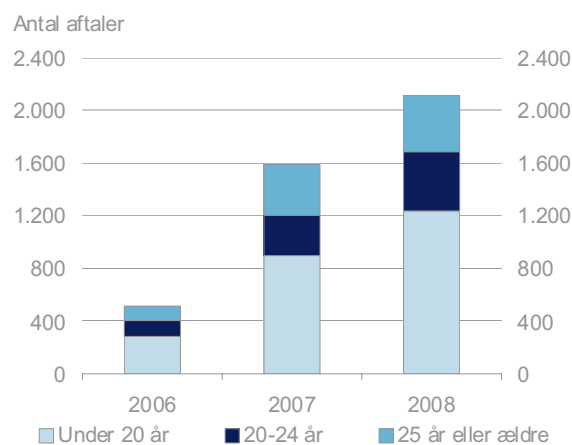
Figur 7.20 Tilgang til egu, 2001-2007

Anm.: Tilgangen er opgjort i kalenderåret.
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Eleverne er dog blevet ældre, når de starter på egu. I 2007 var ca. 60 pct. af eleverne over 18 år ved uddannelsens start mod ca. 35 pct. året før, se Factbook.dk.

I august 2006 indførtes en ny mesterlæreordning på erhvervsuddannelsesområdet. Ordningen indebærer, at eleverne først er et år i en virksomhed med mulighed for at supplere med nødvendig skoleundervisning fra grundforløbet undervejs. Resten af uddannelsen forløber ligesom på den almindelige erhvervsuddannelse, hvor der veksles mellem praktik og skoleundervisning.

Der blev indgået ca. 2.100 aftaler om ny mesterlære i 2008. Det er en stigning på omkring 500 aftaler i forhold 2007. Mere end halvdelen af aftalerne blev indgået af unge under 20 år, se figur 7.21.

Figur 7.21 Ny mesterlære, 2006-2008

Anm.: 2006 vedrører kun perioden august-december.
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

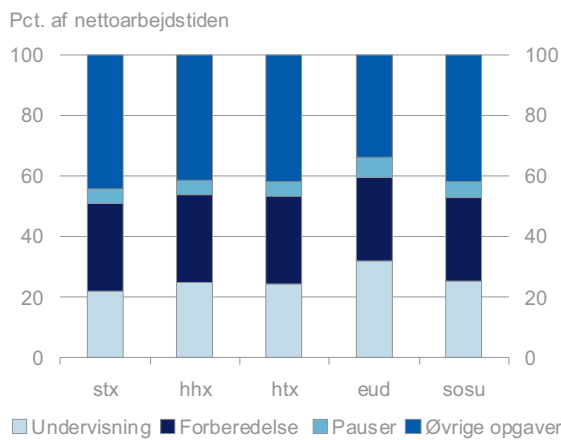
I august 2007 trådte en ny lov i kraft om uddannelse for unge med særlige behov. Loven retter sig mod unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov, der ikke har mulighed for at gennemføre en anden ungdomsuddannelse, og indebærer, at kommunerne skal tilbyde de unge en 3-årig ungdomsuddannelse. 790 unge var i gang med uddannelsen per 31. maj 2008.

Underviserne

Undervisningsindsatsens omfang såvel som faglige og pædagogiske kvalitet har afgørende betydning for elever og studerendes udbytte af undervisningen.

En kortlægning af lærernes arbejdstid på de forskellige ungdomsuddannelser i 2006 viste, at lærerne ved de gymnasiale uddannelser i gennemsnit underviste mindre end 25 pct. af nettoarbejdstimerne (bruttoarbejdstid ekskl. ferier og fridage). På det merkantile og tekniske område (eud) underviste lærerne knap 33 pct. af nettoarbejdstimerne, mens lærerne ved sosu-uddannelserne i gennemsnit underviste 25 pct. af nettoarbejdstimerne, se figur 7.22.

Figur 7.22 Lærernes arbejdstid, 2006

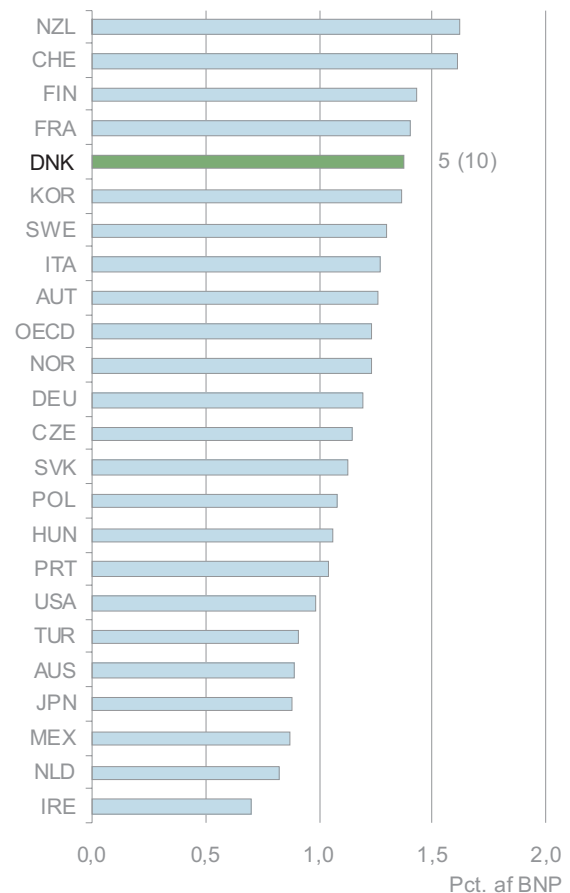
Anm.: Nettoarbejdstid (dvs. ekskl. ferie og fridage). "Øvrige opgaver" omfatter en række forskellige administrative opgaver, mødevirksomhed mellem lærerne indbyrdes og andre faggrupper i og uden for institutionen, og i denne opgørelse rette- og eksamenstid mv.

Kilde: Rambøll Management A/S for Undervisningsministeriet (2007), Kortlægning af lærernes arbejdstid på de almene gymnasier samt på erhvervsskolerne.

Udgifter til ungdomsuddannelserne

I 2005 brugte Danmark, hvad der svarer til knap 1,4 pct. af BNP på ungdomsuddannelser. Andelen er steget i forhold til 2004, hvilket betyder, at Danmark er rykket frem fra en placering i midterfeltet til en placering i top fem blandt OECD-landene, se figur 7.23.

Figur 7.23 Udgifter til ungdomsuddannelserne, 2005

Anm.: Summen af private og offentlige udgifter til uddannelse i pct. af BNP (ekskl. studiestøtte). Belgien, Grækenland og UK har kun et samlet tal for folkeskole og ungdomsuddannelser og er derfor ikke vist i figuren. Tal for Tyrkiet er fra 2004.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

Stigningen fra 2004 til 2005 skyldes primært et øget elevtal og relativt flere elever på de lidt dyrere erhvervsfaglige uddannelser.

Den internationale sammenligning skal dog tolkes med stor forsigtighed, da indhold og opbygning i ungdomsuddannelserne varierer meget på tværs af landene. Fx er der ikke en ensartet praksis med hensyn til, hvordan virksomhedernes lønudgifter i praktikperioderne indregnes i udgifterne til ungdomsuddannelserne.

Andel med videregående uddannelse	131
Tilgang til videregående uddannelse	133
Gennemførelse	133
Gennemførelsesalder	134
Fordeling på fagområder	136
International studentermobilitet	138
Beskæftigelse efter uddannelse	140
Rammevilkår for de videregående uddannelser	140
Økonomisk tilskyndelse	141
Uddannelsesinstitutionerne	142
Udgifter til videregående uddannelse	142

Et højt uddannelsesniveau er en forudsætning for, at danske virksomheder kan begå sig i den globale konkurrence, og for at den offentlige sektor kan levere service af høj kvalitet.

Det er regeringens mål, at

- Mindst 50 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2015.
- Flere unge skal tage en uddannelse inden for teknik, natur og sundhed.
- Unge, der tager en videregående uddannelse, skal på længere sigt som hovedregel være færdige, når de er omkring 25 år.
- Kvaliteten af de videregående uddannelser skal kunne måle sig med de bedste i verden og have et indhold, som dækker samfundets behov for arbejdskraft.

Andelen af danskere med en videregående uddannelse er stigende. I 2006 havde lidt over 33 pct. af de 25-34-årige en videregående uddannelse. Danmark er dog rykket tilbage i det internationale felt, da andelen er steget mere i en række andre lande. Omkring 1 pct.point adskiller Danmark fra en placering i top fem.

Andelen af studerende, der tager en uddannelse inden for natur, teknik og sundhed er samlet set lavere end i de fleste andre OECD-lande. Men en stigende andel af studenterne vælger en fagkombination, der giver dem mulighed for at fortsætte på en uddannelse inden for natur, teknik og sundhed.

Knap 45 pct. af en ungdomsårgang i 2007 forventes at gennemføre en videregående uddannelse inden for 25 år efter 9. klasse. Det er lidt mindre end året før. Udviklingen dækker over, at flere forventes at tage en lang videregående uddannelse, mens færre forventes at gennemføre en kort eller mellem-lang videregående uddannelse.

Til gengæld forventes flere at gennemføre en videregående uddannelse inden for ti år efter 9. klasse. Det ekstra tidsforbrug i forhold til den direkte vej fra 9. klasse er samtidig reduceret markant det seneste år for alle typer af videregående uddannelser. Reduktionen i det ekstra tidsforbrug skyldes især mindre tid brugt på uddannelsespauser og studieskift.

Tabel 8.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Andel 25-34-årige med en videregående uddannelse	↗		■	
Andel med en uddannelse inden for teknik, natur eller sundhed	■	■		
Lav gennemførelsesalder*	↗	■		
Andel internationale studerende	↗		■	
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. * angiver, at der er tale om data for EU (inkl. Norge og Island). De opstillede mål refererer til figur 8.1 og figur 8.2 (Andel 25-35-årige med en videregående uddannelse), figur 8.13 og figur 8.14 (Andel med en uddannelse inden for teknik, natur og sundhed), figur 8.7 og figur 8.8 (Lav gennemførelsesalder) samt figur 8.16 og figur 8.17 (Andel internationale studerende).

De videregående uddannelser skal ruste de studerende til et arbejdsliv i en global verden. Uddannelsesinstitutioner skal tiltrække og fastholde de bedste studerende og undervisere med afsæt i stærke faglige uddannelsesmiljøer.

Det er regeringens mål, at

- Alle unge skal have en uddannelse med globalt perspektiv.
- Det skal være mere attraktivt for højt-kvalificerede udenlandske studerende og undervisere at komme til Danmark.

- Uddannelsesinstitutionerne og universiteterne skal fortsat udvikle og videreudvikle attraktive faglige miljøer, så de kan bidrage til at tiltrække og fastholde højt-kvalificeret arbejdskraft og virksomheder i Danmark.

Internationale studerende udgjorde knap 5 pct. af samtlige studerende på de videregående uddannelser i 2006. Det giver Danmark en relativt god placering i sammenligning med andre ikke-engelsktalende OECD-lande.

Tabel 8.2 Nye initiativer – 2008/2009

ÆNDRERE ADGANGSKRAV

- Med adgangsbekendtgørelsen for 2009 er der skabt direkte adgang for ansøgere med en erhvervsuddannelse på tre år eller derover til relevante erhvervsakademiuddannelser. Initiativet sigter på at øge overgangen fra erhvervsuddannelserne til de videregående uddannelser.

NYE UDDANNELSER

- I december 2008 og januar 2009 er der i alt blevet godkendt 21 nye erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser. Godkendelsen skete på baggrund af en positiv indstilling fra Akkrediteringsrådet. Uddannelserne dækker et bredt spektrum af fagområder som fx bio-lab, energiteknik, webudvikling, kunstformidling, design og handel. Uddannelserne udbydes fra august 2009. Samtidig udvides antallet af godkendte uddannelsessteder.

ELITEUDDANNELSER

- I globaliseringsstrategien var et af initiativerne, at der skulle etableres eliteuddannelser. Fase 1 i initiativet er etablering af elitekandidatuddannelser. Denne fase er iværksat, og 12 eliteuddannelser er godkendt. Af disse er fire uddannelser i gang, mens de resterende starter i september 2009. Fase 2 er etablering af elitemoduler. Elitemodulerne vil blive udbudt fra september 2009.

FÆRDIGGØRELSESBONUS

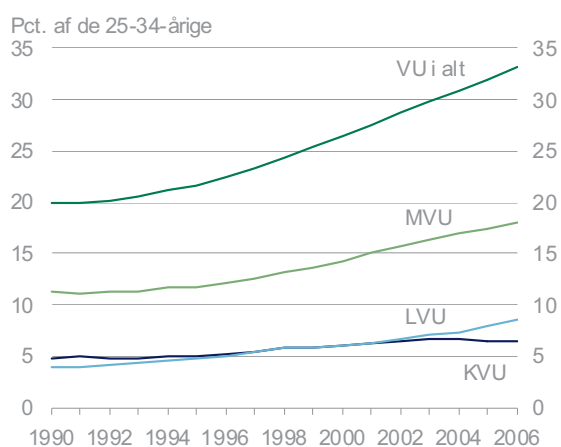
- I 2009 indføres en ny færdiggørelsesbonusordning for universiteterne, som erstatter den hidtidige ordning. Fremover vil der blive udløst bachelorbonus til universiteterne, når en studerende gennemfører en bacheloruddannelse inden for normeret tid plus et år, og der vil blive udløst kandidatbonus, når studerende gennemfører en kandidatuddannelse på normeret tid.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Andel med videregående uddannelse

Andelen af danskere med en videregående uddannelse er stigende. I 2006 havde lidt over hver tredje af de 25-34-årige en videregående uddannelse. Heraf havde op mod 7 pct. en kort videregående uddannelse, 18 pct. en mellemlang videregående uddannelse og knap 9 pct. en lang videregående uddannelse, se figur 8.1.¹

Figur 8.1 Andel af 25-34-årige med en videregående uddannelse, 1990-2006

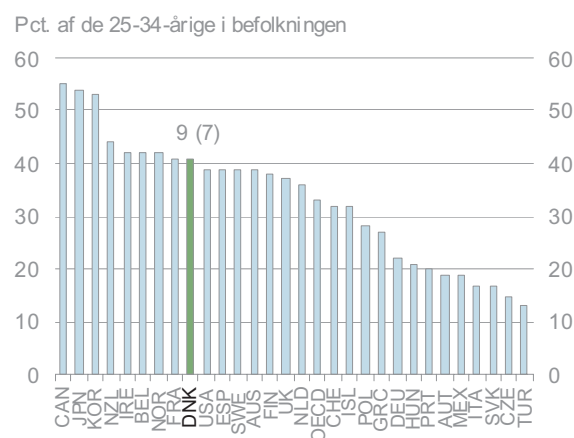

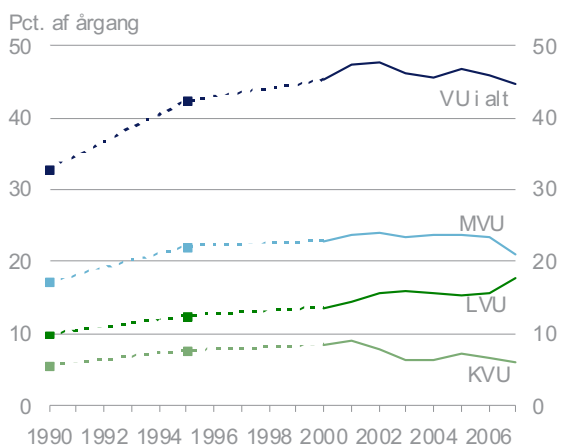
Anm.: Højeste fuldførte uddannelse er opgjort per 1. oktober i året, mens alder er opgjort 1. januar året efter. MVU omfatter universitetsbachelor, professionsbachelor, diplomuddannelser og øvrige MVU. Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Andelen med en videregående uddannelse er steget i forhold til året før, hvormed den historiske tendens fortsætter. Uddannelsesniveaudet er imidlertid øget mere i en række andre lande. Danmark er derfor rykket to pladser tilbage i det internationale felt i forhold til sidste års redegørelse. Det er dog kun omkring 1 pct.point, der adskiller Danmark fra en placering i top fem, se figur 8.2.

¹ Der er offentliggjort foreløbige tal for 2007 med hensyn til andelen af 25-34-årige med en videregående uddannelse. De foreløbige tal er forbundet med et registreringsefterslæb, hvilket betyder, at tallene ikke kan sammenholdes med de endelige tal.

Figur 8.2 Andel af 25-34-årige med en videregående uddannelse, 2006

Figur 8.3 Forventet gennemførelse 25 år efter 9. klasse, 1990-2007

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 8.2. Profiltal fra før 2000 er kun beregnet for 1990 og 1995. Mellemliggende år er beregnet vha. lineær interpolation. MVU er inkl. universitetsbachelor. Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Når færre forventes at gennemføre en kort eller mellemlang videregående uddannelse, kan det blandt andet afspejle de særligt gode beskæftigelsesmuligheder i 2007. Det kan have afholdt nogle fra at gå i gang med en uddannelse, mens andre kan have afbrudt et uddannelsesforløb til fordel for fuldtidsbeskæftigelse.

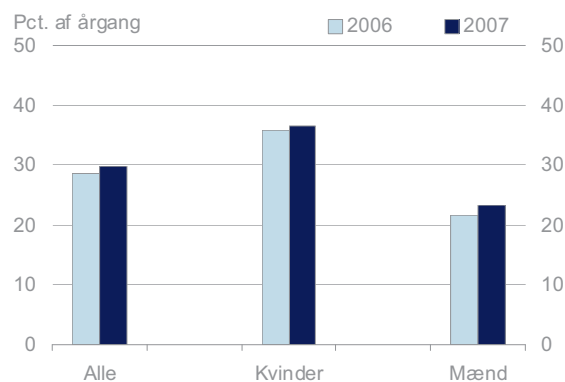
Boks 8.2 Profilmodellen

Profilmodellen beregner, hvordan en ungdomsårgang forventes at uddanne sig i løbet af 25 år efter afslutningen af 9. klasse. Ved beregningen antages det, at en årgangs uddannelsesadfærd gennem perioden svarer til adfærden i uddannelsessystemet det år, den pågældende årgang afsluttede 9. klasse.

Tallene er genberegnet for alle historiske år og vil derfor afvige fra sidste års opgørelse. Se Factbook.dk for en nærmere beskrivelse af metoden.

Faldet i andelen, der forventes at gennemføre en videregående uddannelse, skyldes en ændret uddannelsesadfærd blandt de lidt ældre aldersgrupper. Hvis der alene ses på andelen, der forventes at gennemføre en

videregående uddannelse inden for ti år efter 9. klasse, er der således sket en stigning fra 2006 til 2007 på godt 1 pct.point. Andelen, der forventes at gennemføre en videregående uddannelse inden for ti år efter 9. klasse, udgør omkring 30 pct. i 2007, se figur 8.4.

Figur 8.4 Forventet gennemførelse 10 år efter 9. klasse, 2006 og 2007

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 8.2. Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Flere kvinder end mænd ventes at gennemføre en videregående uddannelse. Det samme gør sig gældende for personer af dansk herkomst sammenlignet med indvandrere og efterkommere, men forskellen er indsnævret de seneste to år, se Factbook.dk.

Boks 8.3 Videregående uddannelser

De *korte videregående uddannelser* (erhvervsakademiuddannelser) varer 1½-2½ år og indeholder mindst tre måneders praktik. Adgangskravet er enten en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. Uddannelserne skal kvalificere de uddannede til at varetage praksisnære erhvervsfunktioner, fx installatør, datamatiker, og designteknolog. Derudover findes korte videregående uddannelser inden for bl.a. politi, forsvar og det kunstneriske område.

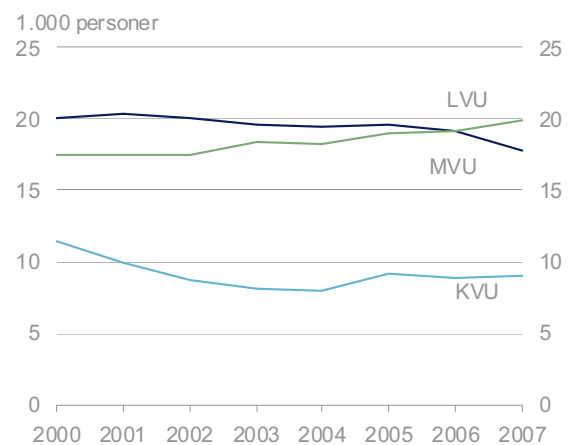
De *mellemlange videregående uddannelser* (professionsbacheloruddannelser) varer 3-4 år og indeholder mindst seks måneders praktik. Adgangskravet er typisk en gymnasial uddannelse. Uddannelserne skal kvalificere de uddannede til at varetage praksisnære, komplekse og udviklingsorienterede erhvervsfunktioner, fx folkeskolelærer, sygeplejerske, diplomingeniør og journalist. Derudover findes mellemlange videregående uddannelser inden for bl.a. søfart, forsvar og det kunstneriske område.

De *lange videregående uddannelser* udbydes på universiteterne og er delt op i en treårig bacheloruddannelse og en toårig kandidatuddannelse. Bacheloruddannelsen er en selvstændig afsluttet uddannelse, som giver både erhvervskompetence og adgang til en kandidatuddannelse, fx civilingeniør, jura og lægevidenskab. Ud over universitetsuddannelser findes lange videregående uddannelser inden for forsvaret og det kunstneriske område.

Tilgang til videregående uddannelse

I 2007 påbegyndte godt 46.000 personer en videregående uddannelse. Det svarer stort set til niveauet året før. Tilgangen til de lange videregående uddannelser har været stigende fra 2002 til 2007. Omvendt har tilgangen til de mellemlange videregående uddannelser været faldende over perioden, hvilket særligt gælder de seneste år. Tilgangen til de korte videregående uddannelser har ligget relativt stabilt siden 2005, se figur 8.5.

Figur 8.5 Tilgang, 2000-2007

Anm.: LVU inkluderer tilgang til universitetsbacheloruddannelser og de udelte kandidatuddannelser (tilgang til de delte kandidatuddannelser forudsætter begyndelse på en bacheloruddannelse og er derfor ikke medtaget). MVU inkluderer professionsbachelor og de øvrige mellemlange videregående uddannelser.

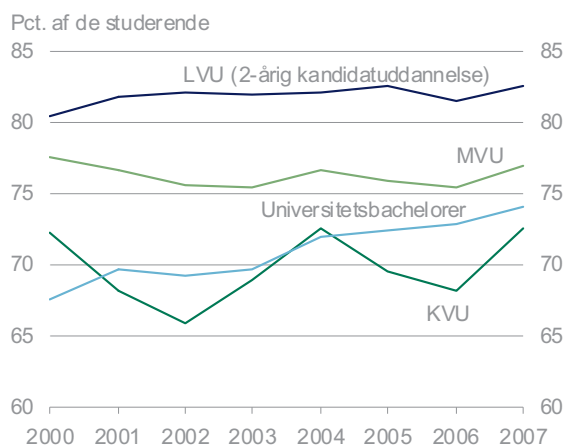
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Gennemførelse

Det er ikke alle, der gennemfører den uddannelse, de går i gang med. Nogle ombestemmer sig og påbegynder en anden uddannelse, mens andre dropper helt ud af uddannelsessystemet.

Af de studerende, som påbegynder en universitetsbachelor, gennemfører ca. 74 pct. Langt de fleste af disse fortsætter på en 2-årig kandidatuddannelse. På denne del af uddannelsen ligger gennemførelsesprocenten på ca. 83 pct.

Gennemførelsesprocenten er det seneste år steget på alle videregående uddannelser. I løbet af perioden 2000-2007 er det først og fremmest gennemførelsesprocenten for universitetsbachelor, der har været stigende, se figur 8.6.

Figur 8.6 Gennemførelsesprocenter, 2000-2007

Anm.: Andel af de studerende, som er påbegyndt en KVU, der ender med at gennemføre en KVU. Tilsvarende for de øvrige uddannelsesniveauer. Afbrud med efterfølgende start inden for 15 mdr. på samme uddannelsesgruppe regnes ikke som afbrud. De seneste år er gennemførelsesprocenterne estimerede og derfor usikre.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Sandsynligheden for at gennemføre en uddannelse afhænger blandt andet af de studerendes forudsætninger fra ungdomsuddannelsen. Jo højere adgangsgivende eksamenskarakter, desto større er sandsynligheden for at gennemføre uddannelsen.

Således viser tal for 2005, at gennemførelsesprocenten på universitetsbacheloruddannelsen er under 50 for studerende med under 7,5 i gennemsnit, mens den er op mod 80 for studerende, der havde et gennemsnit over 8,5.² I forhold til professionsbacheloruddannelserne er der i mindre grad en sammenhæng mellem gennemførelsesprocenter og karaktergennemsnit, se Factbook.dk.

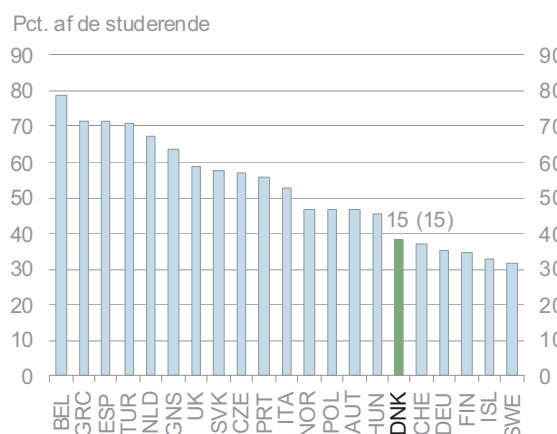
Gennemførelsesalder

At unge kommer hurtigt gennem uddannelsessystemet, er forbundet med betydelige samfundsøkonomiske gevinster. Hurtigere gennemførelse indebærer både en øget og mere kompetent arbejdsstyrke, højere skat-

² Da tallene henviser til 2005, er der i denne forbindelse tale om den gamle karakterskala.

teindtægter og lavere offentlige udgifter. For den enkelte er der også betydelige økonomiske gevinster ved at komme tidligere ud på arbejdsmarkedet.

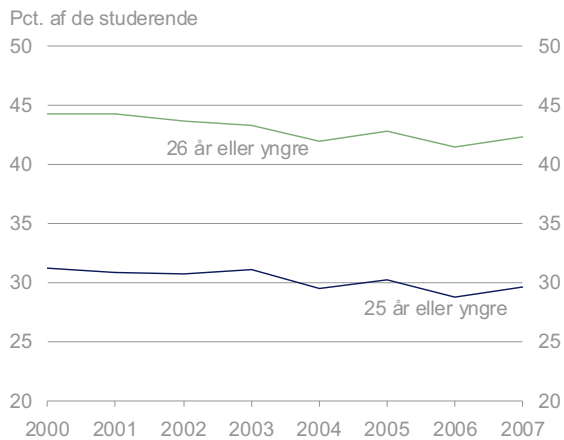
I de fleste europæiske lande er hovedparten af de studerende færdige med deres videregående uddannelse, når de fylder 25 år. Det er ikke tilfældet i Danmark, se figur 8.7.

Figur 8.7 25 år eller yngre ved gennemførelse, 2006

Anm.: Vedrører første gennemførte videregående uddannelse (inkl. universitetsbacheloruddannelser) og kan derfor ikke sammenlignes med figur 8.8. Ekskl. visse korte videregående uddannelser. Personer med uoplyst alder ved gennemførelse er udeladt i beregningerne.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

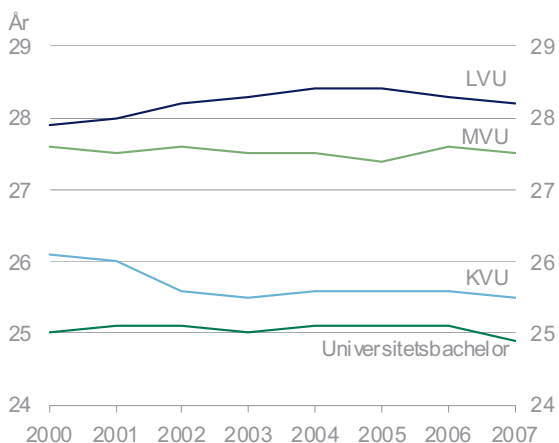
Andelen af de studerende, der er 25 år eller yngre ved gennemførelsen af en videregående uddannelse, har ligget relativt stabilt siden 2004. I 2007 udgjorde andelen knap 30 pct., se figur 8.8.

Figur 8.8 Alder ved gennemførelse af videregående uddannelse, 2000-2007

Anm.: Ekskl. personer med en universitetsbachelor som højeste fuldførte uddannelse.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Til gengæld er den typiske alder ved gennemførelse af en videregående uddannelse faldet det seneste år. Det gælder alle typer af videregående uddannelser, men faldet har været særlig udtalt for universitetsbachelor, se figur 8.9.

Figur 8.9 Medianalder ved gennemførelse, 2000-2007

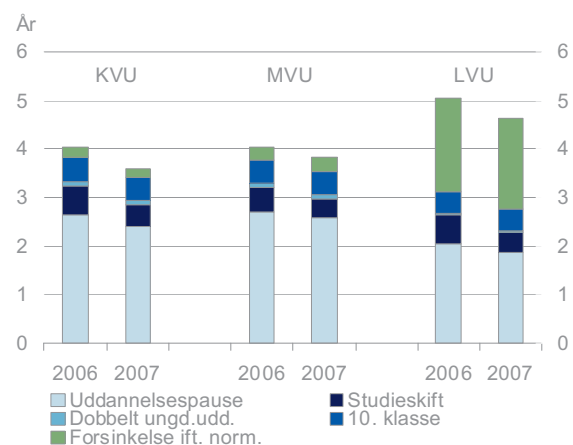
Anm.: Medianen er den midterste værdi i fordelingen (halvdelen er yngre, og halvdelen er ældre). MVU indeholder professionsbachelor og øvrige mellem-lange videregående uddannelser.

Kilde: Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Den relativt høje gennemførelsesalder i Danmark afspejler, at kun en mindre andel går den direkte vej gennem uddannelsessystemet efter afslutningen af 9. klasse.

Unge, der tager en videregående uddannelse, bruger typisk fra 3½ til op mod 5 år ekstra på at komme gennem uddannelsessystemet i forhold til den direkte vej fra 9. klasse. Den største del af det ekstra tidsforbrug ligger uden for uddannelsessystemet. På de lange videregående uddannelser udgør forsinkelse dog også en væsentlig del af det ekstra tidsforbrug.

Det gennemsnitlige ekstra tidsforbrug er reduceret markant det seneste år for alle typer af videregående uddannelser. For gennemførelsen af en kort og mellemlang videregående uddannelse er det ekstra tidsforbrug faldet med henholdsvis 5,3 måneder og 2,8 måneder fra 2006 til 2007. For de lange videregående uddannelser er det ekstra tidsforbrug reduceret med 5 måneder, se figur 8.10.

Figur 8.10 Ekstra tidsforbrug, 2006 og 2007

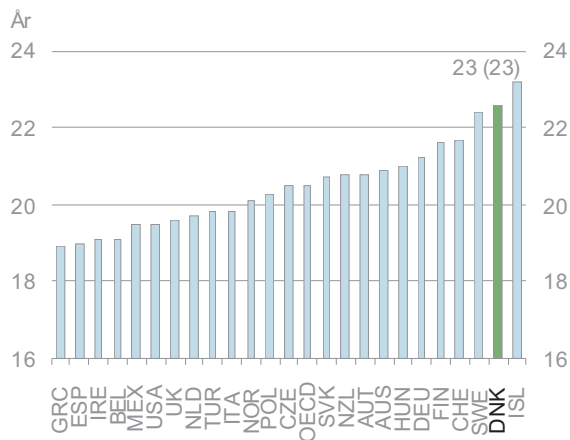
Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 8.2. Uddannelsespause er fx arbejde og rejseaktivitet. Dobbelt ungdomsuddannelse er tid anvendt på nye ungdomsuddannelsesforløb efter gennemførelse af én ungdomsuddannelse. Forsinkelse ift. norm. er mer-tidsforbrug ift. den endelige uddannelses normerede studietid. MVU er professionsbachelor.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Reduktionen i det ekstra tidsforbrug skyldes især mindre tid brugt på uddannelsespauser og studieskift.

I international sammenligning er det kun islandske studerende, der er ældre end danske, når de påbegynder deres første videregående uddannelse, se figur 8.11.

Figur 8.11 Medianalder ved tilgang til første videregående uddannelse, 2006

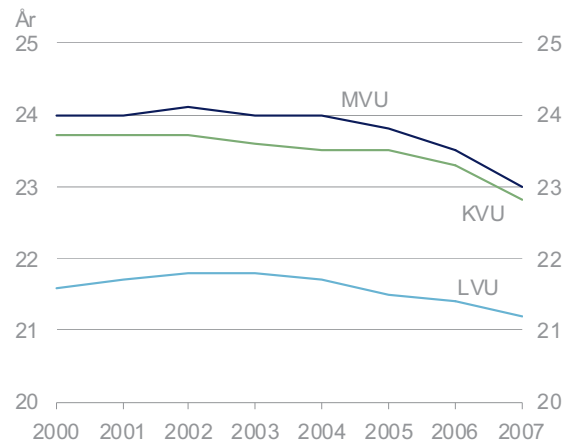

Anm.: Medianalder ved påbegyndelse af første MVU eller LVU.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

Den typiske alder ved påbegyndelse af en videregående uddannelse er faldet i Danmark. Det gælder for alle typer af videregående uddannelser, men har været særlig udtalt for de mellemlange videregående uddannelser, se figur 8.12.

Figur 8.12 Medianalder ved tilgang, 2000-2007

Anm.: LVU er tilgang til universitetsbacheloruddannelser og udelte kandidatuddannelser.

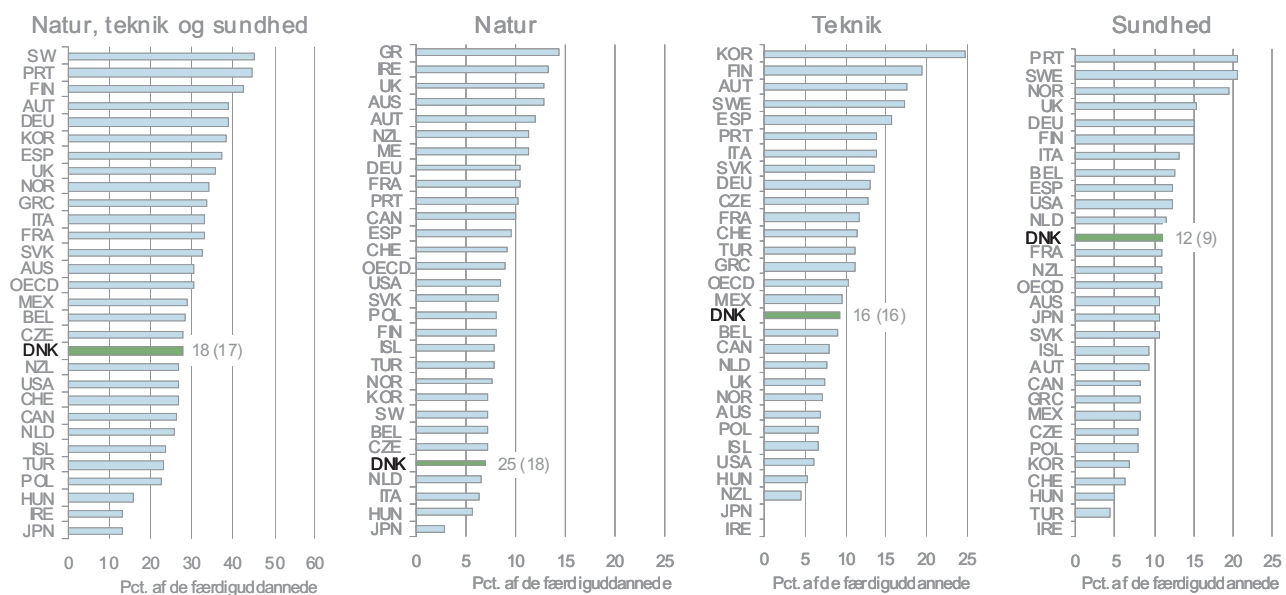
Kilde: Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Fordeling på fagområder

Knap 28 pct. af de færdiguddannede fik i 2006 en uddannelse inden for natur, teknik eller sundhed. Det placerer Danmark lidt under gennemsnittet for OECD-landene. Andelen er særlig lav for natur, mens Danmark ligger over gennemsnittet inden for sundhed, se figur 8.13.

Danmark er det seneste år rykket tilbage inden for både natur og sundhed, mens placeringen er fastholdt, når det gælder teknik. Med hensyn til natur er Danmark faldet syv pladser tilbage i forhold til Konkurrenceevne redegørelse 2008. Udviklingen dækker over, at andelen også er faldet i en række andre lande fra 2005 til 2006, men faldet har været mindre end i Danmark.

Figur 8.13 De færdiguddannedes fordeling på fagområder, 2006

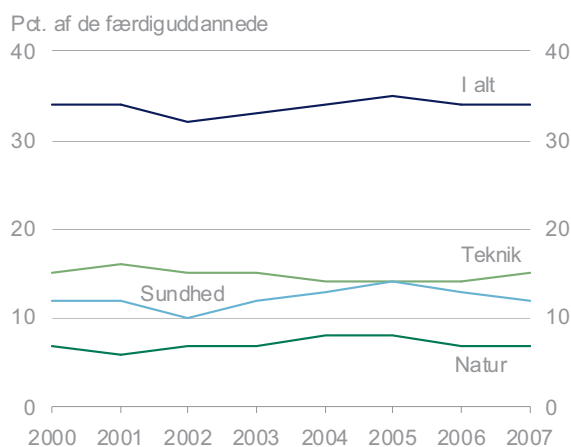

Anm.: Uddannelser kategoriseres ikke helt ens i nationale og internationale opgørelser. De internationale tal kan derfor afvige fra de danske tal. Tal for Grækenland er fra 2005.

Kilde: OECD, Education database.

Andelen af færdiguddannede inden for de tre fagområder har været uændret fra 2006 til 2007. Der er imidlertid sket en stigning inden for teknik og et fald inden for sundhed, se figur 8.14.

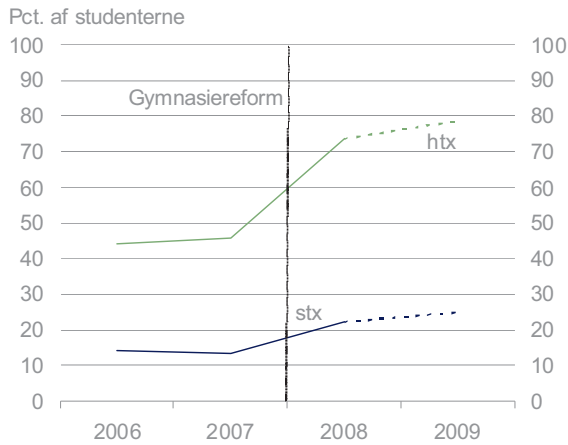
Figur 8.14 Færdiguddannede inden for teknik, natur og sundhed, 2000-2007

Anm.: Andelen af de færdiguddannede, der gennemfører en uddannelse inden for teknik, natur eller sundhed. Grupperingen af uddannelser er ændret i forhold til Konkurrenceedevneredegørelse 2008.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Den adgangsgivende ungdomsuddannelse kan have betydning for valg af uddannelse og forudsætningerne for at gennemføre den. Andelen af studenter fra stx og htx med matematik på A-niveau i kombination med fysik og kemi på mindst B-niveau er steget markant siden indførelsen af gymnasierformen, se figur 8.15.

Figur 8.15 Andel med matematik på A- og fysik/kemi på mindst B-niveau

Anm.: Andel af årets studenter med fagkombinationen matematik på A-niveau samt fysik og kemi på mindst B-niveau. Stiplet linje angiver den forventede andel ved studentereksamen maj/juni 2009.

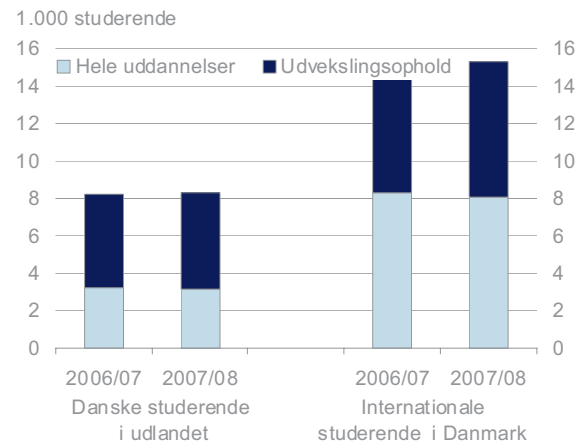
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Fagkombinationen matematik på A-niveau samt fysik og kemi på mindst B-niveau er fra og med 2008 adgangsgivende til stort set alle videregående uddannelser inden for natur, sundhed og teknik. I 2009 forventes 25 pct. af stx-studerenterne og op mod 80 pct. af htx-studerenterne at have denne fagkombination.

International studentermobilitet

Unge, der uddanner sig i udlandet, er en kilde til ny viden og til at skabe større forståelse for andre kulturer. Tilgang af internationale studerende kan samtidig medvirke til et mere internationaliseret studie- og forskermiljø og bidrage til at tiltrække højt specialiseret arbejdskraft.

De studerende kan vælge enten at tage hele deres uddannelse i udlandet eller gennemføre en del af uddannelsen via udvekslingsophold. Knap 8.300 danskere studerede i udlandet i 2007/08, mens der var omkring 15.300 internationale studerende i Danmark. Det er en stigning fra 2006/07 til 2007/08 på henholdsvis 70 studerende og 300 studerende i forhold til året før, se figur 8.16.

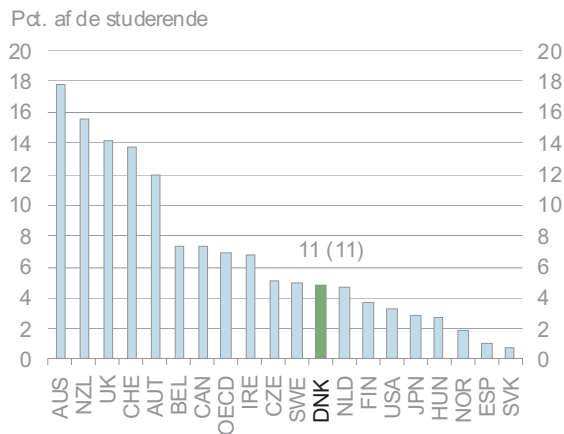
Figur 8.16 Studerende til og fra Danmark, 2006/07 og 2007/08

Anm.: Internationale studerende på en hel uddannelse i Danmark omfatter personer, der er i gang med en videregående uddannelse per 1. oktober det pågældende år. Danske studerende på en hel uddannelse i udlandet er personer, der har modtaget SU-stipendium i løbet af kalenderåret. Udvekslingsophold er antal studerende, der har modtaget internationaliseringstaxametertilskud.

Kilde: CIRIUS.

Udlandsstipendieordningen, der trådte i kraft efteråret 2008, forventes at øge antallet af danske studerende på udveksling i udlandet.

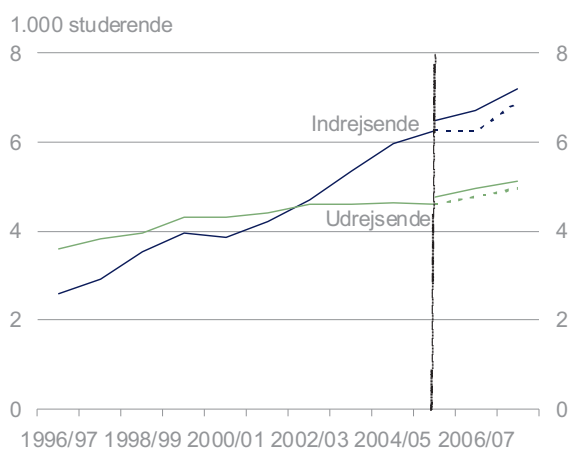
I 2006 udgjorde internationale studerende knap 5 pct. af samtlige studerende på de videregående uddannelser. Det giver Danmark en forholdsvis god placering i sammenligning med andre ikke-engelsktalende OECD-lande. Blandt de nordiske lande er det kun Sverige, der har en højere andel af internationale studerende, se figur 8.17.

Figur 8.17 Internationale studerende, 2006

Anm.: Udenlandske studerende i pct. af det samlede antal studerende på videregående uddannelser. For CAN er tal fra 2005. Der mangler data for en del lande.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

Antallet af udvekslingsstuderende, der kommer til Danmark, er steget det seneste år. I 2007/08 var der ca. 7.200 udvekslingsstuderende i Danmark. Samme år var der ca. 5.100 danskere, der tog på udveksling i udlandet, se figur 8.18.

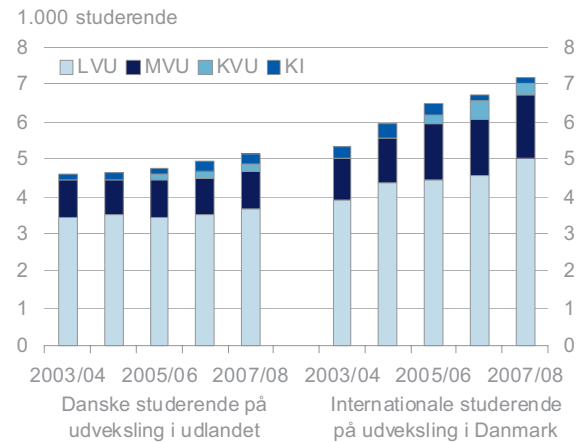
Figur 8.18 Udvekslingsstuderende til og fra Danmark, 1996/97-2007/08

Anm.: Der er databrud i serien, da de korte videregående uddannelser først er opgjort fra og med 2005/06.

Kilde: CIRIUS.

Det er først og fremmest studerende ved de lange videregående uddannelser, der tager

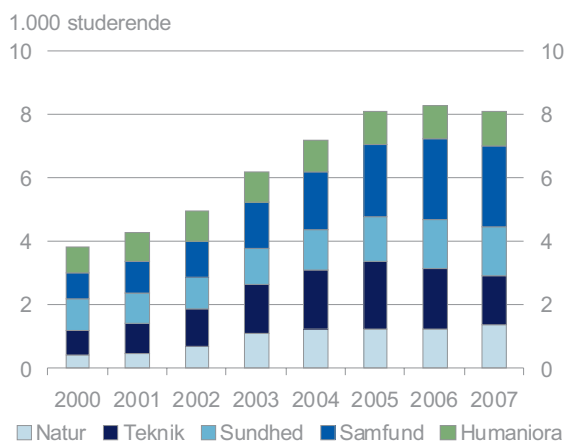
på udvekslingsophold. Det gælder både for danske studerende og for internationale studerende i Danmark, se figur 8.19.

Figur 8.19 Studerende på udvekslingsophold, 2003/04-2007/08

Anm.: KI er uddannelser under Kulturministeriets institutioner. MVU indeholder kun professionsbachelorer. KVVU er kun opgjort fra og med 2005/06. Opfølgelsen følger studieåret, KI dog kalenderår (2003-2007).

Kilde: CIRIUS.

Antallet af internationale studerende på en hel videregående uddannelse i Danmark er stagneret i 2007 efter en årrække med kraftig vækst. Denne udvikling skal blandt andet ses i lyset af studieafgiften, som er indført for studerende fra lande uden for EU/EØS fra august 2006. I 2007 var der ca. 8.100 internationale studerende på en hel uddannelse i Danmark. Heraf udgjorde studerende på samfundsvidenskabelige uddannelser 31 pct. Natur- og sundhedsvidenskabelige uddannelser samt tekniske uddannelser tegnedes sig sammenlagt for 55 pct. af de internationale studerende, mens humaniora tegnedes sig for 13 pct., se figur 8.20.

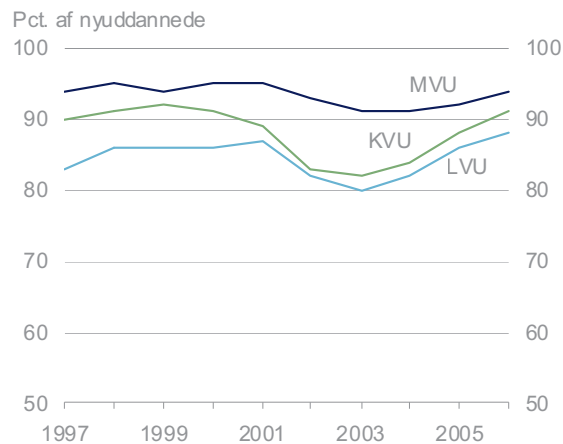
Figur 8.20 Internationale studerende på hel uddannelse i Danmark, 2000-07

Kilde: CIRIUS.

Beskæftigelse efter uddannelse

Nyuddannedes beskæftigelsesmuligheder svinger med konjunkturerne, men både under høj- og lavkonjunkturer vil relativt flere af de nyuddannede opleve ledighed i en kortere eller længere periode.

Beskæftigelsesfrekvensen for nyuddannede med en videregående uddannelse er steget de seneste år. Det gælder især for nyuddannede med en kort eller en lang videregående uddannelse, se figur 8.21.

Figur 8.21 Beskæftigelsesfrekvens for nyuddannede, 1997-2006

Anm.: Beskæftiget, udvandret eller under højere uddannelse 4-19 måneder efter fuldførelse for studerende, der afsluttede uddannelsen i perioden 1/6 året før til 31/5 det pågældende år.

Kilde: Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

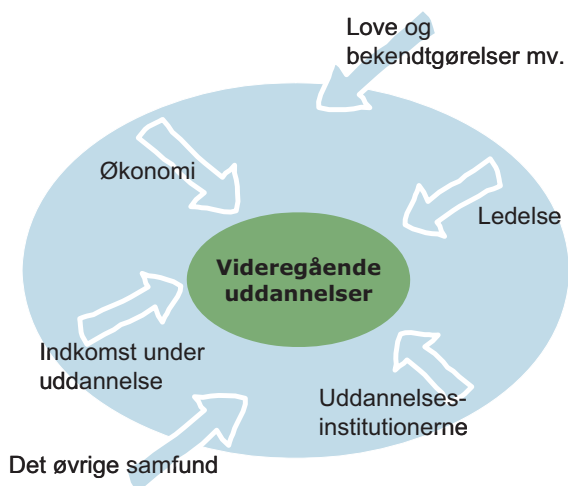
Beskæftigelsen blandt nyuddannede kan give en indikation af, om uddannelsessystemet producerer de typer uddannelser, arbejdsmarkedet umiddelbart efterspørger.

Der er blandt andet høj beskæftigelse blandt nyuddannede revisorer (cand.merc.aud.), læger, maskinmestre og polititjenestemænd. Til gengæld er beskæftigelsen fx relativt lav for kandidater med en uddannelse i design, se Factbook.dk.

Rammevilkår for de videregående uddannelser

Andelen af unge, der fuldfører en videregående uddannelse, afhænger af en række forskellige rammevilkår, herunder de forudsætnings, de studerende har med sig fra ungdomsuddannelserne. Det gælder også indsatsen fra undervisere og de fysiske og økonomiske rammer for undervisningen samt de studerendes egen indsats. Herudover kommer regulering gennem love og aftaler mv., se figur 8.22.

Figur 8.22 Rammevilkår

Rammevilkårene belyses nedenfor på de områder, hvor der findes statistiske indikatorer.

Økonomisk tilskyndelse

Den enkeltes uddannelsesvalg afhænger af en række forhold. Social baggrund, forudsætninger, motivation og interesse spiller en vigtig rolle, ligesom den vejledning, de unge får i forbindelse med uddannelsesvalget, har betydning.

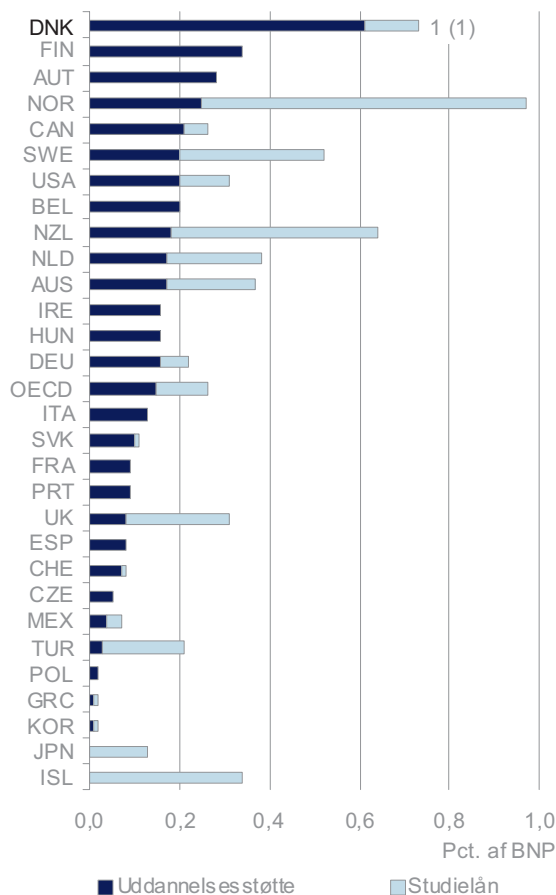
Valget af uddannelse skal også ses i lyset af det økonomiske incitament til at uddanne sig. Jo større økonomisk afkast i form af højere indkomst og bedre beskæftigelsesmuligheder, desto flere vælger at tage en uddannelse.

At tage en uddannelse er på kort sigt forbundet med omkostninger i form af tabt arbejdsindkomst og eventuelle studieafgifter. I Danmark er videregående uddannelse dog som hovedregel gratis. Samtidig er den danske uddannelsesstøtte forholdsvis generøs. Det betyder, at omkostningerne ved at tage en videregående uddannelse i Danmark er blandt de laveste i OECD.³ Det betyder

³ Se Oliveira Martins, J. et al. (2007), "The Policy Determinants of Investment in Tertiary Education",

dog også, at de danske udgifter til uddannelsesstøtte er de højeste i OECD, se figur 8.23.

Figur 8.23 Uddannelsesstøtte og studielån, 2005

Anm.: For Canada og Tyrkiet er tal fra 2004.
Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

Det privatøkonomiske afkast af at tage en videregående uddannelse svarer i Danmark umiddelbart til niveauet i andre OECD-lande. Det skyldes først og fremmest, at den offentlige støtte under uddannelse er højere i Danmark end i andre lande. Hvis der ses bort fra uddannelsesstøtte, er det privatøkonomiske afkast i Danmark på niveau med Sverige, men lavere end i lande som USA, Storbritannien, Finland og Norge, se Factbook.dk.

OECD Economic Department Working Papers, No. 576.

Uddannelsesinstitutionerne

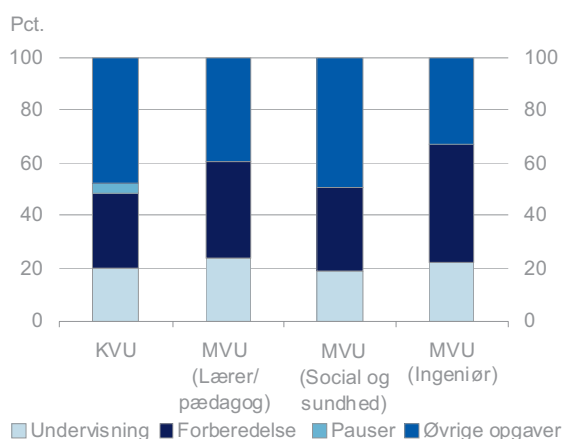
Uddannelsesinstitutionerne skal sikre attraktive uddannelser af høj kvalitet.

Undervisernes arbejdstid

En kortlægning af lærernes arbejdstid på de korte og mellemlange videregående uddannelser i 2006 viste, at lærerne i gennemsnit underviste omkring 20 pct. af nettoarbejdstimerne (bruttoarbejdstid eksklusiv ferie og fridage). Andelen af den samlede nettoarbejdstid, der gik til undervisning, var højest ved uddannelserne til pædagog og lærer og lavest ved de social- og sundhedsrettede uddannelser.

På alle uddannelsesområder er forberedelsestiden reguleret i forhold til antallet af undervisningstimer. I 2006 anvendtes fra ca. 29 pct. til ca. 45 pct. af nettoarbejdstiden til forberedelse, se figur 8.24.

Figur 8.24 Lærernes arbejdstid, 2006

Anm.: Nettoarbejdstid (dvs. eksklusiv ferie og fridage). "Øvrige opgaver" omfatter en række forskellige administrative opgaver, mødevirksomhed mellem lærerne indbyrdes og andre faggrupper i og uden for institutionen mv.

Kilde: Rambøll Management A/S for Undervisningsministeriet (2007).

Kortlægningen viste samtidig, at der er betydelige forskelle på den gennemsnitlige undervisningstid mellem uddannelsesinstitutionerne, se Factbook.dk.

Kvalitet i uddannelserne

Regeringen har nedsat et uafhængigt akkrediteringsorgan, der skal vurdere alle videregående uddannelser, se boks 8.4.

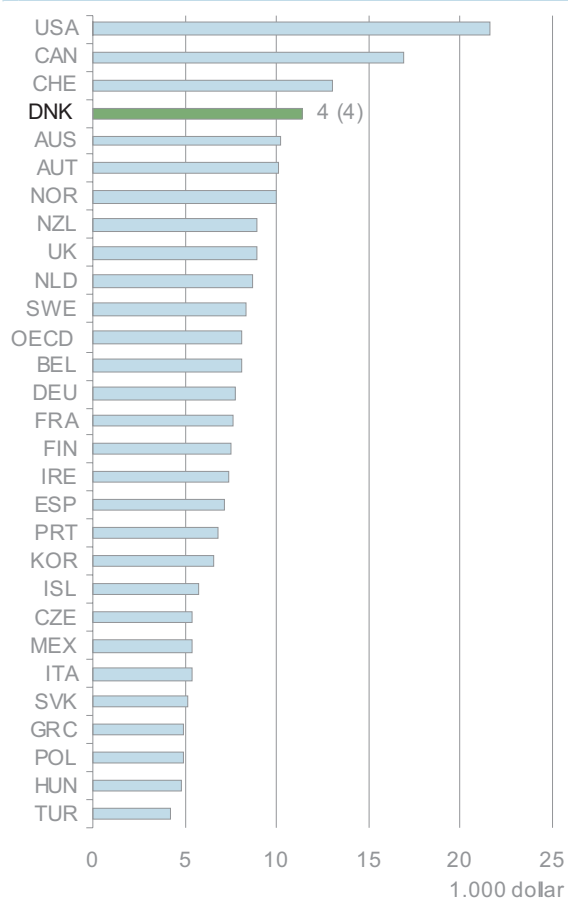
Boks 8.4 Akkrediteringssystem

I maj 2007 blev der etableret et dansk akkrediteringssystem, som indebærer, at akkreditering bliver en forudsætning for godkendelse af nye og eksisterende uddannelsesudbud. Akkrediteringssystemet gjaldt i første omgang kun de lange videregående uddannelser, men blev fra 1. april 2008 også indført på alle korte og mellemlange videregående uddannelser.

Udgifter til videregående uddannelse

Udgifterne til videregående uddannelse (ekskl. SU) udgjorde 1,4 pct. af BNP i 2005. Det er en lille stigning i forhold til året før, se Factbook.dk.

Målt per studerende bruger Danmark også relativt mange ressourcer på de videregående uddannelser. I 2005 brugte Danmark lidt over 11.000 dollar per studerende og indtog en placering i top fem blandt OECD-landene, se figur 8.25.

Figur 8.25 Udgifter til videregående uddannelse per studerende, 2005

Anm.: Offentlige og private udgifter til videregående uddannelse (ekskl. studiestøtte og udgifter til forskning). Tallene er angivet i US dollar og købekraftskorrigeret. Tal for Danmark og Tyrkiet er fra 2004. Tal for Canada og Island er fra 2003.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2008.

Danmarks udgifter til studiestøtte er samtidig høje i forhold til de andre OECD-lande. Hvis studiestøtten blev medregnet i udgifterne til videregående uddannelse, ville Danmark antageligt ligge endnu højere.

Kvalitet af offentlig forskning	149
Relevans og nyttiggørelse af offentlig forskning	150
Rammevilkår for offentlig forskning	152
Offentlige bevillinger til forskning og udvikling	153
Tilgang af kvalificerede forskere	154
Fordeling af forskningsmidlerne	155

Kvaliteten af den offentlige forskning skal være på internationalt topniveau. Offentlig forskning er med til at udvikle nye idéer og ny viden og har dermed stor betydning for samfundets velstand og udvikling.

Et stærkt samarbejde med erhvervslivet øger afkastet af den offentlige forskning og skaber mere velstand og velfærd.

Det er regeringens mål, at

- De offentligt finansierede udgifter til forskning og udvikling i 2010 skal nå op på 1 pct. af bruttonationalproduktet. Det offentlige og de private virksomheder skal tilsammen bruge mindst 3 pct. af BNP til forskning og udvikling i 2010.
- Den offentlige forskning skal være nyskabende, og kvaliteten skal kunne måle sig med den bedste i verden.
- Den offentlige forskning skal være relevant og understøtte høj velstand og velfærd.
- Danske universiteter skal skabe forskning i verdensklasse og være blandt de bedste i verden til at omsætte forskningsresultater til nye teknologier, processer, varer og tjenester.
- Antallet af ph.d.-stipendier skal øges til 2.400 i 2010.

Dansk offentlig forskning er fortsat af international høj kvalitet. Danmark er blandt de tre OECD-lande, hvor antallet af videnskabelige publikationer per indbygger er højest, og hvor forskernes publikationer oftest citeres af andre forskere. Udviklingen i Danmark er på begge områder gået frem.

Niveauet for nyttiggørelse af den offentlige forskning er hævet markant siden 2002. Fra 2007 til 2008 er det samlede billede dog uændret. Danmark ligger fortsat i det internationale midterfelt, hvad angår nyttiggørelse af den offentlige forskning.

De samlede indtægter fra kommercialiseringen af offentlige forskningsresultater er siden 2004 steget støt, og fra 2007 til 2008 er de mere end fordoblet.

Danmark har gode rammevilkår for den offentlige forskning. De offentlige bevillinger til forskning forventes i 2009 at udgøre ca. 0,96 pct. af BNP mod 0,90 pct. i 2008. Dermed er regeringens målsætning om, at offentlige bevillinger til forskning skal udgøre én procent af BNP tæt på at være opfyldt.

Tabel 9.1 Hvordan ligger DK i forhold til andre lande?

	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under Gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Videnskabelige publikationer	↗			■
Videnskabelige citationer	↗			■
Nyttiggørelse af offentlig forskning	■		■	
Offentlige bevillinger til FoU, pct. af BNP	↗		■	
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceedvnerede-gørelse 2008. Kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 9.1 (Videnskabelige publikationer), figur 9.2 (Videnskabelige citationer), figur 9.4 (nyttiggørelse af offentlig forskning), figur 9.3 (Nyttiggørelse af offentlig forskning), figur 9.9 (Offentlige bevillinger til forskning og udvikling) og figur 9.10 (Statslige bevillinger til forskning og udvikling, pct. af BNP).

Fra 2006 til 2007 er antallet af nyoptagne ph.d.-studerende øget med 22 pct. Antallet af erhvervsPh.D.-projekter er ligeledes steget.

Regeringens vigtigste initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008 fremgår af tabel 9.2.

Tabel 9.2 Nye initiativer – 2008/2009

STYRKELSE AF FORSKNINGSSYSTEMET

- Der er i efteråret 2008 indgået en politisk aftale om udmøntning af yderligere 4,2 mia. kr. til forskning og udvikling for perioden 2009 til 2012.
- Gennem UNIK-initiativet (UNiversitetsforskningens InvesteringsKapital) er der tildelt 480 mio. kr. til fire store forskningssatsninger med international gennemslagskraft inden for hjerneforståelse, design af kunstige biologiske systemer, lagring af solenergi samt forebyggelse af livsstilssygdomme.
- Det er i efteråret 2008 besluttet at øge de frie basismidler til universiteterne fra 5,9 mia. kr. i 2008 til 6,7 mia. kr. i 2009 samt at fastholde det nye investeringsniveau som minimum frem til 2012.
- Fra Globaliseringspuljens midler til forskningsinfrastruktur er der i februar 2009 givet støtte på 200 millioner kroner til i alt 9 nationale projekter.
- Det er i 2008 besluttet at gennemføre en uafhængig evaluering af forskningsrådssystemet, som kan danne et solidt grundlag for politiske drøftelser og forslag til en lovrevision.

KLARHED OM EFFEKTERNE AF ØGEDE FORSKNINGSINVESTERINGER

- Videnskabsministeriet har på baggrund af Globaliseringsaftalen udviklet en model og retningslinjer for forskningsevaluering og har i 2009 igangsat de første af en række evalueringer af større forskningsprogrammer og -initiativer.

STYRKELSE AF INTERNATIONALT VIDENSAMARBEJDE

- Arbejdet med at sikre danske forskere adgang til de bedste forsknings- og innovationsmiljøer i verden har indtil videre ført til oprettelse af tre danske innovationscentre i Silicon Valley (2006), Shanghai (2007) og München (2008). Centrene i Silicon Valley og München er midtvejsevalueret i 2008.
- Videnskabsministeriet og Udenrigsministeriet har indgået en række bilaterale aftaler om samarbejde med førende forskningsnationer samt taget initiativ til oprettelse af et dansk universitetscenter i Beijing.
- Sverige og Danmark har i 2009 underskrevet en aftale om et omfattende forskningssamarbejde, der indebærer, at landene i fællesskab søger værtskabet for det kommende store europæiske forskningsanlæg European Spallation Source (ESS).

MERE KOMMERCIALISERING OG ERHVERVSSAMARBEJDE

- Det af Videnskabsministeriet nedsatte Johan Schlüter-udvalg har i efteråret 2008 lanceret en internetbaseret værktøjskasse, der skal styrke samarbejdet mellem den offentlige forskning og private virksomheder ved at gøre det lettere at indgå aftaler om patentrettigheder. Værktøjskassen rummer blandt andet en række vejledende modelaftaler skræddersyet til forskellige typer af forskningssamarbejder.
- Rådet for Teknologi og Innovation har i 2008 og 2009 igangsat uddelingen af midler under ordningen Forskningskupon, hvis formål er at fremme samarbejdet mellem mindre virksomheder og videninstitutionerne.

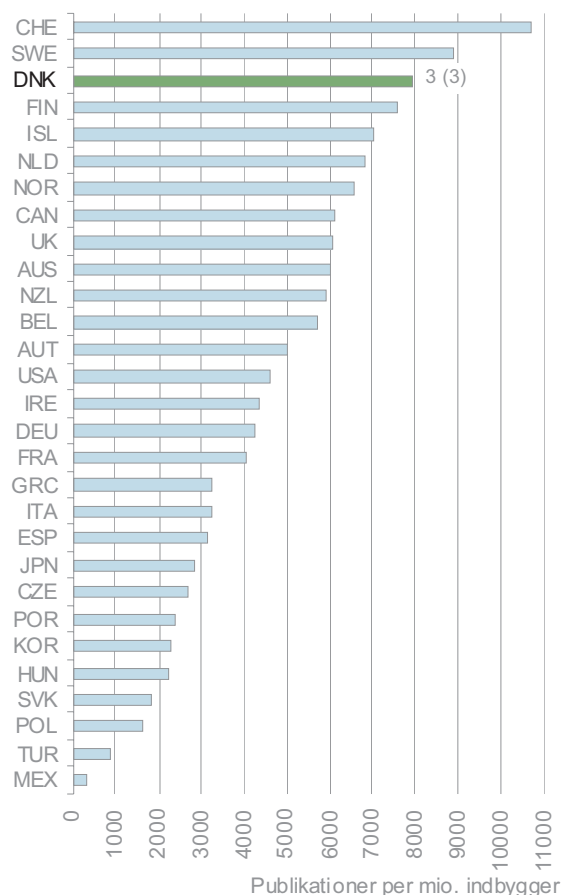
Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Kvalitet af offentlig forskning

Oftentimes used the number of published scientific publications and the number of scientific articles, which are cited in other scientific articles, as a measure of research quality. There is, however, not a single internationally accepted standard.

Denmark is ranked third among OECD countries, regarding the number of scientific publications per inhabitant in internationally recognized journals. Only Switzerland and Sweden are ahead, see figure 9.1.

Figur 9.1 Videnskabelige publikationer 2003-2007 per mio. indbyggere

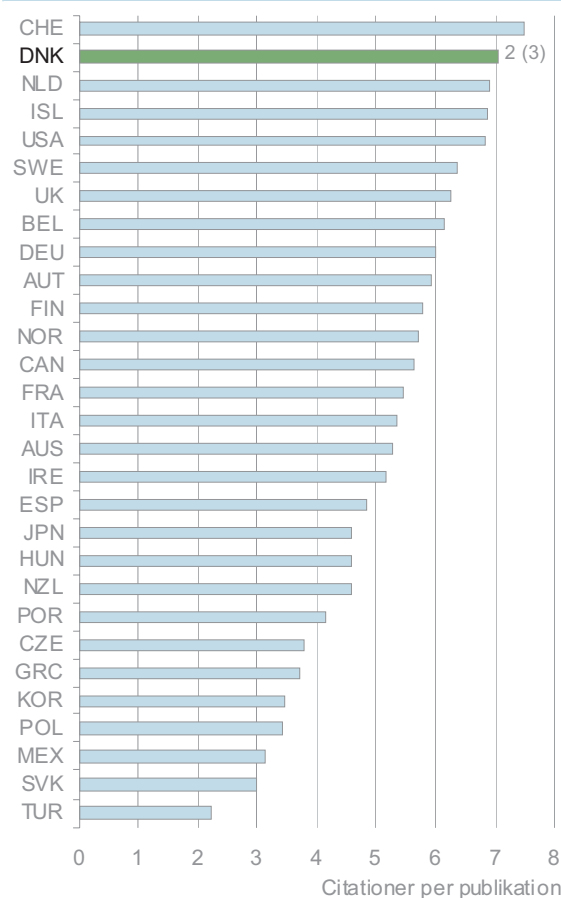

Anm.: Data omfatter alle fagområder ekskl. humaniora og jura, se Factbook.dk.

Kilde: National Science Indicators (NSI), Standard Version 2007 og OECD 2007 (indbyggerantal).

The number of citations in other scientific articles says something about the quality and relevance of research for other researchers. Danish researchers' publications are still cited more often by other researchers. Danish publications were on average cited 7 times in the period 2003 to 2007, which brings Danish publications up to second place in the OECD, only overtaken by Switzerland, see figure 9.2.

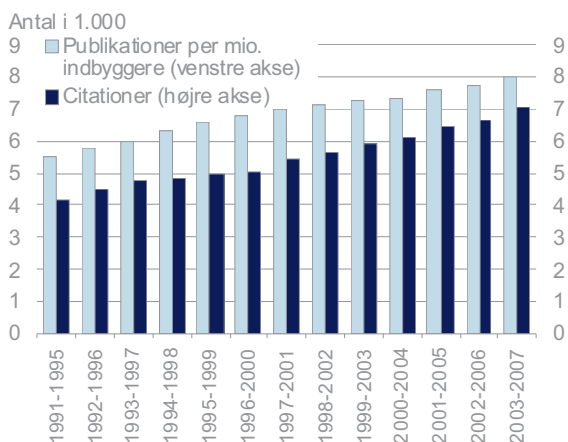
Figur 9.2 Videnskabelige citationer 2003-2007 per publikation

Anm.: Se anmærkning til figur 9.1.

Kilde: National Science Indicators (NSI), Standard Version 2007.

There has been a strong increase in both the number of publications per inhabitant and the number of citations per publication since 1991. Especially the number of citations has increased in the most recent years, see figure 9.3.

Figur 9.3 Antal af citationer og publikationer, 1991-2007

Anm.: Publikationer i antal tusind per mio. indbyggere summeret over et fem-årigt interval (venstre akse) og antal citationer per publikation i samme tidsinterval. Alle fagområder ekskl. humaniora og jura.

Kilde: National Science Indicators, Standard Version 2007.

I forbindelse med globaliseringsaftalen blev det besluttet, at der fremover skal ske en systematisk måling og evaluering af dansk forskning i sammenligning med udlandet, se boks 9.1.

Boks 9.1 Måling af forskningskvalitet

Forskningskvalitetsbarometer

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling arbejder på at udvikle et forskningskvalitetsbarometer, der løbende kan følge og måle udviklingen i kvaliteten af dansk forskning sammenlignet med udlandet. Forskningskvalitetsbarometeret skal give en årlig status for en række sammenlignelige variable, der beskriver forskellige aspekter af forskningskvalitet såsom publikationer, citationer og patenter, tildeling af forskningsmidler i international konkurrence o.l.

Den bibliometriske forskningsindikator

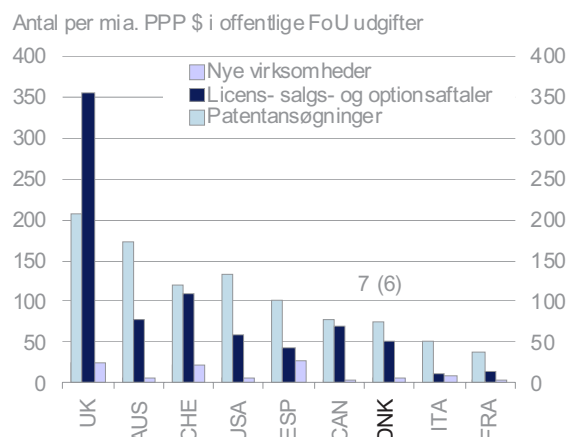
Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling har taget initiativ til at udvikle en bibliometrisk forskningsindikator, der skal styrke kvaliteten af dansk forskning og fremme publicering i de mest anerkendte udgivelseskanaler. Indikatoren vil kunne indgå i en samlet finansieringsmodel som grundlag for fordeling af en del af universiteternes basismidler.

Relevans og nyttiggørelse af offentlig forskning

Kommercialiseringen af offentlige forskningsresultater siger noget om relevansen og i hvilket omfang de nyttiggøres i samfundet.

Kommercialisering af offentlige forskningsresultater kan måles ved antallet af licens-, salgs- og optionsaftaler, der er indgået af offentlige forskningsinstitutioner, på patentansøgninger samt på antallet af nye virksomheder, som udspringer på baggrund af offentlig forskning.

Samlet ligger Danmark fortsat i det internationale midterfelt, hvad angår kommercialiseringen af forskningsresultater, se figur 9.4.

Figur 9.4 Nyttiggørelse af offentlig forskning, 2007

Anm.: Der foreligger alene data for udvalgte lande. Data fra CHE, UK, USA, CAN og ITA er fra 2006. Data fra AUS og FRA er fra 2004. Landene er rangeret ved at sammenlægge indikatorerne.

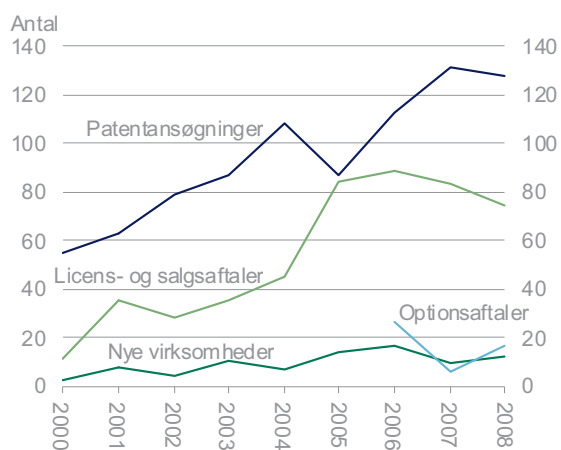
Kilde: Forsknings- og Innovationsstyrelsen 2008, se i øvrigt Factbook.dk.

Særligt United Kingdom skiller sig ud med mere end tre gange så mange licens-, salgs- og optionsaftaler som de lande, der følger umiddelbart efter.

Siden 2000 har Danmark oplevet en betydelig vækst i nyttiggørelse af offentlige forskningsresultater. Fra 2007 til 2008 er der tale om status quo i det samlede antal af offent-

lige forskningsresultater, der anvendes i kommercielt øjemed, se figur 9.5.

Figur 9.5 Nyttiggørelse af forskningsresultater, 2000-2008

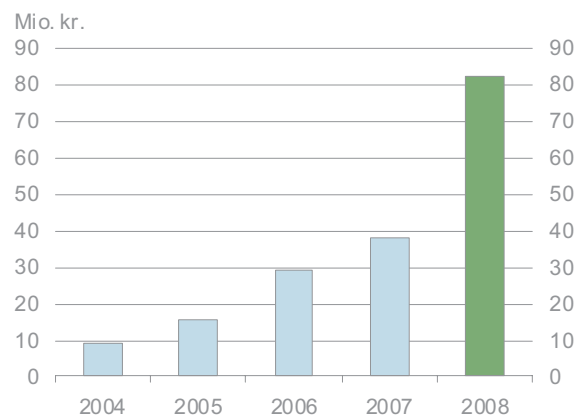
Anm.: Der foreligger ikke data for optionsaftaler før 2006. For optionsaftaler er antallet af observationer så lavt, at variation fra år til år slår tydeligt ud i data. Se også Factbook.dk.

Kilde: Forsknings- og Innovationsstyrelsen 2008, Kommercialisering af forskningsresultater - statistik 2008.

Det samlede billede dækker over store forskelle i udviklingen blandt de enkelte forskningsinstitutioner.

Med til billedet hører, at de samlede indtægter fra kommercialiseringen af forskningsresultaterne er mere end fordoblet fra 2007 til 2008, se figur 9.6. Den meget store stigning kan især tilskrives en enkelt succeshistorie.

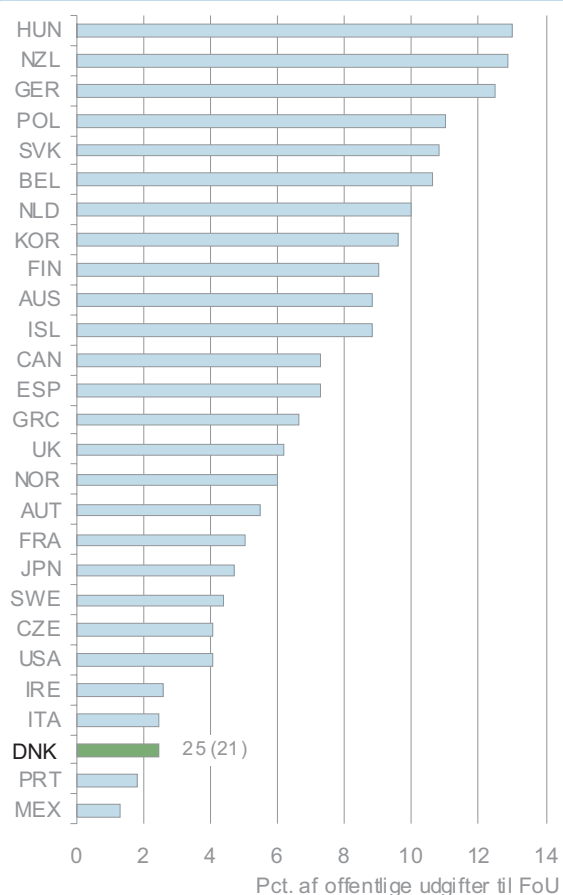
Figur 9.6 Indtægter fra kommercielle forskningsresultater, 2004-2008

Anm.: Som indtægter medregnes indtægter fra licensaftaler, salg af patenter, realisering af ejerandele, samt vederlag til forskere. Se også Factbook.dk.
Kilde: Forsknings- og Innovationsstyrelsen 2008, Kommercialisering af Forskningsresultater - statistik 2008.

Erhvervslivets medfinansiering af den offentlige forskning og udvikling er en anden indikator, der siger noget om den offentlige forsknings relevans for erhvervslivet. I Danmark er erhvervslivets medfinansiering af den offentlige forskning og udvikling relativt lav.

Danmarks forholdsvis lave placering internationalt indikerer, at der kan være potentiale for at forbedre samarbejdet mellem offentlige forskningsinstitutioner og erhvervslivet, se figur 9.7.

Figur 9.7 Erhvervslivets medfinansiering af offentlig FoU, 2007

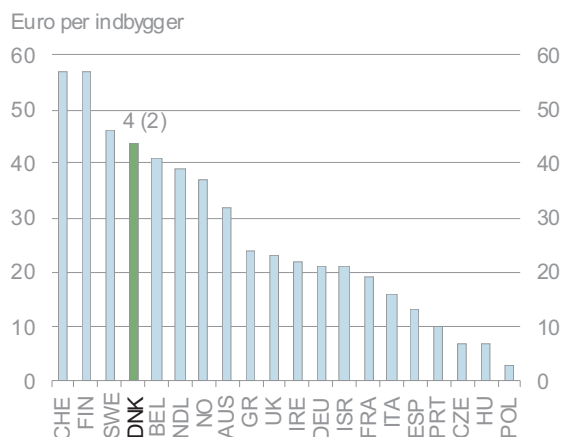
Anm: Data er angivet for senest tilgængelige år, primært 2006 og 2007, se Factbook.dk.

Kilde: OECD Research and Development Statistics 2008/2.

Danske forskeres og erhvervslivets evne til at tiltrække forskningsbevillinger fra EU's rammeprogrammer for forskning kan være med til at sige noget om forskningens kvalitet og relevans i international sammenhæng.

Danmark har formået at tiltrække en forholdsvis stor andel af EU's forskningsbevillinger i 7. rammeprogram, hvilket også gjorde sig gældende for EU's 6. rammeprogram, som nu er ved at blive udfaset.

Danmark ligger nr. 4 blandt de 20 lande med størst EU-tilskud fra EU's 7. rammeprogram målt per indbygger, se figur 9.8.

Figur 9.8 Bevillinger fra EU's 7. rammeprogram, 2007-2013

Anm.: Bevillingerne opgøres over perioden for 2007-2013. Der er medtaget de 20 lande, der modtager de største EU-bevillinger under EU's 7. rammeprogram, herunder associerede lande. Angivelsen af Danmarks placering sidste år gælder 6. rammeprogram. Rammeprogrammerne er forskellige af størrelse og omfang, se Factbook.dk.

Kilder: Europa Kommissionen og Forsknings- og Innovationsstyrelsen 2009.

Nyttiggørelse af offentlig forskning kan også på anden vis ske gennem bl.a. samspil mellem videninstitutioner og erhvervslivet, se kapitel 10.

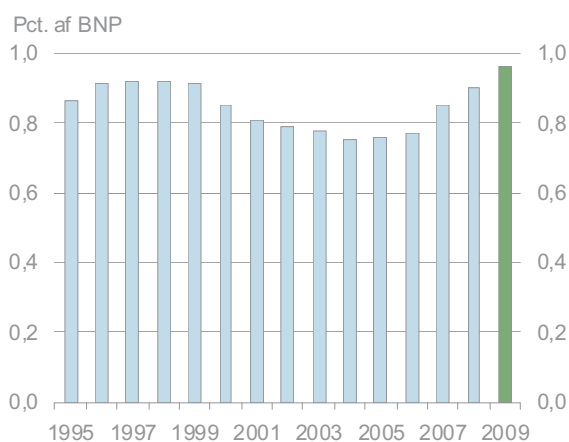
Rammevilkår for offentlig forskning

Forskningens kvalitet og nyttiggørelse i erhvervslivet afhænger af rammevilkårene herfor, se figur 9.9. Nedenfor belyses omfanget af midler til forskning og udvikling, tilgangen af kvalificerede forskere samt fordelingen af forskningsmidlerne.

Figur 9.9 Rammevilkår for kvalitet og nyttiggørelse af offentlig forskning

Offentlige bevillinger til forskning og udvikling

De offentlige bevillinger til forskning og udvikling har siden 2004 været stigende og forventes i 2009 at udgøre ca. 0,96 pct. af BNP. Det er en stigning på 0,06 pct.point i forhold til 2008, se figur 9.10.

Figur 9.10 Offentlige bevillinger til forskning og udvikling, 1995-2009

Anm.: Budgettal. Ændringer i opgørelsesmetoden foringer sammenlignelighed før og efter 1999, se Factbook.dk.

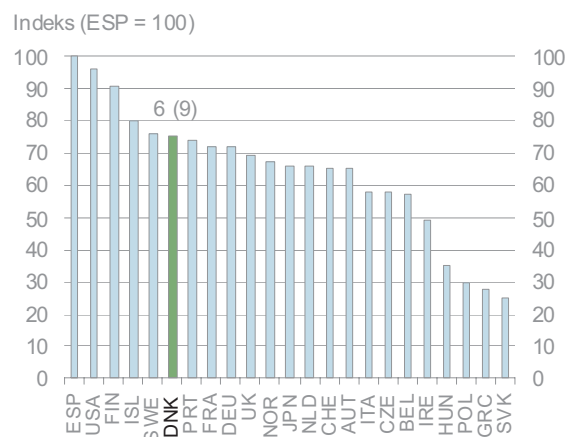
Kilde: Danmarks Statistik og Finansministeriet.

Fra regeringens globaliseringspulje vil der i perioden 2009 til 2012 blive udmøntet yderligere midler til forskning og udvikling, se boks 9.2.

Boks 9.2 Globaliseringspuljens midler til forskning og udvikling

Som opfølgning på Globaliseringsaftalen fra 2006 er der i november 2008 indgået en politisk aftale om udmøntning af yderligere 4,2 mia. kr. til forskning og udvikling for perioden 2009 til 2012. Sammen med de tidligere udmøntede midler bidrager aftalen til, at Danmark kommer til at bruge 1 pct. af BNP på offentligt finansieret forskning i 2010 og frem. Hovedpunkterne i aftalen omfatter bl.a. ca. 2,2 mia. kr. til basisbevillinger og godt 1 mia. kr. til strategisk forskning inden for en række af de områder, som er identificeret i prioriteringsgrundlaget for strategisk forskning, FORSK2015, herunder særligt midler til temaet ”fremtidens energisystemer”, som er en del af energiaftalen.

Udviklingen betyder, at Danmark i 2007 er rykket tre pladser frem og nu placerer sig på en 6. plads i international sammenligning af statslige bevillinger til forskning og udvikling, se figur 9.11.

Figur 9.11 Statslige bevillinger til forskning og udvikling, 2007

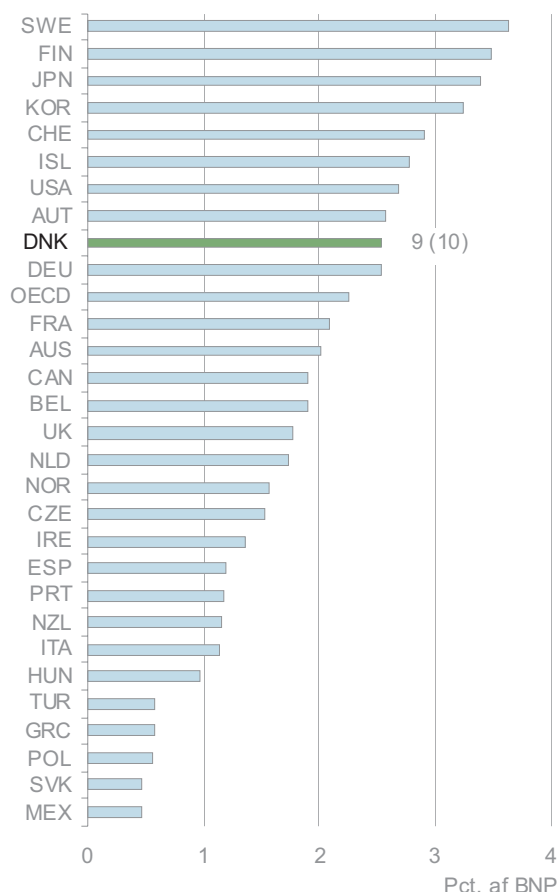
Anm.: Data er opgjort som pct. af BNP. Data er fra 2007, med undtagelse af UK, JPN, CHE og ITA, som er fra 2006. Data fra HUN er fra 2005. Se Factbook.dk.

Kilde: Eurostat.

De samlede offentlige og private udgifter til forskning og udvikling som pct. af BNP er steget fra 2,43 pct. af BNP i 2006 til 2,54

pct. af BNP i 2007. Danmark placerer sig i 2007 som nr. 9 og ligger over OECD gennemsnittet, se figur 9.12.

Figur 9.12 Offentlige og private udgifter til forskning og udvikling, 2007

Anm.: Data fra AUS, ITA, JPN, KOR, POL, ESP, TUR, UK og OECD er fra 2006. Data fra ISL, MEX og NZL er fra 2005, mens data fra CHE er fra 2004. Figuren kan ikke sammenlignes med figur 9.10, der er opgjort efter finansieringskilde, mens tallene i figur 9.12 er opgjort efter sektor. Visse data er baseret på estimerede og midlertidige data, og der er i enkelte tilfælde tale om forskellige opgørelsesmetoder, se Factbook.dk.

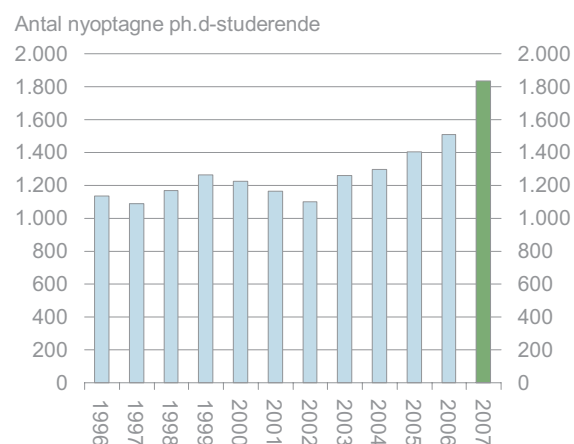
Kilde: OECD, Main Science and Technology Indicators 2008/2.

Tilgang af kvalificerede forskere

For at skabe forskningsresultater på et internationalt højt niveau er det nødvendigt at sikre et tilstrækkeligt stort udbud af kvalificerede forskere.

I Danmark sker uddannelsen som forsker typisk ved erhvervelsen af en ph.d.-grad. Antallet af nyoptagne ph.d.-studerende er steget støt siden 2002, og i 2007 var der mere end 1.800 nyoptagne ph.d.-studerende. Det er en stigning på over 300 ph.d.-studerende i forhold til året før, se figur 9.13.

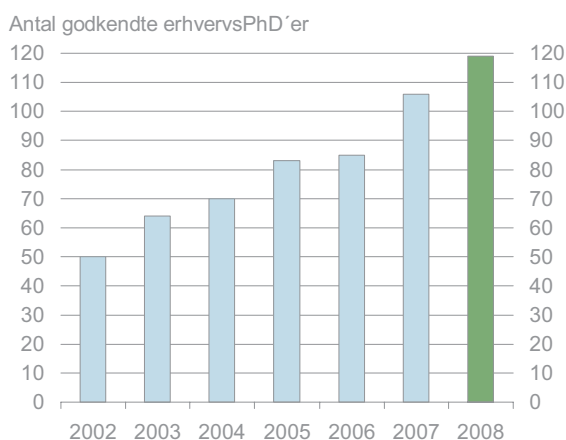
Figur 9.13 Nyoptagne ph.d.-studerende, 1996-2007

Kilde: Center for Forskningsanalyse, Ph.d.eri i tal – forskeruddannelsesstatistik 2005-2006 og Danmarks Statistik 2007.

En del ph.d.-studerende optages på erhvervsPh.D.-ordningen, som er treårige virksomhedsrettede forskningsprojekter i samarbejde mellem den studerende, en privat virksomhed og et universitet. Ordningen skal fremme forskning og udvikling i dansk erhvervsliv.

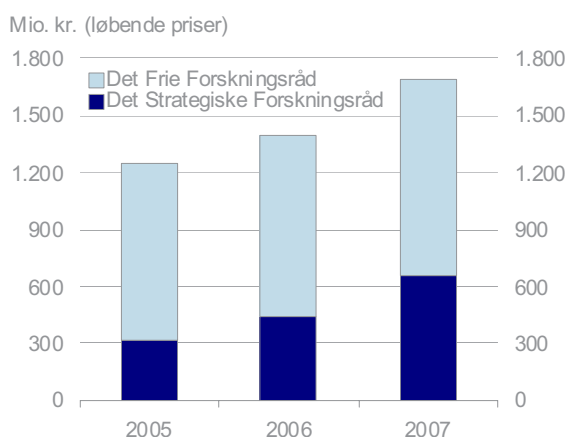
De seneste år er der kommet stadig flere erhvervsPh.D.ere, og udviklingen fortsætter fra 2007 til 2008. I alt blev 119 erhvervsPh.D.-projekter godkendt i 2008, se figur 9.14.

Figur 9.14 ErhvervsPh.D.-projekter, 2002-2008

Kilde: Forsknings- og Innovationsstyrelsen 2008.

Fordeling af forskningsmidlerne

Bevillinger til forskning kan opdeles i henholdsvis frie forskningsmidler og strategiske forskningsmidler. Der sondres i den forbindelse mellem bevillinger til hhv. Det Frie Forskningsråd og Det Strategiske Forskningsråd, se figur 9.15. Bevillingerne til det Frie og Strategiske Forskningsråd udgør i alt 13,3 pct. af de samlede forskningsbevillinger.

Figur 9.15 Forskningsbevillinger, 2005-2007

Anm.: Offentlige bevillinger til hhv. Det Frie og Det Strategiske Forskningsråd.

Kilde: Videnskabsministeriet 2008.

Et væsentligt element for at sikre kvaliteten af den offentlige forskning er, at bevillin-

gerne i et vist omfang er udsat for konkurrence. Konkurrenceudsættelse af forskningsmidler spænder bredt, lige fra direkte konkurrenceudsættelse gennem åbne opslag til resultatbaseret fordeling af midler. Både den frie og den strategiske forskning kan konkurrenceudsættes.

Innovation i virksomhederne	161
Produkt- og procesinnovation	161
Omsætning fra nye produkter	162
Private investeringer i forskning og udvikling	163
Patenter og varemærker	163
Rammevilkår for innovation i virksomhederne	165
Højtuddannede medarbejdere	165
Samspil med kunder og brugere	165
Samspil med videninstitutioner	166
Samspil med rådgivere	167
Samarbejde med leverandører og konkurrenter	168

Danske virksomheders evne til at omsætte forskning, viden og ideer til nye produkter og processer med kommerciel værdi er en væsentlig konkurrenceparameter på de globale markeder.

Det er regeringens mål, at

- Danske virksomheder skal være blandt de mest innovative i verden.
- Danmark fortsat er et af de lande i verden, hvor private virksomheder forsker og udvikler mest. Den private sektor skal bruge mindst 2 pct. af bruttonationalproduktet på forskning og udvikling i 2010.
- Danmark skal være blandt de bedste lande til at omsætte nye forskningsresultater og viden fra forsknings- og uddannelsesinstitutioner til nye teknologier, processer, varer og tjenesteydelser.

Der findes ikke ét anerkendt mål for et lands innovative præstationer. Dette kapitel anvender derfor en række indikatorer, der tilsammen giver et billede af virksomhedernes innovationsaktiviteter.

Danmark ligger fortsat placeret i det internationale midterfelt med hensyn til andelen af innovative virksomheder, selv om udviklingen i Danmark har været vigende.

For innovative virksomheder er omsætningen fra nyudviklede produkter til gengæld steget gennem en årrække, hvilket tyder på, at innovation får stadig større kommerciel betydning for dansk erhvervsliv. Samlet set er Danmark dog fortsat placeret under gennemsnittet i OECD.

Danske virksomheders investeringer i forskning og udvikling er steget de seneste år. Der er dog fortsat et stykke op til de lande, hvor virksomhederne investerer mest i forskning og udvikling.

Patentansøgninger er en anden indikator for virksomhedernes innovation. Fra 2006 til 2007 steg antallet af danske nationale og europæiske patentansøgninger. Danmark er fortsat placeret som nr. 6 blandt OECD-landene, når det handler om at ansøge om patentbeskyttelse hos den europæiske patentmyndighed (EPO).

Tabel 10.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Udvikling i Danmark	International placering		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Andel af innovative virksomheder*	↘		■	
Omsætning fra nye produkter*	↗	■		
Privat forskning og udvikling	↗		■	
Patentering (EPO)	↗		■	
Samspil med kunder*	↘		■	
Samspil med universiteter mv.*	↘	■		
Samlet vurdering	-		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. ■ angiver Danmarks placering i Konkurrenceevneredegørelse 2008. *angiver at data kun findes for europæiske lande. De opstillede mål refererer til figur 10.1 og figur 10.2 (andel af innovative virksomheder), figur 10.3 og figur 10.4 (omsætning fra nye produkter), figur 10.5 og figur 10.6 (privat forskning og udvikling), figur 10.8 (EPO-patentansøgninger), figur 10.12 (samspil med kunder) og figur 10.14 (samspil med universiteter mv.).

Færre danske virksomheder angiver samspillet med henholdsvis kunder og universiteter som en kilde til innovation, og Danmark er rykket ned i det internationale felt.

De nye initiativer på innovationsområdet siden Konkurrenceevneredegørelse 2008 fremgår af tabel 10.2.

Tabel 10.2 Nye initiativer

SAMSPIL MELLEM VIDENINSTITUTIONER OG VIRKSOMHEDER

- Rådet for Teknologi og Innovation har besluttet at medfinansiere 11 nye innovationsnetværk med i alt 130 mio. kr. i de næste fire år.
- Rådet for Teknologi og Innovation har i 2008 og 2009 igangsat uddelingen af midler under ordningen Forskningskupon, hvis formål er at fremme samarbejdet mellem mindre virksomheder og videninstitutionerne.
- Det af Videnskabsministeriet nedsatte Johan Schlüter-udvalg har i efteråret 2008 lanceret en internetbaseret værktøjskasse, der skal styrke samarbejdet mellem den offentlige forskning og private virksomheder ved at gøre det lettere at indgå aftaler om patentrettigheder.
- Arbejdet med at sikre danske forskere adgang til de bedste forsknings- og innovationsmiljøer i verden har indtil videre ført til oprettelse af tre danske innovationscentre i Silicon Valley (2006), Shanghai (2007) og München (2008). Centrene i Silicon Valley og Shanghai er midtvejsevalueret i 2008.

INNOVATION I VIRKSOMHEDER

- Regeringen har som led i Grøn Vækst foreslået, at der bl.a. oprettes et strategisk innovationspartnerskab for Agro Food samt et Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP), der skal styrke Danmarks rolle som Grønt Teknologilaboratorium og leverandør af ny, grøn viden og teknologi.
- Der er i 2009 indgået et partnerskab imellem regeringen og Rederiforeningen, som har resulteret i en handlingsplan, der skal styrke udviklingen af miljøteknologi til at nedbringe luftforurening fra skibe.
- Center for Kultur- og Oplevelsesøkonomi blev etableret den 1. marts 2009. Centret skal styrke vilkårene for økonomisk vækst ved at fremme samspillet mellem erhvervsliv og kulturliv, herunder styrkelse af kulturlivets erhvervsmæssige kompetencer.

NY VIDEN OM KUNDER OG MARKEDER

- Fødevareministeriet har taget initiativ til projektet Smag Danmark, som sætter fokus på at få gang i produktionen af flere kvalitetsfødevarer. Det er målet at evaluere det danske markedspotentiale for lokale fødevarer og at give anbefalinger for udviklingen af markedet for lokale fødevarer.

BYGGERI

- Regeringen og Realdania gennemfører i samarbejde et projekt, der har til hensigt at fremme innovation i byggesektoren. Det skal bl.a. give konkrete bud på, hvordan bygninger til offentlige institutioner på børne-, ældre- og folkeskoleområdet kan udformes i fremtiden.

IP RETTIGHEDER

- Virksomhederne kan nu få støtte og rådgivning om IP via IP Intropakken. Pakken består af vejledning hos Væksthusene, tilskud til en IP-relateret undersøgelse samt en times gratis rådgivning hos en privat rådgiver.
- Det er blevet muligt for virksomhederne at handle med varemærker, design og brugsmodeller via IP Marketplace (IP-marketplace.dk).

PIRATKOPIERING

- Der er nedsat et tværministerielt myndighedsnetværk, som driver hjemmesiden www.stoppiraterne.dk med information om piratkopiering, og hvordan omfanget heraf minimeres.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Innovation i virksomhederne

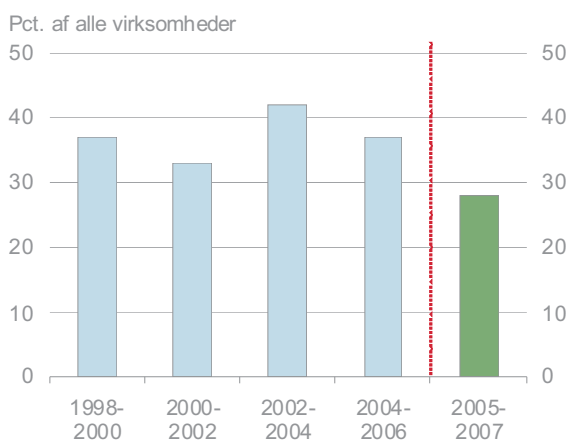
Danske virksomheders evne til at omsætte forskning, viden og ideer til nye og forbedrede produkter med kommerciel værdi og implementere nye processer er en væsentlig konkurrenceparameter på de globale markeder.

Der findes ikke ét anerkendt mål for erhvervslivet forsknings- og innovationsaktiviteterne. Dette kapitel anvender derfor en række indikatorer, der tilsammen kan give et billede af virksomhedernes innovative præstationer.

Produkt- og procesinnovation

Fra perioden 2002 til 2004 til perioden 2004 til 2006 er der sket et mindre fald i andelen af produkt- og procesinnovative virksomheder. Andelen af innovative virksomheder har med udsving ligget omkring 35 pct. fra 1998 til 2006, se figur 10.1.

Figur 10.1 Produkt- og/eller procesinnovative virksomheder, 1998-2007

Anm.: Den røde linie markerer et databrud, idet det ikke er muligt at sammenligne perioden 2005-2007 med tidligere opgørelser, se boks 10.1.

Kilde: CFA: "Innovation i dansk erhvervsliv - Innovationsstatistikken 2004-2006", Danmarks Statistik: Innovationsstatistik for Erhvervslivet, 2007.

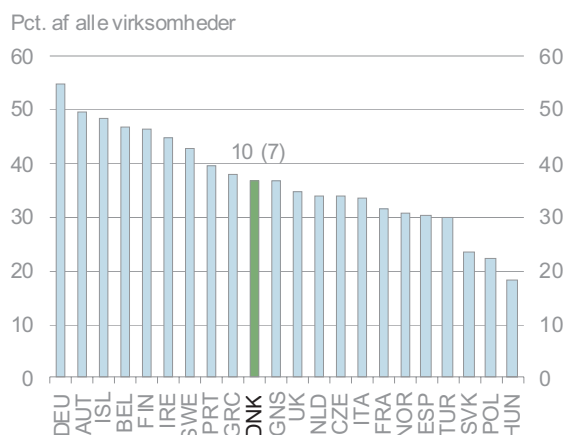
Den seneste undersøgelse viser, at 28 pct. af de danske virksomheder introducerede én eller flere produkt- og/eller procesinnovationer i perioden 2005 til 2007. Undersøgelsen er mere præcis og fyldestgørende, og resultaterne kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere opgørelser, se boks 10.1.

Boks 10.1 Den europæiske innovationsundersøgelse

Innovationsundersøgelsen "Community Innovation Survey" (CIS) er den mest omfattende internationale spørgeskemaundersøgelse af virksomheders forsknings- og innovationsaktivitet. Undersøgelsen gennemføres hvert andet år i EU samt en række europæiske OECD lande.

Den danske undersøgelse er hidtil blevet varetaget af Center for Forskningsanalyse ved Århus Universitet (CFA) på vegne af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, men opgaven overgik i 2008 til Danmarks Statistik. Undersøgelsen blev i den forbindelse udvidet, gjort lovpligtig og vil fremover blive gennemført årligt i Danmark, hvormed den bliver mere aktuel, præcis og fyldestgørende. Forbedringerne betyder dog, at den nyeste danske undersøgelse (2005-2007) ikke direkte kan sammenlignes med tidligere undersøgelser. I årets Konkurrenceevneredegørelse bliver niveauet for den danske innovationsaktivitet i perioden 2004 til 2006 derfor sammenlignet med perioden 2002 til 2004.

Danmark er placeret i midterfeltet i en international sammenligning med hensyn til andelen af produkt- og procesinnovative virksomheder, se figur 10.2.

Figur 10.2 Produkt- og/eller procesinnovative virksomheder, 2004-2006

Anm.: Virksomheder, der har afsluttet produkt- og/eller procesinnovation i perioden 2004 til 2006. For FRA, UK og ISL dog 2002 til 2004. Opgørelsen tager højde for forskelle i landenes erhvervsstruktur og kan derfor ikke sammenlignes med figur 10.1. GNS er simpelt gennemsnit af alle lande.

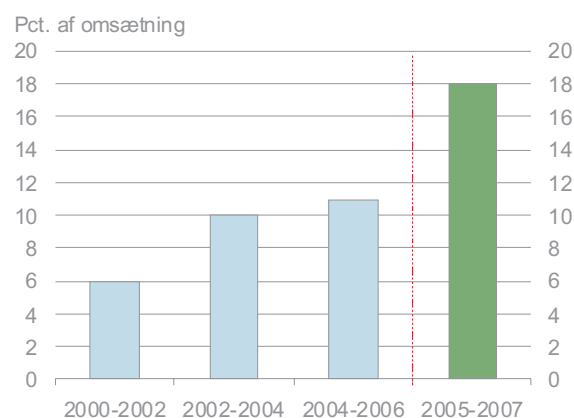
Kilde: Eurostats innovationsundersøgelse.

Billedet er omtrent det samme for små og mellemstore virksomheder, se Factbook.dk.

Omsætning fra nye produkter

Omsætningen fra produkter, der er nye på markedet, siger noget om den kommercielle betydning af innovation i virksomhederne.

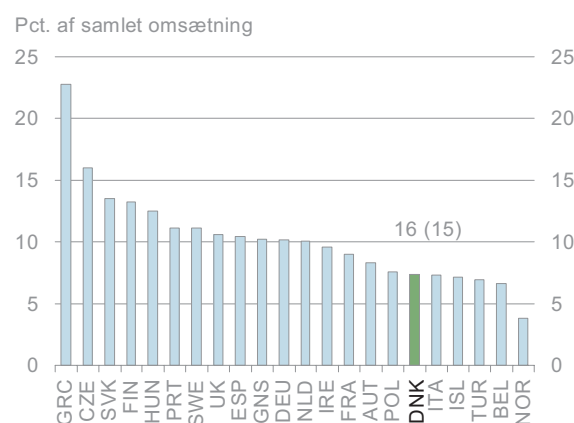
Omsætningen fra nyudviklede produkter har været støt stigende siden 2000 og udgør 11 pct. af innovative virksomheders samlede omsætning i perioden 2004 til 2006. Der er tegn på, at omsætningen fra nye produkter er steget yderligere frem mod 2007. De seneste oplysninger kan dog ikke direkte sammenlignes med oplysningerne fra foregående perioder, se figur 10.3.

Figur 10.3 Omsætning fra nyudviklede produkter, 2000-2007

Anm.: Omsætning fra produkter, der er nye for markedet, som andel af samlet omsætning for innovative virksomheder. Tidligere har omsætningen fra nyudviklede produkter været opdelt på hhv. varer og serviceydelser, se i øvrigt Factbook.dk. Den røde linie markerer databrud, se boks 10.1.

Kilde: CFA (2000-2006) og Danmarks Statistik (2005-2007).

Sammenlignet med andre lande indtager Danmark en 16. plads, hvad angår den del af omsætningen, der stammer fra nyudviklede produkter, se figur 10.4.

Figur 10.4 Omsætningen fra nyudviklede produkter, 2004-2006

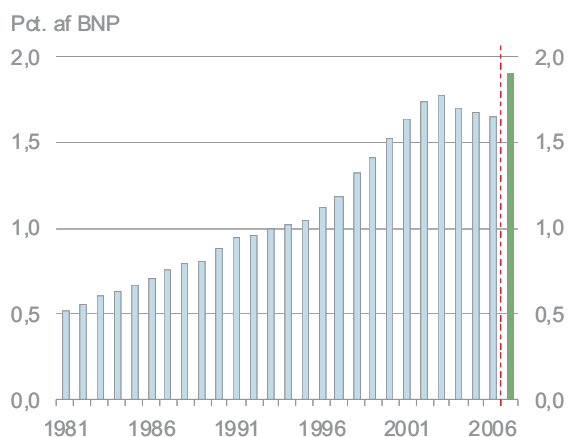
Anm.: Omsætning fra produkter, der er nye for markedet, som andel af samlet omsætning for alle virksomheder med 10 eller flere ansatte. Niveaue er ikke sammenligneligt med figur 10.3. For FRA, UK og ISL er data fra 2002 til 2004. I tidligere redegørelser har omsætningen fra nyudviklede produkter været opdelt på varer og serviceydelser, se Factbook.dk.

Kilde: Eurostats innovationsundersøgelse.

Private investeringer i forskning og udvikling

Erhvervslivets investeringer i innovationsaktiviteter, herunder forskning og udvikling, er en vigtig kilde for innovationen. I 2007 udgjorde de private investeringer i forskning og udvikling 1,91 pct. af BNP i Danmark, se figur 10.5.

Figur 10.5 Private investeringer i forskning og udvikling, 1981-2007

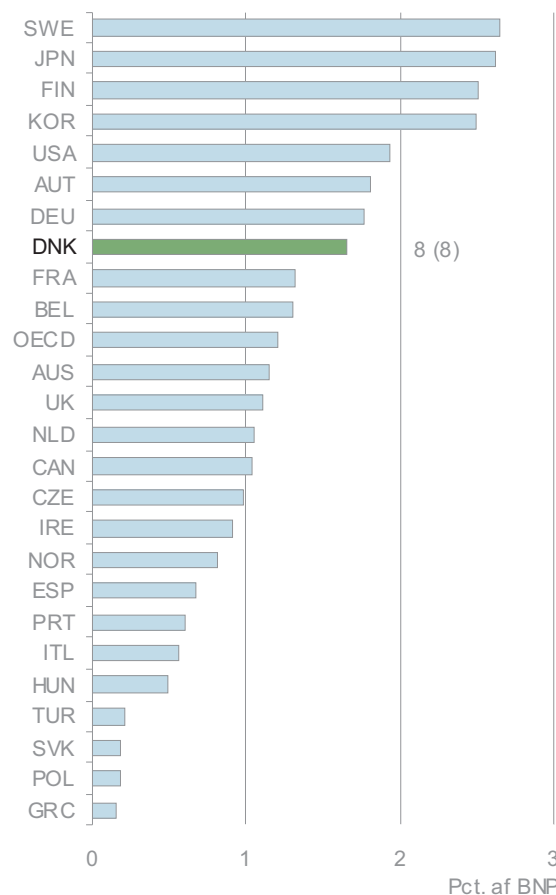

Anm.: Private virksomheders investeringer omfatter udelukkende udgifter til egen forskning og udvikling i Danmark. Den røde linie markerer databrud. Se i øvrigt Factbook.dk.

Kilde: OECD Main Science and Technology Indicators, volume 2008/2, (1981-1997), Danmarks Statistik, Statistikbanken (1998-2007).

De seneste internationale sammenlignelige oplysninger af de private investeringer i forskning og udvikling er baseret på foreløbige tal for 2007. Danmark er placeret i top 10 blandt OECD-landene. Der er dog fortsat et stykke vej op til de førende lande som Sverige, Japan, Finland og Korea, hvor den private sektor investerer omkring 2½ pct. af BNP i forskning og udvikling, se figur 10.6.

Figur 10.6 Private investeringer i forskning og udvikling, 2007

Anm.: Foreløbige data, hvorfor oplysningerne for Danmark ikke kan sammenlignes med figur 10.5, der er endelige data. Oplysninger fra 2006 for JPN, KOR, POL, ESP, TUR og UK.

Kilde: OECD Main Science and Technology Indicators, volume 2008/2.

Patenter og varemærker

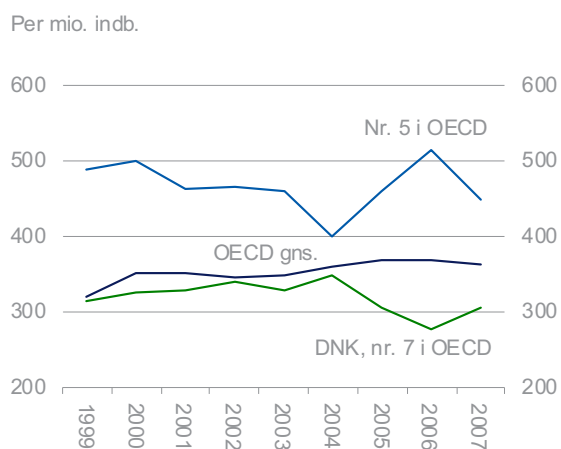
Virksomheder kan anvende patenter til at beskytte værdien af teknologiske innovationer.

For nogle virksomheder kan det være tilstrækkeligt at beskytte innovationer med et nationalt patent, mens eksportorienterede virksomheder kan videreføre den nationale patentansøgning i det internationale system og dermed få patentet gjort gyldigt i andre lande.

Antallet af nationale patentansøgninger steg i Danmark fra 2006 til 2007, og dermed blev

den faldende tendens fra foregående år vendt. Der er dog stadig et stykke op til gennemsnittet for OECD-landene, se figur 10.7.

Figur 10.7 Nationale patentansøgninger, 1999-2007

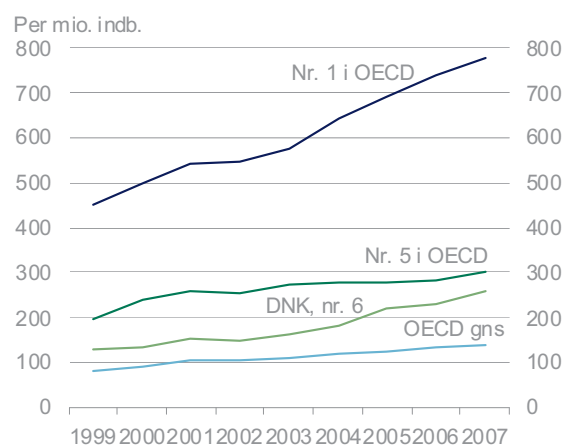
Anm.: Opgørelsen er omlagt i forhold til tidligere, idet der nu udelukkende medtages patentaktiviteter fra virksomheder med adresse i det pågældende land. Omlægningen indebærer et lidt lavere niveau, men trenden er uændret. Korea og Japan har et markant højere antal nationale patentansøgninger end alle andre lande, hvorfor nr. 1 ikke fremgår af figuren, se i øvrigt Factbook.dk.

Kilde: World Intellectual Property Organisation og Danmarks Statistik, Statistisk Årbog 2000-2007.

Virksomheder, der opererer på det europæiske marked, vil typisk beskytte teknologiske innovationer gennem den europæiske patentmyndighed, EPO.

Siden 1999 har antallet af danske patentansøgninger i EPO-regi været stigende, og udviklingen er fortsat i 2007. Danmark indtager en 6. plads blandt OECD-landene, og nærmer sig top-5, se figur 10.8. Schweiz indtager førstepladsen og ligger markant foran de resterende lande.

Figur 10.8 EPO-patentansøgninger, 1999-2007

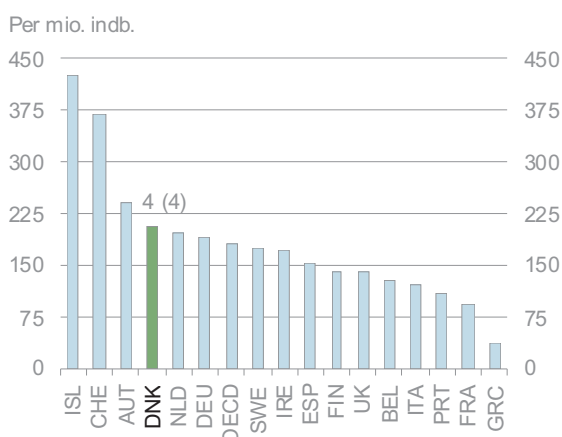
Anm.: Nr. 1 og nr. 5 angiver det højeste hhv. femte-højeste antal ansøgninger per indbygger blandt OECD-lande. I Konkurrenceredegørelse 2008 indgik alene EU15-lande, mens dette års redegørelse er baseret på alle OECD-lande. Schweiz er nr. 1 i hele perioden og har et markant højere antal patentansøgninger end andre lande, hvilket bl.a. kan skyldes, at det er attraktivt for virksomheder at placere ejerskab af patenter i Schweiz.

Kilde: EPO Annual Report 1999-2007 og Danmarks Statistik, Statistisk Årbog 2000-2007.

Man kan kun få patent på teknologiske innovationer. I stedet kan virksomheder beskytte ikke-teknologiske innovationer ved hjælp af varemærker, som samtidig kan sende et signal til kunderne om, at en vare eller serviceydelse har en bestemt kvalitet, image eller oprindelse.

Danmark er placeret som nr. 4 i en international sammenligning af EU-varemærker i 2008, hvilket er på niveau med forrige år, se figur 10.9.

Figur 10.9 EU-varemærker, 2008

Anm.: ISL og CHE var ikke med opgørelsen for 2007, hvor Danmark var placeret som nr. 2. Under forudsætning af, at ISL og CHE havde omtrent samme niveau i 2007, havde Danmarks placering været nr. 4 i Konkurrenceevneredegørelse 2008.
Kilde: OHIM, Office for Harmonization in the Internal Market og varemærkestyrelsen.

Rammevilkår for innovation i virksomhederne

En række rammevilkår spiller en betydelig rolle for virksomhedernes innovationsaktiviteter, fx adgangen til højtuddannet arbejdskraft, samspillet med videninstitutioner, kunder, leverandører mv.

Herudover kan bl.a. offentlig forskning være med til at skabe grundlaget for innovation i virksomhederne, se kapitel 9.

Figur 10.10 Rammevilkår for virksomhedernes innovation

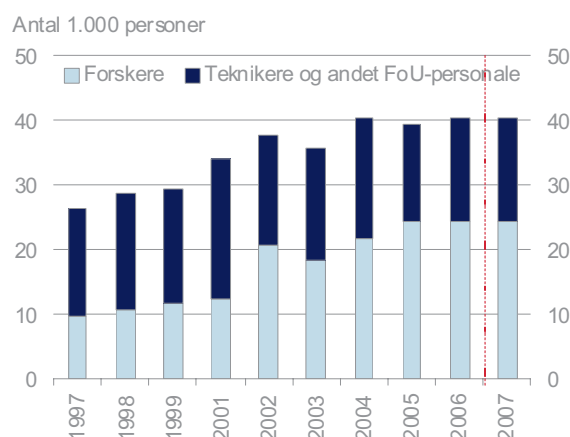

Højtuddannede medarbejdere

Højtuddannede medarbejdere bidrager til videnopbygning gennem forsknings- og udviklingsaktiviteter samt inddragelse og anvendelse af ekstern viden.

Omkring 40.000 ansatte var i 2007 beskæftiget med forskning og udvikling i private virksomheder, hvilket er på niveau med de foregående år, se figur 10.11.

Figur 10.11 Personer beskæftiget med forskning og udvikling, 1997-2007

Anm.: Figuren viser antal personer, der er beskæftiget med forskning og udvikling i den private sektor. Der findes ikke data for 2000. Den røde linie markerer databrud.

Kilde: Center for Forskningsanalyse, Danmarks Statistik (2007).

Antallet af ph.d.-studerende, herunder på ErhvervsPh.D.-ordningen, er forøget betydeligt i de senere år, se kapitel 9.

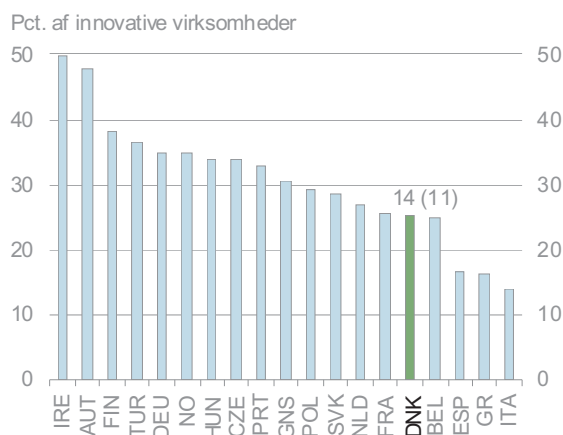
Samspil med kunder og brugere

Kunder og brugere kan være en vigtig kilde til innovation. Ved at målrette produkterne efter kundernes behov kan virksomhederne desuden øge chancerne for at få succes med nye produkter.

Fra perioden 2002 til 2004 til perioden 2004 til 2006 er andelen af innovative danske virksomheder, der angiver kunder som kilde til innovation, faldet fra godt 32 pct. til ca. 25 pct., se Factbook.dk.

Danmark er placeret på en 14. plads i en international sammenligning, se figur 10.12.

Figur 10.12 Kunder som kilde til innovation, 2004-2006

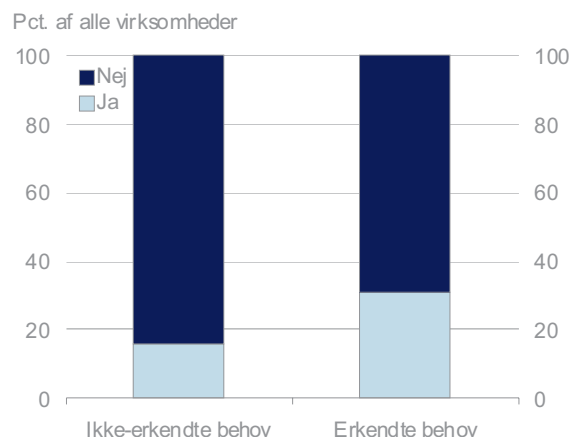
Anm.: Andelen af innovative virksomheder, der angiver kunder som en meget vigtig kilde til innovation. Tal DEU, FIN, FRA, IRE, ITA og NOR er fra 2002 til 2004. Spørgsmålet er ikke obligatorisk i den europæiske innovationsundersøgelse. Det er således alene de lande, der har valgt at levere data, der indgår i figuren. CFA har beregnet data for Danmark, se Factbook.dk.

Kilde: CFA og Den Europæiske Innovationsundersøgelse 2002-2004 og 2004-2006.

Innovationsprocessen betegnes som bruger-dreven, når virksomhederne inddrager viden om brugernes behov i innovationsprocessen. Det kan både dreje sig om erkendte og ikke-erkendte behov, som brugerne ikke selv er bevidste om, men som alligevel påvirker deres præferencer.

I perioden 2005 til 2007 bidrog viden om brugeres erkendte behov til produktudviklingen i 31 pct. af alle danske virksomheder, mens viden om ikke-erkendte behov spillede en rolle i 16 pct. af virksomhederne, se figur 10.13.

Figur 10.13 Betydningen af bruger-dreven innovation, 2005-2007

Anm: Kategorierne dækker over virksomheder, der har svaret, at viden om kunders hhv. erkendte og ikke-erkendte behov bidrog til ideskabelse og/eller gennemførelse af produktudvikling, se Factbook.dk.

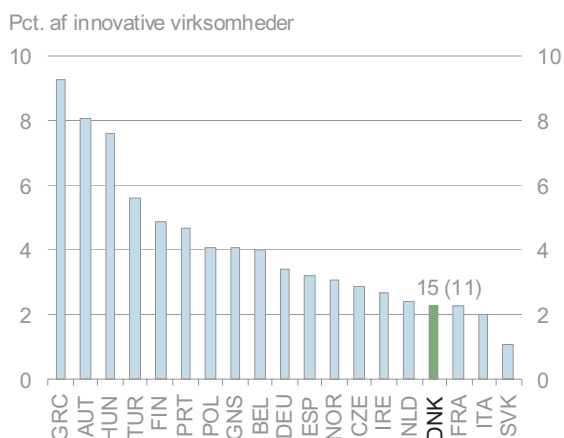
Kilde: Danmarks Statistik.

Samspil med videninstitutioner

Virksomhedens samspil med videninstitutioner kan gennem vidensoverførelse og kommercialisering af offentlige forskningsresultater være en vigtig kilde til innovation.

Danmark ligger nr. 15 ud af i alt 18 OECD lande, hvor der foreligger oplysninger om universiteter og højere læreanstalter som kilde til innovation i private virksomheder, se figur 10.14.

Figur 10.14 Universiteter mv. som kilde til innovation, 2004-2006

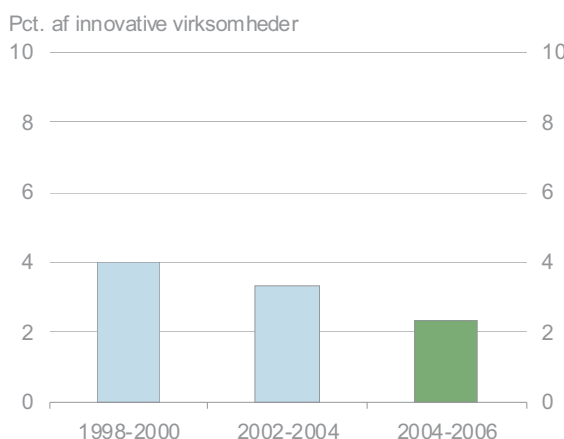

Anm.: Andelen af innovative danske virksomheder, som angiver universiteter som meget vigtig kilde til innovation, 2004 til 2006. Tal for DEU, FIN, FRA, IRE, ITA og NOR er fra 2002 til 2004. Spørgsmålet er ikke obligatorisk i den europæiske innovationsundersøgelse. Det er således alene de lande, der har valgt at levere data, der indgår i figuren. CFA har beregnet data for Danmark, se Factbook.dk.

Kilde: CFA og Den Europæiske Innovationsundersøgelse 2002-2004 og 2004-2006.

Andelen af innovative virksomheder i Danmark, der angiver samarbejde med universiteter som kilde til innovation, har været fallende siden 1998, se figur 10.15.

Figur 10.15 Universiteter som kilde til innovation, 1998-2006

Anm.: Figuren viser andelen af innovative danske virksomheder, som angiver, at universiteter har 'stor betydning' som kilde til innovation. Der er ikke data for perioden 2000 til 2002.

Kilde: Center for Forskningsanalyse.

Se i øvrigt kapitel 9 om offentlig forskning og universiteter, herunder nyttiggørelse af offentlige forskningsresultater.

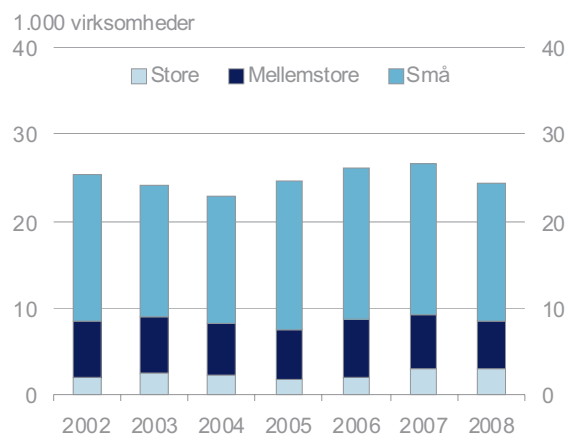
Samspil med rådgivere

En række private og offentlige institutioner tilbyder rådgivning i forbindelse med innovationsprocessen i danske virksomheder.

De Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter (GTS) er delvist offentligt finansierede rådgivningsvirksomheder, som har en stor kontaktflade med erhvervslivet.

Antallet af virksomhedskunder i GTS har været stigende fra 2004 til 2007. I 2008 er der imidlertid sket et fald, hvilket primært hænger sammen med færre små virksomhedskunder, se figur 10.16.

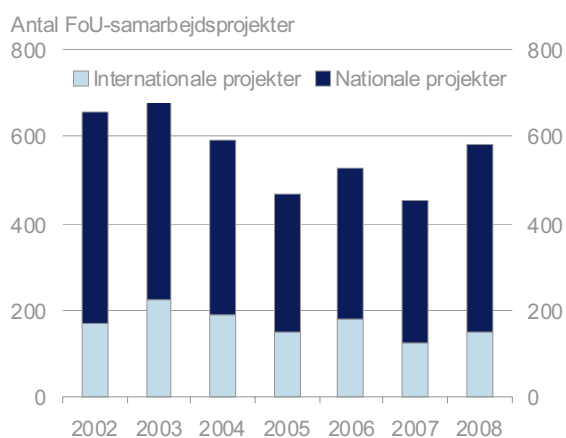
Figur 10.16 GTS virksomhedskunder i Danmark, 2002-2008

Anm.: Små virksomheder (0-49 ansatte), mellemstore virksomheder (50-249 ansatte) og store virksomheder (250+ ansatte), se endvidere Factbook.dk.

Kilde: GTS Performance-regnskab.

Til gengæld deltager GTS'erne i flere forsknings- og udviklingsprojekter i 2008. Fremgangen er især sket i nationale samarbejdsprojekter, se figur 10.17.

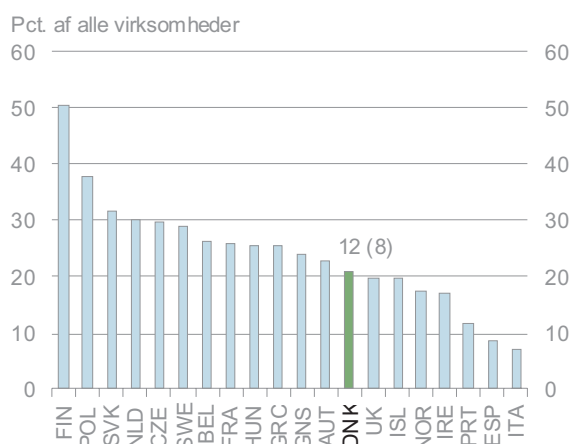
Figur 10.17 GTS forsknings- og udviklings-samarbejde, 2002-2008

Kilde: GTS Performance-regnskab.

Samarbejde med leverandører og konkurrenter

Virksomheders samarbejde med andre virksomheder om innovationsaktiviteter kan ligeledes være en vigtig rammebetingelse for virksomhedernes innovationsaktiviteter.

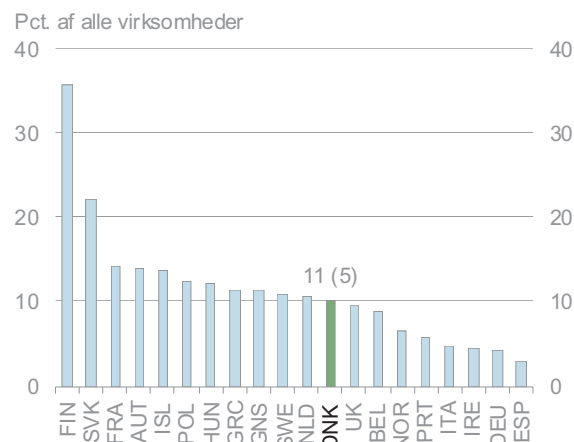
I perioden 2004 til 2006 samarbejdede ca. 21 pct. af de danske innovative virksomheder med leverandører, hvilket placerer Danmark som nr. 12 i international sammenligning, se figur 10.18.

Figur 10.18 Virksomhedernes samarbejde med leverandører, 2004-2006

Anm.: Andelen af innovative virksomheder, som angiver leverandører som samarbejdspartnere. Tal for FRA, ITA og ISL er for perioden 2002 til 2004. Se i øvrigt Factbook.dk.

Kilde: Eurostats innovationsundersøgelse.

Med hensyn til danske virksomheders samarbejde med konkurrenter angiver ca. 10 pct., at de i perioden 2004 til 2006 har haft samarbejde med deres konkurrenter. Dermed ligger Danmark lige uden for top 10 blandt EU-landene, se figur 10.19.

Figur 10.19 Virksomhedernes samarbejde med konkurrenter, 2004-2006

Anm.: Andelen af innovative virksomheder, som angiver konkurrenter som samarbejdspartnere. Tal for FRA, ISL, ITA og DEU er for perioden 2002 til 2004. Se i øvrigt Factbook.dk.

Kilde: Eurostats innovationsundersøgelse.

Konkurrencen i den private sektor	173
Konkurrenceindekset	173
Prisniveau	173
Brancher med tegn på konkurrenceproblemer	175
Avancer	176
Konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver	177
EU-udbud og udlicitering	177
Frit valg	179
Rammevilkår for konkurrencen	182
Regulering og håndhævelse af konkurrencen på de private markeder	182
Regulering og håndhævelse af konkurrencen på de offentlige markeder	183

Konkurrence fremmer velstand og fornyelse og bidrager til, at samfundets ressourcer udnyttes bedst muligt. Det er derfor vigtigt, at der er effektiv konkurrence i både den private og offentlige sektor.

Det er regeringens mål, at

- Konkurrencen i Danmark i 2010 skal være på højde med de bedste OECD-lande, og antallet af brancher med konkurrenceproblemer skal være halveret i forhold til antallet i 2001.
- Kommunerne skal konkurrenceudsætte mindst 26,5 pct. af sine opgaver i 2010.

Der findes ikke et samlet mål for konkurrencesituationen, der kan anvendes på tværs af lande. Kapitlet gennemgår en række forskellige indikatorer, der kan give et billede af konkurrencesituationen i Danmark i forhold til andre lande. Samlet set er der endnu et stykke vej, før konkurrencen i Danmark er på højde med de bedste OECD-lande.

Et tegn på at konkurrencen i Danmark er svagere end i udlandet er, at danske forbrugere betaler en høj pris for varer og tjenester. Forbrugerpriserne i Danmark er fortsat blandt de højeste i OECD-landene.

De høje priser kan delvist forklares ved den danske moms, de danske afgifter og ved Danmarks høje velstand. Korrigeret for disse forhold lå de danske priser i 2007 knap 7 pct. højere end gennemsnittet i 9 sammenlignelige EU-lande.

Fra 2000 til 2006 peger det danske konkurrenceindeks på, at konkurrencen er forbedret både bredt i økonomien og i brancherne med de største konkurrenceproblemer. Fra 2005 til 2006 er konkurrencen i Danmark blevet en anelse svagere. Konkurrencen er dog styrket fra 2005 til 2006 i brancherne med de største konkurrenceproblemer.

Antallet af brancher med tegn på væsentlige konkurrenceproblemer er faldet de seneste 7 år. I 2009 er der konkurrenceproblemer i 34 brancher mod 35 i 2008. I 2001 var der 64 brancher med tegn på væsentlige konkurrenceproblemer.

Permanent højere avancer end i andre lande kan ligeledes afspejle svag konkurrence. Den gennemsnitlige overskudsgrad i danske virksomheder ligger i midterfeltet blandt 19 EU-lande.

Tabel 11.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Udvikling i Danmark	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Prisniveau*	■	■		
Avancer*	■		■	
EU-udbud af offentlige opgaver*	■		■	
Frit leverandørvalg på velfærdsområderne*	■			■
Markedsregulering	■		■	
Håndhævelse	■		■	
Samlet vurdering	■		■	

Anm.: ■, ■ og ■ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. * angiver at sammenligningen alene omfatter lande i EU. De opstillede mål refererer til figur 11.3 (Prisniveau), figur 11.7 (Avancer), figur 11.9 (EU-udbud af offentlige opgaver), figur 11.12 (frit leverandørvalg på velfærdsområderne), figur 11.19 (markedsregulering) og afsnittet om regulering og håndhævelse på de private markeder (håndhævelse).

Konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver er et vigtigt redskab til at sikre løbende fokus på kvalitet og effektivitet i den offentlige sektor.

Konkurrencen om offentlige opgaver har været stigende de seneste år. Kommunerne konkurrenceudsætter stadigt flere opgaver. I 2007 konkurrenceudsatte kommunerne 23,7 pct. af alle de driftsopgaver, som kan konkurrenceudsættes. I staten er konkurrenceudsættelsen derimod nogenlunde uændret.

Kommuner og regioner i Danmark er generelt bedre end OECD-gennemsnittet til at integrere markedsmekanismer i opgaveløsningen, fx ved at give borgerne ret til frit valg mellem offentlige og private leverandører af velfærdsydelser.

Andelen af potentielle fritvalgsbrugere i Danmark, der benytter frit valg, er steget gennem de seneste år. Omkring en fjerdedel af de potentielle brugere af praktisk hjælp bruger frit valg.

I 2007 benyttede ca. 50.000 patienter det udvidede frie sygehusvalg, mens foreløbige tal viser, at dette antal er steget til ca. 83.000 patienter i de tre første kvartaler af 2008.

Offentlig regulering er ikke konkurrencebe-grænsende i samme omfang i Danmark som i de fleste andre OECD-lande. Danmark var i 2008 således nummer 6 ud af 26 OECD-lande.

Tabel 11.2 Nye initiativer

KONKURRENCEN I DEN PRIVATE SEKTOR

- Regeringens 'fusionsudvalg' anbefalede i december 2008 at styrke fusionskontrolreglerne, så Konkurrencerådet vil skulle undersøge og godkende flere fusioner. Udvalget anbefalede konkret en sænkning af de såkaldte tærskelværdier for virksomhedernes omsætning for at sikre, at fusionskontrollen i Danmark bliver lige så effektiv som i de lande, som Danmark normalt sammenligner sig med.

KONKURRENCEN I DEN OFFENTLIGE SEKTOR

- Som led i udmøntningen af kvalitetsreformen blev der i december 2008 nedsat et Udbudsråd, som skal fremme konkurrencen om offentlige opgaver og sikre debat og dialog mellem offentlige og private myndigheder om rammerne for konkurrence.
- Ligeledes som led i udmøntningen af kvalitetsreformen er sagsbehandlingstiden for klager på udbudsområdet blevet nedbragt betragteligt siden 2007. Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid var i første halvår af 2008 næsten halveret i forhold til 2007 fra knap 8 måneder til 4 måneder.
- Som led i udmøntningen af globaliseringsstrategien vil Konkurrencestyrelsen hvert år frem til 2010 udtage en stikprøve på 5 kommuner for at undersøge kommunernes afregningspris til private leverandører.

Anm.: Større initiativer vedtaget siden Konkurrencevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Konkurrencen i den private sektor

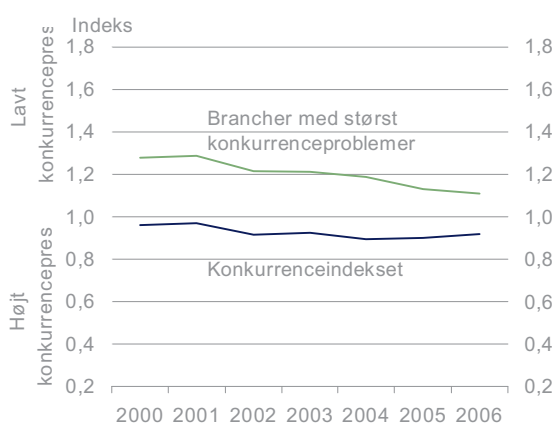
Konkurrence fremmer velstand og fornyelse. Det er derfor vigtigt, at der er effektiv konkurrence i Danmark. Konkurrencen måles ved en række indikatorer, der til sammen kan give et billede af konkurrencesituationen i Danmark.

Konkurrenceindekset

Konkurrenceindekset måler intensiteten af konkurrencen på brancheniveau ved hjælp af 8 indikatorer. Et fald i konkurrenceindekset svarer til en forbedring af konkurrenceintensiteten, se boks 11.1.

Konkurrenceindekset indikerer, at konkurrencen er svækket en anelse fra 2005 til 2006. Konkurrencen er dog forbedret i brancherne med de største konkurrenceproblemer, se figur 11.1.

Figur 11.1 Konkurrenceindekset, 2000-2006

Anm.: Indekset for brancher med største konkurrenceproblemer angiver de 10 pct. af brancherne, der har det højeste konkurrenceindeks. Konkurrenceindekset (den blå kurve) viser indekset for den halvdel af de danske brancher med det højeste indeks. Kilde: Konkurrenceredegørelse 2009, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen.

Stigningen i konkurrenceindekset fra 2005 til 2006 følger efter en længere periode med fald.

Fra 2000 til 2006 er konkurrencen forbedret både målt bredt i økonomien, og i de brancher med de største konkurrenceproblemer.

Boks 11.1 Beregning af Konkurrenceindekset

Indekset er beregnet på baggrund af følgende 8 objektive indikatorer: Eksistensen af konkurrencebegrænsende offentlig regulering, koncentration, importkorrigeret koncentration, tilgangsrate, mobilitet af markedsandele, spredning i produktivitet, lønpræmie og afkastningsgrad. For hver indikator tildeles branchen en værdi mellem 0 og 2, hvor 0 svarer til ingen konkurrenceproblemer, mens 2 udtrykker alvorlige konkurrenceproblemer.

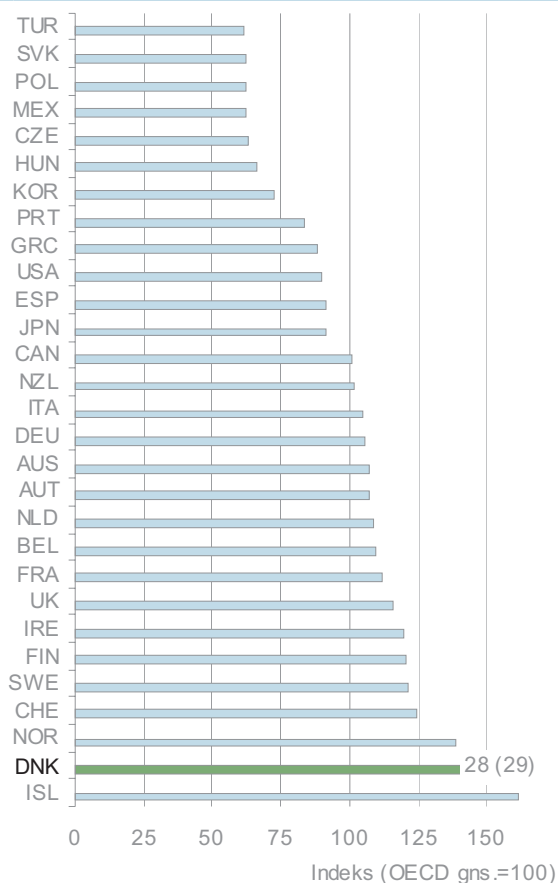
For hver branche beregnes et simpelt gennemsnit over indikatorerne, og konkurrenceindekset er et vægtet gennemsnit af den halvdel af de danske brancher med det højeste indeks. Se desuden Konkurrenceredegørelse 2009.

Konkurrenceindekset kan ikke laves på internationalt niveau. Derfor introduceres en række selvstændige mål.

Prisniveau

Hvis konkurrencen i Danmark er svagere end i udlandet, kan det medføre, at danske forbrugere betaler en høj pris for varer og tjenester.

De danske forbrugerpriser er relativt høje. Sammenlignet med 29 OECD-lande havde Danmark i 2007 de næsthøjeste priser, se figur 11.2.

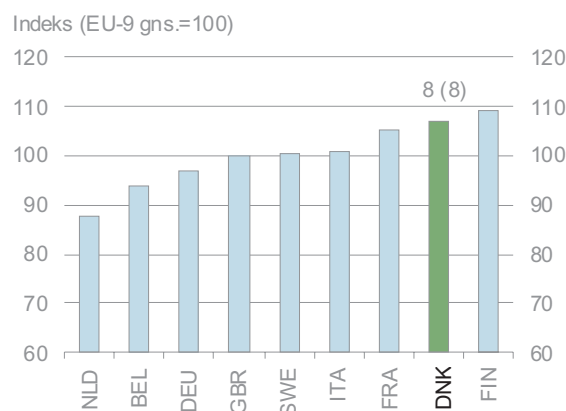
Figur 11.2 Forbrugerpriser i 29 OECD-lande, 2007

Kilde: OECD, Main Economic Indicators, November 2008.

De højere danske forbrugerpriser kan delvist forklares ved den danske moms, de danske afgifter og ved en relativ høj velstand. Lande med høj velstand vil også have et højere prisniveau bl.a. fordi lønningerne er højere og forbrugernes betalingsvillighed større. Yderligere kan forskelle i forbrugerpræferencer og kvalitet påvirke prisforskellene.

Korrigeret for moms, afgifter og de velstandsmæssige forhold ligger de danske velstandskorrigerede nettopriser knap 7 pct. over gennemsnittet for 9 sammenlignelige EU-lande, se figur 11.3. De lande der sammenlignes med er valgt, fordi deres velstandsniveau er sammenligneligt med det danske.

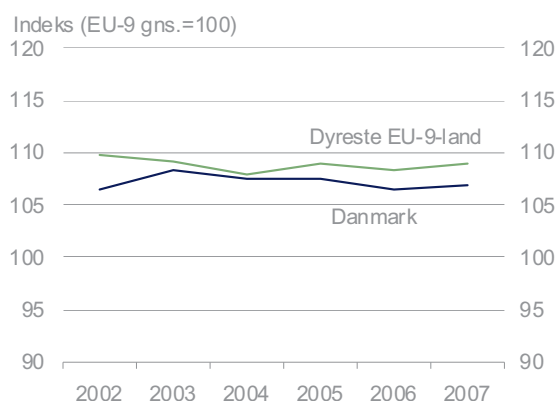
Danmark havde således de næsthøjeste priser i EU-9 i 2007, og kun Finland havde højere priser.

Figur 11.3 Velstandskorrigerede nettopriser i 9 EU-lande, 2007

Anm.: Forbrugerpriser korrigeret for moms og afgifter samt for forskelle i velstandsniveau. I Konkurrencevneredegørelse 2008 havde Danmark de højeste priser blandt EU-9. Eurostat har imidlertid siden 2008 revideret priserne, og ifølge den seneste opgørelse fra Eurostat havde Danmark også i 2006 de næsthøjeste priser, deraf placeringen 8(8), se Factbook.dk.

Kilde: Konkurrencestyrelsen, Eurostat og OECD.

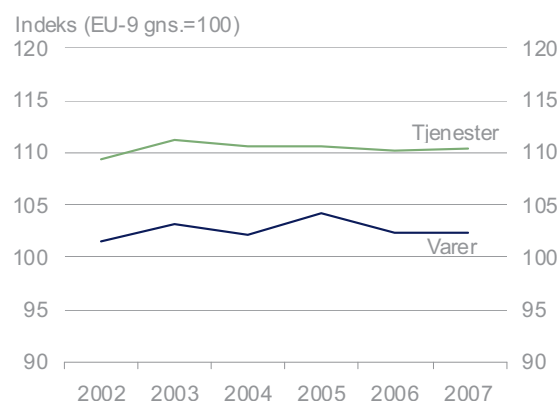
De velstandskorrigerede nettopriser er faldet svagt fra 2003 til 2006 i forhold til EU-9, men er atter steget en smule fra 2006 til 2007, se figur 11.4.

Figur 11.4 Velstandskorrigerede nettopriser i Danmark, 2002-2007

Anm.: Forbrugerpriser korrigeret for moms og afgifter samt for forskelle i velstandsniveau. EU-9 fremgår af figur 11.3. En stor del af stigningen fra 2002 til 2003 skyldes en depreciering af det britiske pund.
Kilde: Konkurrencestyrelsen, Eurostat og OECD.

Det er især priserne på tjenester, der er relativt høje i Danmark, mens prisforskellene mellem Danmark og EU-9 på varer er mindre. Fra 2006 til 2007 er prisforskellen på varer tilnærmelsesvis uændret, mens prisforskellen på tjenester er steget en smule, se figur 11.5. Væksten i det generelle prisniveau fra 2006 til 2007 skyldes således, at prisen på tjenester er steget.

De højere priser på tjenesteydelser i forhold til varer kan skyldes, at konkurrencepresset fra udlandet er større for varer end for tjenesteydelser. Størstedelen af de tjenester, der indgår i beregningen af nettoprisindekset for tjenester, er således ikke udsat for international konkurrence.

Figur 11.5 Velstandskorrigerede nettopriser i Danmark, 2002-2007

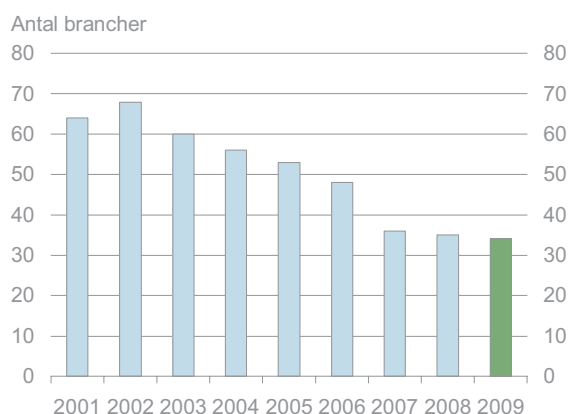
Anm.: Forbrugerpriser korrigeret for moms og afgifter samt for forskelle i velstandsniveau. En stor del af stigningen fra 2002 til 2003 skyldes en depreciering af det britiske pund.

Kilde: Konkurrencestyrelsen, Eurostat og OECD.

Brancher med tegn på konkurrenceproblemer

Konkurrencestyrelsen udpeger hvert år brancher, der viser tegn på væsentlige konkurrenceproblemer. Udpegningen sker på basis af de 8 objektive konkurrenceindikatorer, som indgår i konkurrenceindekset samt priser. Desuden kan brancher udvælges efter en konkret vurdering af konkurrenceintensiteten i den pågældende branche.

Siden 2001 er der sket et betydeligt fald i antallet af brancher med konkurrenceproblemer. I 2009 er 34 brancher udpeget. Det er én branche mindre end i sidste års opgørelse, se figur 11.6.

Figur 11.6 Brancher med tegn på konkurrenceproblemer, 2001-2009

Anm.: Faldet fra 2006 til 2007 i antallet af brancher med konkurrenceproblemer kan delvist tilskrives en ændret vurdering af konkurrencen i fire brancher, se Konkurrenceredegørelse 2007.

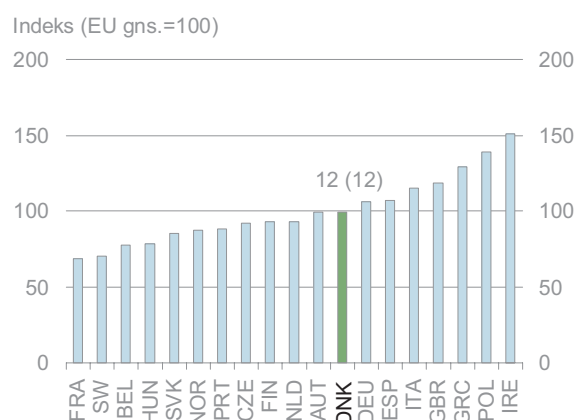
Kilde: Konkurrenceredegørelse 2009, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen.

Avancer

Avancer kan være en indikator for konkurrencens intensitet. På markeder med hård konkurrence vil priserne nærme sig et niveau, hvor virksomhedernes avancer er forholdsvis lave. Omvendt er det muligt for virksomheder at have høje avancer på markeder med svag konkurrence.

Et mål for virksomhedernes avancer er overskuddets andel af omsætningen før afskrivninger, fradrag og skat samt før udbetaling af afkast til ejerne.

Den gennemsnitlige avance i danske virksomheder ligger i midterfeltet blandt 19 EU-lande, se figur 11.7.

Figur 11.7 Avancer i 19 EU-lande, 2006

Anm.: Indekset er beregnet som et vægtet gennemsnit af overskudsgraden i 6 brancher. Endvidere indgår brancherne råstofudvinding samt elektricitet, gas og vandforsyning ikke i beregningen. I Konkurrencevneredegørelse 2008 blev det beregnet som et simpelt gennemsnit. Sidste års placering er opdateret med vægtet gennemsnit. Avancerne er beregnet som et gennemsnit i perioden 2001 til 2006.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Avancen er en relativt upræcis indikator for konkurrencen, og lave eller høje avancer kan også skyldes andre forhold end konkurrenceintensiteten, se boks 11.2.

Boks 11.2 Avancen som indikator

En høj avance i en branche er ikke nødvendigvis udtryk for svag konkurrence. Det kan også være udtryk for, at virksomhederne har afholdt store udviklingsomkostninger, som tjenes hjem.

En lav avance er tilsvarende ikke altid ensbetydende med, at konkurrencen er intensiv. Eksempelvis kan en svag konkurrence føre til ineffektivitet i produktionen eller til høje lønninger. Det kan i sig selv føre til en lav overskudsgrad.

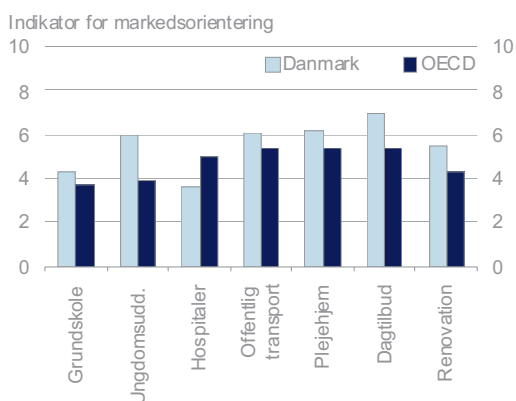
Endelig kan avancen variere mellem lande pga. konjunkturforløb. Bl.a. af denne årsag er avancen beregnet som et gennemsnit fra 2001 til 2006.

Konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver

Den offentlige sektor dækker en stor del af dansk økonomi. Konkurrence og offentlig-privat samarbejde om offentlige opgaver kan øge effektiviteten og innovationen i både den offentlige og den private sektor. Derfor er det væsentligt, at de offentlige opgaver udsættes for konkurrence.

En undersøgelse fra OECD viser, at danske kommuner og regioner indenfor seks af syv undersøgte serviceområder er bedre end OECD-gennemsnittet til at integrere markedsmekanismer i opgaveløsningen, se figur 11.8. Kun på sundhedsområdet (hospitaller) viser danske besvarelser en lavere grad af markedsorientering end OECD-gennemsnittet.

Figur 11.8 Markedsorientering i kommuner og regioners opgaveløsning i 2007

Anm.: Indekset går fra 0 til 10. En høj værdi indikerer en høj grad af markedsorientering i opgaveløsningen. Se også boks 11.3.

Kilde: OECD (2008), "Market mechanisms in public service provision", Arbejdsrapport nr. 626 suppleret med detaljeret data stillet til rådighed af OECD.

Boks 11.3 Indikator for brug af markedsmekanismer

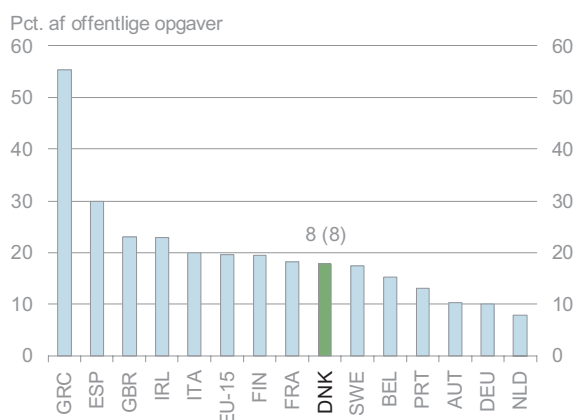
Graden af markedsorientering i den kommunale opgaveløsning rummer mange dimensioner og er derfor vanskelig at måle med veldefinerede og entydige statistiske indikatorer på tværs af sektorer, myndighedsområder og lande.

OECD's undersøgelse er baseret på spørgeskemaer, besvaret af de deltagende landes statslige eller kommunale administrationer i 2007. Undersøgelsen omfatter 18 lande og 8 serviceområder. Besvarelsen vedr. Danmark omfatter ikke området; tertiær uddannelse. Der opstilles 15 detaljerede indikatorer for konkurrenceudsættelsen på hvert område. Indikatorerne omfatter bl.a. anvendelse af udbud og udlicitering, muligheder for "frit valg" blandt brugere, markedsadgang for private udbydere, private udbyderes mulighed for offentlig medfinansiering, brugerbetaling mm.

EU-udbud og udlicitering

Brugen af EU-udbud er en anden indikator for graden af konkurrence i den offentlige sektor.

Den offentlige sektor sendte i perioden 2005 til 2006 18 pct. af sine indkøb af varer og tjenesteydelser i EU-udbud mod 16 pct. i 2003 til 2004. Dermed ligger Danmark nu på en 8. plads blandt EU-15, se figur 11.9.

Figur 11.9 Offentlige indkøb i EU-udbud, 2005-2006

Anm.: Store anlægsinvesteringer kan give udsving i de enkelte landes offentlige indkøb i EU-udbud. Derfor betragtes et gennemsnit for 2005 til 2006.

Kilde: EU-kommissionen, generaldirektoratet for det indre marked. Se også Konkurrencevedregørelse 2009, kapitel 3, Konkurrencestyrelsen.

I staten bruges udliciteringsgraden som indikator for omfanget og udviklingen af de statslige myndigheders køb af ydelser hos private leverandører, se boks 11.4.

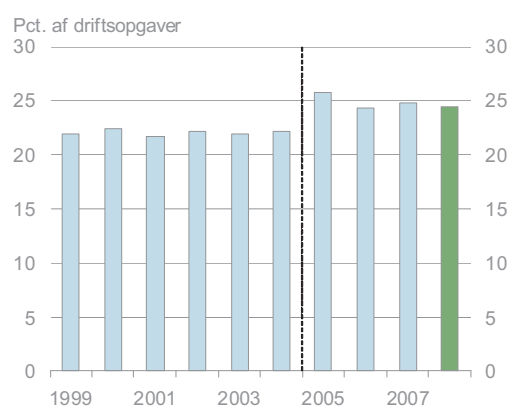
Boks 11.4 Den statslige udliciteringsgrad

Den statslige udliciteringsgrad opgøres af Økonomistyrelsen én gang årligt på baggrund af statsregnskabet. Den statslige udliciteringsgrad angiver forholdet mellem indkøbte tjenesteydelser og driftsomkostninger.

Den statslige udliciteringsgrad medtager ikke tilfælde, hvor en ydelse har været konkurrenceudsat, men er vundet af et internt statsligt bud. Udliciteringsgraden tager desuden ikke højde for, at visse opgaver ikke egner sig til konkurrenceudsættelse. Udliciteringsgraden undervurderer dermed i et vist omfang, hvor stor andel af de opgaver, som det er muligt at konkurrenceudsætte, der er konkurrenceudsat.

De seneste fire år er der sket ændringer i beregningen. Især i 2005 hvor omlægningen isoleret set har hævet udliciteringsgraden permanent med ca. 3 pct.point, se Factbook.dk.

Staten udliciterede ca. 25 pct. af sine driftsopgaver i 2008. De seneste fire år er der sket ændringer i beregningen af statens udliciteringsgrad, hvilket vanskeliggør en sammenligning med de foregående år, se boks 11.4. På den baggrund anses statens konkurrenceudsættelse for at have ligget nogenlunde konstant de sidste 10 år, se figur 11.10.

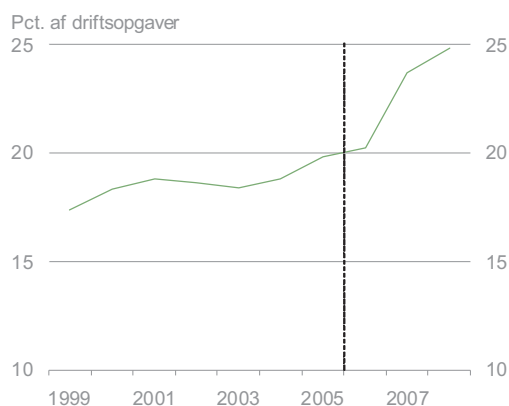
Figur 11.10 Statens udliciteringsgrad for driftsopgaver, 1999-2007

Anm.: De seneste tre år er der sket ændringer i beregningen af statens udliciteringsgrad. Specielt stigningen i 2005, hvor regnskabspraksis i Banedanmark blev ændret og universiteterne udgik af statens driftsbudgetter, har hævet udliciteringsgraden permanent med ca. 3 pct. point, se Factbook.dk.

Kilde: Finansministeriet. Se også Konkurrencevedregørelse 2009 kapitel 3.

Kommunerne konkurrenceudsætter stadig flere opgaver og i 2008 konkurrenceudsatte kommunerne 24,8 pct. af alle driftsopgaver, som er mulige at konkurrenceudsætte, se figur 11.11.

Figur 11.11 Konkurrenceudsættelse af driftsopgaver i kommuner, 1999-2008

Anm.: Fra 1999 til 2005 er den private leverandørindikator (PLI) angivet. I 2006 til 2008 er indikatoren for konkurrenceudsættelse (IKU) angivet, se boks 11.5. PLI og IKU er opgjort for kommunerne under ét. Begge indikatorer er beregnet som et gennemsnit over alle kommuner.

Kilde: www.noegletal.dk. Se også Konkurrenceredegørelse 2009, kapitel 3.

I kommunerne måles omfanget af konkurrenceudsættelse med indikatoren for konkurrenceudsættelse (IKU), se boks 11.5.

Boks 11.5 Indikatoren for kommunernes konkurrenceudsættelse (IKU)

Indikatoren for konkurrenceudsættelse angiver hvor stor en andel af de konkurrenceudsættelsesegnede opgaver, der er konkurrenceudsat.

Indikatoren tager højde for, at visse opgaver ikke egner sig til konkurrenceudsættelse. Endvidere medtages udbud, som kommunerne selv vinder.

IKU'en blev første gang udviklet og beregnet på overordnet niveau i 2006. Den gamle opgørelsesmetode; Privat Leverandør Indikatoren (PLI) kan derimod beregnes tilbage til 1993. PLI'en medtager i modsætning til IKU'en ikke de udbud, som kommunerne selv har vundet.

Det er i økonomiaftalen med kommunerne for 2009 aftalt, at kommunerne i gennemsnit skal konkurrenceudsætte 26,5 pct. af konkurrenceegnede opgaver i 2010.

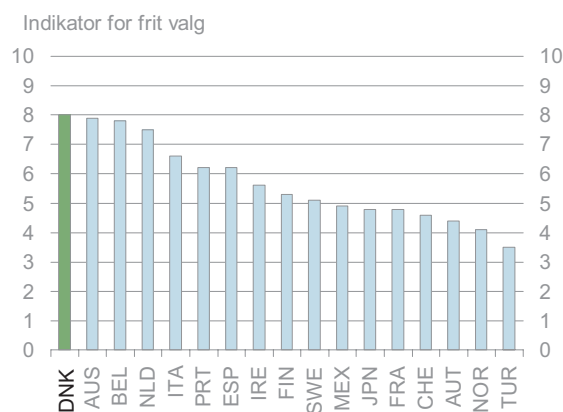
Fra 2006 til 2007 steg IKU med 3,5 pct.point. I forbindelse med kommunalreformen i 2007 overtog kommunerne flere opgaver som fx de tidligere amtslige opgaver vedr. vejvæsen, hvilket i sig selv har forøget IKU med 1,5 pct.point. Den reelle stigning i konkurrenceudsættelsen fra 2006 til 2007 har dermed været på 2 pct.point.

Frit valg

Konkurrenceudsættelsen af offentlige opgaver kan også ske gennem borgernes ret til frit valg mellem forskellige offentlige og private leverandører af velfærdsydelser. Når borgerne har mulighed for at "stemme med fødderne", opnås et øget fokus på kvalitet.

Borgerne i Danmark har på mange områder gode muligheder for frit valg sammenlignet med andre OECD-lande, se figur 11.12.

Figur 11.12 Mulighed for frit valg, 2007

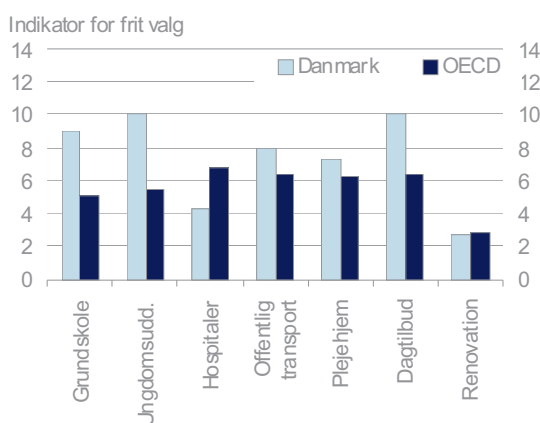

Anm.: Indekset går fra 0 til 10. En høj værdi indikerer, at muligheden for frit valg er stor. Se boks 11.3.

Kilde: OECD (2008), "Market mechanisms in public service provision", Arbejdsrapport nr. 626.

På områder som uddannelse, offentlig transport, plejehjem og daginstitutioner var muligheden for frit valg således større i Danmark end i OECD-landene som helhed, se figur 11.13. Omvendt ligger Danmark under OECD-gennemsnittet inden for hospitaler og renovation.

Figur 11.13 Mulighed for frit valg

Anm.: Indekset går fra 0 til 10. En høj værdi indikerer, at muligheden for frit valg er stor. Se boks 11.3. Kilde: OECD (2008), "Market mechanisms in public service provision", Arbejdsrapport nr. 626 suppleret med detaljeret data stillet til rådighed af OECD.

Kendskab til frit valg

Manglende kendskab til frit valg kan være en barriere for borgernes anvendelse af det frie valg.

En undersøgelse af brugertilfredsheden på ældreområdet foretaget for Velfærdsministeriet og KL viste, at 68 pct. af hjemmehjælpsmodtagerne i 2008 kendte til fritvalgsordningen. I 2007 kendte 66 pct. til ordningen.

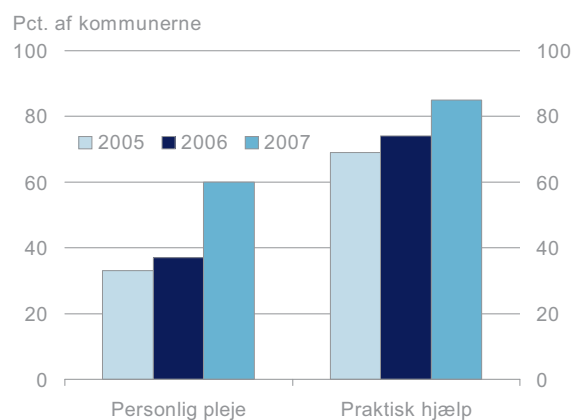
Familie- og Forbrugerministeriet undersøgte i 2007 kendskabet til fritvalgsordningerne på dagtilbudsområdet. Undersøgelsen viste, at 84 pct. af de adspurgte med børn i 0-6 års alderen kendte til mindst en af fritvalgsordningerne.

Frit valg på ældreområdet

Stadigt flere kommuner tilbyder frit valg mellem en offentlig og privat leverandør af ydelser på ældreområdet.

Der er mindst én privat leverandør af fritvalgsydelser til personlig pleje i 60 pct. af kommunerne og til praktisk hjælp i ca. 85 pct. af kommunerne i 2007, se figur 11.14.

Figur 11.14 Kommuner med mindst én privat leverandør af fritvalgsydelser

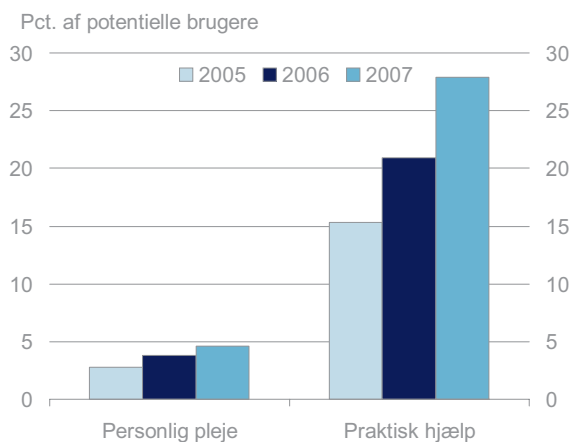

Anm.: Andel kommuner hvor mindst én borger har modtaget fritvalgsydelser fra en privat leverandør. Kilde: Danmark Statistik og egne beregninger.

En del af stigningen fra 2006 til 2007 kan dog formentlig henføres til kommunalreformens, der trådte i kraft i 2007. Sammenlægninger af kommuner kan i sig selv medføre en stigning i andelen af kommuner med mindst én privat leverandør, fx når to kommuner, hvor kun en af kommunerne har privat leverandør, lægges sammen.

Andelen af borgere, der har mulighed for at benytte sig af frit valg inden for det sociale område, og som benytter sig af det, er stigende. Det er specielt inden for praktisk hjælp, at udviklingen har taget fart. I 2007 benyttede knap 28 pct. af de, der havde mulighed for det, sig af en privat leverandør inden for praktisk hjælp mod ca. 21 pct. i 2006, se figur 11.15.

Figur 11.15 Potentielle brugere der har valgt private leverandører

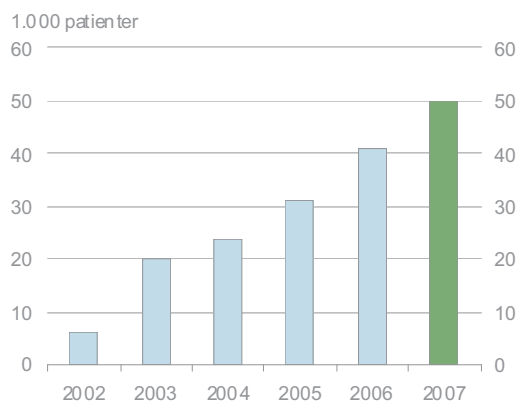
Anm.: Potentielle brugere er personer, der er omfattet af frit valg indenfor hhv. personlig pleje og praktisk hjælp.

Kilde: Danmark Statistik og egne beregninger.

Frit valg på sygehuse

Det udvidede frie sygehusvalg betyder, at patienter med udsigt til mere end en måneds ventetid på offentlige sygehuse i stedet kan vælge at blive behandlet på de private sygehuse/klinikker i Danmark og de sygehuse i udlandet, som regionerne har indgået en aftale med. I 2007 benyttede ca. 50.000 patienter sig af det udvidede frie sygehusvalg, se figur 11.16.

Figur 11.16 Patienter, der har benyttet det udvidede frie sygehusvalg

Kilde: Regionernes regnskabstal og Landspatientregistret.

Overenskomstkonflikten på sundhedsområdet i foråret 2008 medførte mange aflyste operationer og dermed en stor ventetidspukkel. I den situation ville det være en stor udfordring at fastholde patienters 1 månedes behandlingsret. Det blev derfor aftalt midlertidigt at suspendere det udvidede frie sygehusvalg frem til 1. juli 2009, hvorefter det automatisk genindføres. Suspensionen skete med virkning fra den 7. november 2008.

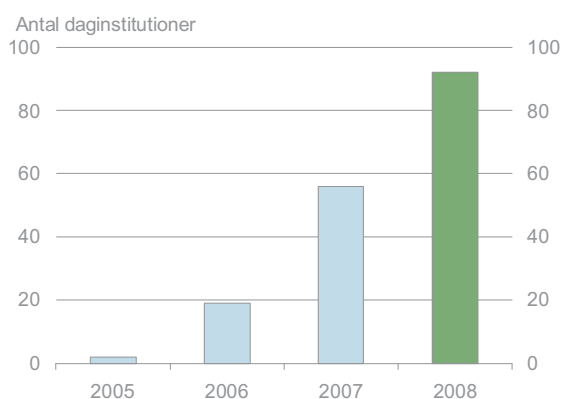
Føreløbige tal viser, at ca. 71.000 patienter i 1. til 3. kvartal 2008 benyttede sig af det udvidede frie sygehusvalg. Dette tal skal dog ses i lyset af den nævnte overenskomstkonflikt på sundhedsområdet i foråret 2008, se desuden Factbook.dk.

Frit valg på dagtilbudsområdet

På dagtilbudsområdet har forældrene siden 2002 haft mulighed for at få tilskud til pasning af egne børn, til en privat børnepasser eller til en privat pasningsordning. Fra 2004 hhv. 2005 har forældre endvidere haft frit valg over kommunegrænserne mht. dagtilbud, fritidshjem og klubtilbud mv.

Endvidere har private leverandører siden 1. oktober 2005 fået mulighed for at etablere private daginstitutioner. De private leverandører skal opfylde de krav til kvaliteten, der stilles til dagtilbud på centralt og kommunalt plan.

I 2008 var der 92 private daginstitutioner mod 56 i 2007. Umiddelbart efter lovens ikrafttræden i 2005 var der 2 private daginstitutioner. Se figur 11.17.

Figur 11.17 Private daginstitutioner 2005-2008

Kilde: Danmark Statistik.

Rammevilkår for konkurrencen

Konkurrenceloven og håndhævelsen heraf er afgørende for at sikre en effektiv konkurrence. Endvidere spiller også sektorlovgivning og graden af liberalisering på infrastruktur-områderne en stor rolle.

Når det gælder konkurrenceudsættelsen af offentlige opgaver findes særlige rammevilkår, fx i form af EU's udbudsregler og fritvalsregler på de enkelte sektorområder.

Derudover har åbenhed over for udlandet og vilkårene for opstart af virksomheder betydning for konkurrencen. Disse forhold er behandlet i hhv. kapitel 12 og 13.

Figur 11.18 Rammebetingelser for konkurrencen

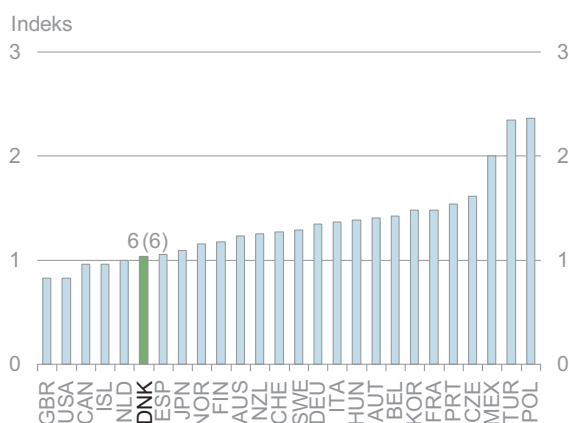
Regulering og håndhævelse af konkurrencen på private markeder

Konkurrenceloven opstiller de fælles konkurrenceregler for alle virksomheder i Danmark. Formålet med loven er at hindre virksomheder i at misbruge markedsmagt, fx ved at holde konkurrenter ude af markedet. Endvidere skal konkurrenceloven forhindre, at virksomheder indgår kartelaftaler og fx deler markedet mellem sig eller aftaler høje priser. Endelig betyder loven, at der kan stilles betingelser for fusioner, eller at fusioner helt kan forbydes.

Myndighederne påvirker dog ikke alene konkurrencen positivt gennem konkurrenceloven. Der er også en del af den offentlige regulering, der begrænser konkurrencen ved at skabe adgangsbarrierer for nye virksomheder, fx i form af eneretsbevillinger, antalsbegrænsninger og autorisationsordninger.

Hensynet bag denne regulering kan eksempelvis være forsyningsikkerhed, nationale interesser, forbruger- og miljøbeskyttelse mv. Men det er vigtigt, at den offentlige regulering begrænser konkurrencen mindst muligt.

Offentlig regulering er ikke konkurrencebegrænsende i samme omfang i Danmark som i de fleste andre OECD-lande. Kun i fem OECD-lande er reguleringen mindre konkurrencebegrænsende end i Danmark, se figur 11.19.

Figur 11.19 Markedsregulering, 2008

Anm.: Indekset går fra 0 til 6. En lille værdi indikerer, at reguleringen begrænser konkurrencen mindst muligt. OECD har revideret opgørelsesmetoden til indikatoren siden 2003, hvor den sidst blev opgjort. Metodeændringen påvirker ikke Danmarks placering i forhold til OECD-landene i 2003.

Kilde: OECD, Product Market Regulation database, www.oecd/eco/pmr.

Den danske offentlige regulering er blevet mindre konkurrencebegrænsende fra 2003 til 2008. Forbedringen har dog ikke ført til en forbedring af Danmarks placering i forhold til OECD-landene. Det skyldes, at de lande vi sammenligner os med, også har fået en mindre konkurrencebegrænsende regulering over perioden.

En effektiv konkurrencelov har også betydning for konkurrencen. EU og EU's medlemslande er generelt opmærksomme herpå og justerer derfor løbende reglerne for at sikre en effektiv konkurrencelovgivning. Den danske konkurrencelov er på mange områder på højde med EU's konkurrencelovgivning og de lande, vi normalt sammenligner os med, fx Nederlandene, Sverige og Norge. Bødeniveauerne i Danmark ligger imidlertid lavt i sammenligning med bl.a. Island, Norge, Sverige, Finland og Nederlandene. De hidtidige lave bøder er også en konsekvens af, at det i forbindelse med tidligere lovændringer har været hensigten, at bødeniveauet i Danmark skulle følge danske retstraditioner. Fusionskontrollen er desuden svagere i Danmark end i en række andre

lande.¹ Et udvalg, nedsat af regeringen, præsenterede i december 2008 anbefalinger til, hvordan fusionskontrollen kan fremme en mere effektiv konkurrence, bl.a. ved at flere virksomheder skal anmelde en fusion til konkurrencemyndighederne, se boks 11.6.

Boks 11.6 Fusionsudvalget

I dag skal fusioner af en vis størrelse anmeldes til Konkurrencestyrelsen og godkendes af Konkurrencestyrelsen/Konkurrencerådet, inden de må gennemføres. Beløbsgrænserne for, hvornår en fusion skal anmeldes (de såkaldte tærskelværdier), er imidlertid højere i Danmark end i andre lande. Regeringens "Fusionsudvalg" har i 2008 derfor set på, om grænserne skal nedsættes. Udvalget har også set på mulighederne for at indføre en forenklet procedure for anmeldelse og behandling af uproblematiske fusioner.

Udvalget har i enighed fremsat anbefalinger til ændring af reglerne om fusionskontrol, og har bl.a. anbefalet, at grænserne for, hvornår fusioner skal anmeldes, sænkes betydeligt og at der indføres en forenklet procedure for anmeldelse og behandling af fusioner, som er uproblematiske.

Regulering og håndhævelse af konkurrencen om offentlige opgaver

EU-udbudsregler, tilbudsloven, det statslige udbudscirkulære og konkurrenceloven udgør de væsentligste lovgivningsmæssige rammer for konkurrencen om offentlige opgaver.

I forhold til håndhævelse af lovgivningen, som skal sikre konkurrencen om offentlige opgaver, spiller konkurrencemyndighederne, Klagenævnet for Udbud og det kommunale tilsyn de væsentligste roller.

Der blev i slutningen af 2008 nedsat et Udbudsråd. Det er rådets opgave at kaste lys

¹ Konkurrencestyrelsen (2008), Rapport fra udvalget om ændring af fusionskontrolreglerne.

over og komme med forslag til, hvordan der på både kommunalt, regionalt og statsligt niveau kan sættes ind for at øge konkurrencen om offentlige opgaver. Rådet skal udarbejde analyser og vejledninger med baggrund i nationale og internationale erfaringer med konkurrenceudsættelse og offentlig-privat samarbejde, og på baggrund heraf løbende fremkomme med anbefalinger til nye initiativer. Rådet skal også evaluere de initiativer, der allerede er gennemført på området, hvilket sætter fokus på hvilke tiltag, der virker, og hvilke der ikke virker. Rådet holdt sit første møde i januar 2009 og traf beslutning om at iværksætte en analyse af tilbudslovens annonceringspligt, en analyse af barrierer for konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver og en effektanalyse af konkurrenceudsættelse af sociale opgaver med fokus på pleje og omsorg m.v. af ældre og handicappede.

På baggrund af anbefalingerne fra regeringens arbejdsgruppe om effektiv håndhævelse af udbudsreglerne er der med finansloven for 2008 til 2011 afsat midler til at nedbringe sagsbehandlingstiden for klager på udbudsområdet. Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid er næsten halveret fra knap 8 måneder i 2007 til 4 måneder i første halvdel af 2008.

International handel	189
Udvikling i markedsandele	190
Danmarks handelspotentiale	191
Geografisk fordeling	192
Bytteforhold og up-market produkter	192
Internationale investeringer	194
Udenlandsk ejede virksomheder	195
Rammevilkår for international handel og investering	196
Lønudvikling	196
Øvrige rammer for handlen med varer og tjenester	198
Øvrige rammer for investeringer	200
Kendskab til Danmarks styrker og kompetencer	201

Åbenhed over for udlandet gennem handel, investeringer, arbejdskraftens bevægelighed og udveksling af viden og idéer er en af de væsentligste kilder til det høje danske velstandsniveau.

Åbenhed giver klare langsigtede velstandsgvinster. Men åbenhed betyder også større afhængighed af udviklingen omkring os. Det har derfor stor betydning, at danske virksomheder er konkurrencedygtige.

Den globale økonomiske krise sætter i øjeblikket danske virksomheder i en dobbelt klemme. På den ene side presses de af et kraftigt fald i efterspørgslen på eksportmarkederne. På den anden side presses de af stigende omkostninger som følge af relativt høje danske lønstigninger og svag produktivitetsudvikling. Faldet i valutakurserne på en række vigtige eksportmarkeder lægger yderligere pres på de danske virksomheder.

Der er stor usikkerhed om, hvornår den globale økonomi retter sig op, og der igen kommer gang i verdenshandlen og de internationale investeringer.

Det står til gengæld fast, at åbenhed over for udlandet også fremadrettet vil være en af de primære kilder til den danske velstand. Li-

gesom det står fast, at Danmark allerede har vundet stort på globaliseringen.

Siden 1995 har Danmark opnået en akkumuleret bytteforholdsgevinst svarende til 3 pct. af BNP. Gevinsten opstår, når prisen på vores eksportvarer stiger hurtigere end på de varer, vi importerer. Resultatet er øget realindkomst og øgede forbrugsmuligheder.

Danmark er yderligere det land i EU, der har den næststørste andel af up-market produkter. Denne type kvalitetsprodukter kan afsættes til en højere pris på verdensmarkedet end konkurrerende produkter fra andre lande. I 2007 udgjorde up-market produkter 42 pct. af Danmarks vareeksport.

Også på investeringssiden er der gevinster at hente. Nye statistikker viser, at antallet af virksomheder med udenlandsk ejerskab er steget i de seneste år, og at de generelt er mere produktive end danske virksomheder. Det tyder på, at Danmark er et attraktivt lokaliseringsvalg for mange internationale virksomheder, og at disse virksomheder, set fra et dansk synspunkt, også er attraktive, da de er med til at øge det samlede velstandsniveau.

Tablet 12.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Udenrigshandel	↗		■	
Eksportens indhold af up-market produkter*	↘			■
Danske direkte investeringer i udlandet	↗		■	
Udenlandske direkte investeringer i DNK	↗		■	
Enhedslønomk. (Lønkonkurrenceevne)	↘	■		
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. *Data vedrører EU-lande. De opstillede mål refererer til figur 12.1 og figur 12.2 (Udenrigshandel), figur 12.10 og figur 12.11 (Eksportens andel af up-market produkter), figur 12.12 og figur 12.13 (Danske direkte investeringer i udlandet og udenlandske direkte investeringer i DK), figur 12.18 og figur 12.19 (Lønudvikling).

Målet med globaliseringsstrategien er at fastholde de betydelige gevinster, der ligger i at være en åben økonomi. Derudover er det på den korte bane også vigtigt at sikre, at danske eksportvirksomheder kommer styrket ud af den globale recession.

På den baggrund har regeringen som en del af kreditpakken af 18. januar 2009 indgået en aftale om eksportkreditter. Inden for en ramme på 20 mia. kr. i en 3-årig periode er der således etableret en eksportlånearbejdning i regi af Eksport Kredit Fonden.

Som led i regeringens handelspolitiske strategi lancerede regeringen i maj 2008 en handlingsplan for virksomhedernes samfundsansvar. Et af målene for handlingsplanen er bl.a., at Danmark og danske virksomheder bliver internationalt kendt for ansvarlig vækst.

Handlingsplanen for offensiv global markedsføring af Danmark blev iværksat i 2007, og de første projekter er nu realiseret.

Det drejer sig blandt andet om Fonden til Markedsføring af Danmark, Klimakonsortiet og Presseinitiativet. Gennem en vedvarende indsats er målsætningen at forbedre kendskabet til Danmarks styrker og kompetencer.

Arbejdet med at øge kendskabet til de danske styrker og kompetencer er dog en langsigtet proces, og Danmark har i de sidste år ligget stabilt i internationale målinger.

Det er regeringens mål, at

- Danske interesser skal varetages effektivt på den globale scene - politisk, økonomisk, kulturelt og konkret for danske borgere og virksomheder.
- Det danske samfund skal have god indsigt i og forståelse af andre lande og kulturer - også kulturer, der er meget forskellige fra vores.
- Udlandet skal have kvalificeret viden om Danmark og Danmarks særlige kompetencer.

Tabel 12.2 Nye initiativer – 2008/2009

EKSPORT KREDIT FONDEN

- For at understøtte danske virksomheders konkurrenceevne og for at gavne dansk eksport indgik det i kreditpakken fra 18. januar 2009, at der inden for en ramme på 20 mia. kr. i en 3-årig periode skulle etableres en eksportlånearbejdning i regi af EKF. Hertil kommer, at EKF indgår genforsikringsaftaler med private kreditforsikringsselskaber for at understøtte eksportforretninger med korte kredittider.

NY SELSKABSLOV

- For at styrke danske virksomheders konkurrenceevne har Folketinget i maj 2009 vedtaget regeringens forslag til ny lov om aktie- og anpartsselskaber, hvor det bl.a. vil blive mere attraktivt for udenlandske selskaber at etablere sig i Danmark.

FRIHANDELSAFTALE MELLEML EU OG SYDKOREA

- EU indledte forhandlinger om såkaldte Free Trade Agreements (FTA'er) med Sydkorea i 2007. Forhandlingerne med Sydkorea er fremskredne og ser ud til at kunne afsluttes snarest. Hvis aftalen falder på plads, vil det være den mest ambitiøse aftale indgået af EU til dato.

IMPLEMENTERING AF EN OFFENSIV HANDELSPOLITISK STRATEGI – CSR HANDLINGSPLAN

- Regeringen lancerede i maj 2008 en handlingsplan for virksomhedernes samfundsansvar (CSR). Handlingsplanen skal bidrage til, at danske virksomheder i højere grad drager fordel af at være i en global førerposition, når det gælder erhvervslivets samfundsansvar. Samtidig er det et mål for handlingsplanen, at Danmark og danske virksomheder bliver internationalt kendt for ansvarlig vækst. Handlingsplanen er en udmøntning af regeringens handelspolitiske strategi fra 2007.

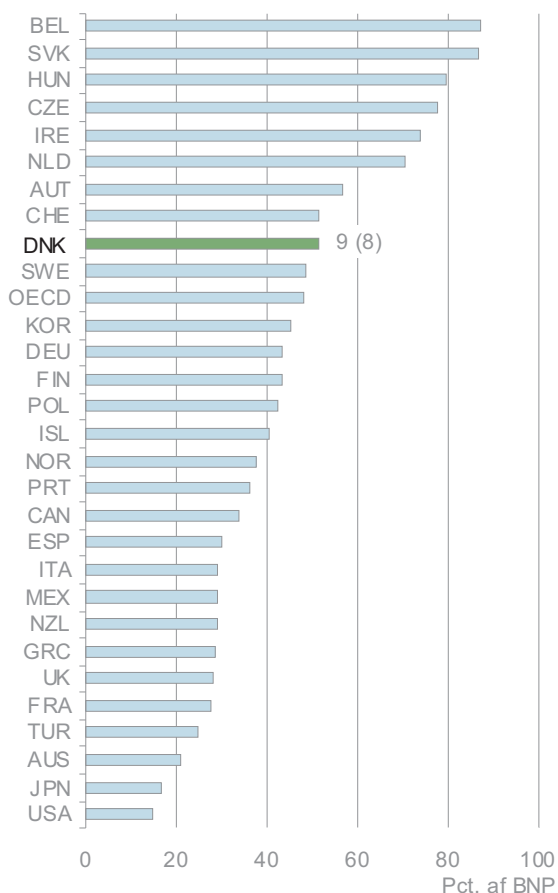
Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

International handel

Landenes handelskvoter er en indikator for landenes integration i verdensøkonomien. Små åbne økonomier vil typisk have en høj grad af integration på grund af den begrænsede størrelse af hjemmemarkedet og specialisering af produktionen.

Danmarks handelskvote ligger over gennemsnittet for OECD, men stadig efter en række små og velstående lande, som vi normalt sammenligner os med, fx Nederlandene, Belgien eller Irland. I forhold til 2006 er Danmark rykket en plads tilbage som det 9. mest åbne land i OECD, se figur 12.1.

Figur 12.1 International handel, 2007

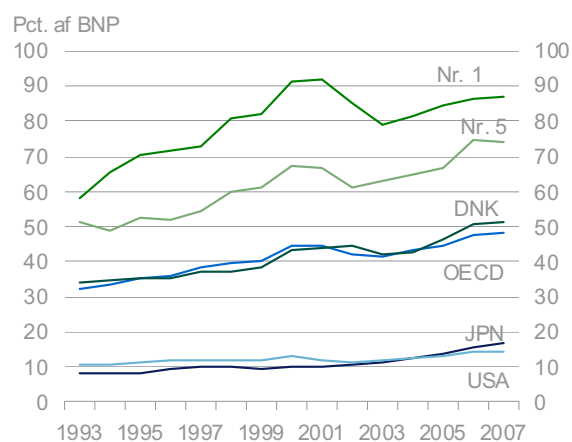

Anm.: Gennemsnit af vare- og tjenesteeksport og import i pct. af BNP. OECD er inkl. Luxembourg.
Kilde: OECD Factbook 2009.

Danmarks handelskvote er steget betydeligt over tid. Udenrigshandlens stigende betydning er dog en tendens, som gør sig gælden-

de i de fleste lande i verden. Indtil nu har den danske handelskvote udviklet sig nogenlunde i takt med handelskvoterne i de øvrige OECD-lande. På trods af stigende dansk handel var der i 2007 derfor en uændret afstand op til landene med de højeste handelskvoter, se figur 12.2.

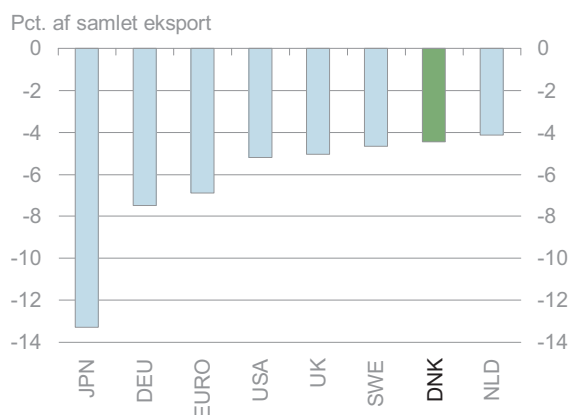
Figur 12.2 Udvikling i international handel, 1993-2007

Anm.: Gennemsnit af eksport og import i pct. af BNP for udvalgte lande. Løbende priser. Nr. 1 er i 2007 Belgien, og nr. 5 er i 2007 Irland. OECD er inkl. Luxembourg.

Kilde: OECD Factbook 2009.

Finanskrisen og den efterfølgende globale økonomiske afmatning har siden midten af 2008 medført en markant tilbagegang i verdenshandlen. Danmarks eksport er imidlertid faldet mindre kraftigt i løbet af andet halvår 2008 sammenlignet med mange andre lande, se figur 12.3. Dette kan hænge sammen med Danmarks forholdsvis store eksport af mindre konjunkturfølsomme varer, som fx medicin, fødevarer og energi.

Figur 12.3 Ændring i eksporten i andet halvår 2008

Anm.: Eksporten af varer og tjenester. Sæsonjusterede, faste priser, kædede værdier.

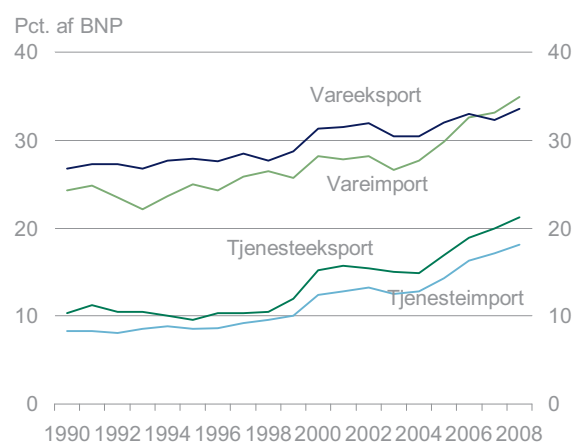
Kilde: Eurostat.

Det aktuelle fald i verdenshandlen er blandt historiens største. Som en lille åben økonomi med et begrænset hjemmemarked er det for Danmark af særlig stor betydning, at der igen kommer gang i den internationale handel. Danmark skal derfor fortsat arbejde for at fjerne protektionisme og barrierer for den frie handel. Dette sker bedst gennem et stærkt internationalt samarbejde, herunder ved at fortsætte arbejdet mod bindende handelsaftaler i WTO.

Samhandlen med udlandet har haft en voksende betydning for dansk økonomi. Det gælder for handlen med såvel varer som tjenester. Udviklingen viser, at især tjenestehandlen, herunder søtransport, har spillet en større og større rolle for den samlede danske udenrigshandel. Opgangen i vare- og tjenestehandlen i pct. af BNP i 2008 afspejler en pæn vækst i handlen, før den finansielle krise ramte i efteråret, se figur 12.4.

I de seneste år er importen af varer steget mere end eksporten, hvilket har resulteret i et pres på varebalancen, der gik i underskud i 2007. Underskuddet fortsatte ind i 2008. Udviklingen skal især ses i lyset af kapacitetspresset i dansk økonomi i perioden. Til gengæld har der været en stigning i tjeneste-

handelsoverskuddet, hvilket bl.a. følger af en meget stor stigning i tjenesteeksporten, se figur 12.4.

Figur 12.4 Eksport- og importkvoter for på varer og tjenester, 1990-2008

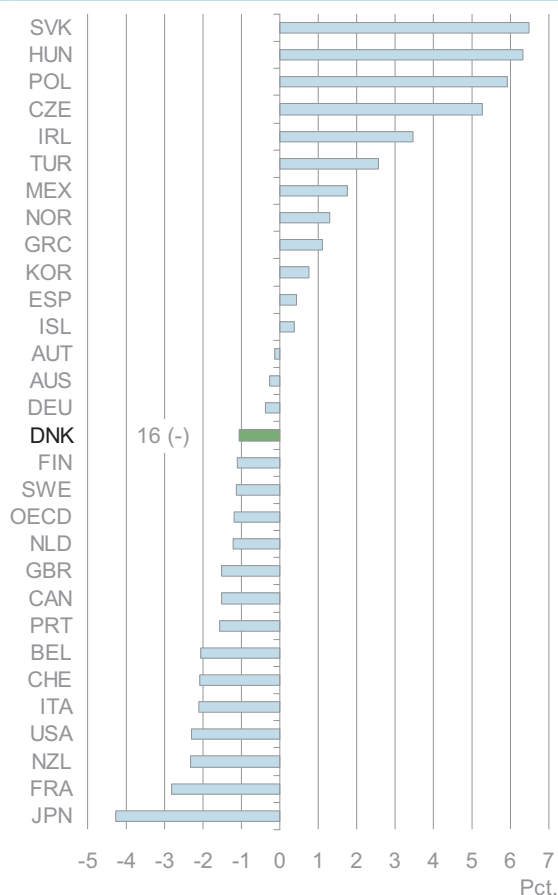
Anm.: Løbende priser.

Kilde: Danmarks Statistik.

Udvikling i markedsandele

Globaliseringen og den stigende integration i verdenshandlen af de asiatiske lande, Østeuropa og andre vækstøkonomier betyder, at verdenshandlen er steget markant. Danmarks andel af verdens samlede eksport er i gennemsnit faldet med ca. 1 pct. om året i perioden fra 1995 til 2007. Dog har Danmarks tab af markedsdele været relativt lille i forhold til en række andre europæiske lande, Danmark normalt sammenlignes med, fx Sverige, Finland og Nederlandene, se figur 12.5.

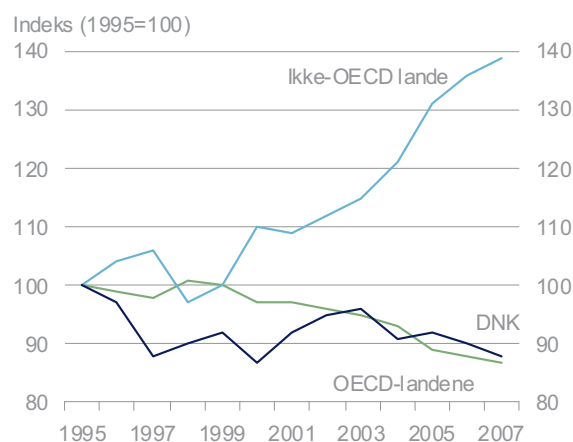
Danmarks tab af markedsandele er de seneste år blevet forstærket af relativt høje danske lønstigninger og lav produktivitetsvækst, der har medført en forværring af konkurrenceevnen.

Figur 12.5 Gns. årlig ændring i eksportmarkedsandele, 1995-2007

Anm.: Gns. årlig procentvis ændring for varer og tjenester i perioden 1995-2007. Eksportmarkedsandele er defineret som landenes eksport i forhold til verdens samlede eksport.

Kilde: OECD Economic Outlook no. 84.

Tabet af markedsandele blandt de traditionelle industriøkonomier er en naturlig følge af, at en række vækstøkonomier i stigende grad er blevet integreret i verdenshandlen og har vundet betydelige markedsandele. Danmark har dog ikke tabt større markedsandele end gennemsnittet for OECD-landene set over en længere periode, se figur 12.6.

Figur 12.6 Udviklingen i udvalgte landes markedsandele, 1995-2007

Anm.: Udviklingen i udvalgte landes markedsandele. Opgjort som landenes vare- og tjenesteeksport i forhold til den samlede verdenshandel.

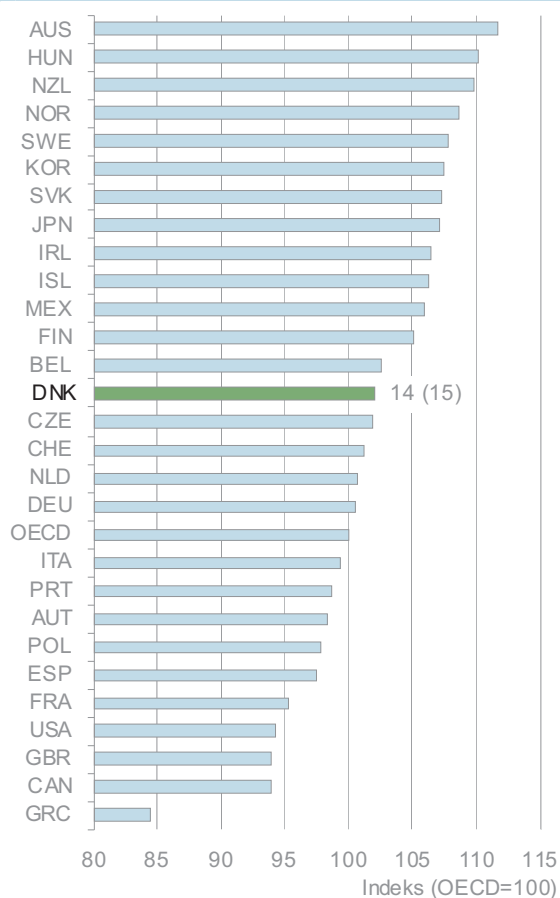
Kilde: OECD Economic Outlook no. 84.

Danmarks handelspotentiale

Hvis Danmark skal høste alle fordelene ved globaliseringen, kræver det, at virksomhedernes handelsmuligheder udnyttes. Handelspotentialet er en indikator for den potentielle samhandel givet en række strukturelle forhold som fx landets størrelse og geografiske karakteristika.

Danmarks udnyttelse af eksportpotentialet for varer ligger over gennemsnittet for OECD-landene, men mange lande gør det bedre – herunder de øvrige nordiske lande. Dermed tyder meget på, at Danmark har et uudnyttet vækstpotentiale. I forhold til forrige år er Danmark rykket en plads frem til en 14. plads, se figur 12.7.

Danmark har en særlig lav udnyttelse af eksportpotentialet for varer på fjerntmarkerne i Asien og Mellem- og Sydamerika, se Factbook.dk.

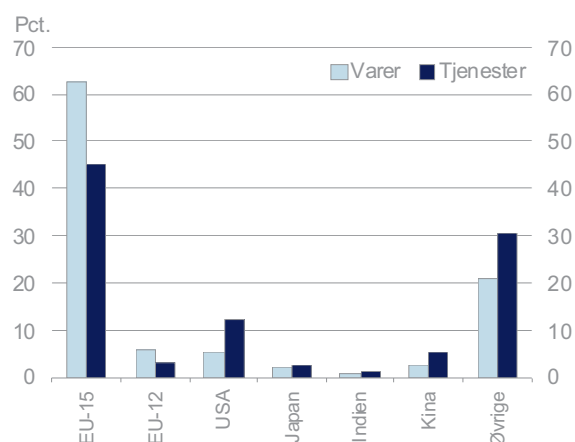
Figur 12.7 Udnyttelse af eksportpotentialet for varer, 2006

Anm.: En værdi større end 100 angiver, at landet overudnytter sit eksportpotentiale i forhold til gennemsnittet for OECD-landene. Se i øvrigt Factbook.dk.

Kilde: Økonomi- og Erhvervsministeriets handelsmodel.

Geografisk fordeling

Danmarks vareeksport går hovedsageligt til de europæiske nærmarkeder, mens eksporten af tjenesteydelser er noget mere globalt fordelt, se figur 12.8.

Figur 12.8 Vare- og tjenesteeksporten fordelt efter regioner, 2008

Anm.: Øvrige dækker især over Norge, der udgør hhv. godt 30 pct. af kategorien for varer og 21 pct. af kategorien for tjenester.

Kilde: Danmarks Statistik.

For tjenestehandlen er USA Danmarks suverænt største handelspartner – både på import- og eksportsiden, hvilket kan henføres til søtransporterhvervet. Korrigeres for søtransport, svarer den regionale fordeling stort set til varehandlen, se Factbook.dk.

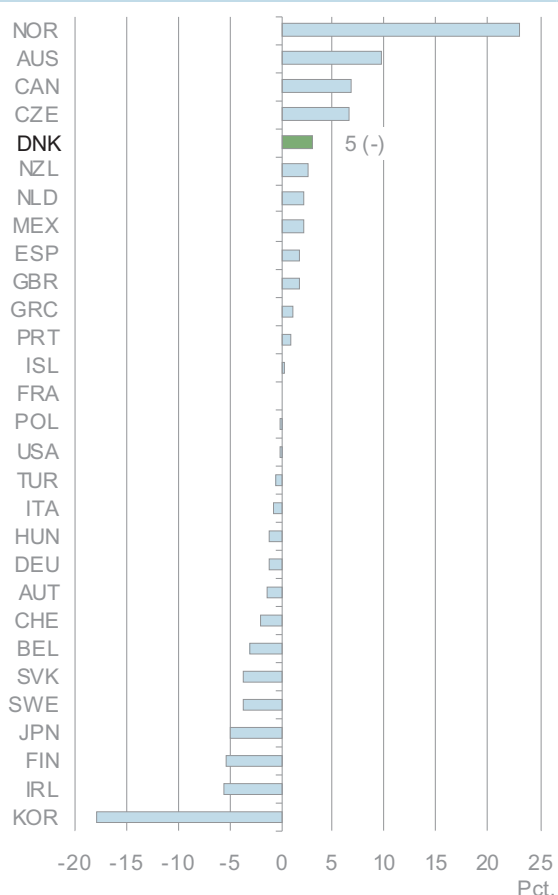
Både med hensyn til vare- og tjenesteeksport og import gælder, at den regionale fordeling næsten ikke har ændret sig igennem de sidste mange år. I de senere år er andelen, der handles med både EU og USA dog aftaget en smule, hvilket primært skyldes en stigning i eksporten til de nye EU-lande samt Kina og Hongkong, se Factbook.dk.

Bytteforhold og up-market produkter

Danmark har i de seneste 10 år opnået klare bytteforholdsgevinster på handel med udlandet. Det skyldes, at prisen på de importerede varer under ét er steget mindre end prisen på eksportvarerne. Herved er der opnået en øget købekraft, der har styrket danskerne forbrugsmuligheder. Siden 1995 har Danmark opnået en akkumuleret bytteforholdsgevinst på ca. 3 pct. af BNP. Dermed indtager Danmark en femteplads på listen over OECD-lande med de største bytteforholdsgevinster, se figur 12.9.

For Norges vedkommende kan den store bytteforholdsgevinst især tilskrives en stor eksport af olie. Olieeksporten forklarer også en del af Danmarks bytteforholdsgevinst, men størstedelen af gevinsten skal dog tilskrives faldende priser på en stor del af den danske import. Det drejer sig bl.a. om den store danske import af computere, forbrugerelektronik og andet elektronisk udstyr.

Figur 12.9 Bytteforholdsgevinster, 1995-2007

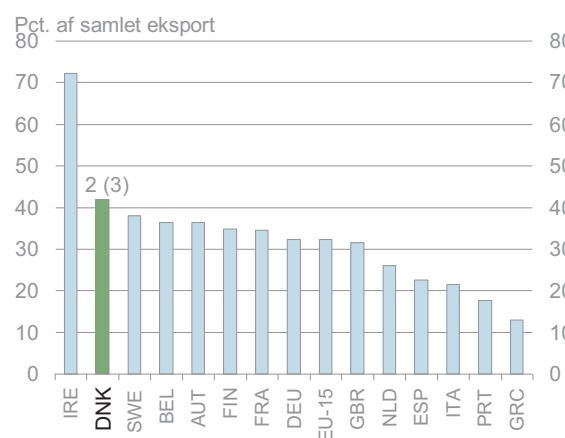
Anm.: Akkumulerede bytteforholdsgevinst i pct. af BNP. Bytteforholdsgevinst opgøres ved at antage, at eksporten oplever samme prisudvikling som importen. Dette fratrækkes den faktiske udvikling i eksporten i faste priser. Forskellen er bytteforholdseffekten. MEX og NLD er 1995-2006.
Kilde: Danmarks Statistik.

Et land kan også opnå gevinster ved at sælge dets eksportvarer til en høj pris. Up-market produkter er produkter, der sælges til en højere pris end tilsvarende produkter fra

andre lande. Et eksempel herpå kunne være designermøbler af høj kvalitet, som kan sælges til en højere pris sammenlignet med møbler fra andre lande. Forklaringen er blandt andet, at produkterne fremstilles af højtuddannede medarbejdere, og i højere grad er baseret på forskning, innovation og kvalitet.

I 2007 udgjorde up-market produkter knap 42 pct. af Danmarks vareeksport. Dermed er Danmark rykket frem som det EU-15-land med den andenstørste andel af up-market produkter. Danmarks eksportsammensætning bidrager derfor relativt mere til velstanden i Danmark, end det er tilfældet i de fleste øvrige EU-15 lande, se figur 12.10.

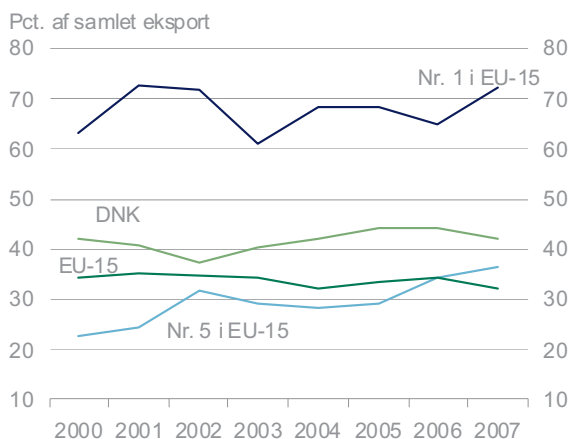
Figur 12.10 Up-market produkters andel af den samlede eksport, 2007

Anm.: EU-15 landenes andel af up-market produkter (kun varer) i pct. af landenes samlede eksport. Belgien er inkl. Luxembourg. Up-market produkter defineres som produkter, hvor prisen ligger 15 pct. over den gennemsnitlige eksportpris for samme produkttype i andre EU-lande.

Kilde: Eurostats comext-database og egne beregninger.

Danmarks andel af up-market produkter har siden 1995 ligget omkring 40 pct. af den samlede eksport, men i de seneste år er andelen faldet fra ca. 44 pct. til ca. 42 pct., se figur 12.11.

Figur 12.11 Udviklingen i andel af up-market produkter, 1995-2007

Anm.: Udviklingen i andel af up-market produkter (kun varer) i pct. af samlet eksport. Nr. 1 i EU-15 er i 2006 Irland, og nr. 5 i EU-15 er i 2006 Italien. Se i øvrigt anm. til figur 12.10.

Kilde: Eurostats comext-database og egne beregninger.

Internationale investeringer

I takt med globaliseringen vælger et stigende antal virksomheder også at placere produktionen uden for landets grænser enten gennem etablering, investering eller opkøb i udlandet (Direkte Udenlandske Investeringer - FDI).¹

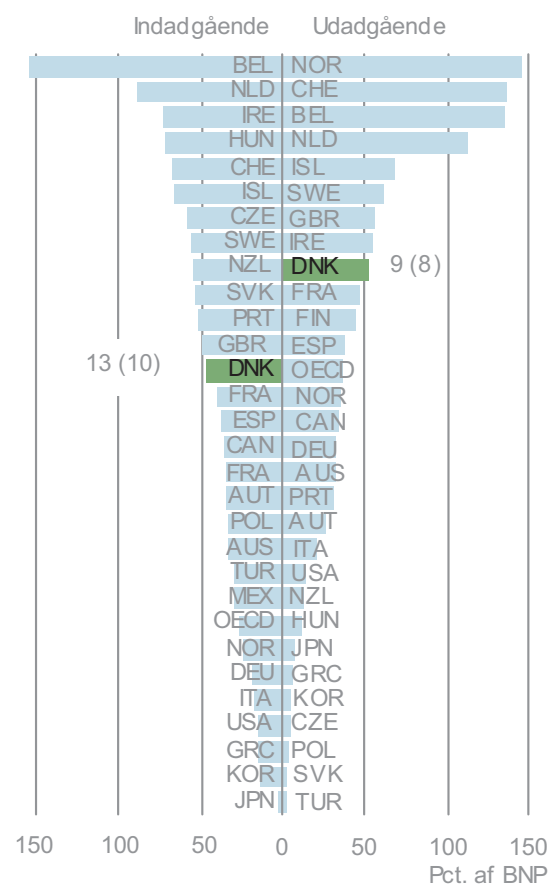
Udenlandske investeringer foretages først og fremmest med henblik på at styrke den enkelte virksomheds værditilvækst. Når udenlandske virksomheder investerer i et andet land, kan det imidlertid også bidrage positivt til den økonomiske vækst i det pågældende land. Udenlandske virksomheder kommer ofte med ny teknologi, ny viden og nye produkter. Samtidig kan de øge konkurrencen

¹ Som hovedregel omfatter FDI investeringer, hvor investor har en egenkapitalbesiddelse eller stemmerettighedsbesiddelse på minimum 10 pct. eller på anden vis har væsentlig indflydelse på virksomheden. De typer af investeringer, der klassificeres som FDI, er: Egenkapital, geninvestering af optjent overskud samt kort- eller langsigtede koncernudlån. Definitionen omfatter dermed ikke porteføljeinvesteringer, da disse ikke foretages med intentionen om at give investor kontrol over en virksomhed.

og dermed have en positiv afsmittning på præstationen blandt de øvrige virksomheder.

Som i de fleste små velhavende lande ligger Danmarks beholdning af udenlandske investeringer (FDI) over gennemsnittet for OECD.

Danmark ligger imidlertid efter flere af de andre små velhavende lande, Danmark normalt sammenlignes med, se figur 12.12.

Figur 12.12 Beholdning af ind- og udadgående investeringer, 2007

Anm.: Beholdningen af ind- og udadgående investeringer i pct. af BNP.

Kilde: FN, World Investment Report 2008.

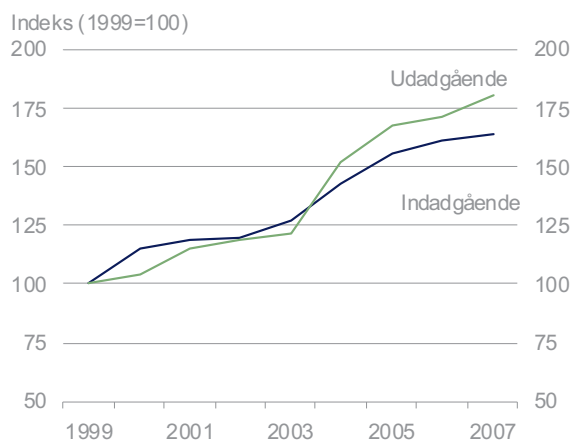
Når Danmark er faldet tilbage i internationale sammenligninger, skyldes det udviklingen i valutakursen. Målt i kroner nåede omfanget af direkte investeringer i 2007 et rekordhøjt niveau. Danske direkte investeringer i udlandet steg med ca. 9 pct. i forhold til

2006, og udenlandske direkte investeringer i Danmark steg med knap 3 pct. i 2007 opgjort i forhold til BNP.

Stigningen i 2007 i danske direkte investeringer i udlandet skyldes bl.a. danske finansieringsvirksomheders opkøb i udlandet. Danske Banks køb af finske Sampo Bank og kapitaltilførsel til norske Fokus Invest bidrager betydeligt til stigningen.

Siden 1999 er danske investeringer i udlandet og udenlandske investeringer i Danmark set i forhold til BNP vokset med hhv. 80 og 64 pct. Dermed er der tegn på, at de udadgående investeringer er vokset en smule fra de indadgående investeringer, se figur 12.13.

Figur 12.13 Udviklingen i beholdningen af FDI til og fra Danmark

Anm.: Indeksering af beholdningen af direkte investeringer i udlandet og udenlandske direkte investeringer i Danmark i pct. af BNP.

Kilde: Danmarks Statistik.

På grund af den finansielle krise forventes der dog generelt en klart faldende vækst i både indadgående og udadgående direkte investeringer i OECD-området i 2008.

Når Danmark placerer sig under en række andre små velhavende lande med samme karakteristika, tyder det på, at der findes en række strukturelle barrierer. Det kan fx være Danmarks relativt høje lønniveauer og begrænsede adgang til naturressourcer.

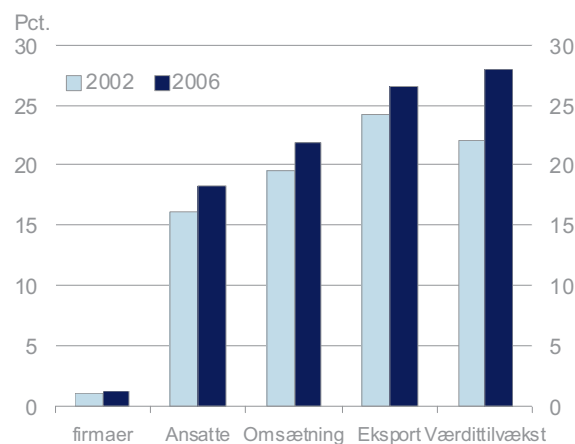
Udenlandsk ejede virksomheder

En ny statistik giver indblik i de 3.500 udenlandsk ejede virksomheder i Danmark.

De udenlandske ejerskaber har primært sin oprindelse fra Danmarks umiddelbare nærmarkeder. Knap 70 pct. af virksomhederne er ejet gennem EU-15-lande, og langt hovedparten kommer fra vores fire nabolande, der tilsammen tegner sig for over 60 pct. af de udenlandske ejerskaber i Danmark. Omkring 12 pct. af de udenlandsk ejede virksomheder er på amerikanske hænder, hvilket er meget i forhold til udenrigshandlen, hvor USA fylder 4,3 pct. Ejerskab fra emerging markets, som fx BRIK-landene, er stort set ikke eksisterende.

Mens antallet af udenlandsk ejede virksomheder er beskedent, så er der tale om store virksomheder, der fylder forholdsvis meget i dansk økonomi. Således står de udenlandske ejede virksomheder for godt 18 pct. af beskæftigelsen, 22 pct. af omsætningen og 27 pct. af eksporten i den private sektor. Målt på disse faktorer er betydningen af de udenlandsk ejede virksomheder steget siden 2002, se figur 12.14.

Figur 12.14 Udenlandsk ejede virksomheders størrelser

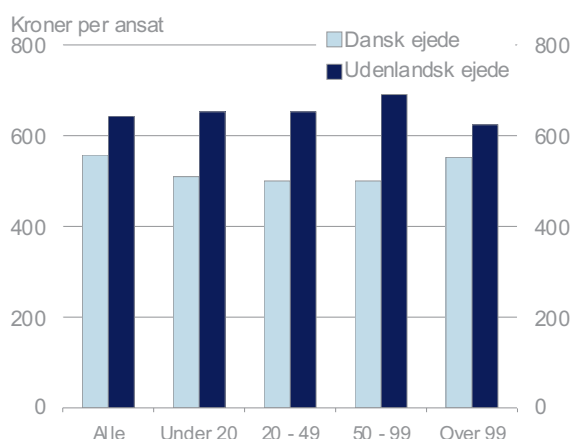

Anm.: Værditilvæksten er ekskl. landbrug, fiskeri, pengeinstitutter og forsikring.

Kilde: Danmarks Statistik.

Værditilvæksten per ansat er noget højere i udenlandske virksomheder end i danske. Dette gælder også, når der korrigeres for, at hovedparten af de udenlandsk ejede virksomheder er store virksomheder, som generelt er mere produktive end mindre virksomheder², se figur 12.15.

Figur 12.15 Værditilvækst per ansat efter ejerskab og antal ansatte, 2006

Anm.: Ekskl. landbrug, fiskeri, råstofudvinding, energi- og vandforsyning, pengeinstitutter, offentlig administration mv.

Kilde: Danmarks Statistik.

Den højere værditilvækst per ansat kan skyldes, at de udenlandsk ejede virksomheder i kraft af deres tætte bånd til udlandet har nemmere ved at udnytte globaliseringens muligheder. Fx ved at rekruttere højt kvalificeret arbejdskraft fra et moderselskab i perioder med fuld kapacitetsudnyttelse i Danmark. Derudover kan sammensætnings-effekter også spille en rolle, fx hvis udenlandsk ejede virksomheder er koncentreret i brancher, hvor værditilvækst per ansat generelt er højere.

² Vækstredøgørelsen 2005, kapital 3 ”Danske virksomheders størrelse og produktivitet”.

Rammevilkår for international handel og investering

Rammevilkårene for international handel og investering har betydning for, i hvilket omfang Danmark kan drage fordel af globaliseringen, se figur 12.16.

Figur 12.16 Vigtige rammer for international handel og investeringer

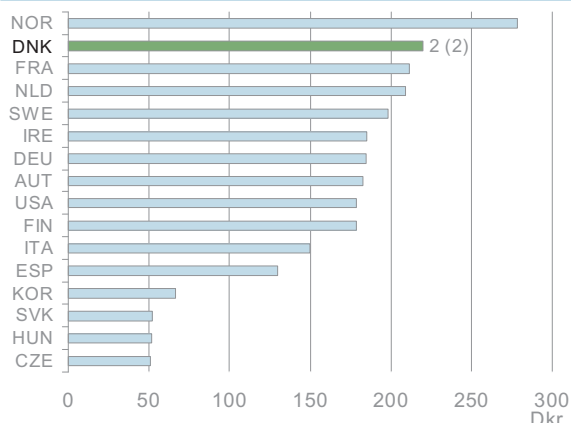

Betydningen af stabile makroøkonomiske forhold og en veluddannet og fleksibel arbejdsstyrke er beskrevet i andre dele af redegørelsen. I dette afsnit fokuseres på rammevilkårene for henholdsvis handel og investeringer, samt betydningen af arbejdsmkostninger, landenes omdømme og selskabsbeskatningen.

Lønudvikling

Lønoms-kostninger har stor betydning for virksomhedernes internationale konkurrenceevne og dermed også for virksomhedernes lokaliseringsbeslutninger.

De gennemsnitlige lønoms-kostninger per time i Danmark ligger højt sammenlignet med andre lande. I 2007 havde kun Norge højere lønoms-kostninger per time, se figur 12.17.

Figur 12.17 Lønomsomkostninger, 2007

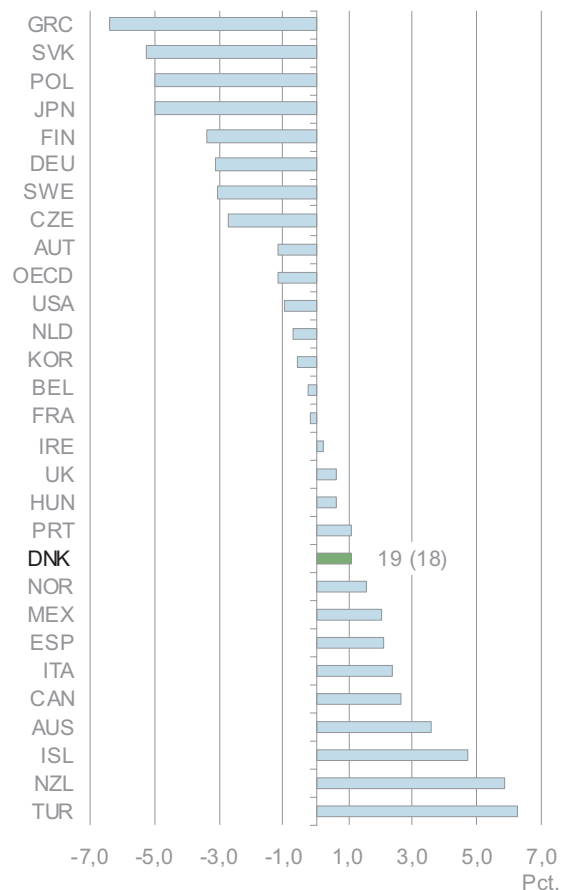
Anm.: Gennemsnitlige arbejdsomkostninger per time for alle de lande, der indgår i statistikken. Omk. er for hele økonomien. Omregnet til danske kroner.
Kilde: OECD, Unit Labour Costs database og Danmarks Statistik.

Et højt lønniveau er tæt knyttet til et højt velstandsniveau. Men det er afgørende, at den høje løn modsvarer af høj produktivitet, se kapitel 1 for en gennemgang af Danmarks velstand og produktivitet.

I de seneste år har Danmark haft relativt højere lønstigninger end udlandet, hvilket har sat virksomhedernes konkurrenceevne under pres, se kapitel 5 for en gennemgang af udviklingen i lønomsomkostningerne. Ledsages lønstigningerne af en tilsvarende vækst i produktiviteten, vil virksomhedernes såkaldte enhedslønomsomkostninger være upåvirket, og dermed vil virksomhedernes konkurrenceevne også være upåvirket (ved uændret valutakurs).

Produktivitetsudviklingen har generelt været moderat i Danmark, og i de seneste år har den været direkte faldende. Den relativt svage udvikling i produktiviteten har dermed været med til at forværre lønkonkurrenceevnen yderligere. Derudover har en svækkelse af nogle af Danmarks vigtigste samhandelspartners valutaer bidraget til forværringen af konkurrenceevnen. Fra 2004 til 2007 var den gennemsnitlige årlige ændring i enhedslønomsomkostningerne i Danmarks fremstillingsindustri 1,1 pct., mens

den i mange OECD-lande var negativ, se figur 12.18.

Figur 12.18 Gns. årlig ændring i enhedslønomsomkostninger, 2004-2007

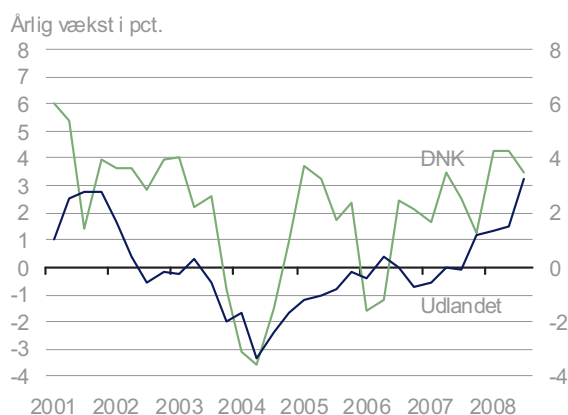
Anm.: Enhedslønomsomkostninger er gns. arbejdsomkostninger per produceret enhed. Omkostningerne er for fremstillingssektoren. For AUS, PRT, FRA og GRC er gns. for 2004-2006. For ISL og CAN er gns. for 2003-2005.

Kilde: OECD, Unit Labour Costs database.

De danske eksportvirksomheder sidder i en dobbelt klemme. Dels vil de opleve økonomisk afmatning på mange af deres eksportmarkeder, og dels er konkurrenceevnen over en længere periode forværret. Målt som lønomsomkostninger korrigeret for produktivitetsudviklingen (enhedslønomsomkostninger) er Danmarks konkurrenceevne i forhold til udlandet forværret siden 2000, se figur 12.19. Denne udvikling dækker over, at lønomsomkostningerne er steget hurtigere i Danmark end i udlandet, men også at udviklin-

gen i den danske arbejdsproduktivitet har været mere afdæmpet.

Figur 12.19 Udviklingen i enhedsløn-omkostninger, 2001-2008

Anm.: Udvikling i enhedsløn-omkostninger for fremstillingssektoren i henholdsvis Danmark og udlandet. Kilde: Finansministeriet.

Øvrige rammer for handlen med varer og tjenester

Danmarks handel med udlandet foregår på tre niveauer. For det første er Danmarks handel med lande uden for EU faciliteret gennem EU. EU forhandler på vegne af medlemslandene i forhold til såvel multilaterale aftaler i WTO som bilaterale handelsaftaler mellem EU og tredjelande. For det andet foregår Danmarks handel med andre EU-lande gennem det indre marked, og endelig påvirkes rammevilkårene for handlen af den nationale handelsfremme.

Dansk handelspolitik uden for EU

For Danmark er de multilaterale forhandlinger i WTO hovedprioritet, men bliver suppleret af frihandelsaftaler (Free Trade Agreements - FTA'er), jf. den handelspolitiske strategi, som regeringen fremlagde i 2007. Forhandlingerne i WTO, den såkaldte Doha-runde, er imidlertid pt. gået i hårdknude, og EU har i denne forbindelse oprioriteret de bilaterale forhandlinger med tredjelande. Dette er ønskværdigt fra et dansk synspunkt, da andre lande, herunder USA, i de seneste år har været særdeles aktive i

forhold til at indgå bilaterale aftaler. FTA'er mellem EU og tredjelande er derfor vigtige i forhold til at sikre, at danske virksomheder ikke risikerer at blive hægtet af i forhold til mange af konkurrenterne på de globale markeder.

EU indledte forhandlinger om FTA'er med Sydkorea, Indien og ASEAN-landene i 2007. EU forhandler herudover med Golfstaterne om en FTA, og desuden undersøges mulighederne for at indlede forhandlinger med Canada. Især forhandlingerne med Sydkorea er fremskredne og ser ud til at kunne afsluttes snarest.

Regeringen fremlagde i 2007 en handelspolitisk strategi, der sætter rammerne for Danmarks handelspolitik uden for EU. Implementeringen af strategiens 13 initiativer er godt undervejs, se tabel 12.1.

Handelsfremme inden for EU's grænser

EU's indre marked spiller en afgørende rolle for handlen mellem landene i Europa. Danmarks handel med de øvrige EU-lande udgør omkring 70 procent af den samlede udenrigshandel. Et åbent og velfungerende indre marked er derfor vigtigt for dansk økonomi og også en væsentlig del af løsningen på den nuværende lavkonjunktur.

For at sikre en fortsat udbygning af det indre marked skal indsatsen for at afhjælpe eksisterende barrierer prioriteres højt i de kommende års reformarbejde i EU. Danmark vil arbejde for en grundig implementering af EU's indre markedsstrategi fra november 2007, der via øget myndighedssamarbejde, regelforenklinger mv. skal sikre, at det indre marked fungerer bedre i praksis.

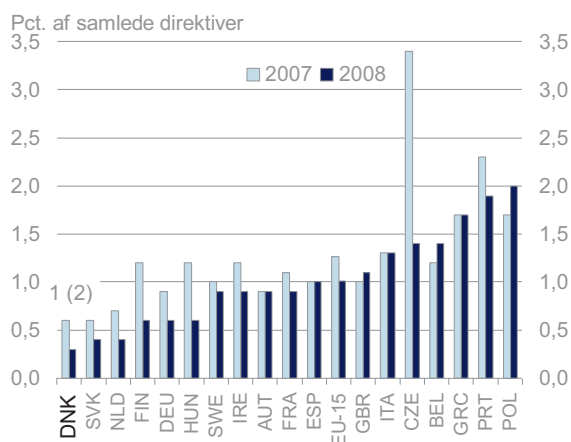
Den nuværende økonomiske krise har medført en række nationale tiltag, herunder støtte til specifikke sektorer. Dertil har Kommissionen indført midlertidige rammebestemmelser, som udvider mulighederne for statsstøtte, der ydes for at lette adgangen til

finansiering under den nuværende finansielle og økonomiske krise.

Tiltag rettet mod erhvervslivet, kan være fornuftige, hvis de afbøder markedsfejl. På sigt er det dog afgørende, at den internationale lavkonjunktur ikke afsporer EU's statsstøtteregler og bruges som løftestang til at subsidiere udvalgte brancher eller virksomheder. Det vil hæmme konkurrencen på det indre marked og kan være med til at forlænge den økonomiske recession.

Handelshindringer i EU søges nedbragt via fælles EU-direktiver for det indre marked. Med kun 0,3 pct. ikke-implementerede direktiver ligger Danmark på en 1. plads med hensyn til implementering af EU-direktiver for det indre marked i national lovgivning. Dette er en forbedring af resultatet fra sidste år, se figur 12.20.

Figur 12.20 Ikke-implementerede direktiver for EU's indre marked

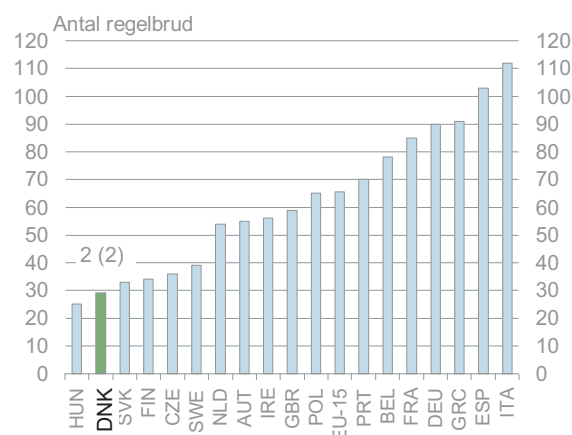
Anm.: Andelen af EU-direktiver for det indre marked, der ikke er implementeret i udvalgte medlemslandene per 10. november 2008. EU-landene har en målsætning om, at andelen maksimalt må være 1,0 pct. i 2009. 7 lande ligger pt. over dette mål.

Kilde: Internal Market Scoreboard, No. 18 bis, EU-Kommissionen.

Danmark placerer sig også godt, når det gælder antallet af regelbrud, om end antallet er steget en smule siden sidste år. Danmark har således 29 åbne sager om brud på regler i EU, per 10. november 2008, imod 26 året

før. I forhold til de øvrige lande er Danmarks placering dog uændret, se figur 12.21.

Figur 12.21 Antal regelbrud blandt EU's medlemslande, 2008

Anm.: Åbne sager mod EU's medlemsstater om brud på regler i EU per 10. november 2008. EU satte i 2003 en målsætning om at halvere antallet af åbne sager. Dengang var det samlede antal 1.033. I dag er det samlede antal 980.

Kilde: Internal Market Scoreboard, No. 18 bis, EU-Kommissionen.

National handelsfremme

Der eksisterer i dag en række offentlige institutioner, der tilbyder danske virksomheder assistance i forbindelse med deres internationale aktiviteter.

For at forbedre samspillet mellem disse organisationer er der oprettet det såkaldte GoGlobal samarbejde. Det omfatter organisationerne Danida, Danmarks Eksportråd, Eksport Kredit Fonden, Industrialiseringsfonde for Udviklingslande og Investeringsfonden for Østlande. Formålet med samarbejdet er at sikre, at danske virksomheder bistås bedst muligt på det globale marked.

Et væsentligt handelspolitisk instrument er den rådgivningsindsats, som Danmarks Eksportråd leverer til danske virksomheder. Indsatsen for at sikre danske virksomheder markedsadgang til eksportmarkederne foregår bl.a. via repræsentationerne på eksportmarkederne. Eksportrådet bistår med råd-

givning om bl.a. markedsadgang, produktion (outsourcing) og innovation.

Danske virksomheder tilbydes fx gennem den såkaldte inkubatorordning kontorfaciliteter og administrativ assistance, og eksportrådet har også etableret 3 innovationscentre i henholdsvis Silicon Valley, Shanghai og München.

Danmarks Eksportråd yder desuden en specifik indsats for at hjælpe små og mellemstore virksomheder (SMV'er) med at få fodfæste på eksportmarkederne. Antallet, der har modtaget assistance, har i de seneste år været relativt stabil, se tabel 12.3.

Tabel 12.3 Assistance fra Danmarks Eksportråd til danske virksomheder

	2006	2007	2008
SMV'ere der har gennemgået et eksportforberedelsesforløb	263	263	235
Internationale rådgivningsopgaver for SMV'ere	3.426	2.866	2.975

Kilde: Danmarks Eksportråd.

Eksport Kredit Fonden (EKF) udgør et andet centralt element i forhold til at sikre konkurrencedygtige vilkår for den danske eksport. Fonden styres af principperne om forsvarlig egenkapitaldækning og holder en lige balance mellem indtægter og udgifter.

EKF er en forsikringsvirksomhed, der hjælper danske eksportører med at udvide forretningsomfanget på eksisterende markeder og få fodfæste på nye markeder og dermed øge danske kommercielle aktiviteter på svære markeder.

Den internationale kreditkrise har i stigende omfang fået negative konsekvenser for finansiering af verdenshandlen. For at understøtte danske virksomheders internationale konkurrenceevne og for at gavne dansk eksport indgik det derfor i kreditpakken fra 18. januar 2009, at der inden for en ramme på 20 mia. kr. i en 3-årig periode, skulle etable-

res en eksportlæneordning i regi af EKF, boks 12.1.

Boks 12.1 Eksport Kredit Fonden

EKF's eksportlæneordning trådte i kraft den 17. marts 2009. Ordningen indebærer, at EKF kan udbyde eksportlån som supplement til deres eksportgarantier i forbindelse med eksport med lange kredittider på mere end 2 år. Det vil komme både store og små virksomheder til gavn både direkte og indirekte, idet mange små danske virksomheder er underleverandører på store projekter.

Eksport med korte kredittider - under 2 år - hjælpes ved, at EKF nu indgår genforsikringsaftaler med private kreditforsikringselskaber. Det vil gøre det lettere for virksomhederne at få finansieret eksportforretningerne i pengeinstitutterne. I øjeblikket har EKF indgået aftaler for ca. 10 mia. kr. om året. I første omgang dækkede aftalerne eksportforretninger til 88 lande uden for OECD. EKF har dog fået kompensati- on fra EU-Kommissionen til også at dække eksport til de hårdest ramte lande inden for EU og OECD.

Ordningen er nærmere omtalt på EKF's hjemmeside www.ekf.dk.

Der eksisterer desuden en række opstøttende initiativer uden for GoGlobal-samarbejdet, som er med til at styrke virksomhedernes globale aktiviteter. Dette omfatter bl.a. problemløsning (Solvit-programmet) og videnudveksling.

Øvrige rammer for investeringer

Internationale investeringsstrømme er i langt mindre grad reguleret end handelen med varer og tjenester. Den begrænsede regulering, som finder sted, sker multilateralt i regi af enten WTO, OECD, EU eller bilateralt i enten EU eller nationalt.

Multilaterale aftaler

Den eneste regulering, der sker af investeringsstrømme i WTO, er med hensyn til etablering inden for nogle få sektorer vedrø-

rende tjenesteydelser. Inden for EU er der frie kapitalbevægelser, og det samme gælder mellem de OECD lande, som efterlever henstillingerne i OECD's kapitalkodeks, der tilsigter, at alle restriktioner på kapitalbevægelser ophæves.

Bilaterale aftaler

Fraværet af en bred multilateral aftale på investeringsområdet har skabt interesse for at indgå bilaterale aftaler med lande uden for EU eller OECD. Reguleringen i Danmark af bilaterale aftaler sker enten via EU's aftaler med tredjelande om markedsadgang eller nationale aftaler med tredjelande om beskyttelse af investeringer.

I forhold til de nationale aftaler med tredjelande om beskyttelse af investeringer har Danmark kompetence til selv at forhandle aftaler om beskyttelse og ligelig behandling af allerede foretagne investeringer. Danmark har indgået 46 aftaler om investeringsbeskyttelse med andre lande, herunder dog også med de nye østeuropæiske medlemmer af EU – aftaler der med tiden vil falde væk som følge af den beskyttelse, EU's interne regler giver for danske virksomheders investeringer i andre EU-lande.

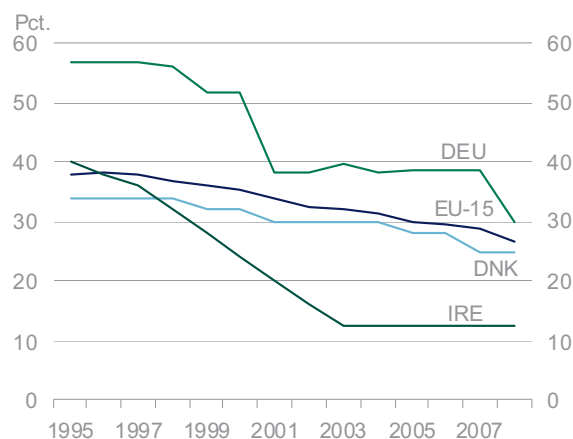
Selskabsbeskatning

Selskabsbeskatningen kan have betydning for en virksomheds lokaliseringsbeslutning.³ I Danmark ligger selskabsbeskatningen på niveau med satserne i en række andre EU-

³ Det er den effektive gennemsnitlige selskabsskattesats, der er afgørende for, i hvilken grad skattesystemet påvirker beslutningen om, hvor virksomheder vælger at lokalisere sig. De effektive skattesatser er imidlertid ikke opgjort, og derfor baserer sammenligningerne sig på de formelle satser. Ud over de formelle satser, afhænger de effektive skattesatser bl.a. også af fradragsværdien af renteudgifter, renten, inflationen og afskrivningsreglerne. Andre skatteregler, som fx muligheden for at udnytte reglerne for interne afregningspriser mellem virksomheder, kan også tænkes at spille ind på virksomhedernes lokaliseringsbeslutning.

lande og har igennem mange år ligget under gennemsnittet for EU-15, se figur 12.22.

Figur 12.22 Udviklingen i selskabsskattesatser, 1995-2008

Anm.: Udvalgte EU-lande. Flere lande har flere selskabsskattesatser. Den viste er den højeste.

Kilde: Skatteministeriet.

Selskabsskattegrundlaget er forholdsvis mobilt, og det er en løbende opgave at sikre, at selskabsbeskatningen er robust og konkurrencedygtig. Selskabsskatten er senest reduceret i 2007 fra 28 til 25 pct. til gavn for dansk erhvervslivs konkurrenceevne.

Nederlandene sænkede også deres selskabsskattesats i 2007 til 25,5 pct., mens Italien, Spanien og Tyskland alle har lavet markante nedsættelser af deres satser i 2008 til omkring 30 pct.

Kendskab til Danmarks styrker og kompetencer

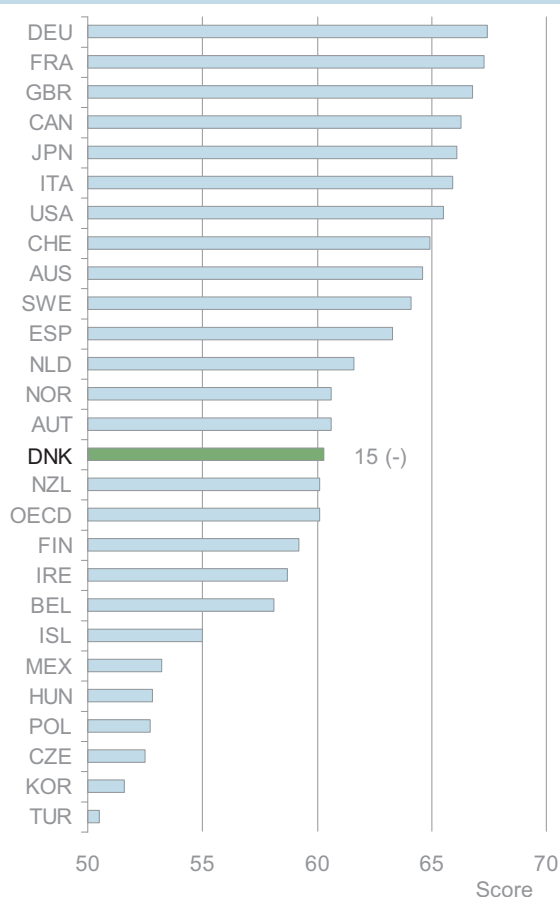
Udlandets kendskab til Danmarks styrker og kompetencer er en vigtig faktor i den internationale konkurrence om investeringer, markedsandele og kvalificeret arbejdskraft.

Siden Handlingsplanen for offensiv global markedsføring af Danmark blev iværksat i 2007, har Danmark ligget stabilt i den internationale imageundersøgelse Anholt Nation Brands Index. I 2008 lå Danmark på en 15. plads blandt OECD-landene, se figur 12.23.

Vurderingen af Danmark er generelt mere positiv blandt udlændinge, som kender Danmark. Målet med handlingsplanen er derfor, gennem en vedvarende indsats, at forbedre kendskabet til Danmark for at opnå en stærkere international konkurrencekraft.

For at sikre en bred forankring udmøntes handlingsplanen løbende af bl.a. CIRIUS, Udenrigsministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet. Samarbejdet med partnere fra erhvervslivet og kulturinstitutionerne prioriteres desuden højt.

Figur 12.23 Kendskab til styrker og kompetencer, 2008

Anm.: Portugal og Grækenland indgår ikke i opgørelsen. Sfa. ny målemetode kan resultaterne ikke sammenlignes direkte med 2007. Ændringen har dog ikke betydet en ændring i Danmarks relative placering. Indekset er beregnet på baggrund af The Anholt Nations Brand Index, som indeholder spørgsmål vedr. temaerne: Eksport, regeringsførelse, kultur, turisme, befolkning, investering og immigration. Kilde: Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Respondenterne forbinder primært Danmark med god regeringsførelse, fødevarer, miljøhensyn og fattigdomsbekæmpelse. Kendskabet til fx dansk forskning og teknologi er forholdsvis lavt.

Boks 12.2 Udvalgte aktiviteter inden for Markedsføring af Danmark

- Fonden til Markedsføring af Danmark har uddelt i alt 70 mio. kr. til arrangementer i Danmark. Blandt modtagerne er Dansk Idrætsforbund i forbindelse med Den Internationale Olympiske Komité's generalforsamling og kongres i København.
- Klimakonsortiet, som blev etableret med støtte fra Fonden til Markedsføring af Danmark, har i 2009 lanceret EnergyMap.dk og EnergyTours.dk. De to initiativer henholdsvis kortlægger danske virksomheders cleantechkompetencer og sikrer, at internationale erhvervsledere, politikere og embedsmænd får den relevante information om de danske klimaløsninger, når de besøger Danmark op mod COP15. Herudover har konsortiet støttet Nordic Footprints, som er en dokumentarrække på ni afsnit om Danmark og danske klimaløsninger til kinesisk tv, KlimaDM og en række journalistarrangementer.
- Under Presseinitiativet blev 60 pressebesøg i Danmark gennemført i 2008. Herunder et klimarelateret besøg i Danmark og på Grønland af journalister fra New York Times og Time Magazine, hvilket, med bistand fra de danske repræsentationer i udlandet, førte til flere artikler om Danmark som foregangsland på klimaområdet.
- Der gennemføres en ambitiøs og sammenhængende markedsføring af dansk kyst- og storbyturisme, der bl.a. sker i regi af den fælles nationale strategi for dansk turisme – Vores Rejse.

Etablering af virksomheder	207
Nye virksomheders overlevelse	208
Nye vækstvirksomheder	209
Rammevilkår for iværksættere	211
Finansiering	211
Administrative byrder	213
Konkurslovgivningen	213
Iværksætterkompetencer	214

Nye virksomheder skaber økonomisk vækst og dynamik i samfundet. Vækstiværksættere bidrager til innovation og fornyelse ved at udvikle nye serviceydelser, produkter og teknologier. Samtidig er iværksættere med til at skærpe konkurrencen i erhvervslivet ved at udfordre etablerede virksomheder.

Det er regeringens mål, at

- Danmark fortsat skal være blandt de europæiske lande, hvor der hvert år startes flest nye virksomheder.
- Danmark i 2015 skal være blandt de lande i verden, hvor der er flest vækstiværksættere.

Den danske etableringsrate er blandt OECD's højeste. I 2006 lå Danmark på en andenplads blandt de tretten OECD-lande, der indgår i målingen.

Nogle af de nye virksomheder kommer hurtigt ind i et solidt vækstforløb og har en vækst, der er højere end 20 pct. om året. Denne gruppe betegnes som vækstiværksættere.

Danmark lå i 2005 på en femteplads ud af ti lande med hensyn til andelen af vækstiværksættere med 10 eller flere ansatte. Det var foran både USA og Canada. En opgørelse af antallet af danske vækstiværksættere viser en stigning på mere end 30 pct. fra 2003 til 2006.

På en række områder er danske rammevilkår for iværksættere blandt de bedste. Fx er Danmark et af de lande i OECD, hvor der er færrest administrative byrder forbundet med etablering af egen virksomhed. Det gælder også niveauet af danske ventureinvestorers investeringer, som er blandt de højeste i Europa. Niveauet er dog faldet i forhold til tidligere.

Dansk økonomi er i øjeblikket påvirket af international finansiell uro og faldende international efterspørgsel. Det har medført en nedjustering af danske vækstforventninger, hvilket forventes at påvirke kommende opgørelser af iværksætteraktiviteten.

Tabel 13.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Udvikling i Danmark	Placering blandt OECD-landene		
		Under Gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Etableringsrater*	↗			■
Andelen af vækstiværksættere*	↗		■	
Venturekapital	↘		■	
Tidsforbrug og omkostninger ved etablering af virksomhed	■		■	□
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceedevnerede-gørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. □ angiver Danmarks placering i Konkurrenceedevnerede-gørelse 2008. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. *angiver at sammenligning foretages med henholdsvis 13 og 10 OECD-lande. De opstillede mål refererer til figur 13.1 og figur 13.2 (Etableringsrater), figur 13.5 og figur 13.7 (Andelen af vækstiværksættere), figur 13.9 og figur 13.10 (Venturekapital) og figur 13.13 (Tidsforbrug og omkostninger ved etablering).

Tabel 13.2 Nye initiativer – 2008/2009

RÅDGIVNING

- Som led i udmøntningen af globaliseringsstrategien er der oprettet et Cleantech partnerskab, der skal styrke cleantech-iværksætteres adgang til kompetent rådgivning. Der indgås partnerskaber mellem iværksættere og etablerede virksomheder, som fx stiller en række branchespecifikke kompetencer, viden og netværk til rådighed. De etablerede virksomheder skal bidrage til at udvikle de mest perspektivrige cleantech-iværksættere og skal samtidig forbedre iværksætternes mulighed for at tiltrække venturekapital. I tilknytning til partnerskabet er der i regi af Væksthusene etableret et udviklingsforløb, det såkaldte Cleantech Booster. Forløbet skal identificere, screene og udvikle cleantech-iværksættere samt facilitere indgåelsen af partnerskabsaftaler med de store virksomheder.
- Samarbejdet mellem Væksthusene og private rådgivere styrkes i form af en samlet initiativpakke. Der er bl.a. oprettet en pulje på 30 mio. kr., hvor nye og mindre virksomheder med vækstpotentiale kan få medfinansieret deres køb af privat rådgivning.

ADGANG TIL KAPITAL

- Vækstfonden har fået en midlertidig statsgaranteret låneadgang på 500 millioner kr. i perioden 2009-2011. Statsgarantien skal sikre, at Vækstfonden kan opretholde en moderat investeringsaktivitet under den finansielle krise.
- Som led i den aktuelle kreditkrise har Folketingets partier vedtaget en midlertidig udskydelse af kredit- og angivelsesperioderne for indbetalinger af moms og A-skat. Herved får virksomheder og iværksættere mulighed for at råde længere over beløbene. Udskydelsen for afregningsfristen har virkning per 25. februar 2009.
- Folketinget har den 19. december 2008 vedtaget en udvidelse af etableringskontoordningen med en såkaldt iværksætterkonto, så indskud på en iværksætterkonto også kan fradrages i topskatten. Ordningen har virkning fra og med indkomståret 2009.
- Som led i Kreditpakken, vedtaget af Folketinget den 18. januar 2009, kan danske eksportvirksomheder fremover låne penge til konkrete eksportprojekter. Låneordningen administreres af Eksport Kredit Fonden, hvor der er afsat i alt 20 mia. kr. over de næste tre år. Læs mere i kap. 12.

ADMINISTRATION

- Regeringens plan for afbureaukratisering af det erhvervsrettede område (LET Administration) indeholder en række initiativer, der samlet giver virksomhederne 4 mia. kr. i årlige administrative lettelser. Et af fokusområderne er bedre vilkår for opstart og drift af nye virksomheder, hvor der bl.a. vil ske en sammenlægning af virksomheds- og momsregistreringen samt en lempelse af revisionspligten.

IVÆRKSÆTTERKULTUR

- Danmark deltog i Global Entrepreneurship Week i 2008, som var et globalt initiativ med fokus på iværksætteri. Erhvervs- og Byggestyrelsen koordinerede den nationale kampagne, hvor der blev afholdt mere end 100 arrangementer på såvel nationalt som regionalt niveau. Danmark deltager ligeledes i dette års Global Entrepreneurship Week, der afholdes i november 2009.
- Økonomi- og Erhvervsministeriet bidrager i løbet af 2009 til den samlede danske indsats i EU-året for kreativitet og innovation. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling samt Kulturministeriet deltager desuden i planlægningen af nye initiativer, der bl.a. er målrettet iværksætteri.

SÆRLIGE MÅLGRUPPER

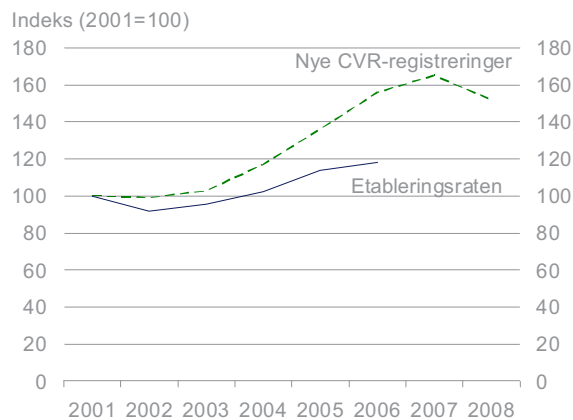
- Der er igangsat en kampagne for at skabe mere succesfulde ejerskifter. Erhvervs- og Byggestyrelsen koordinerer arbejdet i samarbejde med en bred gruppe af erhvervslivets aktører. Kampagnen indeholder en række tiltag for købere og sælgere af virksomheder, fx øget fokus på systematisk arbejde med exitstrategi.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrencevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse. Der henvises ligeledes til kapitel 15 for omtale af administrative byrder.

Etablering af virksomheder

Etableringsraten steg i årene fra 2002 til 2006. I 2006 startede mere end 23.000 nye virksomheder inden for markedsfølsomme erhverv. Det er en stigning i etableringsraten på 6,5 pct. i forhold til 2005, se figur 13.1.

Figur 13.1 Etableringsraten og nye CVR-registreringer, 2001-2008

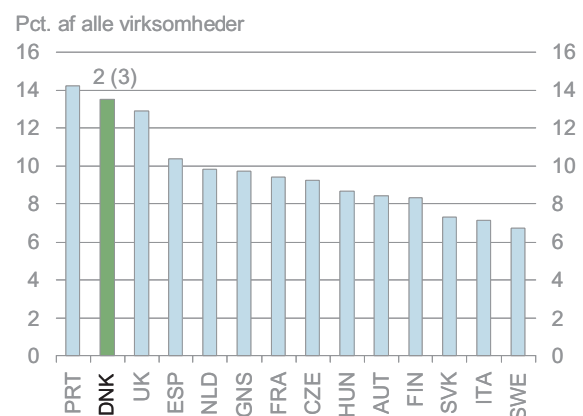

Anm.: Etableringsraten er antallet af nye virksomheder inden for markedsfølsomme erhverv i forhold til alle virksomheder. Nye virksomheder er op til et år gamle. Opgørelsen er udvidet til at omfatte flere brancher og er derfor ikke direkte sammenlignelig med sidste års måling, se Factbook.dk. Nye CVR-registreringer er antallet af virksomheder, der er registreret inden for markedsfølsomme erhverv hos Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. CVR-registreringer kan betragtes som en foreløbig indikator for udviklingen i etableringsraten. Se i øvrigt Factbook.dk.
Kilde: Det Centrale Virksomhedsregister, Erhvervs- og Selskabsstyrelsen og Danmarks Statistik.

En opgørelse af antallet af nyregistrerede CVR-numre fra det centrale virksomhedsregister indikerer, at stigningen fortsatte i 2007, men der er sket et fald i 2008.

Danmark har igennem en årrække været et af de EU-lande, hvor der starter flest nye virksomheder. Danmark lå nummer to i 2006, kun overgået af Portugal, idet næsten 13,5 pct. af alle danske virksomheder var under et år gamle, se figur 13.2.

Figur 13.2 Etableringsrater, 2006

Anm.: Antal nye virksomheder i pct. af samtlige virksomheder. Nye virksomheder har været aktive i under et år. Data for FIN, NLD og SVK er for 2005. Data fra alle øvrige lande er for 2006. GNS er et uvejet gennemsnit af de 13 lande.

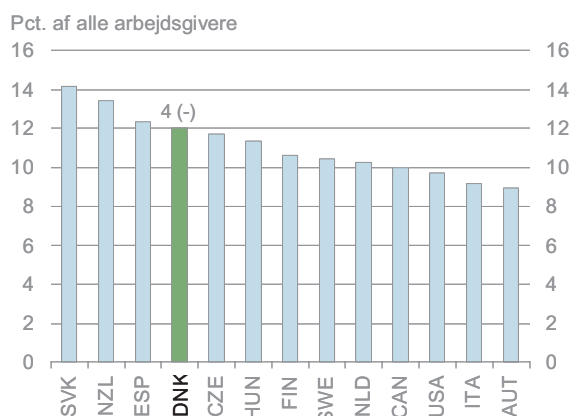
Kilde: Eurostat og særkørsel hos Danmarks Statistik.

Der foreligger kun sammenlignelige etableringsrater for 13 OECD-lande.

Oplysninger om nye arbejdsgivere kan belyse etableringshyppigheden i forhold til en række andre OECD-lande, herunder USA og Canada. I Danmark var ca. 12 pct. af arbejdsgiverne nye i 2005. Det placerer Danmark som nummer fire blandt de 13 OECD-lande, hvor der foreligger sammenlignelige data, se figur 13.3.

Andelen af nye arbejdsgivere i Danmark er siden 2003 steget med knap et pct.point og har i den mellemliggende periode overhalet Canada og udvidet afstanden til USA, se Factbook.dk.

Figur 13.3 Nye arbejdsgivere, 2005

Anm.: Nye virksomheder i 2005 med mindst én ansat, eller virksomheder som fik deres første ansatte i 2005 – sat i forhold til den samlede mængde af arbejdsgivere. Data for USA er fra 2004, mens data for Sverige er fra 2006.

Kilde: OECD.

Nye virksomheders overlevelse

Lidt over 20 pct. af nye virksomheder overlever ikke det første år. Andelen af nye virksomheder, som overlever det første år, er dog steget siden 2002. Næsten 80 pct. af virksomhederne, der startede i 2005, var stadig aktive i 2006. Udviklingen i nye virksomheders overlevelse skal ses i lyset af den positive konjunkturudvikling i disse år.

Efter fire år er det lidt flere end halvdelen af virksomhederne, der startede op i 2001 eller 2002, der stadig er aktive, se tabel 13.3.

Tabel 13.3 Overlevelse, nye virksomheder, 2002-2006

	1 år	3 år	4 år
2001-virksomheder	77	58	52
2002-virksomheder	75	58	52
2003-virksomheder	79	60	-
2004-virksomheder	79	-	-
2005-virksomheder	79	-	-

Anm.: Andelen af nye virksomheder i Danmark, der stadig lever efter et givent antal år. Fx overlever 60 pct. af virksomhederne fra 2003 deres første 3 leveår – dvs. frem til 2006. Manglende tal for overlevelse i hhv. 3 og 4 år skyldes, at virksomhederne endnu er for unge.

Kilde: Danmarks Statistik.

Der er forskel på, hvor lang tid virksomhederne overlever i forskellige brancher. Nye virksomheder, inden for brancherne viden-service, bygge og anlæg samt industri, har en højere overlevelse end nye virksomheder inden for detailhandel eller hotel og restauration.¹

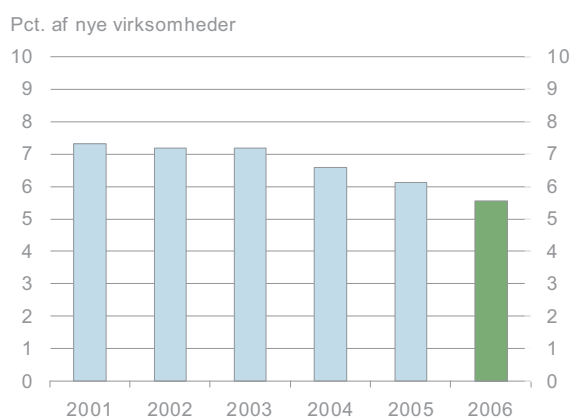
Nye virksomheders internationale orientering og evne til at konkurrere på de globale markeder kan være vigtige faktorer, når der skal skabes grundlag for at opnå solide vækstforløb. Analyser peger på, at virksomheder med eksport i etableringsåret oftere opnår højere vækst og derved i højere grad overlever de første fem år.²

Siden 2003 er andelen af nye virksomheder med eksport i etableringsåret dog faldet. Således faldt andelen fra lidt over 7 pct. i 2003 til godt 5,5 pct. i 2006, se figur 13.4.

¹ Vækst og dynamik i nye virksomheder; - 5. statistiske portræt, EBST 2005.

² Iværksætterindeks 2007, EBST 2007 og Iværksættere og nye virksomheder – nøgletal 2006, EBST 2006.

Figur 13.4 Virksomheder med eksport i etableringsåret, 2001-2006

Anm.: Andelen af nye virksomheder i Danmark med eksport i etableringsåret ud af det samlede antal nye virksomheder.

Kilde: Danmarks Statistik.

Nye vækstvirksomheder

De såkaldte vækstiværksættere er den lille gruppe af nye virksomheder, der vokser særligt hurtigt. De bidrager med næsten 50 pct. af den samlede jobskabelse blandt iværksættere. Samtidig er lønniveauet højere end i etablerede virksomheder, da vækstiværksættere ansætter flere højtuddannede og har en højere produktivitet.³

I dansk sammenhæng anvendes vækstiværksættere som betegnelse for nye virksomheder, der har 5 eller flere ansatte to år efter deres etablering. De nye virksomheder skal endvidere have en gennemsnitlig årlig vækst på mere end 20 pct. i antallet af ansatte i de efterfølgende tre år.

OECD har i fællesskab med Eurostat udarbejdet en ny international opgørelse for andelen af nye vækstvirksomheder i medlemslandene.⁴ Det er i international sammenhæng kun muligt at sammenligne på tværs af lande for nye virksomheder, som har 10 eller flere ansatte efter 2 års levetid. I Konkurrenceevneredegørelse 2009 er denne

³ Vækstredegørelse 2005.

⁴ Measuring Entrepreneurship – OECD-Eurostat Entrepreneurship Indicators Program, OECD 2008.

gruppe af virksomheder benævnt som store vækstiværksættere (gazeller), se boks 13.1.

Boks 13.1 Ny international statistik for store vækstiværksættere

Anvendelsen af ”store vækstiværksættere” i Konkurrenceevneredegørelse 2009 modsvarer OECD’s og Eurostats betegnelse ”gazelles”.

For at kunne betegnes som store vækstiværksættere skal nye virksomheder inden for deres to første leveår have 10 eller flere ansatte. Virksomhederne skal i de efterfølgende tre år have en gennemsnitlig årlig vækst på 20 pct. i antallet af ansatte. Betegnelsen store vækstiværksættere omfatter dermed kun de vækstvirksomheder, som er højst fem år gamle.

Figur 13.5 sammenligner store vækstiværksættere (gazeller) i en række OECD-lande i 2005. Store vækstiværksættere er derved virksomheder, der er etableret i 2000 til 2001, og som i 2002 havde mindst 10 ansatte. Fra 2003 til 2005 var den gennemsnitlige vækst i antallet af ansatte mere end 20 pct. om året.

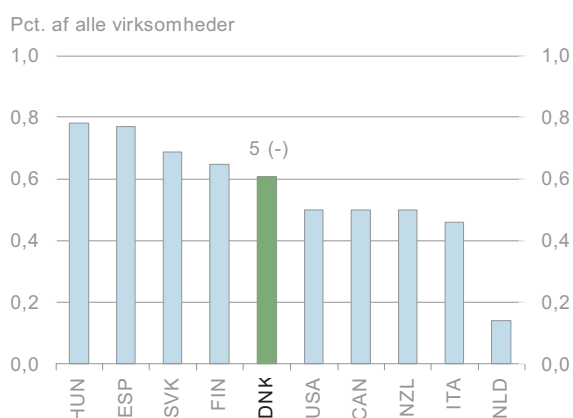

Andelen af store vækstiværksættere beregnes i forhold til antallet af alle virksomheder. Opgørelsen af store vækstiværksættere er baseret på oplysninger fra landenes officielle statistiskbureauer. Dermed er den nye statistik mere valid med bedre muligheder for at sammenligne på tværs af lande end tidligere. Ændringerne betyder, at årets måling ikke er sammenlignelig med tidligere målinger.

Eurostat arbejder, efter ønske fra bl.a. Danmark, også på at introducere en international opgørelse for vækstiværksættere, dvs. nye virksomheder med fem eller flere ansatte efter virksomhedens to første leveår. Afgrænsningen af vækstiværksættere med 5 eller flere ansatte ligger til grund for figur 13.6 og figur 13.7.

Danmark er placeret på en femteplads i den internationale måling af store vækstiværksættere for 2005, se figur 13.5.

Figur 13.5 Store vækstiværksættere, 2005

Anm.: Figuren viser antallet af nye virksomheder med 10 eller flere ansatte i 2002 med en gennemsnitlig årlig vækst i antal ansatte på mere end 20 pct. i perioden 2002 til 2005, i forhold til alle virksomheder med 10 eller flere ansatte, se boks 13.1. Grundet ændringer i definitionen er årets måling ikke direkte sammenlignelig med sidste års måling.

Kilde: OECD.

Endnu indgår kun 10 OECD-lande i den nye opgørelse. Flere lande forventes at indgå i takt med, at den nye definition af store vækstiværksættere fra OECD og Eurostat udbredes.

I Danmark var der i perioden 2003-2006 i alt 313 vækstiværksættere, hvoraf 108 var store vækstiværksættere, se boks 13.2.

Boks 13.2 Danske vækstiværksættere og store vækstiværksættere, 2006

Vækstiværksættere

Der var 2.634 nye virksomheder med 5 eller flere ansatte i 2003. Heraf havde 313 virksomheder en gennemsnitlig årlig vækst på mindst 20 pct. i antallet af ansatte over en treårig periode (2003-2006).

Store vækstiværksættere

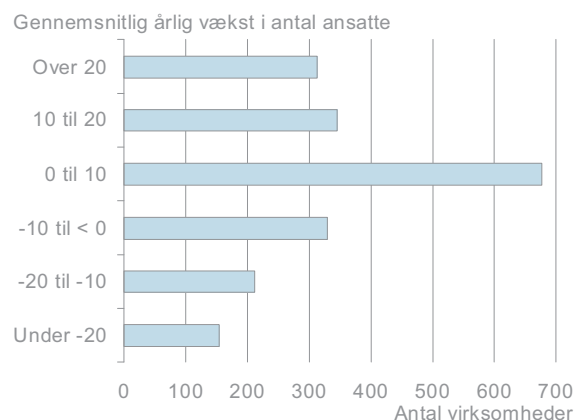
Der var 797 nye virksomheder med 10 eller flere ansatte i 2003. Heraf havde 108 virksomheder en gennemsnitlig årlig vækst på mindst 20 pct. i antallet af ansatte over en treårig periode (2003 til 2006).

Anm.: Danske vækstiværksættere med 5 eller flere ansatte er opgjort på baggrund af afgrænsningen inden for markedsmæssige erhverv, se Factbook.dk. Danske store vækstiværksættere med 10 eller flere ansatte er opgjort på baggrund af den nye definition udviklet af OECD og Eurostat. Se boks 13.1 for information om yderligere kriterier for opgørelsen af henholdsvis vækstiværksættere og store vækstiværksættere.

Kilde: Danmarks Statistik.

Størstedelen af de nye virksomheder med fem eller flere ansatte i 2003 havde en positiv vækst i årene 2003-2006. Af dem, der overlevede i de tre år, havde de fleste en vækst på mellem 0 og 10 pct., se figur 13.6.

Figur 13.6 Vækst i ansatte i nye virksomheder med 5+ ansatte, 2003-2006

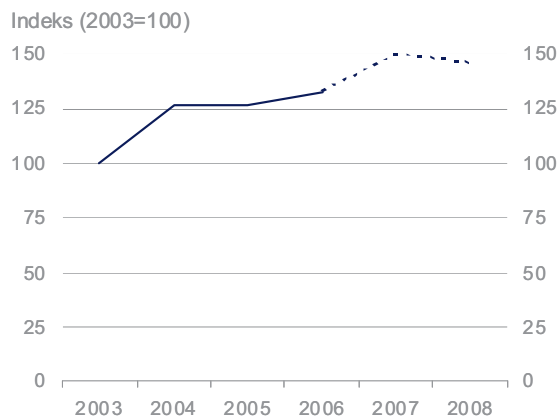

Anm.: Antallet af nye danske virksomheder i 2003 med fem eller flere ansatte, fordelt på procentmæssige vækst i antallet af ansatte i perioden 2003-2006. Grænseværdierne er taget med i det højeste vækstinterval.

Kilde: Egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik.

Antallet af danske vækstiværksættere steg med mere end 30 pct. fra 2003 til 2006. En fremskrivning af antallet af vækstiværksættere på grundlag af ATP-beskæftigelsestal viser, at udviklingen fortsatte i 2007. I 2008 ventes et mindre fald, se figur 13.7.

Figur 13.7 Danske vækstiværksættere

Anm.: Antal nye virksomheder i Danmark med 5 eller flere ansatte og en gennemsnitlig årlig vækst på mere end 20 pct. i perioden 2003-2006 i antal ansatte, se definition i boks 13.1. Årstallene angiver en tre-årig vækst periode, fx er 2006 lig med vækstperioden 2003 til 2006, se boks 13.2. Årene frem til 2006 er beregnet på baggrund af virksomhedsdatabasen, mens 2007 og 2008 er fremskrivninger baseret på ATP-beskæftigelsestal.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger. på baggrund af tal fra Økonomi- og Erhvervsministeriets virksomhedsdatabase.

Rammevilkår for iværksættere

En række forskellige faktorer påvirker iværksætteres muligheder for at starte, udvikle og drive en ny virksomhed⁵. Det kan fx være iværksætternes adgang til kapital, administrative barrierer som iværksættere møder, konkurslovgivning, iværksætternes kompetencer, samt adgang til professionel rådgivning, se figur 13.8.

Figur 13.8 Rammevilkår for iværksættere

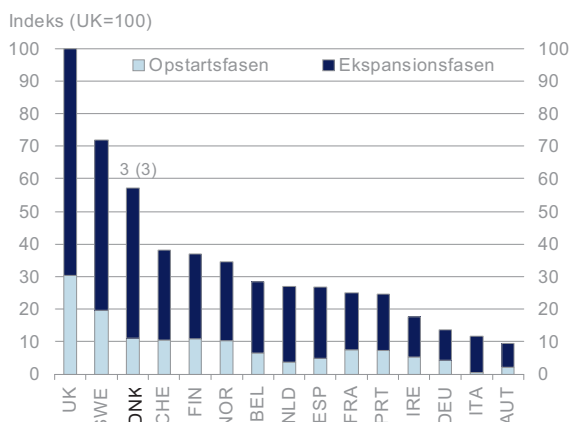
Finansiering

Adgang til kapital i form af lån og ventureinvesteringer kan være en vigtig forudsætning for etablering og udvikling af virksomheder.

Nye virksomheder har forskellige behov for kapital. For vækstiværksættere kan venturekapital være en betydelig kilde til at finansiere nye vækstforløb. Venturekapital er kendetegnet ved, at virksomheden både tilføres kapital og kompetencer fra investorer.

I 2005 til 2007 var det danske venturemarked stadig blandt de største i Europa målt i procent af BNP. Kun UK og Sverige havde en højere andel af ventureinvesteringer, se figur 13.9.

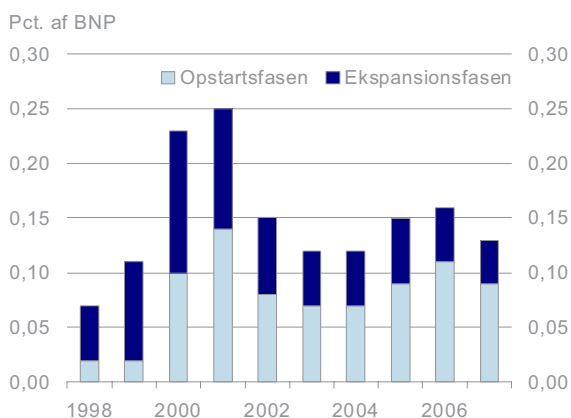
⁵ Iværksætternes rammevilkår er yderligere belyst i Iværksætterindeks 2008, EBST 2008.

Figur 13.9 Ventureinvesteringer, pct. af BNP, 2005-2007

Anm.: Surveyundersøgelse. Ventureinvesteringer i pct. af BNP, beregnet som årligt gennemsnit for perioden 2005-2007 og indekseret, hvor førende land (UK) er sat til 100. Danmarks placering skal bl.a. ses i lyset af én stor ventureinvestering i 2005.

Kilde: European Venture Capital Association.

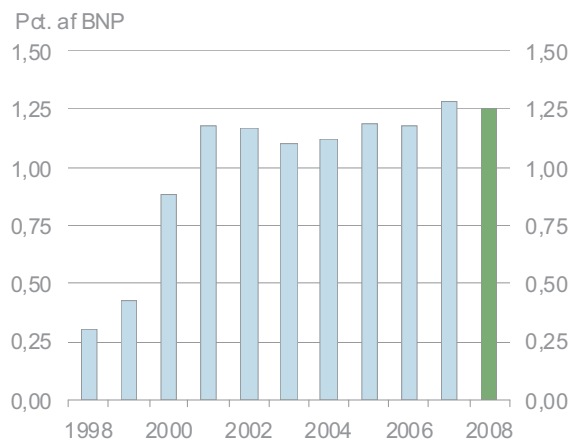
Frem til 2001 steg investeringerne i det danske venturekapitalmarked kraftigt. Det efterfølgende fald afspejler primært en justering af værdisættelsen af det kommercielle potentiale i den ny it-teknologi. De seneste år har niveauet ligget relativt stabilt omkring 0,15 pct. af BNP, se figur 13.10.

Figur 13.10 Danske ventureinvestorers investeringer, 1998-2007

Anm.: Danske venturefondes og private ventureinvestorers investeringer i danske og udenlandske virksomheder. Opstartsfasen dækker seed- og opstartsinvesteringer. Beregnes på oplysninger for alle venturefonde i Danmark, og dermed ikke sammenlignelig med figur 13.9, som er en surveyundersøgelse.

Kilde: Vækstfonden og Danmarks Statistik.

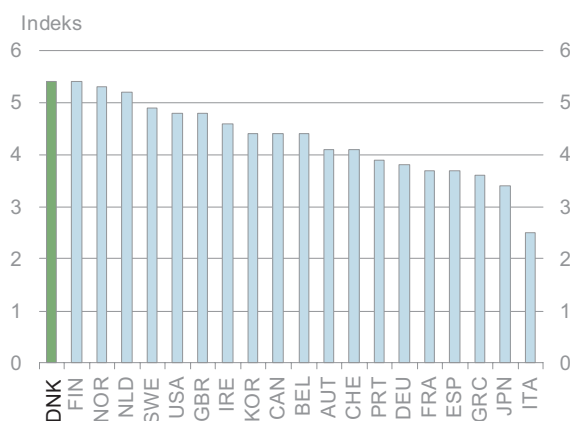
Mængden af kapital under forvaltning indikerer, hvor modent det danske venturemarked er. Efter en markant stigning frem til 2001 har niveauet for kapital under forvaltning ligget stabilt på ca. 1,2 pct. af BNP, se figur 13.11.

Figur 13.11 Kapital under forvaltning i ventureselskaber i Danmark

Anm.: Udviklingen i den samlede kapital under forvaltning i ventureselskaber i Danmark.

Kilde: Vækstfonden og Danmarks Statistik.

Ifølge World Economic Forum er Danmark og Finland endvidere de lande i verden, hvor virksomheder med en god forretningsplan har lettest adgang til banklån, se figur 13.12.

Figur 13.12 Adgang til lånefinansiering, 2008

Anm.: Indikatoren er baseret på en vurdering foretaget af eksperter. Karakteren 1 svarer til vurderingen *umulig*, karakteren 7 svarer til vurderingen *let*.

Kilde: World Economic Forum, The Global Competitiveness Yearbook 2008-2009.

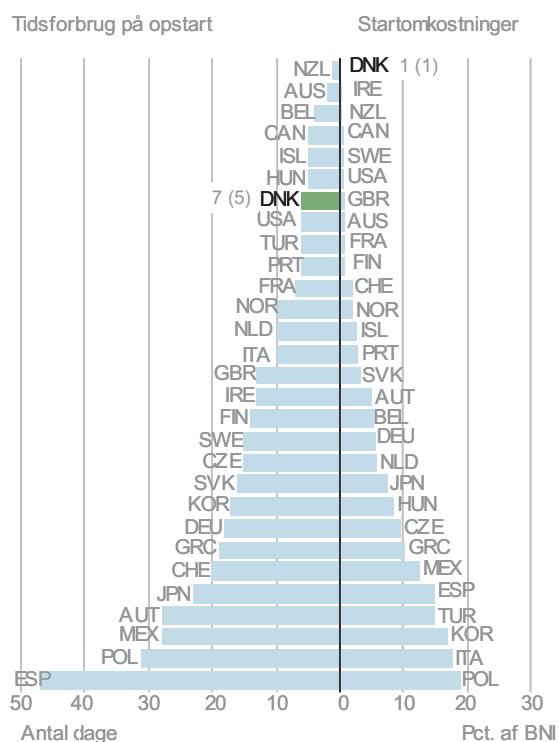
Da opgørelsen baserer sig på ekspertvurderinger, skal resultaterne fortolkes med forsigtighed.

Administrative byrder

Niveauet for administrative byrder er et rammevilkår for, at virksomheder får rum til at skabe vækst, og at flere får lyst til at starte egen virksomhed. Det er derfor vigtigt, at reglerne for drift af virksomhed er nemme at følge, og at der er let adgang til at etablere sig på markedet.

I Danmark tager det seks dage at etablere en virksomhed, hvilket placerer Danmark på en delt 7. plads i OECD, se figur 13.13. Det er to placeringer lavere end sidste år, hvilket skyldes væsentlige forbedringer hos New Zealand og Ungarn. Danmark er det eneste OECD-land, hvor der ikke er udgifter forbundet med etablering af egen virksomhed.

Figur 13.13 Tidsforbrug og omkostninger ved etablering, 2008

Anm.: Antal dage, det tager at få registreret en ny virksomhed, og omk. som pct. af BNI per indbygger.
Kilde: Verdensbanken, Doing Business 2009.

Konkurslovgivning

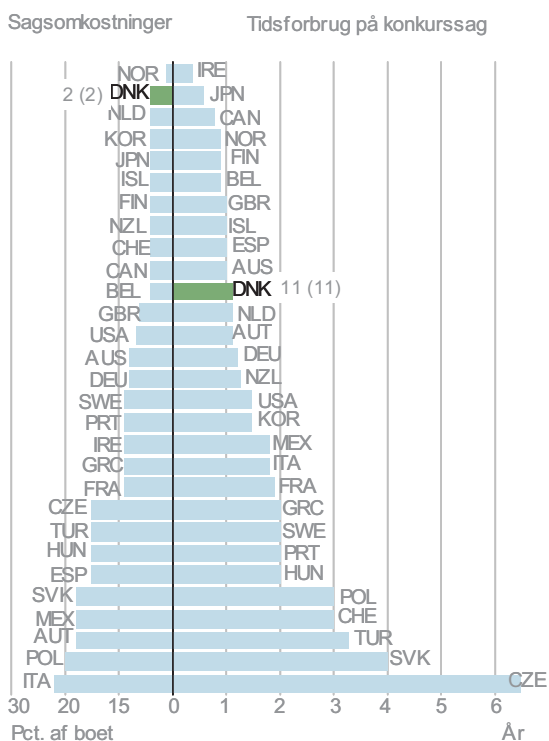
Konkurslovgivningen har formentlig betydning for iværksætteraktiviteten. For eksempel kan den tid, det tager at få gældssanering påvirke lysten til at starte en ny virksomhed efter et mislykket forsøg.

Regulering af konkursområdet er en balancegang. Der skal tages hensyn til både konkursramte og kreditorerne. Det er ikke hensigtsmæssigt, at konkursramte skal forblive i gæld uden at have mulighed for at starte virksomhed igen efter en erklæret konkurs. Samtidig skal kreditorerne have den størst mulige andel af deres udestående igen ved konkurs.

Verdensbanken gennemfører årligt en international spørgeskemaundersøgelse, hvor sagsomkostninger samt tidsforbrug ved behandling af et konkursbo er estimeret.

De danske omkostninger for behandling af konkursager er opgjort til 4 pct. af boets værdi. Det placerer Danmark på en delt andenplads i OECD sammen med ni andre lande. Danmark ligger på en delt elleveplads for opgørelsen over den tid, det tager at lukke en virksomhed og bevarer dermed sin placering fra sidste år. Det tager lidt mere end et år at behandle konkursboet, se figur 13.14.

Figur 13.14 Tidsforbrug og omkostninger ved konkurssag, 2008

Anm.: Antal år, det tager at få lukket en virksomhed, og omkostninger som procent af boets værdi.
Kilde: Verdensbanken, Doing Business 2009.

Resultatet af undersøgelsen er i lighed med foregående år behæftet med nogen usikkerhed, da undersøgelsen bygger på advokaters vurderinger.

Iværksætterkompetencer

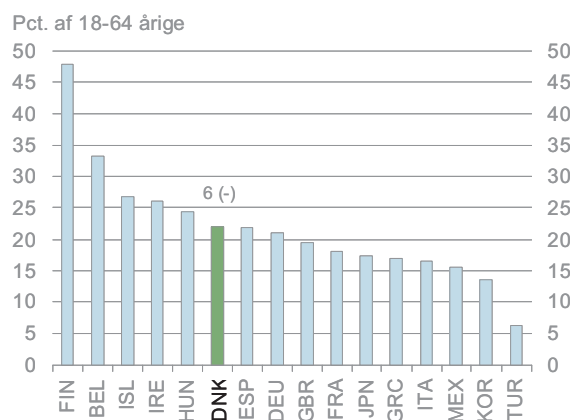
En forbedring af iværksætteres kompetencer kan have en hensigtsmæssig betydning for vækstmulighederne.

Væksthusene har i løbet af de første 1½ - 2 års drift opbygget et vejledningssystem, som både brugere og samarbejdspartere er tilfredse med. Det viser en netop gennemført midtvejsevaluering. Væksthusene tilbyder individuel rådgivning og vejledning til iværksættere og vækstvirksomheder om forretningsudvikling og vækstmuligheder. Der etableres et øget samarbejde med private rådgivere i løbet af 2009, som ligeledes forventes at kunne forbedre iværksætternes kompetencer.

Undervisning i iværksætteri kan formentlig ligeledes have betydning for etablering og vækst i nye virksomheder. Dels fordi undervisning fremmer iværksætteres kompetencer til at drive virksomhed. Dels fordi undervisning i iværksætteri kan motivere personer til at starte som selvstændig.

GEM-konsortiet⁶ gennemfører årligt en spørgeskemaundersøgelse, hvor der bl.a. spørges til, hvor mange der har modtaget undervisning i etablering af ny virksomhed. Danmark ligger på en sjetteplads med 22 pct. af de adspurgte, se figur 13.15.

Figur 13.15 Undervisning i iværksætteri, 2008

Anm.: Andelen af adspurgte mellem 18 og 64 år, der har modtaget frivillig eller obligatorisk undervisning i etablering af egen ny virksomhed, enten i uddannelsessystemet eller på efteruddannelse.

Kilde: Global Entrepreneurship Monitor, 2008 Executive Report.

Gennemgangen af danske besvarelser viser, at det i overvejende grad er den yngre del af befolkningen, der har modtaget undervisning i opstart af ny virksomhed.⁷ Andelen ventes derfor at stige fremover, såfremt det nuværende niveau for undervisning i iværksætteri opretholdes.

⁶ Global Entrepreneurship Monitor (GEM) er et internationalt forskningsprogram om iværksætteri. Hvert år gennemføres en spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af 18 til 64-årige i 38 lande.

⁷ Education, Training and Networking for Entrepreneurs in Denmark 2008, Schøtt 2009.

Det finansielle system	219
Investeringsniveauet	219
Effektivitet af kapitalformidling	220
Aktiemarkedet	220
Boligfinansiering	222
Bankmarkedet	222
Rammevilkår for det finansielle system	223
Finansiel robusthed	224
Fremtidens finansielle rammevilkår	227

En velfungerende og robust finansiel sektor er en nødvendig forudsætning for, at samfundsøkonomien kan fungere. Det er derfor vigtigt, at virksomheder, husholdninger og ikke mindst de finansielle selskaber selv har tillid til den finansielle sektor. Manglende tillid og stabilitet på de finansielle markeder kan hæmme investeringerne og mindske opsparingen og dermed have store konsekvenser for vækst og velstand.

Det er også vigtigt, at de finansielle markeder fungerer effektivt, og at sektoren er tilstrækkelig robust til at kunne håndtere udefra kommende hændelser og ændringer i de økonomiske konjunkturer.

En velfungerende og robust finansiel sektor sikres blandt andet gennem effektiv regulering og de bedst mulige rammevilkår for brugere og producenter af finansielle produkter.

Gode muligheder for at finde finansiering resulterer i et højt investeringsniveau. Bruttoinvesteringerne i Danmark ligger over gennemsnittet i OECD-landene, men er stadig noget under top fem.

Det danske aktiemarkeds effektivitet er forbedret. De direkte handelsomkostninger er faldet fra 18 basispoint til 11 basispoint siden sidste års redegørelse. Danmark ligger nu lige uden for top fem.

Det danske marked for boligfinansiering er stort sammenlignet med andre lande. Det giver virksomheder og husholdninger gode muligheder for at vælge mellem flere forskellige produkter til konkurrencedygtige priser.

Rentemarginalen mellem ind- og udlån for både husholdningerne og ikke-finansielle virksomheder har været faldende siden 2004 i Danmark og svagt stigende i eurolandene. Det har bevirket, at rentemarginalerne i Danmark og eurolandene har nærmet sig hinanden. I den sidste halvdel af 2008 begyndte rentemarginalerne dog at udvide sig. Det danske bankmarkeds effektivitet målt ved omkostninger i forhold til omsætning er faldet sammenlignet med andre lande. Det ændrer dog ikke ved placeringen i forhold til Konkurrenceedevnerede-gørelse 2008, da de sammenlignelige landes effektivitet ligeledes er faldet.

Tabel 14.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Udvikling i Danmark	Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Virksomheders bruttoinvesteringer	↗		■	
Effektivt aktiemarked*	↗	□	■	
Effektivt marked for boligfinansiering*	-			■
Effektivt bankmarked*	-		■	□
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, - og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceedevnerede-gørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. □ og □ angiver Danmarks placering i Konkurrenceedevnerede-gørelse 2008. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder.* angiver sammenligning med euroområdet. De opstillede mål refererer til figur 14.2 (Bruttoinvesteringerne, 2002-2007), figur 14.6 (Handelsomkostningerne ved aktiehandel, ultimo 2008), figur 14.8 (Justerede priser på realkreditlån i udvalgte lande, 3. kvartal 2008) og figur 14.11 (Samlede omkostninger ift. indtjeningen, gns. 2005-2007).

Dansk lovgivning ligger også i 2008 i den internationale top, når det gælder regulering, der fremmer pengeinstitutternes forretningsudvikling gennem konkurrence, og som samtidigt holder et højt forbrugerbeskyttelsesniveau. Det samme gælder i forhold til juridisk sikkerhed på værdipapirmarkedet.

Den finansielle sektor i Danmark blev i 2008 ramt af den globale finansielle krise. Det førte til, at den danske regering, på linje med regeringer verden over, var nødt til at foretage forskellige indgreb for at sikre den finansielle stabilitet. Initiativerne i tabel 14.2 skal ses i lyset heraf.

Nationalbanken har i løbet af 2008 iværksat forskellige tiltag rettet mod at fremme likviditeten på pengemarkederne, blandt andet ved at muliggøre en midlertidig lånefacilitet på basis af låneobligationer udstedt af danske kreditinstitutter og tilladt midlertidig belåning af overskydende solvens. Ligeledes har man tilladt en midlertidig udvidelse af sikkerhedsgrundlaget for kreditinstitutters lån i Nationalbanken samt udstedelse af en ny 30-årig statsobligation.

Tabel 14.2 Nye initiativer på det finansielle område – 2008/2009

FINANSIEL STABILITET

- I oktober 2008 vedtog Folketinget lov om finansiell stabilitet, som spændte et sikkerhedsnet i form af en statslig garantiordning ud under alle simple kreditorer i pengeinstitutter, der er medlem af Det Private Beredskab. Medlemmer af Det Private Beredskab betaler til garantien med op til 35 mia. kr. Garantiordningen har til formål at sikre den finansielle stabilitet ved at bidrage til, at pengeinstitutterne igen vil låne likviditet ud til hinanden. Læs mere på www.oem.dk.
- I oktober 2008 blev Økonomi- og Erhvervsministeriet og Forsikring & Pension enige om en aftale om finansiell stabilitet på pensionsområdet, der indeholdt en række initiativer for at stabilisere markederne. Aftalen har blandt andet til formål at sikre, at pensionssektoren ikke tvinges til at frasælge deres realkreditobligationer.
- I februar 2009 vedtog Folketinget Kreditpakken, som sikrer, at penge- og realkreditinstitutter tilbydes statslige kapitalindskud. Kapitalindskuddene skal bidrage til at normalisere udlånspolitikken hos penge- og realkreditinstitutter og give dem mulighed for at få en tilstrækkelig stødpude, så risikoen for, at sunde virksomheder og husholdninger ikke kan få finansieret deres aktiviteter, mindskes. Læs mere på www.oem.dk.

OPFØLGNING PÅ SDO-LOVGIVNINGEN

- Effekterne af SDO-lovgivningen, der blev indført i 2007, skal analyseres medio 2009 med henblik på at undersøge, hvordan forbrugernes muligheder for boligfinansiering samt konkurrenceforholdene ved boligfinansiering er blevet påvirket.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

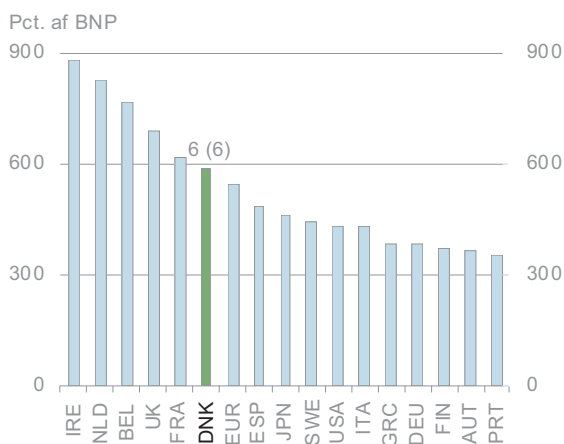
Det finansielle system

Den finansielle sektor formidler kapital til kreditværdige virksomheder og husholdninger, som ønsker at investere i nye projekter, nye virksomheder eller at købe bolig. Den finansielle sektor bruges også af virksomheder og husholdninger til at placere opsparing.

Den finansielle sektor er en nødvendig forudsætning for, at samfundsøkonomien kan fungere. Det er vigtigt, at virksomheder og husholdninger og ikke mindst de finansielle selskaber selv har tillid til, at den finansielle sektor er et sikkert sted at handle. Manglende tillid hæmmer investeringerne og mindsker opsparingen.

I Danmark er den finansielle sektor forholdsvis stor sammenlignet med andre lande. Det skyldes primært, at obligationsmarkedet fylder meget i det danske finansielle landskab. Danmarks placering er uændret i forhold til sidste års udgave af redegørelsen, se figur 14.1.

Figur 14.1 Kapitalmarkedets størrelse

Anm.: Gennemsnit 2002-2007. Udregnet som summen af (i) aktiemarkedets kapitaliseringsgrad, (ii) banklån og (iii) indenlandske obligationer.
Kilde: Global Financial Stability Report, 2008.

Det er centralt, at sektoren er effektiv, tilstrækkelig modstandsdygtig og robust nok til at kunne håndtere udefra kommende hændelser og udsving i konjunkturerne.

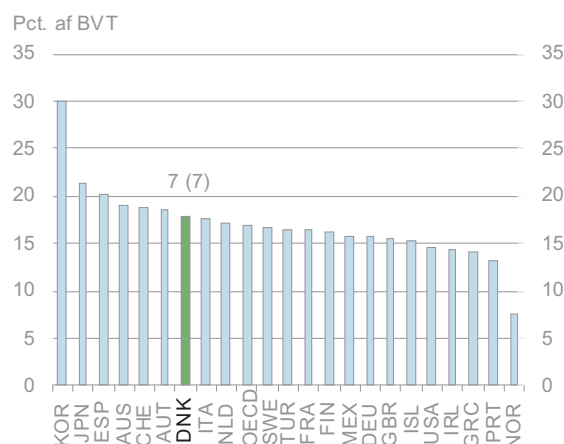
En velfungerende og robust finansiell sektor sikres blandt andet ved at skabe gode rammevilkår for brugerne såvel som for producenter af finansielle produkter og service. Samtidig er konkurrence med til at skabe en mere dynamisk og effektiv finansiell sektor.

Investeringsniveauet

En væsentlig forudsætning for økonomisk vækst og dermed arbejdspladser og velstand er, at produktionsapparatet opretholdes og udbygges. Det sker ved, at virksomheder foretager investeringer ved enten at bruge egen- eller fremmedkapital.

De danske bruttoinvesteringer udgør ca. 16 pct. af bruttoværditilvæksten (BVT).¹ Det placerer Danmark i den øverste del af midterfeltet, se figur 14.2.

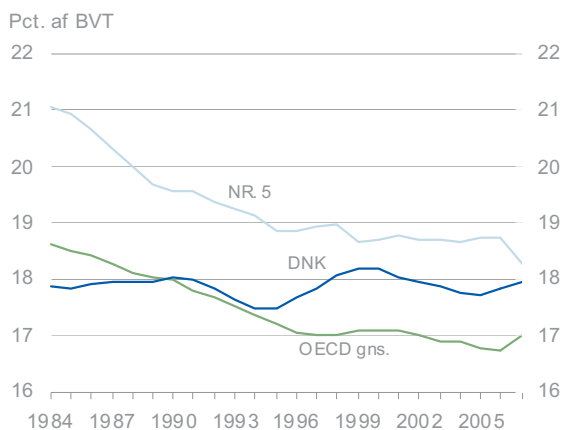
Figur 14.2 Bruttoinvesteringer, 2002-2007

Anm.: Investeringer (ekskl. boliger) i pct. af bruttoværditilvækst, gennemsnit per år, 2002-2007.
Kilde: SourceOECD.

Igennem de sidste mange år har de danske investeringer ligget stabilt på et relativt højt niveau på ca. 18 pct. af BVT. I forhold til nr. fem i OECD er forskellen indsnævret, se figur 14.3.

¹ Bruttoværditilvæksten opgøres som virksomhedernes omsætning fratrukket omkostninger til løn, vareforbrug samt skatter og afgifter og renset for prisudvikling.

Figur 14.3 Investeringer i Danmark og OECD, 1984-2007

Anm.: Investeringer (ekskl. boliger) i pct. af bruttoværditilvækst (BVT).
Kilde: SourceOECD.

Syd Korea har med investeringer på ca. 30 pct. af BVT det højeste investeringsniveau blandt OECD-landene.

Effektivitet af kapitalformidling

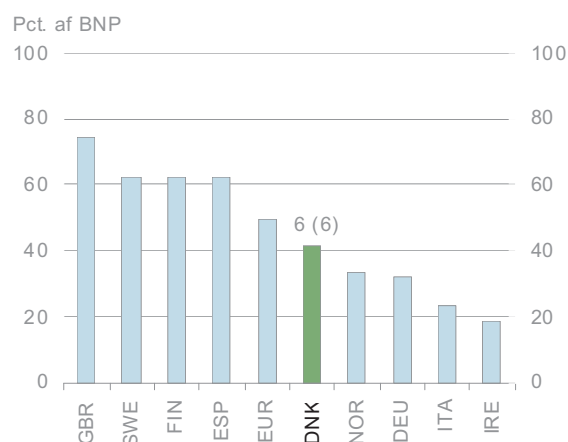
De største markeder for formidling af kapital til virksomheder og husholdninger er aktiemarkedet, markedet for boligfinansiering og bankmarkedet, jf. nedenfor.

For alle markederne gælder der, at der ikke findes et entydigt mål for effektiviteten. De viste indikatorer skal derfor tolkes med forsigtighed og ses i sammenhæng.

Aktiemarkedet

Et stort og likvidt aktiemarked er kendetegnet ved mange og hyppige handler og kan sikre en effektiv kapitalformidling. Det er dog mindst ligeså vigtigt, at virksomhederne og husholdningerne har flere alternative finansieringsmuligheder. Det øger konkurrencen mellem kapitalformidlere og fører til større effektivitet, mere konkurrence og lavere priser.

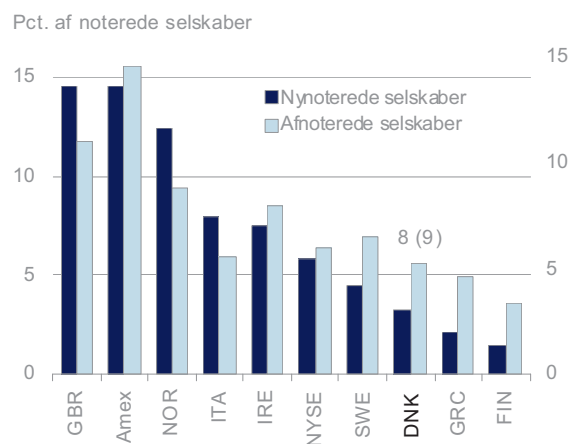
Det danske marked for noterede aktier svarer til ca. 40 pct. af BNP. Dermed er det danske aktiemarkeds andel af BNP ca. 20 pct. point lavere end i lande som Sverige og Finland, se figur 14.4.

Figur 14.4 Aktiemarkedets størrelse, 2007

Anm.: EUR er Euronext; BEL, FRA, NLD og PRT.
Kilde: FESE, Eurostat, og OMX Exchanges.

Det danske aktiemarkeds beherskede størrelse skal ses i lyset af, at den danske erhvervsstruktur er præget af mange små og mellemstore virksomheder.

Antallet af nyoteringer på fondsbørsen er steget siden sidste års opgørelse. Den danske fondsbørs ligger dog stadig lavt i en international sammenligning, se figur 14.5.

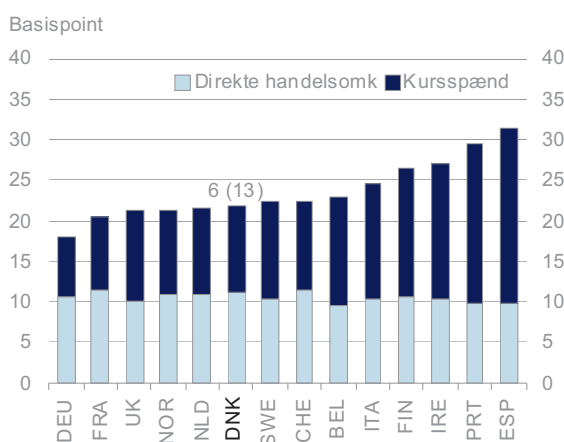
Figur 14.5 Ny- og afnoteringer på fondsbørsen, gns. 2003-2007

Anm.: En række landes børser oplyser ikke antallet af af- og nyoterede selskaber, og indgår derfor ikke i figuren. For Finland er der brugt 2001-2005 tal.
Kilde: World Federation of Exchanges, FESE og OMX.

Et velfungerende aktiemarked er med til at sikre en effektiv kapitalformidling til de lavest mulige omkostninger. De direkte handelsomkostninger og kursspændet sammen med omsætningshastigheden på aktiemarkedet afspejler, hvor effektivt markedet er til at tiltrække kapital.

Det er blevet væsentlig billigere at handle på det danske marked, hvilket indikerer, at det danske aktiemarked er blevet mere effektivt. De direkte handelsomkostninger er faldet fra 18 basispoint ultimo 2007 til 11 basispoint ultimo 2008. Danmark ligger nu lige uden for top 5 målt på de direkte handelsomkostninger og kursspænd, se figur 14.6.

Figur 14.6 Handelsomkostningerne ved aktiehandel, ultimo 2008

Anm.: Størrelsen af handelsomkostningerne måles normalt ved at lægge de direkte handelsomkostninger, dvs. kurtage m.v., sammen med kursspændet ved aktiehandel. Både de direkte handelsomkostninger og kursspændet er indberettet af internationale institutionelle investorer. Opgjort som basispoint. 100 basispoint er lig et pct.point.

Kilde: Elkins/McSherry.

Handelsomkostningerne i de øvrige lande i opgørelsen er faldet med op mod 5 basispoint i gennemsnit.

De direkte handelsomkostninger synes at have fundet et fælles niveau for de udvalgte lande, hvilket tyder på konkurrenceprægede markeder, hvor prisen på tværs af det relevante geografiske område presses mod marginalomkostningerne.

Kursspændet er derimod ikke i samme grad faldet. Niveaueet i Danmark er stort set det samme som ultimo 2007, og i en række lande er det steget, se Factbook.dk.

Med etableringen af såkaldte multilaterale handelsfaciliteter, hvor der kan handles aktier på andre børsers, er der kommet større konkurrence på aktiemarkedet for så vidt angår de største aktier.

Likviditeten på aktiemarkedene kan opfattes som en konkurrenceparameter. Jo mere likvidt et marked er, desto mere attraktivt må det anses for at være for investorer, da handelsomkostningerne er lavere. Et mål for likviditeten på aktiemarkedene er omsætning i forhold til markedsværdi, også kaldet omsætningshastigheden.

Omsætningshastigheden på aktiemarkedene er generelt steget i perioden 2005 til 2007 sammenlignet med perioden 2001 til 2004. I Danmark er den steget fra lidt over 60 pct. til over 80 pct. for de børsnoterede selskaber. Omsætningshastigheden er dog steget mere i andre lande. Danmark er nu placeret på en 14. plads, se figur 14.7.

Figur 14.7 Omsætningshastighed for børsnoterede selskaber

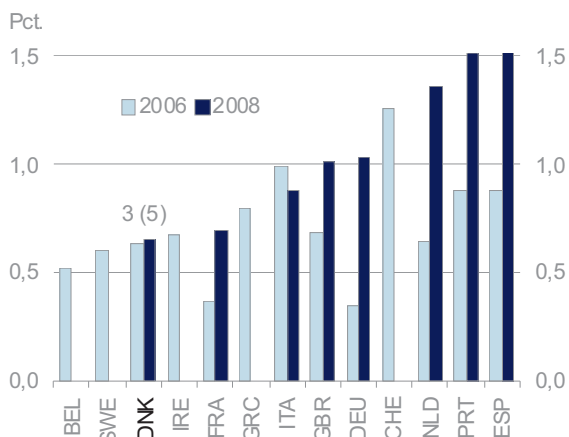
Anm.: Omsætning af indenlandske selskabers aktier over indenlandske børsnoterede selskabers markedsværdi. EUR er Euronext. Yderligere 7 lande er med i forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2008.

Kilde: WFE, OMX, Eurostat, Nationalbanken og Statistiska Centralbyrån.

Boligfinansiering

Det danske marked for boligfinansiering er en effektiv finansieringsform for husholdninger og virksomheder. Målt på prisen på realkreditlån ligger Danmark i top fem, se figur 14.8.

Figur 14.8 Justerede priser på realkreditlån i udvalgte lande, 3. kvartal 2008

Anm.: De justerede priser for 2008 er beregnet med udgangspunkt i EMF's repræsentative realkreditrente for nye boliglån, samt ECBs rente for nye udlån til bolig bruges for Portugal og Holland. De justerede priser for 2006 er fra en anden kilde (Mercer Oliver Wyman) og er baseret på en anden datakilde. For begge år er renten justeret for gebyrer, forventet afkast, kredit risiko og optionselement. Det har ikke været muligt at finde data for alle lande, se endvidere Factbook.dk.

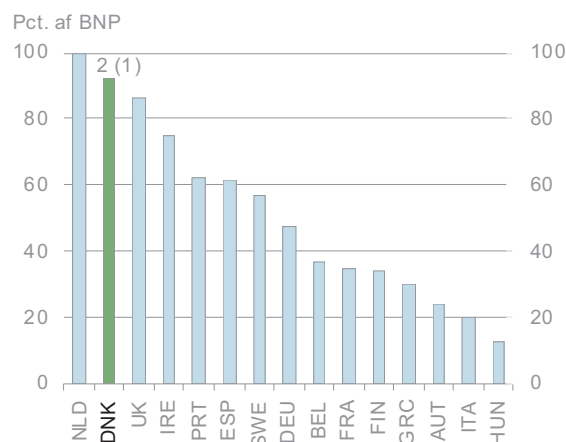
Kilde: Mercer Oliver Wyman, ECB, EMF, Nationalbanken, swap-rates.com og egne beregninger.

Danmark har sammen med blandt andet Nederlandene og Storbritannien nogle af de mest komplette og veludviklede markeder for boligfinansiering. Komplette og veludviklede boligfinansieringsmarkeder er blandt andet kendetegnet ved, at udbuddet af låntyper er stort, at belåningsgraden ikke bevirker, at størrelsen af udbetalingen til boligen er uoverkommelig, så unge udelukkes fra boligmarkedet, og ved få begrænsninger på lånets anvendelsesområde, dvs. til bolig nummer to, leje, mv.

At det danske boligfinansieringsmarked er veludviklet kommer til udtryk ved en for-

holdsvis stor andel af boliglån i forhold til BNP, se figur 14.9.

Figur 14.9 Boliglåns andel af BNP, 2007

Anm.: Boliglån er for Danmarks vedkommende opgjort som summen af realkreditinstitutternes udlånsbeholdning til boligformål (dvs. boligudlejning, støttet byggeri, ejerboliger og fritidshuse) samt pengeinstitutternes udlån til boligformål per ultimo året. European Mortgage Federation har ikke medtaget Schweiz i den nyeste publikation. Schweiz var nummer 1 og Danmark nummer 2 i Konkurrenceregulering 2008.

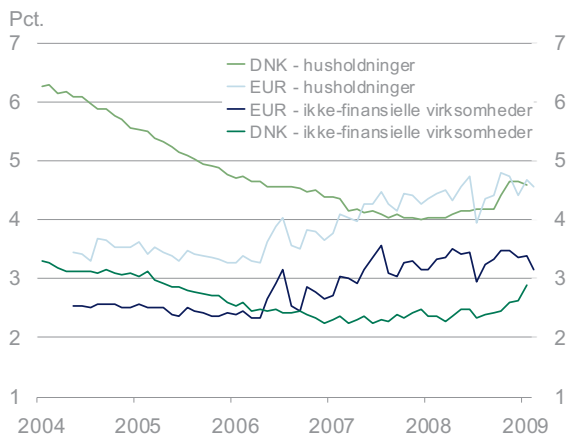
Kilde: European Mortgage Federation.

Bankmarkedet

Bankmarkedets effektivitet kan måles ved rentemarginalen, som er et mål for prisforskellen mellem ind- og udlånsrenter.

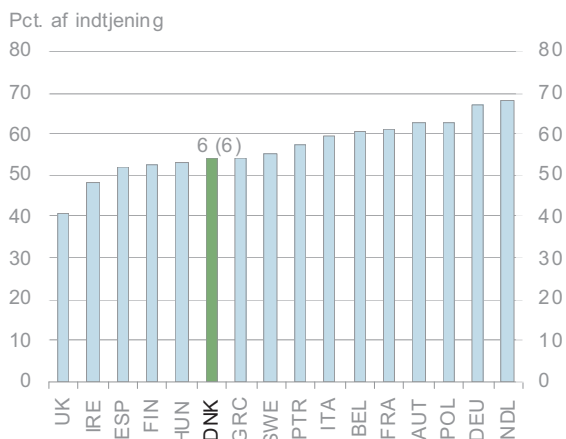
Generelt set har rentemarginalen mellem ind- og udlån for både husholdningerne og ikke-finansielle virksomheder været faldende siden 2004 i Danmark, hvilket indikerer øget konkurrence. Samtidig er de danske rentemarginaler rykket tættere på de europæiske rentemarginaler.

I den sidste halvdel af 2008 begyndte rentemarginalerne at udvide sig. Niveaue for de danske ikke-finansielle virksomheder lå lavere i forhold til euro-området i 2008, mens niveaue for husholdningerne var på linje med gennemsnittet af eurolandene, se figur 14.10.

Figur 14.10 Rentemarginal, 2004-2009

Anm.: Ekskl. boliglån. Rentemarginalen er forskellen mellem udlånsrenten og indlånsrenten på den samlede beholdning af nye ind- og udlån, alle løbetider. De store udsving i rentemarginalen for eurolandene kan skyldes, at antallet af eurolande er udvidet i perioden. Kilde: Nationalbanken, ECB samt egne beregninger.

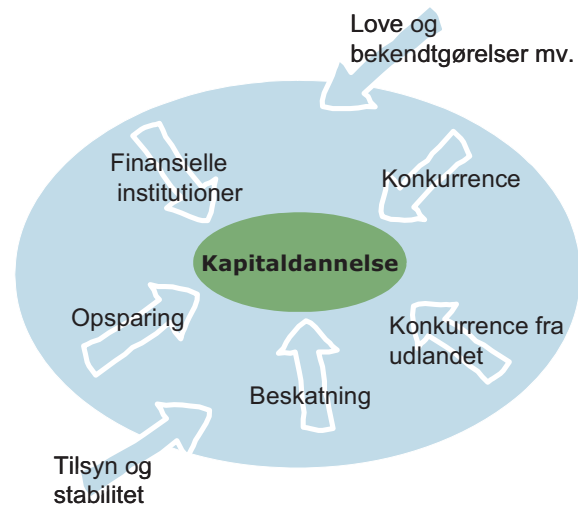
Konkurrence presser bankerne til at holde et konstant fokus på omkostningerne. Målt på omkostninger i forhold til indtjening ligger de danske banker blandt midtergruppen af EU-lande, se figur 14.11.

Figur 14.11 Samlede omkostninger ift. indtjeningen, gns. 2005-2007

Anm.: De samlede omkostninger i forhold til indtjeningen i pct. I modsætning til sidste år er omk. i forhold til indtjening udglattet over en treårig periode. Kilde: ECB: EU Banking Sector Stability, november 2008.

Rammevilkår for det finansielle system

En velfungerende finansiell sektor bygger på en dynamisk lovgivning, der følger med tiden og sektorens udvikling, så både hensynet til sektorens effektivitet og modstandsdydighed tilgodeses.

Figur 14.12 Rammevilkår for det finansielle system

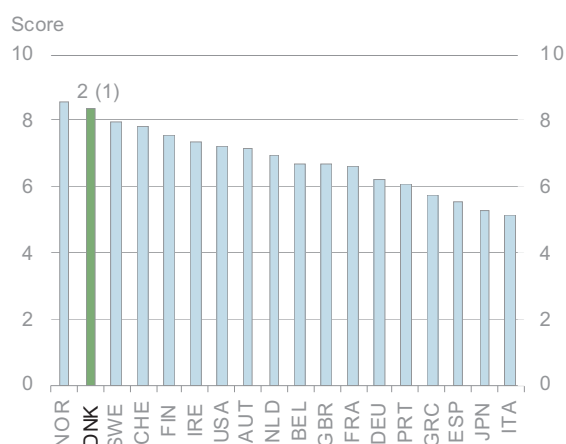
Ens rammevilkår på tværs af landegrænserne gør det nemmere for udenlandske såvel som danske virksomheder at konkurrere på tværs af landegrænserne. Det øger produktudbuddet, forbrugernes valgmuligheder, og det øger konkurrencen og fremmer effektiviteten i den finansielle sektor.

Formålet med regulering af den finansielle sektor er at øge konkurrencen og virksomhedernes udviklingsmuligheder og samtidig sikre finansiell stabilitet og forbrugerbeskyttelse. Uden tilsyn og regulering ville fx bankerne skulle være bedre kapitaliseret for at bevare forbrugernes, virksomhedernes og andre finansielle selskabers tillid. Reguleringen skaber samtidig fælles spilleregler for konkurrencen og sætter standarder for fx kapitaliseringen af banker. Regulering i form af kapitalkrav og tilsyn er dermed en samfundsmæssig gevinst, idet bankdrift

dermed bliver mindre kapitalkrævende og dermed mere effektiv.

Når det gælder regulering, der fremmer pengeinstitutternes forretningsudvikling gennem konkurrence og et højt forbrugerbeskyttelsesniveau, ligger den danske lovgivning på bankmarkedet i top, se figur 14.13.

Figur 14.13 Bankregulering, 2008

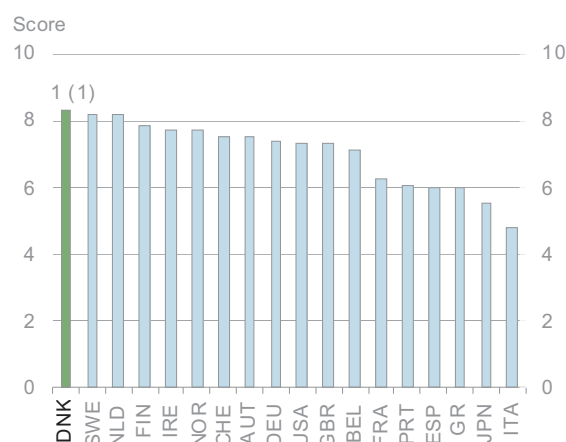

Anm.: Scoren går fra 0 til 10, hvor en høj score indikerer, at reguleringen ikke forhindrer forretningsudvikling. Scoren baserer sig på spørgeskemaundersøgelser.

Kilde: IMD World Competitiveness Yearbook (2008).

Reguleringen af og tilsyn med værdipapirmarkederne bidrager blandt andet til større sikkerhed og gennemsigtighed for investorerne. I forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2008 har Danmark bevaret sin førsteplads med hensyn til aktionærbeskyttelse, se figur 14.14.

Figur 14.14 Aktionærbeskyttelse, 2008

Anm.: Scoren går fra 0 til 10, hvor en høj score indikerer, at aktionærer er godt beskyttet. Scoren baserer sig på spørgeskemaundersøgelser.

Kilde: IMD World Competitiveness Yearbook (2008).

Finansiell robusthed

De finansielle markeder i Danmark blev i 2008 ramt af den globale finansielle uro. Uroen på de internationale markeder startede med subprime-krisen i USA i juli 2007. Uroen blev i efteråret 2008 til en global finansiell krise blandt andet udløst af investeringsbanken Lehman Brothers' kollaps. På grund af de finansielle marketers indbyrdes afhængighed spredte den finansielle krise sig hurtigt til andre lande og andre finansielle delmarkeder.

Den internationale finansielle krise medførte, at de danske banker havde vanskeligt ved at finde den nødvendige likviditet til at finansiere deres kort- og mellemfristede forpligtelser. Uden likviditet ville bankerne stå i en situation, hvor de var tvunget til at stoppe for udlån til virksomheder og husholdninger. Likviditetsmanglen øgede samtidig risikoen for egentlige solvensproblemer.

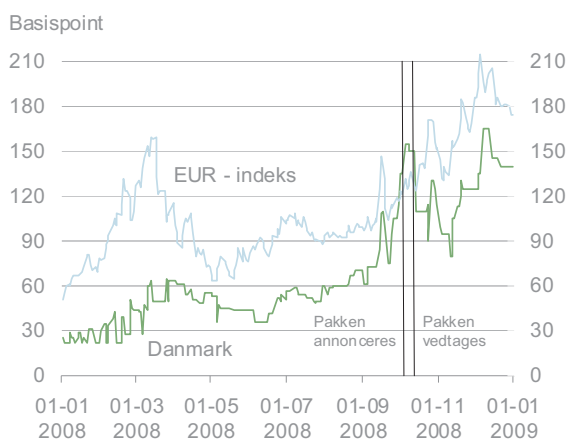
For at sikre den finansielle stabilitet spændte den danske regering et sikkerhedsnet ud under pengeinstitutterne, se boks 14.1.

Boks 14.1 Lov om finansiel stabilitet

For at sikre den finansielle stabilitet spændte den danske regering i oktober 2008 et sikkerhedsnet i form af en statslig garantiordning ud under alle simple kreditorer i pengeinstitutter, der er medlem af Det Private Beredskab. Medlemmer af Det Private Beredskab betaler til garantien med op til 35 mia. kr. Garantiordningen havde til formål at sikre den finansielle stabilitet ved at bidrage til, at pengeinstitutterne igen vil låne likviditet ud til hinanden.

Indgrebet havde en umiddelbar stabiliserende virkning på bankerne. Det kan blandt andet ses på udviklingen i markedets opfattelse af bankers risiko for at gå konkurs, som måles ved Credit Default Swaps (CDS), se figur 14.15.

Figur 14.15 CDS-spread for store banker i eurolandene og Danmark, 2008

Anm.: EUR-indeks er et vægtet gennemsnit over Europas store banker. Danmark er CDS for stor dansk bank.

Kilde: Itraxx og Ecwin.

Kort tid efter indgrebet blev det klart, at den finansielle krise var yderligere forværret. Hovedproblemet var, at private investorer, som følge af den internationale finansielle krise var meget tilbageholdende med at skyde kapital ind i danske kreditinstitutter. Uden adgang til kapital kunne kreditinstitutterne kun modgå risikoen for større tab ved

at slanke balancerne gennem en stramning af lånevilkårene for virksomheder og husholdninger.

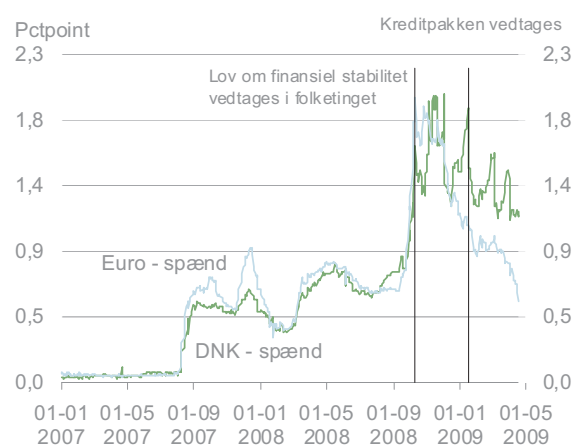
Idet pengeinstitutterne i mange tilfælde havde udlånt langt mere end deres indlån, var der derfor en betydelig risiko for, at pengeinstitutterne ville stramme deres udlånspolitik i et omfang, så selv kreditværdige virksomheder ville få svært ved at finde finansiering.

For at undgå denne situation var det nødvendigt at tilbyde penge- og realkreditinstitutterne statslige kapitalindsud og lave en overgangsordning for statsgarantien.

Formålet med kapitalindsuddene er at bidrage til at normalisere udlånspolitikken og dermed mindske risikoen for en selvforstærkende negativ spiral mellem den finansielle sektor og samfundsøkonomien i øvrigt.

Begge indgreb har haft en stabiliserende virkning på pengemarkedet i Danmark, se figur 14.16.

Figur 14.16 Effekten af lov om finansiel stabilitet og kreditpakken

Anm.: Effekten på rentespændet mellem sikre og usikre renter. Usikre pengemarkedsrenter er for Danmark CIBOR, mens det for eurozonen er EURIBOR. Se Factbook.dk.

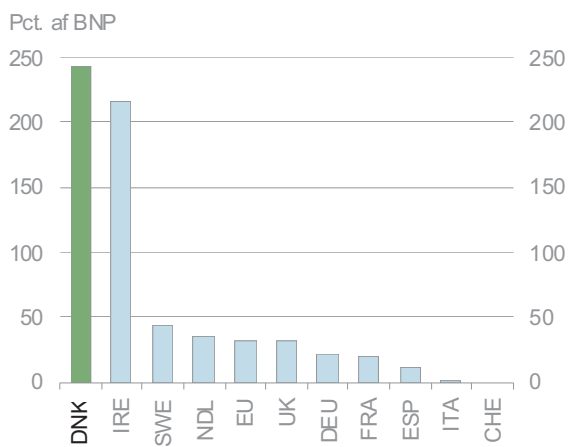
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Både lande blandt EUs medlemslande og andre lande i verden har som følge af den

finansielle krise valgt at gribe ind og sikre den finansielle stabilitet.

I EU-landene har man valgt at foretage samme type af markedsindgreb. Det er typisk statsgarantiordninger med det formål at støtte pengeinstitutters likviditetsfremskaffelse, se figur 14.17.

Figur 14.17 Statsgarantiordninger, tilkendegivet støtte, marts 2009

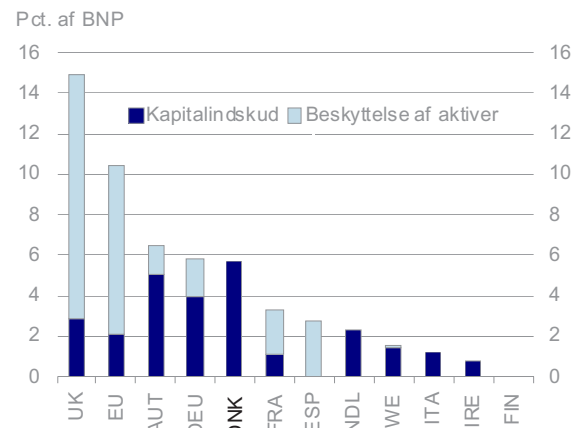
Anm.: Totalt tilkendegivet støtte i kollektive statsstøtteordninger i pct. af BNP. Den danske og irske statsgarantiordning dækker samtlige passiver, hvorimod kreditinstitutter i de andre landes ordninger skal ansøge om statsgaranti for individuelle lån.

Kilde: Kommissionen og ECB, marts 2009.

I mange tilfælde er der ligeledes sket en sikring af almindelig indskud samt givet mulighed for, at penge- og realkreditinstitutter kan få et statsligt kapitalindskud. I USA har man foretaget lignende indgreb.

Udover de nævnte ordninger har nogle lande ligeledes indført generelle ordninger med det formål at beskytte visse typer af aktiver, se figur 14.18.

Figur 14.18 Kapitalindskud og beskyttelse af aktiver, marts 2009

Anm.: Fordelingen af tilkendegivet støtte for forskellige kollektive statsstøtteordninger i pct. af BNP. En ordning med det formål at beskytte aktiver kan være, at staten opkøber bankernes dårlige aktiver eller en forsikringsordning, hvor staten forsikrer visse typer af et kreditinstituts aktiver mod aktivernes misligholdelse. EU dækker over et gennemsnit af tilkendegivet støtte for de lande, som har indført generelle ordninger for kapitalindskud og beskyttelse af aktiver.

Kilde: Kommissionen og ECB, marts 2009.

I nogle lande er der endvidere indført ad hoc-støtte til enkelte pengeinstitutter.

Udover at den finansielle krise skabte uro, manglende tillid til de finansielle selskaber og enorme tab for investorerne, så afslørede krisen en række strukturelle markedsfejl, som opfølgingsarbejdet på krisen skal rette op på.

Markedsfejlene er bl.a. procyklisk regulering, der har vist sig at forstærke virkningerne af en finansiell krise, og manglende gennemsigthed med markedsaktører og visse finansielle produkter, fx strukturerede produkter.

Fremtidens finansielle rammevilkår

Det er afgørende for realøkonomien, at den finansielle sektor fortsat er i stand til at løse de opgaver, den skal varetage.

Den økonomiske såvel som den finansielle krise er internationale fænomener, og der skal i vidt omfang findes løsninger i internationalt regi. Det er også vigtigt for at sikre danske finansielle virksomheder lige vilkår i konkurrencen med andre landes finansielle virksomheder.

Internationalt er der allerede taget skridt til at få rettet de svagheder, som krisen har vist et akut behov for at få adresseret. Det drejer sig fx om krav til securitisering, dvs. omdannelse af lån til omsættelige værdipapirer. Det var pga. svagheder på det amerikanske marked for securitisering af boliglån til mindre kreditværdige husholdninger, at krisen tog sit udspring.

Krisen på de finansielle markeder og problemerne for mange store amerikanske og europæiske kreditinstitutter har sat fokus på, om kravene til institutternes kapital er tilstrækkelige. Det er de globale Basel II-regler, der indeholder kravene til kapitalen. Der er derfor igangsat et globalt serviceeftersyn af reglerne.

De mere langsigtede tiltag retter sig mod kreditinstitutternes håndtering af risici, dvs. deres egne regler og reguleringsmæssige krav om, at der for alle risici afsættes tilstrækkelig kapital, og at der i gode tider opbygges buffere, der kan tæres på i dårlige tider. Internationalt vurderes det, at disse tiltag bedst kan gennemføres, når markederne er normaliseret igen.

I EU arbejdes der på at skabe større gennemsigtighed i den finansielle sektor. Der vil i løbet af 2009 komme fælles regler for kreditvurderingsbureauer, som for fremtiden skal godkendes af de finansielle tilsyn for at kunne operere i EU-området. Det er vigtige tiltag for at genskabe tilliden til den finan-

sielle sektor, både for husholdninger, virksomheder og finansielle selskaber. Ligeledes vil man indføre et fælleseuropæisk organ, der skal overvåge de finansielle markeder og i god tid advare om krisetegn.

G20-landene er blevet enige om at støtte de internationale institutioner, der overvåger den finansielle situation og afhjælper lande i tilfælde af kriser. Derfor vil både IMF og Financial Stability Forum få bedre muligheder for at overvåge de finansielle markeder, afhjælpe ved kriser og advare om mulige svaghestegn i de finansielle markeder.

Good Governance	233
Service for borgere	234
Ældreområdet	234
Børneområdet	234
Sygehusområdet	235
Digital service for borgere	236
Service for virksomheder	238
Regulering og administrative byrder	238
Digital service for virksomheder	240

De fleste borgere og virksomheder gør hver dag brug af offentlige serviceydelser. Offentlig regulering udgør samtidig et rammevilkår for danske virksomheders udvikling og vækst. Den offentlige service og regulering spiller derfor en helt central rolle i det danske samfund.

Det er regeringens mål, at

- Brugernes tilfredshed med den offentlige service skal være så høj som muligt på landets sygehuse, plejehjem, i daginstitutioner osv.
- Medarbejdertilfredsheden skal være høj på alle offentlige arbejdspladser.
- Danske offentlige institutioner skal være blandt de mest innovative i verden. De skal have fokus på at udvikle nye idéer, som kan omsættes til bedre service for borgere og virksomheder.
- Danmark skal have den mest effektive erhvervsregulering i EU.

Ifølge internationale undersøgelser ligger Danmark fortsat i top fem, hvad angår "Good Governance". Det afspejler bl.a., at Danmark har en effektiv offentlig service og regulering. Danmark er fx det land, hvor kvaliteten af den offentlige regulering vurderes at være højest.

Brugerundersøgelser viser, at der igen i år er stor tilfredshed med den offentlige service på ældreområdet. Der er også stor tilfredshed på sundhedsområdet.

Danmark er et af de EU-lande, hvor virksomhedernes administrative byrder målt i forhold til BNP er lavest. Siden 2001 er det lykkedes at reducere virksomhedernes administrative byrder med 15 pct. Regeringen har fastsat et mål om at reducere de administrative byrder for virksomhederne med op til 25 pct. i 2010 og har med planen LET Administration præsenteret en række nye initiativer for at nå målet.

Danmark er et af de lande i verden, der er længst fremme med digitalisering af den offentlige forvaltning, og den offentlige sektor har eksempelvis haft succes med at udvide anvendelsen af digitale signaturer samt virksomheds- og borgerportaler, der nu udvikles med personaliserede indgange. I forbindelse med den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi er der iværksat en række initiativer, der skal sikre en udvikling af den digitale forvaltning frem mod 2010.

Effektivitet og kvalitet i den offentlige service kan også styrkes ved at øge konkurrencen om udførelsen af de offentlige opgaver, se kapitel 11.

Tabel 15.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Good Governance	↗			■
Lave administrative byrder*	↗			■
E-parathed	■			■
Samlet vurdering	↗			■

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. *angiver, at der kun er data for Danmark, Tjekkiet, Storbritannien, Nederlandene, Østrig, Sverige og Norge. De opstillede mål refererer til tabel 15.3 (Good Governance), figur 15.9 og figur 15.10 (Lave administrative byrder) samt figur 15.7 og figur 15.8 (E-parathed).

Tablet 15.2 Nye initiativer – 2008/2009

KVALITETSREFORM

- Med finanslovsaftalen for 2008 blev der afsat 10 mia. kr. til initiativer vedrørende (a) uddannelse af medarbejdere og ledere og udvikling af mere attraktive arbejdspladser, (b) mere sammenhængende service og (c) kvalitetsudvikling og afbureaukratisering. Derudover er der med fonden for arbejdskraftbesparende teknologi afsat en pulje på 3 mia. kr. i 2009-2015 til medfinansiering af investeringer i arbejdskraftbesparende teknologi og nye arbejds- og organisationsformer i den offentlige sektor. Formålet er at frigøre ressourcer til mere borgernær service og omsorg gennem brug af ny teknologi og en smartere organisering, fx nye rengøringsteknologier og telemedicin.
- I aftalerne om den kommunale og regionale økonomi for 2009 indgår tiltag til udmøntning af de 25 mia. kr. til investering i ny sygehusstruktur og 22 mia. kr. til medfinansiering af løft af kommunernes fysiske rammer for børn og unge på dagtilbudsområdet, i folkeskolen og vedrørende idrætsfaciliteter samt på ældreområdet, som regeringen har afsat med kvalitetsfonden i perioden 2009-2018.
- For at skabe muligheder for bedre borgernær service i kommunerne indgik regeringen og KL i 2008 en aftale om frigørelse af ressourcer hertil i 2009-2013. Det fremgår af aftalen, at kommunerne kan omstille aktiviteter svarende til et råderum på 1 mia. kr. i 2009 stigende til 5 mia. kr. i 2013 gennem omprioriteringer og bedre ressourceudnyttelse. På nogle områder kræver en realisering af dette potentiale et aktivt samarbejde mellem staten og kommunerne. Derfor vil regeringen sammen med KL udarbejde konkrete forslag til statslige tiltag, der kan bidrage til at frigøre ressourcer i kommunerne svarende til ½ mia. kr. i 2010 stigende til 2½ mia. kr. i 2013.

DIGITALISERINGSSTRATEGI

- Version 2 af borger.dk indeholder første udgave af 'Min side', som giver et personligt overblik over borgerens engagement med det offentlige, fx oplysninger om bolig og skat. 'Min Side' vil løbende gøre flere offentlige data tilgængelige for borgeren. Samtidig lanceres den såkaldte NemLogin på borger.dk, hvor borgeren kan modtage information og få adgang til løsninger fra flere forskellige myndigheder uden at skulle logge på flere gange, se også boks 15.3.
- Som et skridt imod regeringens e2012-målsætning om fuld digital selvbetjening af indberetninger fra erhvervslivet til det offentlige har regeringen taget initiativ til at gøre udvalgte digitale indberetningsordninger for erhvervslivet obligatoriske i 2010 og 2011. De har hver især over 10.000 årlige indberetninger og rummer derfor et markant effektiviseringspotentiale.
- Regeringen, KL og Danske Regioner er blevet enige om udvikling, implementering og drift af en ny digital signatur, der vil give borgere og virksomheder en mere brugervenlig, sikker og fleksibel adgang til digitale services på tværs af såvel den offentlige som den private sektor. Som noget nyt sikrer aftalen en fælles løsning med finanssektoren, så signaturen kan anvendes både i netbankerne og til offentlige og private digitale services. Den nye digitale signatur er mobil og vil kunne anvendes fra alle computere med internetadgang.

REGULERING OG ADMINISTRATIVE BYRDER.

- Regeringen har i marts 2009 lanceret en afbureaukratiseringsplan med 37 konkrete initiativer, der vil lette de administrative byrder for erhvervslivet med ca. 4 mia. kr. årligt og betyde, at regeringens mål om at reducere de administrative byrder med op til 25 pct. i 2010 nås.
- De 37 initiativer fordeler sig på henholdsvis 33 konkrete forenklingsinitiativer samt fire nye tværgående redskabsinitiativer, der samlet set letter virksomhedernes hverdag markant. Initiativerne i afbureaukratiseringsplanen grupperes inden for fire indsatsområder, der afspejler de sammenhænge, hvori virksomhederne typisk møder det offentlige. Et centralt element i afbureaukratiseringsplanen er en udvidet indsats mod de såkaldte irritationsbyrder.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceanvendelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Good Governance

Good Governance, eller på dansk god regeringsførelse, er et samlet begreb for udøvelsen af politisk, økonomisk og administrativ autoritet gennem styring af et lands forhold på alle niveauer. God regeringsførelse omfatter både processen i forbindelse med valg og kontrol af en regering, regeringens evne til at formulere og gennemføre politikker samt den almene accept af de institutioner, der regulerer det økonomiske og sociale samvirke mellem borgere og den offentlige sektor.

Verdensbanken måler god regeringsførelse ved hjælp af indikatorer inden for 6 overordnede områder:

- Medbestemmelsesret og ansvarlighed
- Bureaukratisk effektivitet
- Kvalitet i regulering
- Retssikkerhed
- Kontrol med korruption
- Politisk stabilitet og fravær af vold

Danmark ligger generelt højt på de seks indikatorer, og ligger i top tre blandt OECD-landene på 5 af de 6 indikatorer.

Det afspejler, at der sker en effektiv udøvelse af politisk, økonomisk og administrativ autoritet i Danmark, samt at Danmark har en effektiv og forholdsvis decentraliseret offentlig sektor.

Den relativt høje retssikkerhed i Danmark afspejler blandt andet, at kriminaliteten ligger på et lavt niveau. Ligeledes er der et lavt niveau af korruption. Danskerne har desuden en høj grad af medbestemmelsesret og ansvarlighed i forhold til de politiske processer og valget af det politiske styre.

Den lavere placering på indikatoren vedrørende "Politisk stabilitet og fravær af vold" skyldes ifølge Verdensbanken, at den øgede risiko for internationale terrorhandlinger trækker Danmark ned. Danmark står ikke alene på dette punkt, idet en række vesteuropæiske lande, eksempelvis Nederlandene, har oplevet et tilsvarende fald i denne indikator. Danmark er dog i 2007 gået frem fra en 12. til en 10. plads sammenlignet med sidste år, se tabel 15.3.

Tabel 15.3 Good Governance indikatorer, 2007

Placering	Medbestemmelsesret og ansvarlighed	Bureaukratisk effektivitet	Kvalitet i reguleringen	Retssikkerhed	Kontrol med korruption	Politisk stabilitet og fravær af vold
1	DNK (1)	CHE	DNK (1)	CHE	FIN	FIN
2	CHE	DNK (1)	UK	NOR	DNK (2)	CHE
3	NLD	NOR	IRE	DNK (1)	SWE	SWE
4	NOR	SWE	NLD	NZL	NZL	NZL
5	FIN	AUS	NZL	SWE	CHE	AUT
6	NZL	FIN	AUS	AUT	NLD	NOR
7	SWE	CAN	FIN	FIN	CAN	IRE
8	BEL	NZL	SWE	CAN	NOR	CAN
9	IRE	NLD	AUT	AUS	AUS	DEU
10	DEU	UK	CAN	DEU	AUT	DNK (12)

Anm.: Hver af de 6 indikatorer er baseret på 8-12 forskellige datakilder. Tabellen viser de 10 højest placerede lande inden for hver indikator blandt en gruppe på 20 udvalgte OECD-lande. Datakilderne bidrager med informationer fra over 200 enkeltindikatorer.

Kilde: Verdensbanken 2008.

Service for borgere

Det er på velfærdsområdet, at de fleste danskere har den største berøring med den offentlige sektor. Den borgernære service har betydning for den enkelte borgers velfærd, men bidrager også til at sikre en fleksibel arbejdsstyrke. Den offentlige service er således med til at understøtte både en høj konkurrenceevne og en stærk sammenhængskraft.

Brugertilfredshedsundersøgelser er et redskab til at vurdere kvaliteten af den offentlige service, fordi de afdækker brugernes oplevede kvalitet af den service, som de offentlige institutioner leverer. Undersøgelserne giver dermed et grundlag for at udvikle og tilbyde serviceydelser, der er mere sammenhængende, effektive og tilpasset brugernes behov, se boks 15.1.

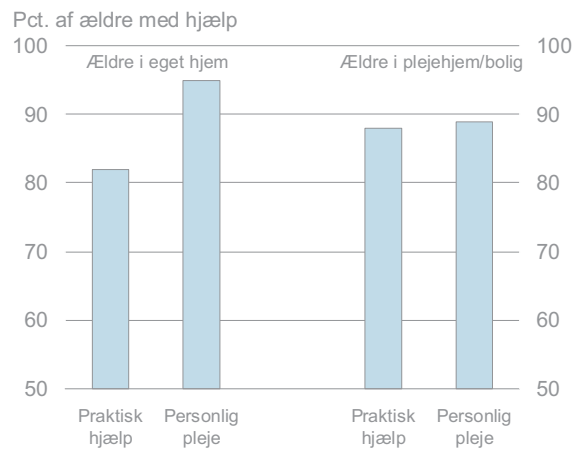
Boks 15.1 Måling af kvaliteten af den offentlige service

Som led i kvalitetsreformen skal der i 2009 og 2010 gennemføres pilotprojekter med tre forskellige redskaber, der skal fremme et systematisk og helhedsorienteret kvalitetsarbejde på de store velfærdsområder. Det gælder brugertilfredshedsundersøgelser på institutionsniveau på folkeskole-, ældre-, handicap- og dagtilbudsområdet i et antal kommuner. Erfaringer fra disse projekter vil være grundlag for politiske drøftelser om en national udrolning fra 2011. Herudover har regeringen igangsat et projekt, der har til formål at udvikle redskaber og metoder, der kan bidrage til oplysninger om den faglige kvalitet på børne- og ældreområdet. På sundhedsområdet er der udviklet en akkrediteringsordning, ”Den Danske Kvalitetsmodel”, hvor alle offentlige sygehuse skal leve op til standarder fastsat af et uafhængigt akkrediteringsinstitut. Der skal desuden gennemføres forsøg med at anvende akkreditering på andre områder.

Ældreområdet

Hovedparten – mellem 80 og 95 pct. – af de ældre, som modtager hjælp i eget hjem eller i plejehjem/-bolig, er tilfredse eller meget tilfredse med kvaliteten af hjælpen, viser en brugerundersøgelse, se figur 15.1.

Figur 15.1 Tilfredshed blandt ældre med kvaliteten af hjælpen, 2008

Anm. Andel ældre i henholdsvis eget hjem og i plejehjem/-bolig, der angiver at være tilfredse eller meget tilfredse med kvaliteten af hjælpen.

Kilde: Capacent Epinion for KL og Velfærdsministeriet, 2008.

I forhold til hjælpens stabilitet svarede mellem 73 pct. og 79 pct., at de er tilfredse med hjælpens ensartethed. Mellem 80 pct. og 89 pct. svarede, at de er tilfredse med overholdelsen af de aftalte tidspunkter for leveringen af hjælpen. Tilfredsheden med antallet af forskellige hjælpere er mellem 62 pct. og 76 pct., se Factbook.dk.

Børneområdet

Den nyeste undersøgelse om brugertilfredshed på børneområdet fra 2006 viser, at mere end 80 pct. af brugerne af dagtilbud og folkeskole er tilfredse med den ydelse, de modtager.¹ Af undersøgelsen fremgår det også, at de ansatte i folkeskolen og i daginstitutionerne selv vurderer, at de leverer en service af god kvalitet. Særligt i folkeskolen har de ansatte en positiv vurdering af kvaliteten, der

¹ Epinion for Finansministeriet, 2007. Se Factbook.dk.

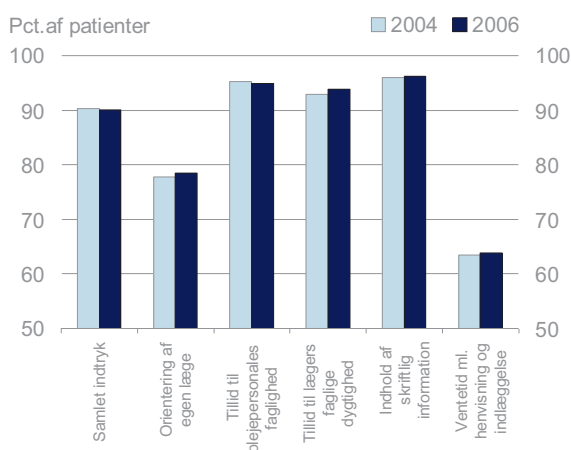
oven i købet ligger højere end forældrenes vurdering.

Sygehusområdet

Siden 2000 er der hvert andet år foretaget en landsdækkende undersøgelse af patienters oplevelser af kvaliteten på de danske sygehuse. Som følge af kommunalreformen blev det imidlertid besluttet ikke at gennemføre undersøgelsen i 2008. Fra 2009 gennemføres undersøgelsen hvert år.

I 2006 gav 90 pct. af patienterne udtryk for, at deres indlæggelsesforløb samlet set var gået virkelig godt eller godt. Den samlede tilfredshed er dermed på niveau med den forrige undersøgelse fra 2004, se figur 15.2.

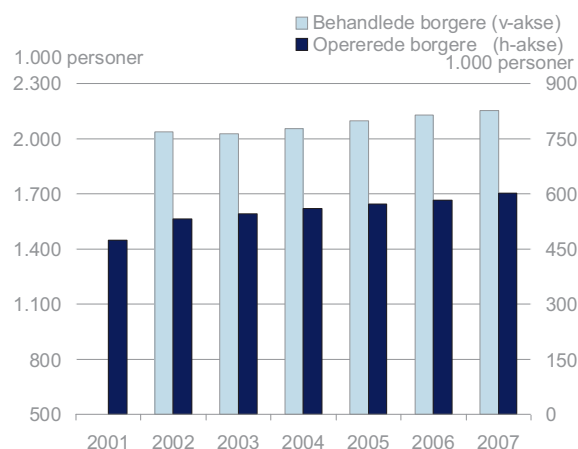
Figur 15.2 Tilfredshed med sygehuse

Anm.: Andelen af patienter, der har svaret positivt på oplevelserne på de nævnte områder på sygehuset.
Kilde: Patienters oplevelser på landets sygehuse 2006, Enheden for brugerundersøgelser, Reg. Hovedstaden.

Fra 2001 til 2007 er aktiviteten på sygehusene øget og antallet af opererede er steget med 128.000, se figur 15.3.

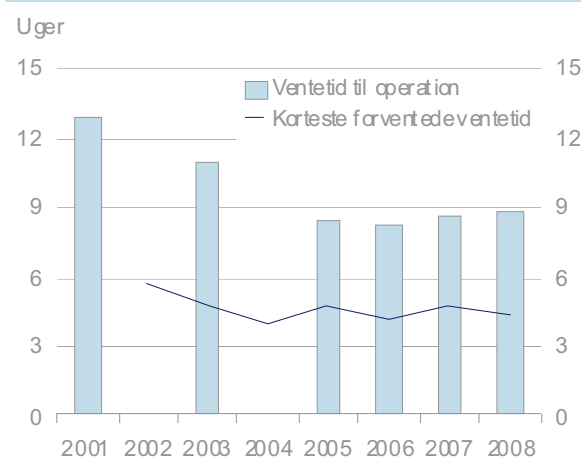
Figur 15.3 Antal behandlede og opererede borgere, 2001-2007

Anm.: Der foreligger ikke sammenlignelige oplysninger om antallet af behandlede borgere i 2001.
Kilde: Landspatientregisteret.

Samtidig er ventetiden til operation faldet fra 2001 til 2005, hvorefter den har ligget nogenlunde konstant. I 2008 er ventetiden på 8,9 uger, se figur 15.4.

Figur 15.4 Ventetider 2001-2008

Anm.: Opgørelsen af ventetid til operation omfatter planlagt aktivitet på de offentlige sygehuse samt den aktivitet på private sygehuse og klinikker, der er omfattet af det udvidede frie sygehusvalg og betalt af patientens bopælsamt/region. Kun perioder, hvor patienten er aktivt ventende (køtid). Der er ikke opgjort ventetid for årene 2002 og 2004. Se i øvrigt Factbook.dk.
Kilde: Sundhedsstyrelsen (Landspatientregisteret) og for 2001 og 2003 beregninger foretaget af Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse.

Den gennemsnitlige ventetid i 2008 dækker over en stigning i ventetiden fra 1. halvår til 2. halvår 2008. Stigningen skal ses i lyset af overenskomstkonflikten på sundhedsområdet i april til juni 2008, der medførte mange aflyste operationer, se boks 15.2.

Boks 15.2 Overenskomstkonflikten på sygehusområdet

Efter en periode med historisk korte ventetider betød forårets overenskomstkonflikt på sundhedsområdet mange aflyste operationer og dermed en stor ventetidspukkel ved konfliktens afslutning. I den situation ville det være en stor udfordring at fastholde patienters 1 månedes behandlingsret, så Folketinget besluttede efterfølgende midlertidigt at suspendere det udvidede frie sygehusvalg frem til 1. juli 2009, hvorefter det automatisk genindføres. Den midlertidige suspension giver mulighed for at sikre en afvikling af denne pukkel så hurtigt som muligt og på en økonomisk ansvarlig måde.

Der er med finansloven for 2009 afsat 100 mio. kr. til at fremme målet om en normal drifts- og ventetidssituation ved genindførelsen af det udvidede frie sygehusvalg den 1. juli 2009 på de områder, hvor ventetiderne har været stigende.

Der er den 1. april 2009 desuden indgået aftale mellem regeringen og Danske Regioner om tilrettelæggelsen af samarbejdet med de private sygehuse. Hovedsigtet er at forkorte ventetiderne på sygehusområdet og sikre optimal ressourceanvendelse.

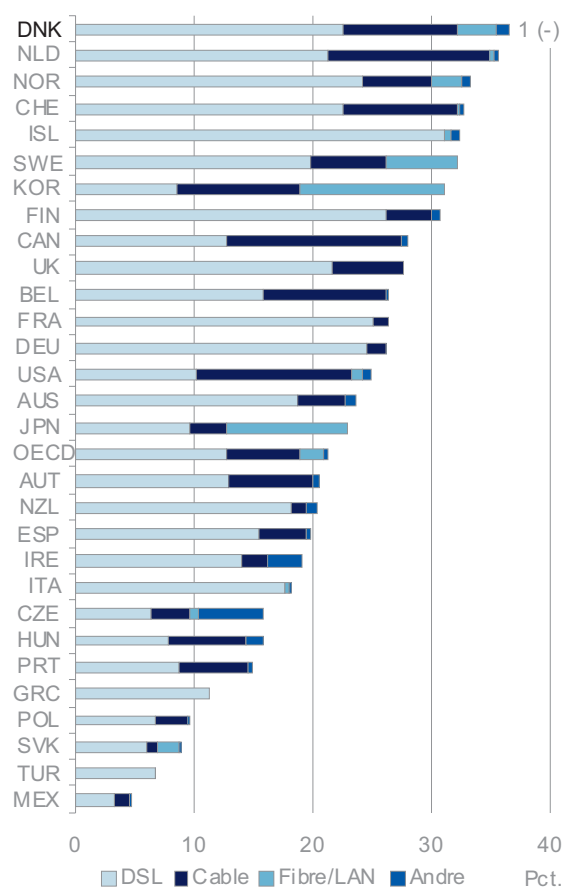
Digital service for borgere

Digital forvaltning er vigtig for effektiviteten af den offentlige service, fordi digitalisering kan mindske det administrative besvær for medarbejderne og give borgerne en bedre og mere fleksibel service.

I marts 2009 blev Danmark for 3. år i træk kåret som verdens bedste it-nation af World Economic Forum.²

Generelt har Danmark gennem flere år ligget højt placeret i internationale undersøgelser af samfundets digitaliseringsgrad. Danmark placerer sig også bedst inden for OECD, når det drejer sig om udbredelse af bredbånd til virksomheder og husstande. I juni 2008 var der i Danmark næsten 37 bredbåndsforbindelser per 100 indbyggere, se figur 15.5.

Figur 15.5 Brugen af bredbånd

Anm.: I figuren opgøres den procentvise andel af bredbåndsbrugere per 100 borgere, opdelt på forskellige teknologier.

Kilde: OECD (<http://oecd.org/sti/ict/broadband>).

For at sikre en stadig høj konkurrenceevne på bredbåndsområdet og på hastigheden af den

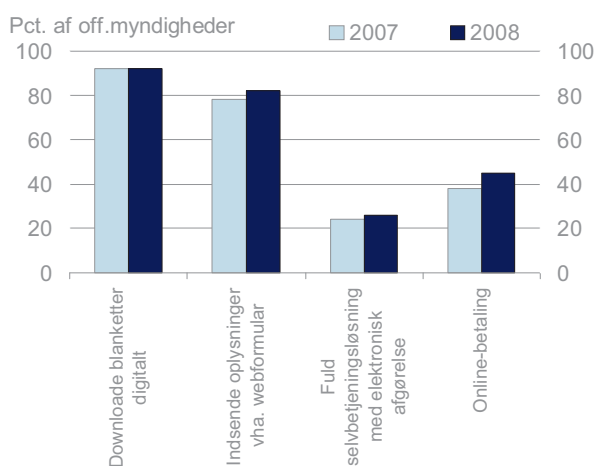
² Global Information Technology Report 2008-2009.

enkelte bredbåndsforbindelse har regeringen nedsat en Højhastighedskomiteé, der har til formål at anbefale danske initiativer til at fremme bredbåndsudviklingen herunder ikke mindst anvendelsesmæssigt.

Målrættede danske satsninger på informations- og kommunikationsteknologi har generelt bidraget til at udvikle digitale infrastrukturer og løsninger til gavn for borgerne. De offentlige myndigheder tilbyder således en bred palet af digitale servicetilbud rettet mod borgerne, fx mulighed for at indsende oplysninger digitalt og online-betaling.

Der er i 2008 sket en lille stigning i de offentlige myndigheders udbud af digitale services i forhold til 2007. Det er særligt udbuddet af online-betalinger, der er steget fra 38 pct. i 2007 til 45 pct. i 2008, men også udbuddet af løsninger til indsendelse af oplysninger via webformularer og selvbetjeningsløsninger er steget, se figur 15.6.

Figur 15.6 Det offentlige tilbud af digital service til borgere

Anm.: Andelen af offentlige myndigheder, der tilbyder selvbetjeningsmuligheder via egen hjemmeside eller via fælles-offentlig hjemmeside.

Kilde: Danmarks Statistik, 2008 "Den offentlige sektors brug af it".

Den digitale signatur bliver mere og mere udbredt, hvilket er med til at sikre, at borgere, virksomheder og myndigheder kan få det fulde udbytte af den digitale forvaltning. Ved

udgangen af marts 2009 var der udstedt i alt ca. 1,4 millioner digitale signaturer, fordelt på 1,2 millioner personlige signaturer, 200.000 medarbejdersignaturer og 5.000 virksomheds-signaturer, se Factbook.dk.

Der er en positiv sammenhæng mellem borgernes it-færdigheder og en række nøglefaktorer for vækst og fremgang, herunder beskæftigelse og produktivitet.³ It-færdigheder er derfor en væsentlig parameter for Danmarks konkurrenceevne.

Danskernes it-færdigheder måles årligt i den såkaldte barometermåling. Målingen i 2008 viser, at ca. tre ud af fem danskere har gode eller meget gode it-færdigheder, mens den resterende del af befolkningen har svage eller ingen it-færdigheder.⁴

Boks 15.3 Borger.dk

Borger.dk er den fællesoffentlige digitale servicekanal for borgerne.

Med lanceringen af en ny version af borger.dk i oktober måned 2008 kan borgerne nu, ved hjælp af deres digitale signatur, få adgang til Min Side med personaliserede tjenester og data om sig selv. En del af løsningerne er tilknyttet NemLogin, så borgeren kun behøver at logge ind én enkelt gang og herefter kan bevæge sig frit mellem forskellige selvbetjeningsløsninger. På den nye version af borger.dk er der desuden udarbejdet fire nye borgertemaer om bolig, børn, økonomi og pension. Temaerne tager udgangspunkt i borgernes hverdag og behov på tværs af offentlige myndighedsskel.

Det er afgørende for den digitale udvikling, at borgere, virksomheder og det offentlige er parate til at tage informations- og kommunikationsteknologi i anvendelse. E-parathed er

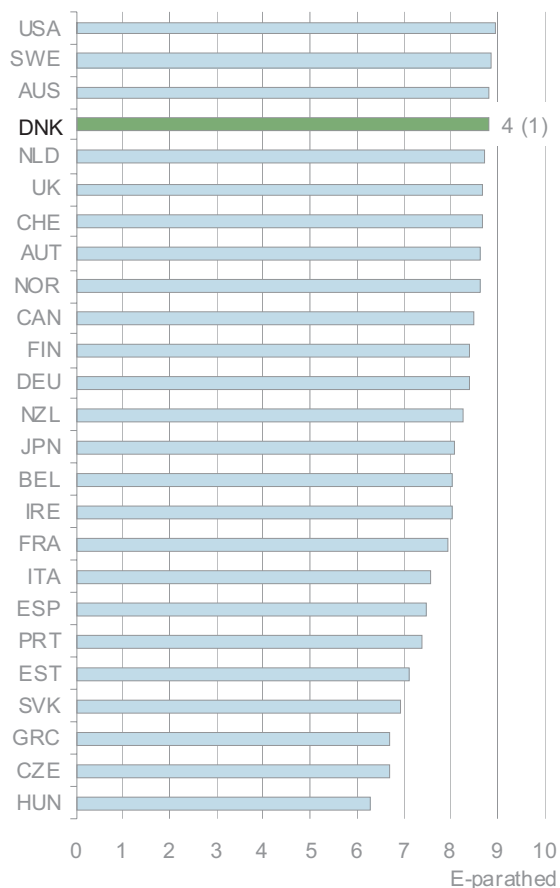
³ The Economic and Social Impact of eInclusion (EU-Kommissionen, DG Information, Society & Media, april 2009).

⁴ It- og telepolitisk redegørelse 2009, Regeringen marts 2009.

en måde at opgøre dette på. I 2008 ligger Danmark fortsat i top fem i en international undersøgelse af e-parathed, se figur 15.7.⁵

Der er meget små forskelle mellem landene i top fem, hvor Danmark i 2008 er rykket fra en førsteplads til en fjerdeplads.

Figur 15.7 E-parathed, 2008

Anm.: Der måles på en skala fra 1-10, hvor 10 er udtryk for fuldstændig e-parathed. E-parathed måles ved digital infrastruktur, karakteristika for økonomien, borgere og virksomheders anvendelse af digitale ydelser og investering i IKT, de lovgivningsmæssige rammer, befolkningens kompetencer og tilgængeligheden af it-supportfunktioner.

Kilde: The Economist/IBM, The 2008 e-readiness rankings, 2008.

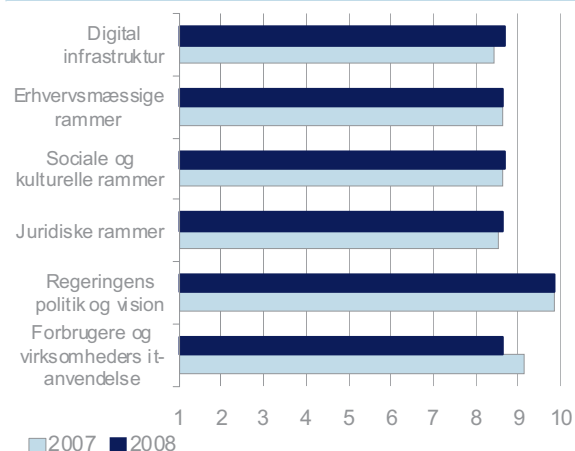
Danmark ligger stabilt i forhold til de forrige års opgørelser, når man ser på udviklingen inden for de enkelte kategorier, som e-

⁵ Tal for OECD-landenes e-parathed i 2009 forventes at udkomme i juni 2009.

parathed måles ud fra. Overordnet set har der været fremgang i tre kategorier og fald i en enkelt kategori, se figur 15.8.

Faldende eller stagnerende investeringer i informations- og kommunikationsteknologi i 2007 (fortrinsvis på e-handelsområdet og på privatforbruget) kan være årsagen til faldet i kategorien forbrugernes og virksomhedernes it-anvendelse. Samme udvikling genfindes i en række andre lande.

Figur 15.8 Danmarks udvikling inden for e-parathed, 2007 og 2008.

Anm.: De forskellige kategorier er scoret på en skala fra 1 til 10. En uddybende forklaring af de underliggende indikatorer kan findes i Factbook.dk.

Kilde: The Economist/IBM, The 2008 e-readiness rankings, 2008.

Service for virksomheder

Den offentlige regulering har væsentlig betydning for de danske virksomheders konkurrenceevne. Særligt er det vigtigt, at reguleringen kan efterleves af virksomhederne, uden at reguleringen medfører store administrative byrder.

Regulering og administrative byrder

En effektiv regulering giver virksomhederne de bedst mulige betingelser for at generere vækst og sikre konkurrenceevnen. Hvert år udarbejder Verdensbanken en undersøgelse af erhvervsreguleringen. Danmark ligger igen i år på en tredjeplads blandt OECD-landene, se tabel 15.4. Undersøgelsen fremhæver Dan-

mark for at have en effektiv procedure og gode betingelser for opstart af virksomheder. Danmark er eksempelvis et af de eneste lande, hvor det er gratis at starte ny virksomhed.

Tabel 15.4 Kvaliteten i erhvervsreguleringen, top 10 OECD-lande, 2009

NZL	1
USA	2
DNK	(3) 3
UK	4
IRL	5
CAN	6
AUS	7
NOR	8
ISL	9
JPN	10

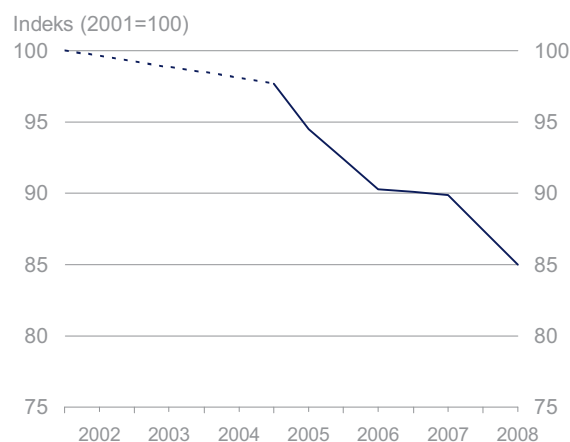
Anm.: Danmarks placering i 2008 er angivet i parentes.
Kilde: Verdensbanken, "Doing Business, 2009", Ease of Doing Business Rank.

Danske virksomheder er underlagt en række krav og pligter i erhvervsreguleringen. Efterlevelse af erhvervsreguleringen trækker på ressourcer i virksomhederne i form af administrativt arbejde, som alternativt ville kunne anvendes i produktionen af varer og services.

De administrative byrder som erhvervsreguleringen medfører, bliver i Danmark opgjort ved den såkaldte AMVAB metode.⁶ Siden 2001 er erhvervslivets samlede administrative byrder reduceret med 15 pct. svarende til, at der er frigjort ressourcer i virksomhederne for ca. 4,8 mia. kr. på samfundsniveau, se figur 15.9.

⁶ AMVAB (Aktivitetsbaseret Måling af Virksomhedernes Administrative Byrder) er en opgørelse af, hvor lang tid virksomhederne bruger på at efterleve krav i danske love og bekendtgørelser omregnet i kroner (intern og ekstern tid).

Figur 15.9 Udvikling i administrative byrder i Danmark, 2001-2008

Anm.: Interpolation for år, hvor der ikke er data.
Kilde: Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (2009).

Regeringens målsætning er at lempe de administrative byrder med 25 pct. i 2010. Regeringen har derfor fremlagt en afbureaukratiseringsplan – LET Administration – i marts 2009, se boks 15.4.

Boks 15.4 LET Administration

Afbureaukratiseringsplanen præsenterer samlet 37 initiativer, der letter virksomhedernes hverdag. Af de 37 initiativer er de 33 udvalgte forenklingsinitiativer, der grupperes inden for fire indsatsområder:

- Bedre vilkår for opstart og drift
- Nem adgang til myndighederne
- Færre og nemmere indberetninger
- Effektiv og fokuseret kontrol

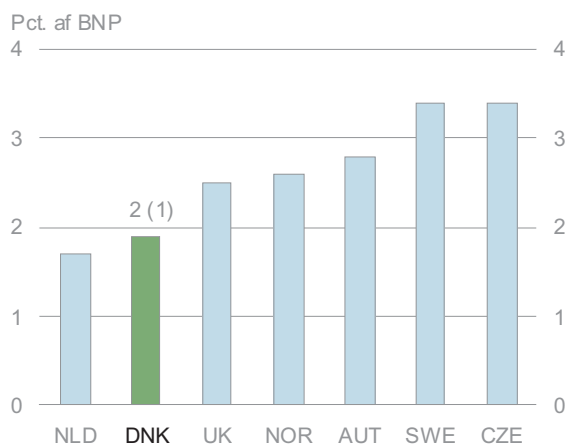
Planens initiativer indebærer nye administrative lettelser for erhvervslivet på næsten 4 mia. kr. om året.

Nogle af initiativerne kan gennemføres administrativt. For dem, der kræver lovændring, går regeringen i dialog med Folketingets partier. Initiativerne skal forhandles på plads til implementering i løbet af 2009 og 2010.

De administrative byrder i forhold til BNP i Danmark er blandt de laveste i Europa. I Danmark udgør byrderne ca. 27 mia. kr. eller

ca. 1,9 pct. af BNP. Det er lavere end både Norge, Østrig, Storbritannien, Sverige og Tjekkiet, hvor der foreligger sammenlignelige opgørelser. I Nederlandene udgør byrderne 1,7 pct. af BNP, se figur 15.10.

Figur 15.10 Virksomhedernes administrative byrder, 2008

Kilde: Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (2008), Better Regulation Executive, UK (2006), Nærings- og Handelsdepartementet, NOR (2007), Ministry of Finance, NLD (2007), Federal Ministry of Finance, AUT (2007), Näringsdepartementet, SEW (2006) og Department of Regulatory Reform and Central State Administration Reform, CZE (2006).

Foruden Danmark har 21 andre EU-lande sat kvantitative mål om at reducere de administrative byrder. Af Kommissionens handlingsprogram fra 2007 om en fremadrettet indsats for bedre regulering i EU fremgår det, at de administrative byrder i EU skal reduceres med 25 pct. i 2012. Der er identificeret administrative omkostninger for 127 mia. euro fordelt på 13 lovområder. I lighed med den danske handlingsplan er der identificeret initiativer, der vil reducere de administrative omkostninger med 25 pct. frem mod 2012.

Det kræver en vedvarende og fokuseret indsats, hvis Danmark skal fastholde sin placering og nå målet om en reduktion af de administrative byrder på op til 25 pct. i 2010. Det skal derfor sikres, at eksisterende og ikke mindst ny regulering udformes og administreres sådan, at virksomhederne pålægges færrest mulige administrative byrder. I Danmarks

tilfælde kommer en stor del af virksomhedernes administrative byrder imidlertid fra EU. Således stammer op mod 40 pct. af de administrative byrder fra EU-regulering. Af samme grund arbejder Danmark aktivt, sammen med de øvrige medlemslande og EU's organer, for at reducere de administrative byrder i EU reguleringen.

Digital service for virksomheder

Et væsentligt element i at sikre fortsat faldende administrative byrder for virksomhederne er, at de offentlige myndigheder stiller digitale services til rådighed for virksomhedernes interaktion med det offentlige. Dette gælder fx opfyldelse af informationsforpligtelser, ansøgninger og udveksling af elektroniske forretningsdokumenter, se boks 15.5.

Boks 15.5 Nem-Handel

Et eksempel på et af regeringens digitale initiativer, der gør det lettere at være både virksomhed og myndighed i Danmark, er Nem-Handel. Nem-Handel gør det muligt at sende elektroniske forretningsdokumenter, herunder e-fakturaer, nemt og sikkert via internettet. Kommercielle leverandører af økonomisystemer og faktureringsløsninger kan frit bygge teknologien ind i deres produkter, og Nem-Handel indbygges i den nye version af statens fælles økonomisystem, Navision Stat 5.0.

Nemkonto-registeret, der de seneste år har givet store effektiviseringer i det offentlige, blev i maj 2008 åbnet for private virksomheder. Med NemKonto-registeret kan private virksomheder foretage udbetalinger til fx kunder via kundens NemKonto. Virksomhederne skal derfor ikke bruge ressourcer på at finde og opdatere kontonumre på deres kunder.

Målet for Virk.dk er digital service for alle virksomhedernes indberetninger i 2009. Ved udgangen af 2008 kunne 87 pct. af virksomhedernes indberetninger til statslige myndigheder således indberettes digitalt via Virk.dk. Samtidig er virksomhedernes anvendelse af de digitale services på Virk.dk i kraftig stig-

ning. Da portalen blev relanceret i marts 2008 modtog det offentlige knap 60.000 indberetninger via portalen. I januar 2009 var tallet mere end fordoblet til over 136.000 indberetninger, se figur 15.11.

Figur 15.11 Virksomhedernes samlede indberetninger via Virk.dk

Kilde: Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, Center for Virk.dk 2009.

Samtidig er antallet af brugere af Virk.dk løbende steget. Ved lancering i marts 2008 var knap 16.000 virksomheder registreret på Virk.dk. Et tal der steg til knap 30.000 ved udgangen af februar 2009, se Factbook.dk.

Samlet vurdering af samfundsøkonomien	247
Offentligt overskud og offentlig gæld	247
Inflation, renter og valutakurs	249
Betalingsbalance og udlandsgæld	252

Sund og stabil samfundsøkonomi er vigtige betingelser for holdbar økonomisk vækst.

Dansk og international økonomi befinder sig i øjeblikket i en ekstraordinær situation med stor usikkerhed om den økonomiske udvikling. Fastfrysningen af de internationale finansielle markeder i efteråret 2008 og svækket tillid blandt virksomheder og husholdninger har ført til en verdensomspændende økonomisk krise, som har lagt en dæmper på aktiviteten verden over. Opbremsningen i dansk økonomi er dermed blevet hårdere og mere brat end forventet efter de senere års højkonjunktur.

Danmark kan ikke kobles af den internationale lavkonjunktur. Men udgangspunktet, både konjunkturtelt og strukturelt, for dansk økonomi er sundere end for de fleste andre lande, og ledigheden er stadig meget lav.

Samtidig er der mulighed for at dæmpe tilbagegangen ved hjælp af den økonomiske politik, fordi de offentlige finanser er sunde.

De offentlige overskud har været høje de senere år og den offentlig gæld er lav. Der er også fortsat overskud på betalingsbalancen.

Det er regeringens mål, at

- Sikre fortsat fremgang i velstand og velfærd med høj beskæftigelse, styrket of-

fentlig service, skattestop og lavere skat på arbejde.

- Sikre en holdbar linje i finanspolitikken, så der også er finansiering af velfærdssamfundet på længere sigt.
- Sikre gode økonomiske strukturer, som tilskynder til arbejde og yde en ekstra indsats, tage en uddannelse, investere og spare op.
- Sikre en stabilitetsorienteret økonomisk politik, som understøtter den danske fastkurspolitik og sikrer mod perioder med høj ledighed.

Danmark har oplevet en mindre tilbagegang med hensyn til offentlig saldo, inflation og rente i forhold til Konkurrenseevneredegørelse 2008.

Samlet set ligger Danmark i toppen i forhold til andre OECD-lande med hensyn til en række økonomiske indikatorer. På centrale områder er Danmark dermed bedre rustet til at klare sig gennem krisen end mange andre lande.

Danmark overholder EU's konvergenskrav (jf. Stabilitets- og Vækstpagten) vedrørende stabil valutakurs, inflation, rente og offentlig saldo og gæld.

Tabel 16.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Udvikling i Danmark	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Mellem gennemsnit og top 5	Top 5
Offentlig saldo	↘			■
Afdæmpet og stabil inflation	↘		■	□
Rente (lang)	•		■	
Samlet vurdering	↘			■

Anm.: ↗, • og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenseevneredegørelse 2008, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. □ angiver Danmarks placering i Konkurrenseevneredegørelse 2008. De opstillede mål refererer til figur 16.2 og figur 16.3 (Offentlig saldo), figur 16.6 og figur 16.7 (Afdæmpet og stabil inflation) samt figur 16.8 og figur 16.10 (Rente). Den samlede vurdering er baseret på en vægtet sammenvæjning af følgende fem indikatorer: Ledighed, offentlig saldo, afdæmpet og stabil inflation og betalingsbalancen, se figur 16.1.

Regeringens vigtigste initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008 for at sikre

en sund samfundsøkonomi og makroøkonomisk stabilitet fremgår af tabel 16.2.

Tabel 16.2 Nye initiativer – 2008/2009

AFTALE OM FINANSLOVEN FOR 2009

- Den 10. november 2008 blev der indgået aftale om Finansloven for 2009, der samlet set indebærer en lempelig finanspolitik. Målt ved de såkaldte direkte provenuer udgør lempelsen ca. 1 pct. af BNP, mens finanseffekten er på 0,4 pct. af BNP i 2009, når der tages afsæt i finansloven for 2009. Det er både væksten i de offentlige udgifter og lavere skatter, der bidrager til at øge den økonomiske aktivitet. Væksten i udgifterne skal bl.a. ses i lyset af de aftalte løft på sundhedsområdet og de borgernære serviceområder i kommunerne, jf. økonomiaftalerne for 2009 med Danske Regioner og KL. Dertil kommer yderligere midler til forskning og uddannelse som led i globaliseringsstrategien og til forbedring af kvaliteten i den offentlige sektor som led i kvalitetsreformen. De lavere skatter skal primært ses i lyset af skattnedsættelserne i medfør af skatteaftalen fra 2007, der indføres i 2008 og 2009, samt den kompenserende nedsættelse af den statslige bundskat i 2009 i lyset af forøgelsen af kommuneskatten i 2008, hvor beskatningen imidlertid samlet set også klart er sat ned.

AFTALE OM EN GRØN TRANSPORTPOLITIK

- Den 29. januar 2009 indgik regeringen en aftale om en grøn transportpolitik, som indeholder igangsættelse og fremrykning af nye investeringer på transportområdet for 5 mia. kr. i 2009 og 2010 sammenholdt med budgetteringen på finansloven for 2009.

UDSKYDELSE AF KREDITTIDER FOR A-SKAT OG MOMS

- Fristerne for indbetaling af A-skat og arbejdsmarkedsbidrag blev udskudt med en måned fra februar 2009. Ordningen løber i seks måneder. Herefter sker der en gradvis overgang til de normale kredit-tider henover 5 måneder – fra august til december. I praksis reduceres de forlængede betalingsfrister måned for måned med gennemsnitlig 6 dage. Indbetalingsfristerne vedr. moms blev lempet tilsvarende.

SKATTEREFORM: ”FORÅRSPAKKE 2.0 – VÆKST, KLIMA, LAVERE SKAT”

- Regeringen og Dansk Folkeparti indgik den 1. marts 2009 en aftale om en skattereform, som fortsætter linjen fra forårspakken fra 2004 og aftalen om lavere skat på arbejde fra 2007 med markante nedsættelser af skatten på arbejde, herunder at mellemskatten afskaffes, bundskatten sættes ned, og indkomstgrænsen for topskat øges. Skattereformen indebærer, at skattnedsættelserne kommer hurtigt i 2010 og 2011, mens finansieringen indføres gradvist frem til 2019. Isoleret set reduceres indkomstskatten mv. med 29 mia. kr. Til gengæld hæves skatten på forurening og energiforbrug. Reformen er på sigt fuldt finansieret, opgjort som varig virkning, og vurderes at styrke arbejdsudbuddet med ca. 19.000 fuldtidspersoner, øge vækstmulighederne og styrke de offentlige finanser med 5½ mia. kr. på længere sigt, jf. 2015-planen. Som led i skattereformen er der givet mulighed for udbetaling af de opsparede midler i Den Særlige Pensionsopsparing (SP-ordningen) i perioden fra 1. juni 2009 til 31. december 2009, hvilket skønnes at øge forbruget med ca. 9 mia. kr..

AFTALE OM KOMMUNALE ANLÆGSINVESTERINGER

- Regeringen og KL indgik den 16. marts 2009 en aftale, som giver kommunerne mulighed for at igangsætte yderligere investeringer for mindst 2 mia. kr. i 2009. Kommunerne er dermed ikke længere bundet af den aftalte anlægsramme for 2009.

PULJE TIL RENOVERING OG BYGNINGSARBEJDE

- De er etableret en pulje på 1½ mia. kr., hvorfra der i 2009 kan ydes tilskud til renovering og bygningsarbejde i helårsbeboelse – herunder til energibesparende foranstaltninger.

AFTALE VEDR. DEN ALMENE SEKTORS STYRING OG FINANSIERING

- For at understøtte igangsættelse af alment boligbyggeri er der den 26. marts 2009 indgået en aftale om at gennemføre et større antal ændringer vedr. det almene boligbyggeri, herunder en ny finansieringsmodel for nybyggeriet.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2008. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Samlet vurdering af samfundsøkonomien

For at kunne give en samlet vurdering af samfundsøkonomiens tilstand kan man betragte en række nøgletal, herunder den offentlige saldo, inflationen, inflationsstabilitet, betalingsbalancen og ledigheden. Nøgletallene bør ses i sammenhæng, da en situation med for eksempel meget lav ledighed er mindre robust, hvis modstykket er stigende inflation og/eller underskud på betalingsbalancen.

Der er ikke en entydig og veldefineret metode til at sammenveje disse nøgletal og dermed beregne et samlet indeks for samfundsøkonomiens tilstand. Hvis man anvender en vægtning, hvor hvert nøgletal tillægges samme vægt efter, der er normeret med spredningen¹, ligger dansk økonomi på en 4.-plads kun overgået af Norge, Schweiz og Nederlandene, se figur 16.1. Det er én placering lavere end i de tre tidligere udgaver af Konkurrenceevneredegørelse.

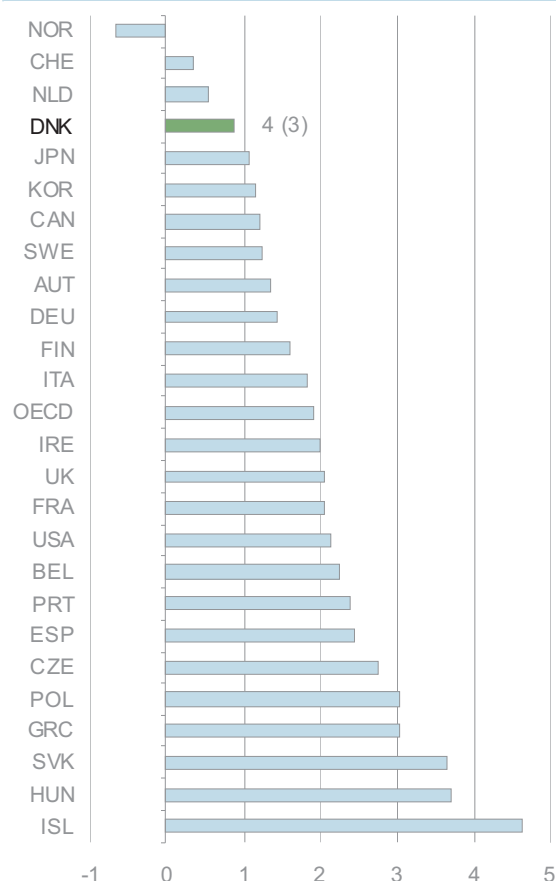
De nøgletal, som indgår i indekset, gennemgås i de følgende afsnit, idet ledigheden dog er omtalt i kapitel 5.

En sund økonomi er blandt andet kendetegnet ved et fleksibelt arbejdsmarked. Høj erhvervsdeltagelse, lav ledighed og mange jobåbninger skaber bedre muligheder for beskæftigelse for alle.

Danmark har både en lav ledighed og en høj erhvervsfrekvens, se kapitel 4 (Effektivt arbejdsudbud) og kapitel 5 (Fleksibelt arbejdsmarked).

¹ Som vægte er benyttet den reciproke værdi af standardafvigelsen inden for hver indikator, således at indikatorer med store udsving mellem landene vægter mindre end indikatorer med små udsving. Eksempelvis er standardafvigelsen på betalingsbalanceunderskuddet relativt høj (ca. 8), så vægten for betalingsbalanceunderskuddet i det samlede indeks er tilsvarende lav (ca. 5 pct.).

Figur 16.1 Sammenvejnet gns. af udvalgte samfundsøkon. nøgletal

Anm.: Indekset er beregnet som et vægtet gennemsnit af følgende indikatorer: Ledighed, offentligt underskud, inflation, inflationsstabilitet og betalingsbalanceunderskud. Australien, Mexico, New Zealand er udeladt pga. manglende data.

Kilde: Egne beregninger.

Offentligt overskud og offentlig gæld

Det offentlige budgetoverskud² var 4½ pct. af BNP i 2007, se figur 16.2 og figur 16.3. Danmark indtager en 5. plads blandt OECD-landene, hvilket er to placeringer lavere end i Konkurrenceevneredegørelse 2008.

² Nationalregnskabsdefinition, som er eksklusive overskuddet i ATP-fonden.

Skattereformen og de øvrige stabiliseringspolitiske tiltag kan bidrage til at skabe mere tillid, optimisme og fremdrift i dansk økonomi på kort sigt – samtidig med at den øger mulighederne for vækst i velstand og beskæftigelse og styrker de offentlige finanser på længere sigt.

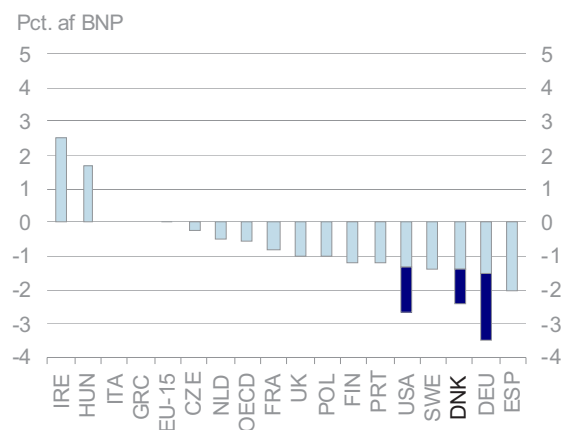
Indfasningen af skattereformen og den aftalte mulighed for at hæve opsparede SP-midler i 2009 vil styrke husholdningernes indkomster og likviditet og kan bidrage til at holde hånden under boligmarkedet i en situation med stigende ledighed og strammere kreditgivning end i de foregående år.

Samlet vurderes de finanspolitiske lempelser, der er aftalt i forbindelse med skatteaftalen, at bidrage til, at den forudsatte finanspolitik mv. i 2009 og 2010 styrker aktivitetsniveauet med skønsmæssigt 1½ pct. i 2010. Beskæftigelsen i 2010 skønnes dermed at være ca. 35-40.000 personer højere og ledigheden omkring 30.000 personer lavere, end den ville have været ved neutral finanspolitik.

Samlet set er Danmark et af de lande, som lemper finanspolitikken mest for at stabilisere den økonomiske udvikling, særligt i lyset af det relativt lave ledighedsniveau her i landet, se figur 16.5. I en række andre lande er mulighederne for at understøtte økonomien via finanspolitikken begrænsede, blandt andet fordi de offentlige finanser ikke er konsolideret i de ”gode tider”.

Sammen med lavere renter er der med de besluttede tiltag i Danmark sikret en række betingelser for at stabilisere den økonomiske udvikling og vende den negative udvikling. Tidspunktet og styrken af en vending afhænger imidlertid i høj grad af, at der løses op for den aktuelle tillidskrise, ikke blot i Danmark men også hos vores væsentligste samhandelspartnere.

Figur 16.5 Finanspolitiske lempelser i forskellige lande i 2009 og 2010

Anm.: Søjlerne angiver lempelser og stramminger i 2009 (lyseblå) samt 2010 (mørkeblå) for de lande, hvor der foreligger klare oplysninger. Pilene angiver retningen og ikke størrelserne på de ventede lempelser og stramminger i 2010 for de øvrige lande.

Kilde: Europa-Kommissionen, OECD, CBO.

Ved at indfri de finanspolitiske målsætninger for de strukturelle overskud vil Danmark også have et godt udgangspunkt i forhold til at håndtere, at der bliver flere ældre og færre erhvervsaktive de kommende årtier.

Danmarks økonomiske politik og håndtering af den internationale krises effekter er blevet vurderet positivt af EU-Kommissionen og EU's finansministre, der har vedtaget udtalelser om EU-landenes økonomiske politik. Blandt andet vurderes finanspolitikken at ligge på linje med EU-aftalen om en fælles finanspolitisk indsats i lyset af den internationale krise. EU-vurderingerne af Danmark er foretaget inden forårspakke 2.0, der støtter aktiviteten i dansk økonomi. Den lempelige finanspolitik og omslaget i konjunkturerne betyder samtidig at de offentlige finanser svækkes mærkbart i år og næste år.

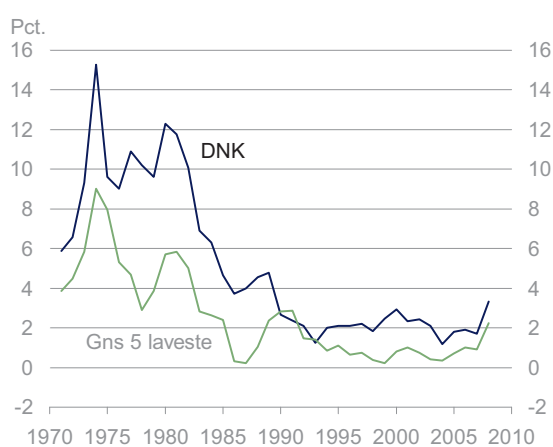
Inflation, renter og valutakurs

Lav og stabil inflation er et vigtigt element i at have makroøkonomisk stabilitet. Den danske fastkurspolitik betyder indirekte, at Den Europæiske Centralbanks (ECB) inflationsmål også gælder for Danmark. Inflationsmålet tjener dermed som et anker for

inflation og inflationsforventninger i Danmark, hvilket har bidraget til at bringe inflationen ned på et lavt og stabilt niveau.

Den danske inflation har siden begyndelsen af 1990'erne været afdæmpet og har ligget stabilt omkring de 2 pct. på grund af fastkurspolitikken. Den danske inflation har fulgt inflationsudviklingen i OECD-landene med den laveste inflation, se figur 16.6.

Figur 16.6 Inflation, 1970-2008

Kilde: Danmarks Statistik og OECD - Main Economic Indicators.

Den danske inflation nåede i 2008 op på 3,3 pct. Opgangen genfindes internationalt og afspejler i høj grad en stigning i olie- og fødevarerpriserne. Olieprisen er faldet drastisk siden midten af 2008 og har dermed medvirket til en betydelig reduktion af inflationen. Forbrugerprisinflationen i Danmark toppede således på 4,3 pct. i august 2008, men er siden faldet til under 2 pct. i begyndelsen af 2009. Inflationen i Danmark lå dermed ½ pct.-enhed over inflationen i euroområdet, men Danmark overholder stadig inflationskriteriet om, at inflationen ikke må overstige den gennemsnitlige inflation i de tre EU-lande med den laveste inflation med mere end 1½ pct.point.

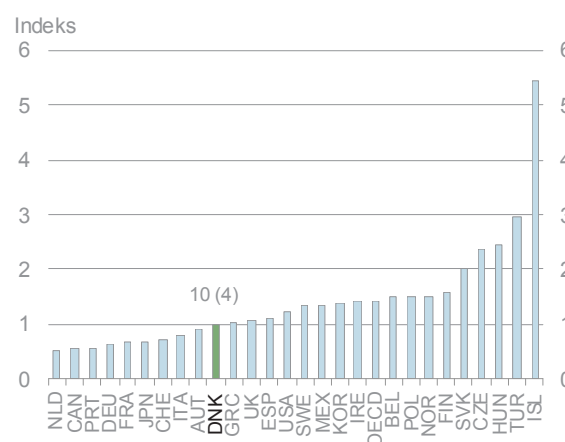
Både meget lav og meget høj inflation kan være problematisk. En inflation på 2 pct. er en mere eller mindre eksplicit inflationsmål-sætning for mange lande. Hvis landene

rangordnes efter inflationens numeriske afvigelse fra 2 pct., indtager Danmark en 10. plads. I Konkurrenceevneredegørelse 2008 lå Danmark med en inflation på 1,7 pct. i 2007 på en 7.-plads i den tilsvarende sammenligning.

Inflationens stabilitet kan beskrives ved standardafvigelsen af de månedlige år til år-stigningstakter de seneste fem år. I denne sammenhæng indtager Danmark en 14. plads, hvilket er en tilbagegang fra en 7. plads i Konkurrenceevneredegørelse 2008.

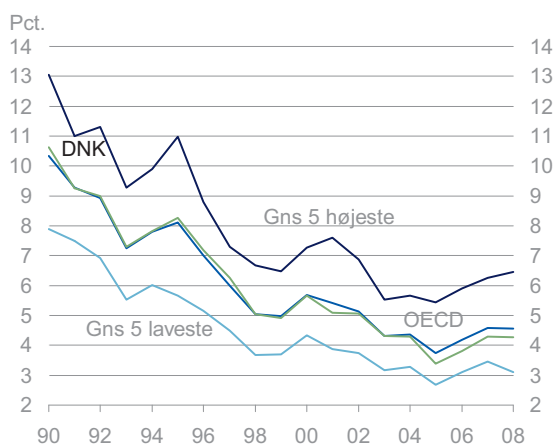
Hvis man vurderer inflationens niveau og stabilitet under ét, placeres Danmark som nummer 10. I Konkurrenceevneredegørelse 2008 lå Danmark på en 4. plads, se figur 16.7.

Figur 16.7 Afdæmpet og stabil inflation, sammenvejnet indeks

Anm.: Indekset er beregnet som et vægtet gennemsnit af inflationens afvigelse fra 2 pct. og inflationsstabiliteten (standardafvigelsen af de månedlige år til år-stigningstakter gennem de sidste fem år). Australien og New Zealand er udeladt pga. manglende data. Kilde: Danmarks Statistik, OECD – Main Economic Indicators og egne beregninger.

Udviklingen i den danske lange rente har siden 1990 nogenlunde fulgt den gennemsnitlige udvikling i de lange renter i OECD-landene, se figur 16.8.

Figur 16.8 Rente (10-årig statsobligation), 1990-2008

Anm.: I gennemsnittet for OECD indgår de lande, som der er data for i det pågældende år.

Kilde: OECD – Main Economic Indicators.

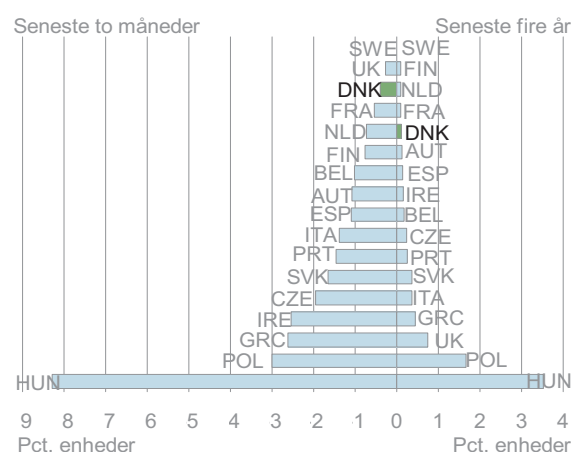
Niveauet for den danske lange rente (10-årig statsobligation) er tæt knyttet til renteniveauet i euroområdet gennem fastkurspolitikken. I forhold til renten i Tyskland er der i Danmark dog et rentespænd, som normalt er positivt.

Rentespændet afhænger blandt andet af forventningerne til inflationen og landets kreditrisici, herunder særligt de offentlige financers tilstand. De lande, som fører den sundeste finanspolitik, betaler de laveste renter på deres offentlige gæld. De offentlige financer i Danmark er forbedret gennem de seneste ti år, og inflationen ligger som følge af den stabile udvikling på et lavt niveau.

Der må normalt påregnes en lille risikopræmie på grund af valutakursrisikoen som følge af at Danmark står uden for valutasamarbejdet.

I nogle år har rentespændet ligget meget lavt og i perioder været negativt. Den danske lange rente var i 2008 på niveau med renten i eurolandene, se figur 16.10. Det var også tilfældet i Konkurrenceevneredegørelse 2007 og Konkurrenceevneredegørelse 2008.

Det 10-årige rentespænd til Tyskland steg i løbet af efteråret 2008 betydeligt i forbindelse med finanskrisens eskalering. Ultimo 2008 var spændet imidlertid faldet igen til 0,4 pct.point. Omvendt oplever en række EU-lande, som ikke konsoliderede de offentlige financer i ”gode tider” fortsat noget højere rentespænd i forhold til Tyskland end tidligere, se figur 16.9.

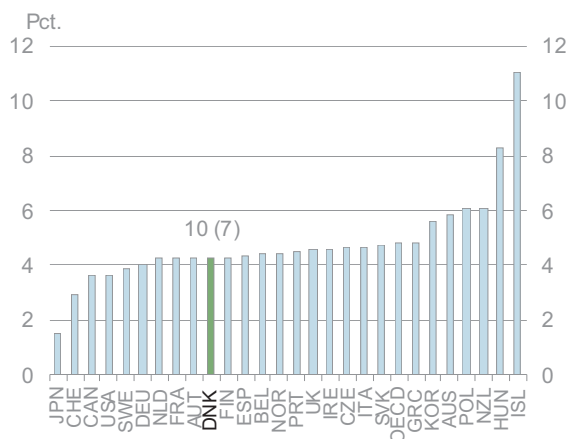
Figur 16.9 Rentespænd i en række EU-lande

Anm: Venstresiden viser rentespændene på 10-årige statsobligationer i de seneste to måneder (1. februar til 31. marts), mens højresiden viser rentespændene i de forudgående fire år (1. februar 2005 til 31. januar 2009). Det gennemsnitlige rentespænd for Sverige i perioden 2005 til 2009 er -0,07 og for perioden 1. februar til 1. april er det -0,18.

Kilde: Ecwin.

Den danske lange rente var i 2008 på niveau med renten i eurolandene, se figur 16.10. Det var også tilfældet i Konkurrenceevneredegørelse 2007 og Konkurrenceevneredegørelse 2008.

En stabil valutakurs medvirker til at give forudsigelige og stabile vilkår både for samhandlen med udlandet og for udenlandske investeringer. Desuden reducerer en stabil valutakurs udsving i bidragene til den indenlandske inflation fra importerede varer.

Figur 16.10 Rente (10-årig statsobligation), 2008

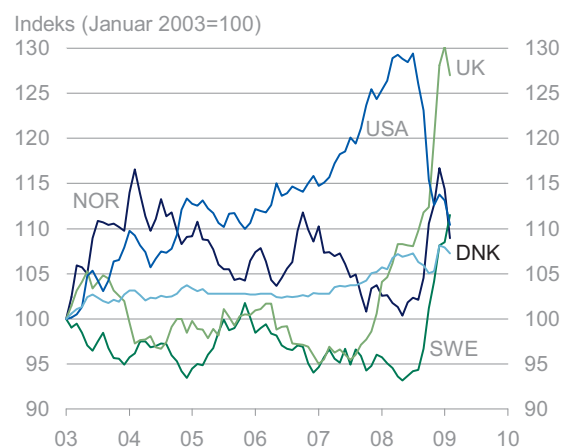
Anm.: Mexico og Tyrkiet er udeladt pga. manglende data.

Kilde: OECD – Main Economic Indicators.

Som følge af fastkurspolitikken er udsving i kronen i forhold til euroen helt marginale. Den effektive valutakurs er et handelsvægtet gennemsnit af valutaerne i de 27 lande, som Danmark handler mest med. Også den effektive valutakurs har relativt beskedne udsving sammenlignet med en række andre lande, se figur 16.11.

En troværdig fastkurspolitik er central for at fastholde lav inflation, medvirke til at reducere risikopræmier og rentespænd og øge finanspolitikken effektivitet. Et land med fastkurspolitik har ikke mulighed for gennem selvstændige ændringer i den pengepolitiske korte rente at stabilisere konjunkturerne.

I en række andre lande, som står uden for eurosamarbejdet, er valutaen senest depreciert, fx Norge, Sverige og UK. Det giver landene en konkurrencefordel, men indebærer samtidig et velstandstab som følge af lavere købekraft.

Figur 16.11 Nominelle effektive valutakurs, 2003-2009

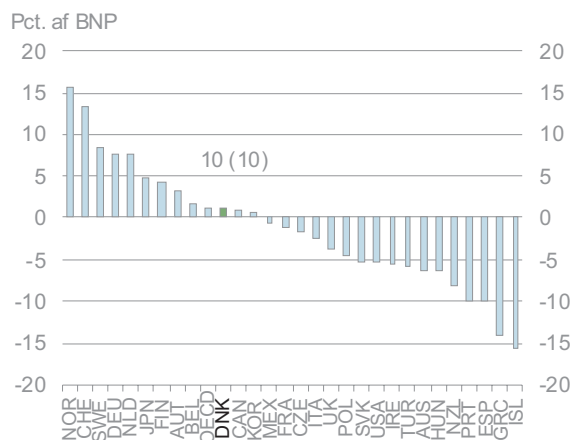
Kilde: Danmarks Nationalbank, Sveriges Riksbank, Federal Reserve, Bank of England og Norges Bank.

Betalingsbalance og udlandsgæld

Det danske betalingsbalanceoverskud er faldet siden Konkurrenceedvnerede gørelse 2008, idet overskuddet i 2007 var 1,1 pct. af BNP, se figur 16.12. Ifølge den foreløbige opgørelse for 2008 er den danske betalingsbalance styrket primært på grund af fremgang i løn og formueindkomsten³, herunder en stigning i nettorenter og -udbytter.

³ Formueindkomsten er behæftet med stor usikkerhed, da den primært består af indtægter fra direkte investeringer i udlandet, som i indeværende år fremskrives ud fra virksomhedernes overskudsgrad i tidligere år. I forbindelse med indarbejdelse af årsregnskaberne og dermed de direkte investeringer i opgørelserne for 2006 og 2007 blev formueindkomstposten henholdsvis op- og nedrevideret med 7,2 og 9,9 mia. kr. På baggrund af den nuværende konjunktursituation vil det derfor ikke være overraskende, hvis formueindkomstposten og dermed betalingsbalanceoverskuddet for 2008 nedrevideres senere på året.

Figur 16.12 Betalingsbalancen, 2007

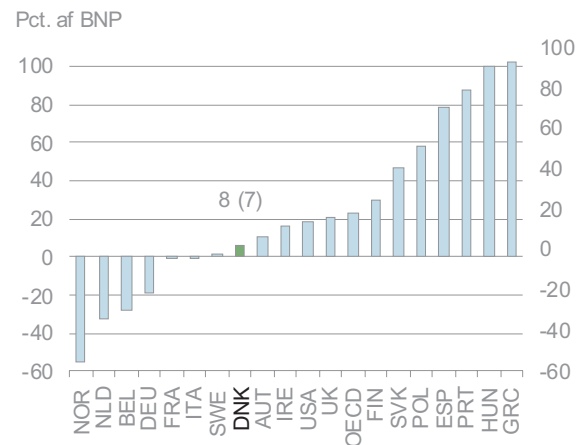

Kilde: OECD – Economic Outlook 84.

På baggrund af de løbende overskud på betalingsbalancen er udlandsgælden (netto) de senere år blevet nedbragt markant. I 2005 havde Danmark for første gang siden Anden Verdenskrig ikke nettogæld til udlandet. Udover betalingsbalancen er gælden til udlandet også påvirket af kurserne på valuta-, aktie- og obligationsmarkederne. I løbet af 2007 har kursudsving på disse markeder betydet, at Danmarks nettogæld til udlandet var 6,7 pct. af BNP, se figur 16.13. I Konkurrenceevneredegørelse 2008 var gælden til udlandet opgjort til 2 pct. af BNP.

Nedbringelse af udlandsgælden medfører lavere rentebetalinger til udlandet, hvilket efterlader en større del til af indkomsterne til forbrug og investeringer.

Figur 16.13 Udlandsgælden, 2007

Anm.: Australien, Canada, Island, Japan, Korea, Mexico, New Zealand, Schweiz, Tjekkiet og Tyrkiet er udeladt pga. manglende data.

Kilde: Eurostat og Bureau of Economic Analysis, U.S. Department of Commerce.

Vedvarende underskud og gældsstiftelse til udlandet kan skyldes et uhensigtsmæssigt skattesystem og uheldige opsparingsincitamenter, sådan som det var tilfældet i 1970'erne og 1980'erne. Siden 1990 har Danmark – med undtagelse af 1998 – haft overskud på betalingsbalancen hvert år.

Konkurrenceevneredegørelse 2009 giver en status for Danmarks konkurrencekraft.

Områder af betydning for Danmarks velstand og sammenhængskraft belyses, og Danmarks styrker og svagheder fremhæves. Redegørelsen sætter endvidere fokus på udviklingen siden Konkurrenceevneredegørelse 2008.

Danmarks præstation på de enkelte områder afhænger af rammevilkårene. Der er derfor også lagt vægt på at sammenligne de danske rammevilkår med rammevilkårene i andre lande. På en række områder er talmaterialet dog begrænset.

Sammenligningsgrundlag

Redegørelsen belyser Danmarks præstationer på følgende 16 områder, der beskrives i hvert sit kapitel:

1. Velstand
2. Klima og miljø
3. Sammenhængskraft
4. Effektivt arbejdsudbud
5. Fleksibelt arbejdsmarked
6. Folkeskolen
7. Ungdomsuddannelser
8. Videregående uddannelser
9. Offentlige forskning og universiteter
10. Virksomhedernes forskning, udvikling og innovation
11. Konkurrence
12. Åbenhed over for omverdenen
13. Iværksættere
14. Velfungerende finansielle markeder
15. Effektiv offentlig service og regulering
16. Sund samfundsøkonomi

Vurderingen af Danmarks præstation og rammevilkår sker på baggrund af:

- International benchmarking
- Et detaljeret system baseret på danske tidsserier

I benchmarkanalysen sammenlignes Danmark med de øvrige OECD-lande (der ses dog bort fra Luxembourg.).

I flere tilfælde mangler data for nogle OECD-lande, og i enkelte tilfælde findes alene tal for landene i EU. I sidstnævnte tilfælde sammenlignes der kun de EU-lande, der også er medlem af OECD.

Nationale data giver mulighed for en mere detaljeret beskrivelse af udviklingen i Danmark. Desuden er de danske data ofte hurtigere opdateret end de internationale data, hvilket giver et bedre billede af den aktuelle situation.

En række af regeringens mål kan desuden alene følges gennem nationale indikatorer, da der ikke findes brugbare internationale tal.

Det er langt fra alt, der kan måles i dag. På nogle områder findes der ikke statistiske indikatorer. På andre områder kan der alene gives et pejlemærke for målopfyldelsen baseret på en eller flere upræcise indikatorer.

I Konkurrenceevneredegørelse 2009 indgår en række indikatorer, der ikke tidligere har indgået. Årsagerne hertil er flere: Nye indikatorer er blevet udviklet, som bedre belyser Danmarks konkurrenceevne. Andre indikatorer foreligger der ikke opdaterede data for, hvorfor alternative indikatorer er inkluderet i stedet. Endelig kan en indikator være udgået som følge af, at de undersøgelser, der ligger til grund for den, ikke længere gennemføres.

Målesystemet

I konkurrenceevneredegørelsen vurderes Danmarks at være verdens mest konkurrencedygtige samfund, når vi ligger blandt de fem bedste i verden (OECD) på alle de områder, der har betydning for vores fremtidige velstand og sammenhængskraft. Hvert fokusområde er tildelt et kapitel i redegørelsen.

Den overordnede resultattavle for målingen af Danmarks konkurrencedygtighed er vist i sammenfatningens tabel 1. Indplaceringen sker på baggrund af målingen i redegørelsens kapitler.

I begyndelsen af hvert kapitel præsenteres en sammenfatning af den internationale benchmarkanalyse.

Oversigten viser en række centrale indikatorer for Danmarks præstation på området. For hver af disse indikatorer er Danmarks placering angivet inden for grupperne:

- Top 5
- Mellem gennemsnittet og top 5
- Under gennemsnittet

En placering i top 5 dækker over, at Danmark ligger blandt de fem bedste lande i OECD. En placering under gennemsnittet dækker over, at Danmark ligger under gennemsnittet blandt OECD landene. En placering mellem gennemsnittet og top 5 betyder, at Danmark ligger på eller over OECD-gennemsnittet; men ikke i top fem.

Gennemsnittet for OECD (eller de lande, som der er data til rådighed for) beregnes som det simple gennemsnit, og landene vægtes med andre ord ikke efter fx størrelse.

På baggrund af klassificeringen af disse indikatorer, er der lavet en samlet vurdering af Danmarks præstation inden for hvert område. Her dækker top 5 over en placering blandt de 5 bedste lande indenfor mere end halvdelen af de underliggende internationale

indikatorer. Under gennemsnittet dækker over, at mere end halvdelen af de internationale indikatorer ligger under OECD-gennemsnittet. Mellem gennemsnittet og top 5 dækker over alle øvrige kombinationer.

Den internationale sammenligning suppleres af pile, der angiver udviklingen i danske data det seneste år. Eftersom de danske data ofte er af nyere dato end de internationale data, kan pilene og status ikke direkte kobles. I den samlede vurdering af et givent område vil en pil pege i samme retning som flertallet af pilene for de underliggende indikatorer.

Udvikling i Danmarks relative placering blandt OECD landene kan endvidere følges i de internationale benchmarkfigurer. Her er Danmarks placering angivet for både den seneste og den forrige opgørelse. Placeringen i den forrige opgørelse angives i parentes, ligesom det er tilfældet for publikationer fra fx OECD.

I tilfælde af forbedrede opgørelsesmetoder, vil de historiske data så vidt muligt blive konsekvensrettet for alle historiske år. Det kan betyde, at sidste års placering, kan afvige fra den viste placering i Konkurrenceevneredegørelse 2008.

Sådan udvælges data

I både den internationale benchmark og analysen baseret på danske tidsserier er relevans, målbarhed og bred anerkendelse bærende principper for valg af indikatorer. Indikatorerne er desuden udvalgt, så de så vidt muligt giver et udtømmende billede af hvert af de 16 områder.

Redegørelsen er derfor fortrinsvis baseret på internationalt sammenlignelige "hårde" data, fra anerkendte internationale kilder. Hovedkilderne er Danmarks Statistik, OECD, EUROSTAT, UNCTAD, WTO og World Bank. Kilder til de enkelte indikatorer fremgår af figurer og tabeller.

En række af de internationale sammenligninger er baseret på interviewundersøgelser udført af de nationale statistikbureauer. Der er så vidt muligt set bort fra andre mere usikre interviewbaserede oplysninger.

I enkelte tilfælde er der kendskab til afrapporteringsfejl i data (uden at der nødvendigvis er kendskab til det korrekte tal). I disse tilfælde er problemet anført i anmærkningen til figuren og i den ledsagende tekst.

Data er stillet til rådighed

Data kan hentes på redegørelsens hjemmeside www.konkurrenceevne.dk samt på www.factbook.dk. Her er der desuden adgang til en mere udførlig databeskrivelse, hvor der vurderes at være behov herfor. Endelig er der supplerende indikatorer inden for visse områder.

Sammenvejning

Den umiddelbart mest tilgængelige afrapportering af hele systemet ville bestå i et samlet tal for Danmarks konkurrencedygtighed, der kunne sammenlignes med andre lande. Det vurderes imidlertid ikke at være hensigtsmæssigt.

Årsagen hertil er, at der ikke findes et fagligt korrekt og dermed bredt accepteret metode til sammenvejning af de mange indikatorer til et tal.

Andre målinger af konkurrencedygtighed

De væsentligste internationale organisationer (OECD, IMF, Verdensbanken og FN) præsenterer ikke ét samlet mål for landenes evne til at skabe velstand, men en bred vifte af forskellige indikatorer. Lande som Storbritannien og USA, der arbejder med et koncept svarende til konkurrenceevneredegørelsen, har heller ikke valgt at opsummere deres målesystemer i et enkelt tal.

I en række internationale målinger, primært udført af managementvirksomheder, tænke-

tanke mv., er det valgt at præsentere én samlet indikator.

Danmark opnår generelt gunstige placeringer i disse målinger, der dog skal tages med betydelige forbehold, se tabel A1.

Tabel A1 Danmarks placering i forskellige målinger

1. World Competitiveness Yearbook 2009 (IMD)	5 (6)
2. Global Competitiveness Index 2008-2009 (WEF)	3 (3)
3. The Lisbon Scorecard 2009 (CER)	2 (1)
4. The Lisbon Review 2008 (WEF)	2 (1)
5. Global Competitiveness Report 2008-2009 (WEF)	3 (3)
6. The Economist Intelligence Unit: e-readiness 2008	5 (1)
7. A.T. Kearney/Foreign Policy globalization index, 2007	6 (5)
8. Economic Freedom of the World 2008 (Fraser Institute)	13 (15)
9. Index of economic freedom 2009 (The Heritage Foundation)	8 (11)
10. Forbes: Best Countries for Business, 2009	1 (1)

Anm.: Seneste foreliggende måling. Tidligere placeringer er angivet i parentes. Årstal er år for offentliggørelse af måling. Tallene bag beregningerne af indeksene er nyeste tal, men typisk fra tidligere år. Forkortelserne refererer til International Institute for Management Development (IMD), World Economic Forum (WEF) og Centre for European Reform (CER).

De internationale analyser lægger vægt på forskellige forhold. Rangordningen af landene varierer af den grund fra undersøgelse til undersøgelse.

Et fællestræk er, at fokus især er på de forhold, der er medvirkende til at skabe et godt erhvervsklima. Forhold, som en lille offentlig sektor, lave skatter, få administrative byrder, et regelret og gennemskueligt offentligt og politisk system samt en høj beskyt-

telsesgrad for ejendomsrettigheder trækker op.

I runde vendinger kan det siges, at Danmarks placering typisk trækkes op af, at Danmark er et velordnet samfund, hvor det offentlige system generelt er indrettet effektivt, bureaukratiet ikke hæmmer erhvervslivet voldsomt, lovgivningen ikke virker skævvridende, og der er lav korruption og kriminalitet.

Derimod trækker den offentlige sektors størrelse, skattetrykket og marginals-katten Danmarks placering nedad. Typisk trækker det også ned, at lønfastsættelsen er relativt centraliseret i Danmark.

Undersøgelserne lægger typisk stor vægt på en række mere basale faktorer så som infrastruktur, retssikkerhed, demokrati og personlig sikkerhed. Disse forhold er selvfølgelig vigtige og er generelt på plads i de vestlige lande - ikke mindst i Danmark. Den store interesse om netop disse forhold betyder, at der er mindre fokus på forhold som uddannelse, viden og iværksætterforhold.

Resultaterne af de forskellige undersøgelser skal fortolkes varsomt af flere grunde:

- Datamaterialet er på mange områder kun tilnærmelsesvist sammenligneligt mellem landene.
- Inden for mange områder er den kvalitative vurdering meget upræcis (fx mht. uddannelse, forskning og konkurrence).
- Konjunkturforskel (og vurderingen af konjunktursituationen) vejer tungt i den samlede indikator for en række af indikatorerne.
- De samlede indeks beregnes typisk blot som et simpelt gennemsnit af en række underindeks, der igen er simple gennemsnit af nogle tilordnede værdier til en lang række indikatorer. En anden sammenvejning kan give en helt anden rangordning af landene.

2. KLIMA OG MILJØ

EU's KLIMA- OG ENERGIPAKKE

- Pakken udgør EU's klima- og energimål for 2020 om 20 pct. reduktion af drivhusgasser i forhold til 1990 og 20 pct. vedvarende energi.
 - Pakken indeholder fire hovedelementer: Revision af EU's kvotesystem, beslutning om drivhusgasreduktioner uden for kvotesektoren, nyt direktiv for vedvarende energi og direktiv for geologisk lagring af CO₂.
- Læs mere på: <http://www.kemin.dk/da-DK/KlimaogEnergipolitik/EUklimaogenergipolitik/klimaogenergipakken/Sider/Forside.aspx>

TRANSPORTAFTALEN (grøn transportpolitik)

- Med aftalen vil et bredt flertal i Folketinget arbejde for en grøn transportvision, som bl.a. omfatter grønne bilskatte, nye bæredygtige teknologier, mere og bedre kollektiv trafik, bedre vilkår for cykler, et øget hensyn til natur og miljø, mindre støj samt bedre trafiksikkerhed, således at kurven for transportsektorens CO₂-udledning knækkes.
- Regeringen vil fremsætte lovforslag i folketingssamling 2009-2010 med henblik på at indføre en grøn kørselsafgift. Læs mere på: http://www.trm.dk/graphics/Synkron-Library/trafikministeriet/Publikationer/2009/En_groen_%20transportpolitik.pdf

FORÅRSPAKKE 2.0

- Med skatteaftalen nedsættes skatten på arbejde markant, herunder skatten på den sidst tjente krone.
- Som led i skattereformen hæves skatten på forurening og energiforbrug med knap 8 mia. kr. (inkl. salg af CO₂-kvoter).
- Skattereformen bidrager til at indfri de ambitiøse mål i den danske klima-, energi- og miljøpolitik. Læs mere på: <http://www.skm.dk/publikationer/temaer/skattereform2009.html>

GRØN VÆKST

- Grøn Vækst skal bidrage til en markant reduktion i udvaskningen af næringsstoffer samt udledningen af pesticider og drivhusgasser, og der skal skabes mere natur af høj kvalitet, der er tilgængelig for alle. Fra 2012 forventes en positiv klimaeffekt svarende til 700.000 tons CO₂ reduktion.
- Kvælstofreguleringen omlægges til et mere markedsbaseret system og pesticidafgiften skærpes og omlægges, så afgiften på de mest miljøbelastende pesticider bliver højest og der etableres op til 75.000 ha ny natur frem mod 2015, herunder dyrkningsfrie randzoner, vådområder og ny skov.
- Regeringen vil skabe bedre rammer for et grønt landbrugs- og fødevarerhverv i vækst gennem bl.a. bedre rammer for landbrugets produktion af grøn energi, fremme af et mere markedsbaseret økologisk landbrugserhverv, mere smidig og effektiv regulering samt en styrket og målrettet grøn forsknings- og innovationsindsats på miljø- og fødevarerområdet. Læs mere på: <http://www.oem.dk/sw25353.asp>

REN LUFT TIL ALLE – INDSATS OVER FOR LUFTFORURENING

- Med strategien opsætter regeringen konkrete målsætninger og udpeger de fokusområder, hvor der er behov for en særlig indsats. Det gælder bl.a. renere luft i byerne, renere brændefyring, renere skibsfart, mere miljøeffektiv teknologi og mere viden om partikelforurening. Strategien følges op i 2009. Læs mere på: http://www.miljonyt.dk/132/Ren_luft_til_alle.htm

3. SAMMENHÆNGSKRAFT

HANDLINGSPLAN TIL FREMME AF LIGEBEHANDLING

- Der er iværksat en opdatering af handlingsplanen til fremme af ligebehandling og mangfoldighed og til bekæmpelse af racisme fra 2003. Den nye handlingsplan om ligebehandling og respekt for den enkelte uanset race eller etnisk oprindelse skal både omfatte igangværende og nye initiativer for bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, fremme mangfoldighed og lige muligheder samt bevare Danmark som et åbent samfund med respekt for den enkelte og med plads til forskellighed. Handlingsplanen forventes at foreligge ved udgangen af 2009. Læs mere på Integrationsministeriets hjemmeside www.inm.dk.

ØGET INDSATS FOR AT FÅ TRAUMATISEREDE FLYGTNINGE I BESKÆFTIGELSE

- Med puljen vedrørende særlig indsats for traumatiserede flygtninge og deres familier er der i 2009 afsat 2,5 mio. kr. til initiativer, der kan få traumatiserede flygtninge og indvandrere i beskæftigelse, herunder at udvikle og afprøve metoder til udslusning og fastholdelse af traumatiserede flygtninge og indvandrere i ordinære eller støttede job på arbejdsmarkedet. Læs mere på Integrationsministeriets hjemmeside www.inm.dk.

INITIATIVER FOR AT FORHINDRE UDSÆTTELSE AF LEJERE

En bolig er central for at få en fast tilknytning til arbejdsmarkedet og det er vigtigt, at personer på vej til at blive sat ud af boligen modtager den fornødne støtte i tide for at forhindre udsættelsen. Der er iværksat en række initiativer med henblik på at undgå, at lejere udsættes som følge af manglende betaling af husleje mv., herunder:

- Indførelse af pligt for almene boligorganisationer til at underrette kommunen samtidig med at en sag om lejerestance oversendes til fogedretten.
- Forlængelse af lejelovgivningens påkravsfrister, fremrykket vurderingspligt for kommuner ved udsættelsessager samt udvidet mulighed for at få flyttehjælp.

Læs mere på Indenrigs- og Socialministeriets hjemmeside www.vfm.dk.

4. EFFEKTIVT ARBEJDSUDBUD

ØGET TILSKYNDELSE TIL AT ARBEJDE

- Bundfradraget for mellemskatten er per 1. januar 2009 forhøjet, så det svarer til niveauet for bundfradraget for topskatten. Samtidig er beskæftigelsesfradraget øget fra 4 pct. i 2008 til 4,25 pct. i 2009. Begge dele følger af *Aftale om lavere skat på arbejde* fra september 2007. Læs mere om aftalen om lavere skat på arbejde hér: <http://www.skm.dk/publikationer/temaer/5773.html>.
- Der er i marts 2009 indgået aftale om *Forårspakke 2.0*, der bl.a. indeholder en skattereform, der sænker skatten på arbejde markant. Per første januar 2010 afskaffes mellemskatten og bundskatten sænkes med 1½ pct.point. Skatteloftet nedsættes parallelt fra 59 pct. i dag til 51,5 pct. I alt reduceres den højeste marginalskat med 7,5 pct.point. Endvidere forhøjes indkomstgrænsen for topskat.

Læs mere om Forårspakke 2.0 hér:

<http://www.fm.dk/Nyheder/Pressemeddelelser/2009/03/20090301%20Foraarspakke%202%20aftale.aspx>.

ØGET INDSATS FOR INTERNATIONAL REKRUTTERNING

- Der er i foråret 2009 etableret et officielt nationalt netværk for højt kvalificeret udenlandsk arbejdskraft. Netværket skal imødekomme de fastholdelses- og integrationsudfordringer, som møder højtuddannede udenlandske arbejdstagere, deres familie og de virksomheder, hvor de er ansat.

Læs mere om netværket hér: <http://www.brandingdanmark.dk/danmark/dk/menu/markedsfoering-af-danmark/udbud/netvaerk/netvaerk.htm>.

4. EFFEKTIVT ARBEJDSUDBUD, fortsat

SYGEFRAVÆR

- Partierne bag Jobplanen fra februar 2008 er blevet enige om at styrke indsatsen mod sygefravær. Partierne godkendte i efteråret 2008 den trepartsaftale om nedbringelse af sygefraværet, som regeringen indgik med arbejdsmarkedets parter i slutningen af september 2008. Der sættes ind med 39 nye initiativer til i alt 170 millioner kroner. Aftalen indgår som en del af finansloven for 2009 og forventes at øge arbejdsudbuddet svarende til 4.000 ekstra personer. Initiativerne er nærmere beskrevet i boks 4.1. Læs mere om trepartsaftalen om nedbringelse af sygefravær hér: <http://www.bm.dk/sw29871.asp>.

ØVRIGE INITIATIVER

- Det er besluttet at udarbejde informationsmateriale om den fleksible efterløn, således at borgerne informeres om fordelene ved at blive på arbejdsmarkedet og udsætte overgangen til efterløn og om mulighederne ved at arbejde ved siden af efterlønnen, mod fradrag i efterlønnen. Der vil fremadrettet være muligt via nettet at beregne, hvor meget man får ud af en ekstra arbejdsindsats efter fradrag i efterlønnen.
- Regeringen har nedsat en arbejdsmarkedskommission, der bl.a. skal analysere mulighederne for at øge beskæftigelsen og undgå fald i arbejdstiden frem mod 2015. Læs mere om arbejdsmarkedskommissionens arbejde hér: www.amkom.dk.

5. FLEKSIBELT ARBEJDSMARKED

AKTIVERING OG RÅDIGHED

- Der er per 3. februar 2009 indført nye retningslinjer for de forsikrede lediges jobsøgning, som skal sikre en høj jobsøgningsaktivitet hos de ledige, en seriøs og realistisk jobsøgning samt en ensartet administration i a-kasserne. Læs mere på: <http://www.adir.dk/graphics/informationsprodukter/meddelelser/med09001.pdf>.
- Regeringen har d. 24. februar 2009 indgået aftale om regelforenkling af ungeindsatsen mv. De forenklede ungeregler skal bidrage til, at ledige under 30 år tager en kompetencegivende uddannelse eller hurtigt får et job. Sanktionsreglerne forenkles, så der bliver færre forskellige sanktionstyper og et mere direkte forhold til overtrædelsen. Endelig forbedres modtagelsen i jobcentrene. Læs mere i "Aftale mellem Regeringen, Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre om regelforenkling i jobcentrene", af 24. februar 2009: <http://www.bm.dk/sw33944.asp>.
- Per 1. august 2009 sker der en stærkere målretning mod job i aktiveringsindsatsen med følgende 4 forslag: 1. Forsøg med uddannelse i forbindelse med ansættelse i ordinært arbejde, 2. Målretning og forenkling af opkvalificerings- og vejledningsindsatsen, 3. Målretning af jobplaner og 4. Fremrykning af det tidspunkt hvor den ledige skal have et godkendt CV i CV-banken. Læs mere i "Aftale mellem Regeringen, Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre om 4 forslag til målretning af aktiveringsindsatsen", af 26. februar 2009: <http://www.bm.dk/graphics/dokumenter/presse%20og%20nyheder/pressemdelelser/2009/aftaletekst.pdf>.
- Per 1. august 2009 overtager kommunerne de statslige dele af jobcentrene, som dermed bliver fuldt kommunalt drevet. Målet med den enstrengede beskæftigelsesindsats er at sikre den mest effektive hjælp til ledige, så de hurtigt kan komme i arbejde. Læs mere på: <http://www.bm.dk/sw32276.asp>.

VOKSEN- OG EFTERUDDANNELSE (VEU)

- Regeringen har d. 11. december 2008 indgået aftale om en permanent voksenlærlingeordning. Tilskuddene til voksenlærlingeordningen gøres permanente og målrettes mod personer over 25 år, som ikke har en erhvervsuddannelse, har en forældet uddannelse og/eller har været ledige i mere end 6/9 måneder. Tilskuddet ydes til uddannelser inden for områder, hvor der er gode jobmuligheder.

5. FLEKSIBELT ARBEJDSMARKED, fortsat

Læs mere i ”Aftale mellem Regeringen, Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre om en permanent voksenlærlingeordning på:

<http://www.bm.dk/graphics/dokumenter/presse%20og%20nyheder/pressemeddelelser/2008/aftaletekst-voksenlaerlingeordning.pdf>.

- Ny lov for almen voksenuddannelse, som målretter uddannelse mod unge voksne, der har svært ved at gennemføre en uddannelse. Reformen giver samtidig de modne voksne bedre mulighed for at styrke de grundlæggende faglige forudsætninger. Loven træder i kraft per 1. august 2009. Læs mere på: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=116906>.

INDSATS FOR LEDIGE OG FASTHOLDELSE AF MEDARBEJDERE MV.

- Finansloven for 2009 udmønter dele af trepartsaftalerne, herunder attraktive offentlige arbejdspladser, kompetenceudvikling og bedre ledelse samt nye arbejds- og organisationsformer. Læs mere på: <http://www.fm.dk/Publikationer/2008/1678-Aftaler%20om%20Finansloven%20for%202009.aspx>.
- Per 19. marts 2009 offentliggjorde regeringen følgende fire ledighedsinitiativer, som skal hjælpe ledighedstruede: Mere fleksible regler for arbejdsfordeling, flere penge i varslingspuljen, hurtigere hjælp når virksomhederne varsler fyringer og øget overvågning af udviklingen på arbejdsmarkedet. Læs mere på: <http://www.bm.dk/sw34176.asp>.

6. FOLKESKOLEN

PRÆCISERING AF ANSVARSFORHOLDENE I FOLKESKOLEN MV.

Der er i april 2009 vedtaget en lovændring, der med virkning fra 1. august 2009 præciserer og tydeliggør ansvars- og kompetencefordelingen mellem de forskellige aktører i folkeskolen; kommunalbestyrelsen, skolebestyrelsen, skolelederen og lærerne. Målet er, at folkeskolen i højere grad kan blive et tema i den lokale, offentlige kommunalpolitiske debat og ved valg til kommunalbestyrelsen.

- Med lovændringen udvides skolelederens ledelsesrum, således at lederens konkrete beslutninger vedrørende skolens elever ikke kan behandles af kommunalbestyrelsen, medmindre beslutningerne har betydning ud over den enkelte skole.
- Skolelederen skal bl.a. kunne overflytte en elev til en anden skole uden inddragelse af kommunalbestyrelsen, når det kan ske med tilslutning fra skolelederen fra den modtagende skole, samt kunne beslutte, at en elev springer et klassetrin over eller undervises på samme klassetrin i to år, hvis det er til elevens bedste. Forældre og elev skal fortsat inddrages, men der bliver ikke længere krav om samtykke.
- Det følger også af lovændringen, at en række væsentlige beslutninger om det kommunale skolevæsen fremover skal træffes på møde i kommunalbestyrelsen, hvorved beslutningerne bliver omfattet af delegationsforbud.
- Desuden skal alle skolebestyrelser udarbejde et værdiregelsæt for skolen med retningslinjer for god adfærd på skolen samt pejlemærker for, hvordan man sikrer god trivsel og et godt undervisningsmiljø både psykisk og fysisk. Værdiregelsættet skal fremme fælles værdier, engagement og ansvarlighed.
- Endelig ajourføres skolebestyrelsesbekendtgørelsen og kommunen får mulighed for at beslutte forskudte valg, hvor forældrerepræsentanternes valgperioder overlapper, og at opstilling af kandidater skal eller kan ske efter indstilling fra forældremøder i den enkelte klasse, så forældrene på den måde engageres sig mere i valget til skolebestyrelsen.

Læs mere på Folketingets hjemmeside under lovforslag L86, 2008-09, 1. samling.

7. UNGDOMSUDDANNELSER

PRAKTIKPLADSPAKKE

- Der er i maj 2009 vedtaget en praktikpladspakke, der skal sikre et fremtidigt udbud af praktikpladser i erhvervsuddannelserne. Praktikpladspakken indebærer bl.a. en omlægning af AER-præmieringsordningen, således at der bliver en præmie til arbejdsgivere for alle nye praktikpladser, der etableres efter 1. juni 2009 (ordningen er tidsbegrænset til og med 2010).
- Der afsættes desuden penge til skolernes opsøgende arbejde samt til en kampagne med særligt fokus på skolernes og de faglige udvalgs praktikpladsopsøgende indsats, bl.a. i form af praktikpladsstartpakker til virksomhederne, etablering af en hotline med videre.
- Der indføres endvidere et løntilskud i prøveperioder til virksomheder, der opretter nye praktikpladser i erhvervsgrunduddannelsen (egu). Kommunerne og virksomheder får med disse initiativer styrket de økonomiske incitamenter til at igangsætte egu-forløb.

Læs mere på Folketingets hjemmeside under lovforslag L214, 2008-09, 1. samling.

UDMØNTNING AF UFORBRUGTE MIDLER FRA GLOBALISERINGSPULJEN I 2007

- Med aftale om udmøntning af uforbrugte midler fra globaliseringspuljen i 2007 er/bliver der igangsat forsøg med intensive og motiverende læseforløb i grundskolen med henblik på at styrke overgangen til ungdomsuddannelse. Forsøgene løber i 2009-11 og omhandler turbodansk, forsøg med lektiehjælp, undervisningsassistenter samt erhvervsklasser.
- Der er/bliver endvidere igangsat forsøg med pædagogisk udvikling i erhvervsuddannelserne og en yderligere styrkelse af erhvervsskolernes uddannelsesmiljøer, fx i form af projekter med idrætstilbud og forebyggelse og samarbejder især i udkantsområderne mellem flere ungdomsuddannelsesinstitutioner om at udvikle attraktive uddannelses tilbud eller i form af projekter, der modtager støtte af den konkurrenceudsatte pulje af EU's strukturfondsmidler.

Læs mere på Finansministeriets hjemmeside under Aftaler om finansloven for 2009.

STYRKET VEJLEDNINGSINDSATS

- Vejledningsindsatsen over for unge om valg af uddannelse og erhverv er styrket gennem ny lovgivning – med virkning fra 1. august 2008 – der sikrer sammenhæng og progression i vejledningsindsatsen og etablerer foranstaltninger rettet mod unge, der er truet af frafald. Endvidere er målgruppen af unge med særlige behov for vejledning præciseret. Læs mere på Folketingets hjemmeside under lovforslag L112, 2007-08, 2. samling.

8. VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

ÆNDREDE ADGANGSKRAV

- Med adgangsbekendtgørelsen for 2009 er der skabt direkte adgang for ansøgere med en erhvervsuddannelse på tre år eller derover til relevante erhvervsakademiuddannelser. Initiativet sigter på at øge overgangen fra erhvervsuddannelserne til de videregående uddannelser.

NYE UDDANNELSER

- I december 2008 og januar 2009 er der i alt blevet godkendt 21 nye erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser. Godkendelsen skete på baggrund af en positiv indstilling fra Akkrediteringsrådet. Uddannelserne dækker et bredt spektrum af fagområder som fx bio-lab, energiteknik, webudvikling, kunstformidling, design og handel. Uddannelserne udbydes fra august 2009. Samtidig udvides antallet af godkendte uddannelsessteder.

ELITEUDDANNELSER

- I globaliseringsstrategien var et af initiativerne, at der skulle etableres eliteuddannelser. Fase 1 i initiativet er etablering af elitekandidatuddannelser. Denne fase er iværksat, og 12 eliteuddannelser er godkendt. Af disse er fire uddannelser i gang, mens de resterende starter i september 2009. Fase 2 er etablering af elitemoduler. Elitemodulerne vil blive udbudt fra september 2009. Læs mere på: <http://www.ubst.dk/uddannelse-og-forskning/eliteuddannelser-1>.

FÆRDIGGØRELSESBONUS

- I 2009 indføres en ny færdiggørelsesbonusordning for universiteterne, som erstatter den hidtidige ordning. Fremover vil der blive udløst bachelorbonus til universiteterne, når en studerende gennemfører en bacheloruddannelse inden for normeret tid plus ét år, og der vil blive udløst kandidatbonus, når studerende gennemfører en kandidatuddannelse på normeret tid. Læs mere på: <http://www.ubst.dk/institutioner-og-okonomi/finansiering/uddannelsesbevillinger>.

9. OFFENTLIG FORSKNING OG UNIVERSITETER

STYRKELSE AF FORSKNINGSSYSTEMET

- Der er i efteråret 2008 indgået en politisk aftale om udmøntning af yderligere 4,2 mia. kr. til forskning og udvikling for perioden 2009 til 2012.
- Gennem UNIK-initiativet (UNiversitetsforskningens InvesteringsKapital) er der tildelt 480 mio. kr. til fire store forskningssatsninger med international gennemslagskraft inden for hjerneforståelse, design af kunstige biologiske systemer, lagring af solenergi samt forebyggelse af livsstilssygdomme. Det overordnede formål med UNIK-initiativet er at fremme satsninger i forskning i verdensklasse. Der kan gives midler til såvel grundforskning som anvendt forskning inden for alle videnskabelige discipliner. Læs mere: www.fi.dk.
- Det er i efteråret 2008 besluttet at øge de frie basismidler til universiteterne fra 5,9 mia. kr. i 2008 til 6,7 mia. kr. i 2009 samt at fastholde det nye investeringsniveau som minimum frem til 2012. Læs mere: www.ubst.dk.
- Fra Globaliseringspuljens midler til forskningsinfrastruktur er der i februar 2009 givet støtte på 200 millioner kroner til i alt 9 nationale projekter. Midlerne kommer fra en særlig pulje på 600 mio. kr., der i 2007 til 2009 skal bruges til investeringer i forskningsinfrastruktur. Puljen skal være med til at sikre, at danske forskere har adgang til den optimale forskningsinfrastruktur – nationalt og internationalt. Læs mere: www.fi.dk.
- Det er i 2008 besluttet at gennemføre en uafhængig evaluering af forskningsrådssystemet, som kan danne et solidt grundlag for politiske drøftelser og forslag til en lovrevision. Evalueringen skal se på forskningsrådssystemet, som består af Danmarks Forskningspolitiske Råd, Det Frie Forskningsråd

9. OFFENTLIG FORSKNING OG UNIVERSITETER, fortsat

inkl. de faglige forskningsråd, Det Strategiske Forskningsråd inkl. programkomiteer, Koordinationsudvalget for forskning samt Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed. Læs mere: www.fi.dk.

KLARHED OM EFFEKTERNE AF ØGEDE FORSKNINGSINVESTINGER

- Videnskabsministeriet har på baggrund af Globaliseringsaftalen udviklet en model og retningslinjer for forskningsevaluering og har i 2009 igangsat de første af en række evalueringer af større forskningsprogrammer og -initiativer. Formålet er at dokumentere kvaliteten af dansk forskning, skabe et grundlag for at kvalificere fremtidige prioriteringer og vurdere resultaterne af forskningsinvesteringerne. Læs mere: www.fi.dk.

STYRKELSE AF INTERNATIONALT VIDENSAMARBEJDE

- Arbejdet med at sikre danske forskere adgang til de bedste forsknings- og innovationsmiljøer i verden har indtil videre ført til oprettelse af tre danske innovationscentre i Silicon Valley (2006), Shanghai (2007) og München (2008). Centrene i Silicon Valley og München er midtvejsevalueret i 2008. Læs mere: www.fi.dk og www.um.dk.
- Videnskabsministeriet og Udenrigsministeriet har indgået en række bilaterale aftaler om samarbejde med førende forskningsnationer samt taget initiativ til oprettelse af et dansk universitetscenter i Beijing. Læs mere: www.fi.dk.
- Sverige og Danmark har i 2009 underskrevet en aftale om et omfattende forskningssamarbejde, der indebærer, at landene i fællesskab søger værtskabet for det kommende store europæiske forskningsanlæg European Spallation Source (ESS). En tværministeriel kontaktgruppe har i løbet af 2007 udarbejdet en redegørelse om ESS i Lund. Redegørelse peger på, at lokaliseringen af ESS i Lund vil styrke dansk forskning på en række områder. Læs mere: www.fi.dk.

MERE KOMMERCIALISERING OG ERHVERVSSAMARBEJDE

- Det af Videnskabsministeriet nedsatte Johan Schlüter-udvalg har i efteråret 2008 lanceret en internetbaseret værktøjskasse, der skal styrke samarbejdet mellem den offentlige forskning og private virksomheder ved at gøre det lettere at indgå aftaler om patentrettigheder. Værktøjsskassen rummer blandt andet en række vejledende modelaftaler skræddersyet til forskellige typer af forskningssamarbejder. Læs mere: www.fi.dk.
- Rådet for Teknologi og Innovation har i 2008 og 2009 igangsat uddelingen af midler under ordningen Forskningskupon. Forskningskupon-ordningen har til formål at øge det private erhvervslivs forsknings- og udviklingsindsats og innovationskraft ved at fremme samarbejdet mellem de mindre virksomheder og videninstitutionerne samt at øge kvaliteten og relevansen af den offentlige forskning. Læs mere: www.fi.dk.

10. VIRKSOMHEDERNES FORSKNING, UDVIKLING OG INNOVATION**SAMSPIL MELLEM VIDENINSTITUTIONER OG VIRKSOMHEDER**

- Rådet for Teknologi og Innovation har besluttet at medfinansiere 11 nye innovationsnetværk med i alt 130 mio. kr. i de næste fire år. Et innovationsnetværk er et mødested, hvor virksomheder og videninstitutioner i fællesskab kan dele erfaringer og udvikle nye ideer samt igangsætte konkrete projekter inden for et fagligt eller teknologisk afgrænset område. Læs mere: www.fi.dk.
- Rådet for Teknologi og Innovation har i 2008 og 2009 igangsat uddelingen af midler under ordningen Forskningskupon. Forskningskupon-ordningen har til formål at øge det private erhvervslivs forsknings- og udviklingsindsats og innovationskraft ved at fremme samarbejdet mellem de mindre virksomheder og videninstitutionerne samt at øge kvaliteten og relevansen af den offentlige forskning. Læs mere: www.fi.dk.

10. VIRKSOMHEDERNES FORSKNING, UDVIKLING OG INNOVATION, fortsat

- Det af Videnskabsministeriet nedsatte Johan Schlüter-udvalg har i efteråret 2008 lanceret en internetbaseret værktøjskasse, der skal styrke samarbejdet mellem den offentlige forskning og private virksomheder ved at gøre det lettere at indgå aftaler om patentrettigheder. Læs mere: www.fi.dk.
- Arbejdet med at sikre danske forskere adgang til de bedste forsknings- og innovationsmiljøer i verden har indtil videre ført til oprettelse af tre danske innovationscentre i Silicon Valley (2006), Shanghai (2007) og München (2008). Centrene i Silicon Valley og Shanghai er midtvejsevalueret i 2008. Læs mere: www.fi.dk, www.um.dk, www.innovationcenterdenmark.cn, www.siliconvalley.um.dk og www.icdmuenchen.um.dk/en.

INNOVATION I VIRKSOMHEDER

- Regeringen investerer som et led i Grøn Vækst i mere og bedre natur, miljø og vækst. Regeringen opretter bl.a. et strategisk innovationspartnerskab for Agro Food samt et Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP), der skal styrke Danmarks rolle som Grønt Teknologilaboratorium og leverandør af ny, grøn viden og teknologi. Læs mere: www.oem.dk.
- Der er i 2009 indgået et partnerskab imellem regeringen og Rederiforeningen der har resulteret i en handlingsplan der skal styrke udviklingen af miljøteknologi til at nedbringe luftforurening fra skibe.
- Center for Kultur- og Oplevelsesøkonomi blev etableret 1. marts 2009. Centret skal styrke vilkårene for økonomisk vækst ved at fremme samspillet mellem erhvervsliv og kulturliv, herunder styrkelse af kulturlivets erhvervsmæssige kompetencer. Læs mere: www.ebst.dk.

NY VIDEN OM KUNDER OG MARKEDER

- Fødevarerministeriet har taget initiativ til projektet Smag Danmark, som sætter fokus på at få gang i produktionen af flere kvalitetsfødevarer. Der er i den forbindelse gennemført en dialogproces med erhverv og forbrugere om den fremtidige udvikling vedrørende smagskvalitet og mangfoldighed i fødevarerproduktionen. Det er målet at evaluere det danske markedspotentiale for lokale fødevarer og at give anbefalinger for udviklingen af markedet for lokale fødevarer. Læs mere: www.fvm.dk.

BYGGERI

- Regeringen og Realdania gennemfører i samarbejde et projekt, der har til hensigt at fremme innovation i byggesektoren. Det skal blandt andet give konkrete bud på, hvordan bygninger til offentlige institutioner på børne-, ældre og folkeskoleområdet kan udformes i fremtiden. Læs mere: www.ebst.dk og www.realdania.dk.

IP RETTIGHEDER

- Virksomhederne kan nu få støtte og rådgivning om IP via IP Intropakken. Pakken består af vejledning hos Væksthusene, tilskud til en IP-relateret undersøgelse samt en times gratis rådgivning hos en privat rådgiver. Pakken indeholder faglig vejledning hos en IP-coach i et Væksthus, økonomisk støtte til en IP-forundersøgelse samt en gratis indledende snak med en privat IP-rådgiver. Læs mere: www.dkpto.dk.
- Der er blevet muligt for virksomhederne at handle med varemærker, design og brugsmønstre via IP Marketplace. Læs mere: www.IP-marketplace.dk og www.dkpto.dk.

PIRATKOPIERING

- Der er nedsat et tværministerielt myndighedsnetværk, som driver hjemmesiden www.stoppiraterne.dk med information om piratkopiering, og hvordan omfanget minimeres. Hjemmesiden henvender sig både til forbrugere og virksomheder. Bag hjemmesiden står Økonomi- og Erhvervsministeriet, Kulturministeriet, Skatteministeriet, Justitsministeriet, Udenrigsministeriet og Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse. Læs mere: www.dkpto.dk og www.stoppiraterne.dk.

11. KONKURRENCE

KONKURRENCEN I DEN PRIVATE SEKTOR

- Regeringen nedsatte i januar 2008 et udvalg om ændring af fusionskontrolreglerne. Udvalgets opdrag var at vurdere, om de danske fusionskontrolregler er lige så effektive, som i lande Danmark normalt sammenligner sig med. Beløbsgrænserne for, hvornår en fusion skal anmeldes (de såkaldte tærskelværdier), er meget høje i Danmark sammenlignet med andre lande. I december 2008 fremsatte udvalget i enighed anbefalinger til, hvordan de danske fusionskontrolregler kan styrkes. Udvalget har i hovedtræk anbefalet følgende: at grænserne for, hvornår fusioner skal anmeldes, sænkes betydeligt, at der indføres en forenklet procedure for anmeldelse og behandling af fusioner, som er uproblematisk, og at der gennemføres en række forbedringer i de proceduremæssige regler, herunder at myndighederne får bedre tid til at behandle problematiske fusioner. Læs mere på www.ks.dk/service-menu/publikationer/publikationsarkiv/publikationer-2008/.

KONKURRENCEN I DEN OFFENTLIGE SEKTOR

- Som led i udmøntningen af kvalitetsreformen nedsatte regeringen i december 2008 et Udbudsråd, som skal bidrage til at fremme konkurrencen om offentlige opgaver. Udvalget er bredt sammensat af repræsentanter for offentlige myndigheder og den private sektor. Udbudsrådet skal i dialog med offentlige myndigheder og virksomheder afdække, om de iværksatte tiltag til at forbedre konkurrencen om offentlige opgaver er tilstrækkelige og fungerer i praksis, herunder om der er velfungerende konkurrence på de forskellige markeder for offentlige opgaver. Rådet har i januar 2009 besluttet at iværksætte tre analyser af hhv. effekterne af annonceringspligten, barrierer for udbud samt effekterne af konkurrenceudsættelse af sociale opgaver med fokus på pleje og omsorg mv. af ældre og handicappede. Læs mere på www.udbudsraadet.dk.
- Ligeledes som led i udmøntningen af kvalitetsreformen er der sket en indsats for at nedbringe sagsbehandlingstiden for klager på udbudsområdet. Sekretariatsbetjeningen af nævnet er blevet styrket. Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid var i første halvår af 2008 således næsten halveret i forhold til 2007 fra knap 8 måneder til 4 måneder.
- Som led i udmøntningen af globaliseringsstrategien vil Konkurrencestyrelsen hvert år frem til 2010 udvælge en eller flere kommuner med lave priser og/eller få leverandører af hjemmehjælp for at undersøge deres afregningspriser til private leverandører. Konkurrencerådet har således efter konkurrenceloven kompetence til at undersøge, om fritvalgsordningens regler for prisberegningen er overholdt. Konkurrencerådet kan kræve, at en forkert prisfastsættelse bringes til ophør, og at de anvendte priser ændres. Samtidig kan rådet udstede påbud om efterbetaling, hvis der er anvendt for lave afregningspriser. Konkurrencestyrelsens hidtidige undersøgelser har påvist en række fejl og forglemnelser ved de undersøgte kommuners prissætning og afregning af leverandørerne. Kommunerne har på denne baggrund ændret priserne. Læs mere på www.ks.dk.

12. ÅBENHED OVER FOR UDLANDET

FRIHANDELSAFTALE MELLEML EU OG SYDKOREA

- EU indledte forhandlinger om såkaldte Free Trade Agreements (FTA'er) med Sydkorea i 2007. Forhandlingerne med Sydkorea er fremskredne og ser ud til at kunne afsluttes med en succesfuld FTA snarrest. Hvis aftalen falder på plads, vil det være den mest ambitiøse aftale indgået af EU til dato og aftalen vil på centrale områder være mere fordelagtig end den FTA USA har indgået med Sydkorea, og dermed stille europæiske og danske virksomheder bedre end deres amerikanske konkurrenter. Læs mere på: http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/korea/pr170907_en.htm.

IMPLEMENTERING AF EN OFFENSIV HANDELSPOLITISK STRATEGI – CSR HANDLINGSPLAN

- Regeringen lancerede i maj 2008 en handlingsplan for virksomhedernes samfundsansvar (CSR). Handlingsplanen skal bidrage til, at danske virksomheder i højere grad drager fordel af at være i en global førerposition, når det gælder erhvervslivets samfundsansvar. Samtidig er det et mål for hand-

12. ÅBENHED OVER FOR UDLANDET, fortsat

lingsplanen, at Danmark og danske virksomheder bliver internationalt kendt for ansvarlig vækst. Et af de 30 konkrete initiativer i handlingsplanen er lovforslaget om redegørelse for samfundsansvar i større virksomheder, som Folketinget vedtog den 16. december 2008. Handlingsplanen er en udmøntning af regeringens handelspolitiske strategi fra 2007. Læs mere på: www.um.dk.

KLIMAKONSORTIET FREMMER DANSKE CLEAN-TECHKOMPETENCER

- Klimakonsortiet, som blev etableret med støtte fra Fonden til Markedsføring af Danmark, har i 2009 lanceret EnergyMap.dk og EnergyTours.dk. De to initiativer henholdsvis kortlægger danske virksomheders clean-techkompetencer og sikrer, at internationale erhvervsledere, politikere og embedsmænd får den relevante information om de danske klimaløsninger, når de besøger Danmark op mod COP15. Herudover har konsortiet støttet Nordic Footprints, som er en dokumentarrække på ni afsnit om Danmark og danske klimaløsninger til kinesisk tv, KlimaDM og en række journalistarrangementer. Læs mere på: www.brandingdanmark.dk.

NY SELSKABSLOV

- I maj 2009 blev regeringens forslag til ny lov om aktie- og anpartsselskaber vedtaget. Loven giver fleksibilitet i forhold til den enkelte virksomheds situation og styrker danske selskabers konkurrenceevne bl.a. ved at give virksomhederne en række muligheder f.eks. frit valg mellem ledelsesmodeller, større frihed for ledelsen og medarbejderne til at fastlægge rammerne for medarbejderrepræsentation og mulighed for let og smidigt at starte et selskab. Ændringerne vil bl.a. gøre det mere attraktivt for udenlandske selskaber at etablere sig i Danmark. Læs mere på: www.oem.dk.

EKSPORT KREDIT FONDEN

Som led i Kreditpakken, vedtaget af Folketinget d. 18. januar 2009, kan danske eksportvirksomheder fremover låne penge til konkrete eksportprojekter. Låneordningen administreres af Eksport Kredit Fonden, hvor der er afsat i alt 20 mia. kr. over de næste tre år. Læs mere på: www.ekf.dk.

13. IVÆRKSÆTTERE

RÅDGIVNING

- Som led i udmøntningen af globaliseringsstrategien er der oprettet et Cleantech partnerskab, der skal styrke cleantech-iværksætteres adgang til kompetent rådgivning. Der indgås partnerskaber mellem iværksættere og etablerede virksomheder, som fx stiller en række branchespecifikke kompetencer, viden og netværk til rådighed. De etablerede virksomheder skal bidrage til at udvikle de mest perspektivrige cleantech-iværksættere og skal samtidig forbedre iværksætternes mulighed for at tiltrække venturekapital. I tilknytning til partnerskabet er der i regi af Væksthusene etableret et udviklingsforløb, det såkaldte Cleantech Booster. Forløbet skal identificere, screene og udvikle cleantech-iværksættere samt facilitere indgåelsen af partnerskabsaftaler med de store virksomheder.
- Samarbejdet mellem Væksthusene og private rådgivere styrkes i form af en samlet initiativpakke. Der er bl.a. oprettet en pulje på 30 mio. kr., hvor nye og mindre virksomheder med vækstpotentiale kan få medfinansieret deres køb af privat rådgivning.

ADGANG TIL KAPITAL

- Vækstfonden har fået en midlertidig statsgaranteret låneadgang på 500 millioner kr. i perioden 2009-2011. Statsgarantien skal sikre, at Vækstfonden kan opretholde en moderat investeringsaktivitet under den finansielle krise.
- Som led i den aktuelle krise har Folketingets partier vedtaget en midlertidig udskydelse af kredit- og angivelsesperioderne for indbetalinger af moms og A-skat. Herved får virksomheder mulighed for at råde længere over beløbene. Udskydelsen for afregningsfristen har virkning per 25. februar 2009.
- Folketinget har d. 19. december 2008 vedtaget en udvidelse af etableringskontoordningen med en såkaldt iværksætterkonto, så indskud på en iværksætterkonto også kan fradrages i topskatten. Ordningen har virkning fra og med indkomståret 2009. Se <http://www.startvaekst.dk/etableringskonto>.

13. IVÆRKSÆTTERE, fortsat

ADMINISTRATION

- Regeringens plan for afbureaukratisering af det erhvervsrettede område (LET Administration) indeholder en række initiativer, der samlet giver virksomhederne 4 mia. kr. i årlige administrative lettelser. Et af fokusområderne er bedre vilkår for opstart og drift af nye virksomheder, hvor der bl.a. vil ske en sammenlægning af virksomheds- og momsregistreringen samt en lempelse af revisionspligten. Se desuden <http://www.eogs.dk/sw48608.asp>.

IVÆRKSÆTTERKULTUR

- Danmark deltog i Global Entrepreneurship Week i 2008, som var et globalt initiativ med fokus på iværksætteri. Erhvervs- og Byggestyrelsen koordinerede den nationale kampagne, hvor der blev afholdt mere end 100 arrangementer på såvel nationalt som regionalt niveau. Danmark deltager ligeledes i dette års Global Entrepreneurship Week, der afholdes i november 2009. Se i øvrigt <http://www.uge47.dk/>
- Økonomi- og Erhvervsministeriet bidrager i løbet af 2009 til den samlede danske indsats i EU-året for kreativitet og innovation. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling samt Kulturministeriet deltager desuden i planlægningen af nye initiativer, der bl.a. er målrettet iværksætteri.

SÆRLIGE MÅLGRUPPER

- Der er igangsat en kampagne for at skabe mere succesfulde ejerskifter. Erhvervs- og Byggestyrelsen koordinerer arbejdet i samarbejde med en bred gruppe af erhvervslivets aktører. Kampagnen indeholder en række tiltag for købere og sælgere af virksomheder, fx øget fokus på systematisk arbejde med exitstrategi.

Læs mere på: http://www.ebst.dk/publikationer/ivaerksaettere/Ejerskifte/Ejerskifte_-_Din_virksomheds_fremtid/index.htm.

NY SELSKABSLOV

- I maj 2009 blev regeringens forslag til ny lov om aktie- og anpartsselskaber vedtaget. Den nye lov betyder bl.a., at der fremover som udgangspunkt kun skal skaffes 80.000 kr. for at stifte et anpartsselskab mod tidligere 125.000 kr. Ledelsen skal stadig sikre, at selskabet har tilstrækkelig kapital til de løbende forpligtelser. Ændringen vil gøre det lettere at starte virksomhed i selskabsform - særligt for mindre erhvervsdrivende - uden at der dog slækkes på kravet om, at ledelsen i ethvert kapitalselskab er forpligtet til stedse at vurdere den økonomiske situation og sikre, at det tilstedeværende kapitalberedskab er forsvarligt. Læs mere på: www.oem.dk.

14. VELFUNDERENDE FINANSIELLE MARKEDER

LOV OM SIKRING AF FINANSIEL STABILITET (BANKPAKKE I)

- Lov om finansiel stabilitet blev vedtaget den 10. oktober 2008. Loven indebærer, at staten spænder et sikkerhedsnet ud, så alle simple kreditorer har fuld sikkerhed for deres tilgodehavender i pengeinstitutter i Danmark (Medlemmerne af Det Private Beredskab). Det skal sikre den finansielle stabilitet ved at bidrage til, at pengeinstitutterne vil låne likviditet ud til hinanden. Den finansielle sektor (Det Private Beredskab) bidrager med op til 35 mia. kr. svarende til 2 pct. af BNP. Ordningen løber indtil den 30. september 2010. Med loven er der oprettet et statsligt aktieselskab Finansiell Stabilitet A/S, der skal tage sig nødlidende pengeinstitutter med henblik på at sikre, at simple kreditorer ikke lider tab. Læs mere på www.oem.dk.

INITIATIVER PÅ PENSIONSOMRÅDET

- Den 31. oktober 2008 blev Økonomi- og Erhvervsministeriet og Forsikring & Pension enige om en aftale om finansiel stabilitet på pensionsområdet, der indeholdt en række initiativer, der skal bidrage til, at pensionsopsparende ikke lider unødige tab som følge af den finansielle krise. Unormale markedsforhold havde bragt forsikrings- og pensionselskaberne i en situation, hvor de kunne blive tvunget til at sælge ud af danske realkreditobligationer, og et stort frasalg af realkreditobligationer ville kunne få alvorlige konsekvenser for pensionsopsparende og boligejere i form af faldende kurser og stigende renter. Med henblik på at sikre markedsstabilitet og forebygge systematiske frasalg af danske realkreditobligationer indeholdt aftalen blandt andet en midlertidig justering af den løbetidsafhængige diskonteringsrate (rentekurve), således at udviklingen i realkreditrenterne i et vist omfang afspejles i diskonteringsraten. Læs mere på www.oem.dk.

AFTALE OM EN KREDITPAKKE (BANKPAKKE II)

- Den 18. januar 2009 indgik flertal af Folketingets partier en aftale om en kreditpakke. Ifølge aftalen kan solvente banker søge om statsligt kapitalindskud i form af hybrid kernekapital, således at de har manøvrerum til at medvirke til kreditgivning til sunde virksomheder og husholdninger. Det statslige kapitalindskud gives som hybridkernekapital, dvs. som et lån, der skal forrentes og tilbagebetales. Renten på de statslige kapitalindskud vil blive fastsat individuelt for hvert penge- og realkreditinstitut på baggrund af kriterier, der afspejler risikoen ved at yde lånet. Læs mere på www.oem.dk.
- Senest er der sket en tilpasning i valgmulighederne for det statslige kapitalindskud, så børsnoterede banker mod betaling kan aftale en konvertering af hybrid kernekapital til aktiekapital under forudsætning af, at aktielofte og ejerskabsbegrænsninger ophæves. Udgangspunktet for Staten som aktionær er fastlagt i selskabslovgivningen og de anbefalinger om god selskabsledelse fra 2004, der er udarbejdet i forhold til private børsnoterede selskaber.
- Som led i aftalen omkring kreditpakken justeres lov om finansiel stabilitet. For at understøtte overgangen til tiden efter den generelle statsgaranti kan penge- og realkreditinstitutter søge om individuel statsgaranti på ny ikke-efterstillet, usikret gæld. Kreditinstitutter kan ansøge om statsgaranti på lån, der udstedes senest den 31. december 2010. Finansiell Stabilitet A/S administrerer den individuelle statsgaranti.
- Ved udløbet af den statslige garantiordning pr. 30. september 2010 vil indskyderne i stedet blive omfattet af en forhøjet indskydergaranti på 100.000 € (ca. 750.000 kr.).
- Tilsynet med pengeinstitutterne er blevet styrket ved, at Finanstilsynet med bankpakken fik tilført 10 mio. kr. til et styrket tilsyn med pengeinstitutterne, og med kreditpakken fik tilført yderligere 15 mio. til mindst en gang årligt at gennemgå solvensbehovet i alle kreditinstitutter på nær de aller-mindste.
- Krav til kreditinstitutterne om, at deres individuelle solvensbehov fremover skal offentliggøres.

OPFØLGNING PÅ SDO-LOVGIVNINGEN

- Effekterne af SDO-lovgivningen, der blev indført i 2007, skal analyseres medio 2009 med henblik på at undersøge, hvordan forbrugernes muligheder for boligfinansiering samt konkurrenceforholdene ved boligfinansiering er blevet påvirket.

15. EFFEKTIV OFFENTLIG SERVICE OG REGULERING

KVALITETSREFORM

- Med finanslovsaftalen for 2008 blev der afsat 10 mia. kr. til initiativer vedrørende (a) uddannelse af medarbejdere og ledere og udvikling af mere attraktive arbejdspladser, (b) mere sammenhængende service, og (c) kvalitetsudvikling og afbureaukratisering. Derudover er der med fonden for arbejdskraftbeparende teknologi afsat en pulje på 3 mia. kr. i 2009-2015 til medfinansiering af investeringer i arbejdskraftbeparende teknologi og nye arbejds- og organisationsformer i den offentlige sektor. Formålet er at frigøre ressourcer til mere borgernær service og omsorg gennem brug af ny teknologi og en smartere organisering, fx nye rengøringsteknologier og telemedicin. Se mere: www.abtfonden.dk.
- I aftalerne om den kommunale og regionale økonomi for 2009 indgår tiltag til udmøntning af de 25 mia. kr. til investering i ny sygehusstruktur og 22 mia. kr. til medfinansiering af løft af kommunernes fysiske rammer for børn og unge på dagtilbudsområdet, i folkeskolen og vedrørende idrætsfaciliteter samt på ældreområdet, som regeringen har afsat med kvalitetsfonden i perioden 2009-2018. Se mere: www.fm.dk.
- For at skabe muligheder for bedre borgernær service i kommunerne indgik regeringen og KL i 2008 en aftale om frigørelse af ressourcer hertil i 2009-2013. Det fremgår af aftalen, at kommunerne kan omstille aktiviteter svarende til et råderum på 1 mia. kr. i 2009 stigende til 5 mia. kr. i 2013 gennem omprioriteringer og bedre ressourceudnyttelse. På nogle områder kræver en realisering af dette potentiale et aktivt samarbejde mellem staten og kommunerne. Derfor vil regeringen sammen med KL udarbejde konkrete forslag til statslige tiltag, der kan bidrage til at frigøre ressourcer i kommunerne svarende til ½ mia. kr. i 2010 stigende til 2½ mia. kr. i 2013. Se mere: www.fm.dk.

DIGITALISERINGSSTRATEGI

- Version 2 af borger.dk indeholder første udgave af 'Min side', som giver et personligt overblik over borgerens engagement med det offentlige, fx oplysninger om bolig og skat. 'Min Side' vil løbende gøre flere offentlige data tilgængelige for borgeren. Samtidig lanceres den såkaldte NemLogin på borger.dk, hvor borgeren kan modtage information og få adgang til løsninger fra flere forskellige myndigheder uden at skulle logge på flere gange. Se mere: www.borger.dk
- Som et skridt imod regeringens e2012-målsætning om fuld digital selvbetjening af indberetninger fra erhvervslivet til det offentlige har regeringen taget initiativ til at gøre 21 udvalgte digitale indberetningsordninger for erhvervslivet obligatoriske i 2010 og 2011. De har hver især over 10.000 årlige indberetninger og rummer derfor et markant effektiviseringspotentiale i det offentlige og i erhvervslivet. Regeringen, KL og Danske Regioner er blevet enige om udvikling, implementering og drift af en ny digital signatur, der vil give borgere og virksomheder en mere brugervenlig, sikker og fleksibel adgang til digitale services på tværs af såvel den offentlige som den private sektor. Som noget nyt sikrer aftalen en fælles løsning med finanssektoren, så signaturen kan anvendes både i netbankerne og til offentlige og private digitale services. Den nye digitale signatur er mobil og vil kunne anvendes fra alle computere med internetadgang. Se mere: www.digitalsignatur.dk.

REGULERING OG ADMINISTRATIVE BYRDER.

- Regeringen har i marts 2009 lanceret en afbureaukratiseringsplan med 37 konkrete initiativer, der vil lette de administrative byrder for erhvervslivet med ca. 4 mia. kr. årligt og betyde, at regeringens mål om at reducere de administrative byrder med op til 25 pct. i 2010 nås. Læs mere: www.oem.dk.
- De 37 initiativer fordeler sig på henholdsvis 33 konkrete forenklingsinitiativer samt fire nye tværgående redskabsinitiativer, der samlet set letter virksomhedernes hverdag markant. Initiativerne i afbureaukratiseringsplanen grupperes indenfor fire indsatsområder, der afspejler de sammenhænge, hvori virksomhederne typisk møder det offentlige. Et centralt element i afbureaukratiseringsplanen er en udvidet indsats mod de såkaldte irritationsbyrder.
- Vedtagelsen af regeringens forslag til ny lov om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven) i maj 2009 betyder en lettelse af de administrative byrder for virksomhederne på ca. 87 mio. kr. årligt.

16. SUND SAMFUNDSØKONOMI

AFTALE OM FINANSLOVEN FOR 2009

- Den 10. november 2008 er der indgået aftale om Finansloven for 2009, der samlet set indebærer en lempelig finanspolitik. Målt ved de såkaldte direkte provenuer udgør lempelsen ca. 1 pct. af BNP, mens finanseffekten er på 0,4 pct. af BNP i 2009, når der tages afsæt i finansloven for 2009. Det er både væksten i de offentlige udgifter og lavere skatter, der bidrager til at øge den økonomiske aktivitet. Væksten i udgifterne skal bl.a. ses i lyset af de aftalte løft på sundhedsområdet og de borger-nære serviceområder i kommunerne, jf. økonomiaftalerne for 2009 med Danske Regioner og KL. Dertil kommer yderligere midler til forskning og uddannelse som led i globaliseringsstrategien og til forbedring af kvaliteten i den offentlige sektor som led i kvalitetsreformen. De lavere skatter skal primært ses i lyset af skattnedsættelserne i medfør af skatteaftalen fra 2007, der indføres i 2008 og 2009, samt den kompenserende nedsættelse af den statslige bundskat i 2009 i lyset af forøgelsen af kommuneskatten i 2008, hvor beskatningen imidlertid samlet set også klart er sat ned.

AFTALE OM EN GRØN TRANSPORTPOLITIK

- Den 29. januar 2009 indgik regeringen en aftale om en grøn transportpolitik, som indeholder igangsættelse og fremrykning af nye investeringer på transportområdet for 5 mia. kr. i 2009 og 2010 sammenholdt med budgetteringen på finansloven for 2009.

UDSKYDELSE AF KREDITTIDER FOR A-SKAT OG MOMS

- Fristerne for indbetaling af A-skat udskydes med en måned fra februar 2009. Konsekvensen er, at de store virksomheder, som skal betale A-skat sidste bankdag i februar, kan udskyde betalingen til marts. Tilsvarende vil de små og mellemstore virksomheder, som skal indbetale A-skat for februar måned den 10. marts, kunne udskyde betalingen til 14. april. Ordningen løber i 6 måneder. Herefter sker der en gradvis overgang til de normale kredittider henover 5 måneder – fra august til december. I praksis reduceres de forlængede betalingsfrister måned for måned med gennemsnitlig 6 dage.
- Tilsvarende lempes indbetalingsfristerne vedr. moms. For større virksomheder, som betaler moms hver måned, forlænges kredittiden med 30 dage i gennemsnit. For de mellemstore virksomheder med kvartalsvis momsbetaling forlænges betalingsfristen gennemsnitlig med 20 dage.

SKATTEREFORM: ”FORÅRSPAKKE 2.0 – VÆKST, KLIMA, LAVERE SKAT”

- Regeringen og Dansk Folkeparti indgik den 1. marts 2009 en aftale om en skattereform, som fortsætter linjen fra forårspakken fra 2004 og aftalen om lavere skat på arbejde fra 2007 med markante nedsættelser af skatten på arbejde, herunder at mellemskatten afskaffes, bundskatten sættes ned, og indkomstgrænsen for topskat øges. Skattereformen indebærer, at skattnedsættelserne kommer hurtigt i 2010 og 2011, mens finansieringen indføres gradvist frem til 2019.
- Isoleret set reduceres indkomstskatten mv. med 29 mia. kr. Til gengæld hæves skatten på forurening og energiforbrug. Det giver alle en større tilskyndelse til at beskytte klima og miljø. Reformen er på sigt fuldt finansieret, opgjort som varig virkning.
- Som led i skattereformen er der givet mulighed for udbetaling af de opsparede midler i Den Særlige Pensionsopsparing (SP-ordningen) i perioden fra 1. juni 2009 til 31. december 2009, hvilket skønnes at øge forbruget med ca. 9 mia. kr.
- Skattereformen vurderes at styrke arbejdsudbuddet – og bidrage til opfyldelse af kravene i 2015-planen – svarende til ca. 19.000 fuldtidspersoner. Det øger de langsigtede vækstmuligheder i dansk økonomi og vil samtidig styrke de offentlige finanser med 5½ mia. kr. på længere sigt.

AFTALE OM KOMMUNALE ANLÆGSINVESTERINGER

- Regeringen og KL indgik den 16. marts 2009 en aftale, som giver kommunerne mulighed for at igangsætte yderligere investeringer for mindst 2 mia. kr. i 2009. Kommunerne er dermed ikke længere bundet af den aftalte anlægsramme for 2009.

PULJE TIL RENOVERING OG BYGNINGSARBEJDE

- Der er etableret en pulje på 1½ mia. kr., hvorfra der i 2009 kan ydes tilskud til renovering og bygningsarbejde i helårsbeboelse – herunder til energibesparende foranstaltninger. Puljen sigter på at

16. SUND SAMFUNDSØKONOMI, fortsat

styrke beskæftigelsen i bygge- og anlægssektoren og vil samtidig bidrage til en generel modernisering af bygningsmassen – herunder også energibesparelser.

AFTALE VEDR. DEN ALMENE SEKTORS STYRING OG FINANSIERING

- For at understøtte igangsættelse af alment boligbyggeri er der den 26. marts 2009 indgået en aftale om at gennemføre et større antal ændringer vedr. det almene boligbyggeri. De væsentligste er: 1) en ny finansieringsmodel for nybyggeriet med en nedsat startleje, 2) indførelse af et energitillæg til maksimumsbeløbene, 3) en særlig forhøjelse af maksimumsbeløbene på 6 pct. for ungdoms- og familieboliger i visse dele af landet og 4) en nedsættelse af den kommunale grundkapital fra 14 til 7 pct. for alle boligtyper i 2009 og 2010.

Konkurrenceevneredegørelse 2009 er den fjerde i rækken af redegørelser, der overvåger udviklingen på alle de områder, der har betydning for Danmarks fremtidige velstand og sammenhængskraft.

Nedenfor gives en status for regeringens mål. På nogle områder er det nødvendigt at inddrage en vifte af forskellige indikatorer for at kunne give en status.

1. VELSTAND

Regeringens mål

Danmark skal have en stærk konkurrencekraft, så vi fortsat hører til blandt de rigeste lande i verden.

Måling i redegørelsen

Danmarks velstand er faldet det seneste år, men Danmark fastholder fortsat en placering blandt de 10 rigeste lande. Den høje velstand skyldes et relativt højt produktivetsniveau (BNP per arbejdstime), og navnlig at en stor del af befolkningen er aktive på arbejdsmarkedet. De seneste danske tal viser, at antallet af arbejdstimer per indbygger er steget fra 2007 til 2008. Derimod ligger den danske produktivetsvækst under gennemsnittet i OECD, og der har været et fald i produktiviteten fra 2007 til 2008.

2. KLIMA OG MILJØ

Regeringens mål

Danmark på lang sigt skal være 100 pct. uafhængig af fossile brændsler. Målet betyder, at Danmark bliver mindre afhængig af fossile brændsler fremover, og at vi reducerer det nuværende energiforbrug uden at lægge låg på den økonomiske vækst.

Måling i redegørelsen

Fra 1990 til 2007 er Danmarks udledning af drivhusgasser faldet med knap 4 pct. Faldet er større, hvis der tages højde for, at importen af el var ekstraordinær stor i 1990 og CO₂-udledningen fra den danske elsektor tilsvarende lav. Korrigeret for udsving i nettoeksporten af el mv. har der været et gradvist og stabilt fald i den samlede drivhusgasudledning siden 1990, dog med en svag stigning fra 2005 til 2007.

Faldet i drivhusgasudledningen er sket på trods af den samtidige økonomiske vækst i perioden. Der udledes i dag en tredjedel mindre CO₂ og andre drivhusgasser i forhold til den økonomiske aktivitet end i første halvdel af 90'erne.

Energiintensiteten, det vil sige den mængde energi, der bruges til at producere en given mængde varer og tjenester, er faldet 40 pct. siden 1980. Faldet fortsatte fra 2006 til 2007.

2. KLIMA OG MILJØ, fortsat

Regeringens mål

Det danske samfund skal udvikles på en miljø-mæssigt bæredygtig måde. Alle danskere skal have mulighed for at leve i et sundt miljø med adgang til naturoplevelser.

Måling i redegørelsen

Brugen af vedvarende energi i Danmark er mere end femdoblet siden 1980. I 2007 udgjorde vedvarende energi 17 pct. af det danske bruttoenergiforbrug. Andelen af vedvarende energi steg med ca. 1½ procentpoint fra 2006 til 2007. Danmark er det OECD-land, hvor andelen af vedvarende energi er steget mest i perioden 1996 til 2006.

På miljøområdet er landbrugets udledning af næringsstoffer til vandmiljøet reduceret markant siden 1985, hvor den første vandmiljøplan trådte i kraft. Fra 2006 til 2007 faldt udledningen svagt.

Luftforureningen er også nedbragt gennem flere år som følge af lavere udledninger af skadelige stoffer. Udledningen af luftforurenende stoffer faldt yderligere fra 2006 til 2007. Det gjaldt navnlig kvælstofoxider (NO_x). Udledningen af NO_x per indbygger er dog fortsat over gennemsnittet i OECD.

3. SAMMENHÆNGSKRAFT

Regeringens mål

Danmarks skal have en stærk sammenhængskraft, så vi fortsat har et trygt samfund uden store skel.

Måling i redegørelsen

Der er relativt små forskelle i løn og ledighed mellem kort- og langtuddannede i Danmark, og der er ikke tegn på stigende forskelle. Danmark er det land i OECD, hvor forskellene i de disponible indkomster er mindst.

Forholdsvis få har en relativ lav indkomst i Danmark og mobiliteten ud af lavindkomstgruppen er forholdsvis stor sammenlignet med de øvrige EU-lande.

I de seneste år er arbejdsmarkedet blevet mere inkluderende overfor grupper, der tidligere havde svært ved at få fodfæste på arbejdsmarkedet. Det betyder, at færre personer oplever længerevarende svag arbejdsmarkedstilknytning og indvandrere fra ikke-vestlige lande har fået en stadig stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet.

3. SAMMENHÆNGSKRAFT, fortsat**Regeringens mål****Måling i redegørelsen**

Danmark ligger svagt i international sammenligning, når det gælder integration af indvandrere på arbejdsmarkedet, hvilket skal ses i lyset af, at indvandrere med et lavt uddannelsesniveau herunder mange indvandrere fra ikke-vestlige lande, udgør en relativt stor andel af den danske indvandrerbefolkning. Placeringen er dog forbedret det seneste år.

4. ARBEJDSKRAFT**Regeringens mål****Måling i redegørelsen**

Den ustøttede beskæftigelse skal varigt øges med 20.000 personer fra 2007 til 2015 (Mod nye mål – Danmark 2015).

De seneste opgørelser viser, at arbejdsmarkedsdeltagelsen er øget i Danmark det seneste år. Det er især de lidt ældre på arbejdsmarkedet, der har øget deres erhvervsdeltagelse, og dermed fortsætter de seneste års positive trend.

Den gennemsnitlige arbejdstid må ikke falde fra 2007 til 2015 (Mod nye mål – Danmark 2015).

Arbejdstiden i Danmark er steget fra 2006 til 2007. Udviklingen i arbejdstiden i Danmark har frem til midten af 2008 været understøttet af de gunstige konjunkturer.

Der skal være lettere adgang til at komme til Danmark for at arbejde (Mulighedernes samfund, Regeringsgrundlag 2007).

Målt i forhold til befolkningens størrelse lå antallet af opholdstilladelser givet til beskæftigelse i Danmark i 2006 væsentligt under niveauet i engelsktalende lande som New Zealand, Australien og United Kingdom, men over niveauet i fx Norge, Sverige og Nederlandene.

Ser man på indkomstforholdene for de personer, der indvandrer til Danmark, er der i de seneste år sket en betydelig stigning i antallet af højerelønnede indvandrere, om end fra et lavt niveau.

4. ARBEJDSKRAFT, fortsat

Regeringens mål

Sygefraværet skal reduceres med 20 pct. fra 2007 til 2015 (Mulighedernes samfund, Regeringsgrundlag 2007).

Måling i redegørelsen

Det danske sygefravær lå i 2004 i midterfeltet blandt OECD-landene.

Antal helårsmodtagere af sygedagpenge er øget betydeligt de senere år. Særligt fra begyndelsen af 2006 til 3. kvartal 2007 er antallet af helårsmodtagere af sygedagpenge øget betydeligt.

Fra 2. til 4. kvartal 2008 er der sket et fald i antallet af sygedagpengemodtagere. Det afspejler bl.a., at arbejdsgiverne fra og med juni 2008 ikke får refusion for de første 21 dages sygdom mod tidligere 15 dage. Dermed optræder 16. til 21. sygedag ikke i sygedagpengestatistikken i anden halvdel af 2008.

5. FLEKSIBELT ARBEJDSMARKED

Regeringens mål

Styrke arbejdsmarkedspolitikken, herunder effektivisere aktiveringsindsatsen med fokus på at sikre motivationen til at søge arbejde og opkvalificering af dem, der har behov. (Mod nye mål – Danmark 2015)

Måling i redegørelsen

Rådigheden blandt ledige er steget betydeligt siden 2001, og næsten 80 pct. af de ledige stod ved udgangen af 2008 til rådighed for arbejdsmarkedet.

Aktiveringsgraderne har ligget på et højere niveau i 2008 end i de foregående år. Det gælder både for ledige med kort og lang anciennitet i dagpengesystemet. De højere aktiveringsgrader skyldes fremrykningen af tidspunktet for ret og pligt til aktivering for 30-59-årige dagpengemodtagere, og at dagpengemodtagere fra 2008 skal fuldtidsaktiveres efter 2½ års ledighed.

Alle skal uddanne sig hele livet, og voksen- og efteruddannelsesindsatsen skal være effektiv og fleksibel samt understøtte gode jobmuligheder for den enkelte, en god konkurrenceevne i virksomheden og høj beskæftigelse og velstand i samfundet

Danmark er i den seneste opgørelse fra 2008 det førende EU-land med hensyn til deltagelse i voksen- og efteruddannelse. Det gælder både for ufaglærte og for grupper med et højere uddannelsesniveau.

I efteråret 2009 udkommer en opdateret udgave af pjecen "Mål for voksen og efteruddannelse - aktivitet og effekt", hvor der indgår en indikator, som vil kunne belyse kursisternes oplevede udbytte af voksen- og efteruddannelse. Indikatoren bygger på tal fra arbejdskraftundersøgelsen.

6. FOLKESKOLEN

Regeringens mål

Danmark skal have verdens bedste folkeskole. Folkeskolen skal give eleverne faglige kundskaber og færdigheder, fremme kreativitet og selvstændighed samt forberede til videre uddannelse.

Eleverne i folkeskolen skal være blandt verdens bedste inden for de fire grundlæggende fagområder: Læsning, matematik, naturfag og engelsk.

Alle elever skal have gode faglige færdigheder. De dygtigste skal være på niveau med de bedste i andre lande. Og niveauet hos de svageste elever skal hæves.

Folkeskolen skal sikre, at alle unge får kundskaber og færdigheder, der kvalificerer dem til at deltage aktivt i en globaliseret verden.

Måling i redegørelsen

De 15-årige danske elever ligger på niveau med gennemsnittet for OECD-landene i læsning og naturfagene. I matematik ligger færdighederne et stykke over gennemsnittet, men uden for top fem. Danske elever har en positiv holdning til samarbejde, og færdighederne i problemløsning ligger over OECD-gennemsnittet. De danske elever vurderes på baggrund heraf at være forholdsvis kreative og selvstændige sammenlignet med OECD-gennemsnittet.

Ca. 78 pct. af eleverne i 9. og 10. klasse, påbegyndte i 2007 en ungdomsuddannelse i umiddelbar forlængelse efter folkeskolen. Andelen har ligget relativt stabil over en årrække.

I OECD's PISA-undersøgelse fra 2006 ligger danske elever nr. 15, 10 og 18 i hhv. læsning, matematik og naturfagene. En undersøgelse blandt otte europæiske lande viser, at danske elevers engelskkundskaber ligger fjerde bedst.

Danmark har relativt få elever med højt kompetenceniveau, og kompetenceniveauet blandt de stærkeste elever er ikke på niveau med de bedste OECD-lande. Der er dog relativt få svage elever i Danmark, og de svageste elever har et relativt højt kompetenceniveau sammenlignet med de svageste elever i andre OECD-lande.

Udover faglige kvalifikationer, herunder kendskab til fremmedsprog, forudsætter dette kendskab til og forståelse for andre landes kulturer. Det er ikke muligt at måle sidstnævnte i dag.

7. UNGDOMSUDDANNELSERNE

Regeringens mål

Mindst 85 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2010 og mindst 95 pct. i 2015.

Ungdomsuddannelserne skal være attraktive, og kvaliteten skal være i top.

Erhvervsuddannelserne skal udfordre de dygtigste elever og give dem muligheder for videre uddannelse. Samtidigt skal erhvervsuddannelserne rumme realistiske uddannelses tilbud til elever med svage faglige forudsætninger.

De gymnasiale uddannelser skal give eleverne gode faglige og almene kompetencer, så flere kan gennemføre en videregående uddannelse.

Der skal være god sammenhæng i uddannelserne fra folkeskole til ungdomsuddannelser og fra ungdomsuddannelser til videregående uddannelser.

Måling i redegørelsen

Givet adfærden i uddannelsessystemet i 2007 vil knap 80 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en ungdomsuddannelse. Det er et mindre fald i forhold til 2006. Herudover vil godt 4 pct. fuldføre en videregående uddannelse uden først at have gennemført en ungdomsuddannelse. Samlet set vil knap 84 pct. af en ungdomsårgang gennemføre mindst en ungdomsuddannelse.

Høj tilgang til ungdomsuddannelserne, gode beskæftigelsesmuligheder og overgang til videregående uddannelse tyder på høj kvalitet. Omvendt kan relativt lave gennemførelsesprocenter være tegn på det modsatte. Kun omkring halvdelen af de, der påbegynder en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, gennemfører.

Knap 5 pct. af de elever, der gennemfører en erhvervsuddannelse uden først at have gennemført en studiekompetencegivende ungdomsuddannelse, påbegynder inden for godt to år en videregående uddannelse. Andelen har været nogenlunde uændret de seneste år.

Der blev indgået ca. 2.100 aftaler om ny mesterlære i 2007. Det er en stigning på omkring 500 i forhold til 2006. Samtidig blev der indgået omkring 800 aftaler om erhvervsgrunduddannelse (egu).

Næsten to tredjedele af de almengymnasiale studenter fra årgang 2005 påbegyndte en videregående uddannelse inden for de godt to år efter. Blandt de erhvervsgymnasiale studenter var dette tilfældet for lidt over halvdelen. Andelen er stigende for begge grupper.

God sammenhæng i uddannelsessystemet vil betyde stigende overgangsfrekvenser til videre uddannelse, lavere frafald, færre omvalg og højere gennemførelsesprocenter på ungdomsuddannelser og videregående uddannelser, se ovenfor.

8. VIDEREGÅENDE UDDANNELSER**Regeringens mål**

Mindst 50 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2015.

Flere unge skal tage en uddannelse inden for teknik, natur og sundhed.

Unge, der tager en videregående uddannelse, skal på længere sigt som hovedregel være færdige, når de er omkring 25 år.

Kvaliteten af de korte og mellemlange videregående uddannelser skal kunne måle sig med de bedste i verden og have et indhold, som svarer til samfundets behov.

Universitetsuddannelserne skal være af høj kvalitet og have et indhold, som dækker samfundets behov for arbejdskraft med en forskningsbaseret uddannelse.

Måling i redegørelsen

Givet adfærden i uddannelsessystemet i 2007 vil knap 45 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en videregående uddannelse. Det er lidt mindre end året før.

I 2007 gennemførte ca. 15, 7 og 12 pct. af de nyuddannede en uddannelser inden for hhv. teknik, natur og sundhed. Andelen er samlet set uændret i forhold til de nyuddannede fra 2006.

Danske studerende bliver senere færdige med deres uddannelse end studerende i andre lande. Den typiske alder ved færdiggørelsen af en videregående uddannelse er dog faldet det seneste år. Det gælder alle typer af videregående uddannelser, men faldet har været særlig udtalt for universitetsbachelorere.

Der er behov for at udvikle indikatorer til belysning af kvaliteten af uddannelserne. I maj 2007 blev der etableret et dansk akkrediteringssystem, som indebærer, at akkreditering bliver en forudsætning for godkendelse af nye og eksisterende uddannelsesudbud. På baggrund af akkrediteringssystem vil det på sigt blive muligt at udvikle indikatorer for kvaliteten af uddannelserne.

Der er generelt høj beskæftigelse blandt nyuddannede med en kort eller mellemlang videregående uddannelse.

Der er blandt andet høj beskæftigelse blandt nyuddannede revisorer (cand.merc.aud.), læger, maskinmestre og polititjenestemænd. Til gengæld er beskæftigelsen relativt lav for fx kandidater med en uddannelse i design

Der er behov for at udvikle indikatorer til belysning af kvaliteten af universitetsuddannelserne, se ovenfor.

8. VIDEREGÅENDE UDDANNELSER, fortsat

Regeringens mål

Alle unge skal have en uddannelse med globalt perspektiv.

Det skal være mere attraktivt for højt kvalificerede udenlandske studerende og undervisere at komme til Danmark.

Uddannelsesinstitutionerne og universiteterne skal udvikle attraktive faglige miljøer, så de kan bidrage til at tiltrække og fastholde højt kvalificeret arbejdskraft og virksomheder i Danmark.

Måling i redegørelsen

Knap 8.300 danskere studerede i udlandet i studieåret 2007/08, mens der var omkring 15.300 internationale studerende i Danmark. Det er en stigning på hhv. 70 og 300 i forhold til året før.

Antallet af internationale studerende på en hel videregående uddannelse i Danmark er stagneret i 2007 efter en årrække med kraftig vækst. I 2007 var der ca. 8.100 internationale studerende på en hel uddannelse i Danmark. Heraf udgjorde de internationale studerende på de natur- og sundhedsvidenskabelige uddannelser samt de tekniske uddannelser sammenlagt 55 pct.

Universiteterne har oplevet en stigning i andelen af udlændinge i ansøgerfeltet, herunder andelen af kvalificerede ansøgere i perioden 2001 til 2003 og 2004 til 2006.

Derudover er antallet af danske nyoptagne ph.d.-studerende steget med over 300 ph.d.-studerende fra 2006 til 2007, hvor det samlede antal ph.d.-studerende udgjorde mere end 1.800, se kapitel 9.

Danmark har oplevet en markant stigning i antallet af opholds- og arbejdstilladelser givet til beskæftigelse siden 2003. Ligeledes er sket en betydelig stigning i antal opholdstilladelser, der gives via ordningerne under Jobplanen (tidligere jobkortordningen) siden 2003, se kapitel 4.

Udenlandske virksomheders investeringer i Danmark steg med knap 3 pct. fra 2006 til 2007 opgjort som andel af BNP, se kapitel 12.

9. OFFENTLIG FORSKNING OG UNIVERSITETER

Regeringens mål

De offentligt finansierede udgifter til forskning og udvikling i 2010 skal nå op på 1 pct. af bruttonationalproduktet. Det offentlige og de private virksomheder skal tilsammen bruge mindst 3 pct. af bruttonationalproduktet til forskning og udvikling i 2010.

Den offentlige forskning skal være nyskabende, og kvaliteten skal kunne måle sig med det bedste i verden.

Den offentlige forskning skal være relevant og understøtte høj velstand og velfærd.

De danske universiteter skal skabe forskning i verdensklasse og være blandt de bedste i verden til at omsætte forskningsresultater til nye teknologier, processer, varer og tjenester.

Antallet af ph.d.-stipendier skal øges til 2.400 i 2010.

Måling i redegørelsen

Bevillingerne til offentlig forskning og udvikling forventes i 2009 at udgøre ca. 0,96 pct. af BNP, hvilket er en stigning fra 0,90 pct. i 2008. I perioden 2009 til 2012 vil der blive udmøntet yderligere 4,2 mia. kr. til forskning og udvikling. De samlede offentlige og private udgifter til forskning og udvikling i pct. af BNP er i følge OECD steget fra 2,43 pct. af BNP i 2006 til 2,7 pct. af BNP i 2007.

Danmark ligger fortsat i top tre i OECD hvad angår antallet af publikationer per indbygger og antallet af citationer per publikation. Udviklingen i Danmark viser en støt stigning på begge parametre over en årrække.

Erhvervslivets medfinansiering af offentlig forskning og udvikling i Danmark er relativt lav og Danmark ligger i bunden af OECD hvad angår erhvervslivets medfinansiering af forskning og udvikling. Danske virksomheder og forskere er gode til at tiltrække midler fra EU's forskningsbevillinger i 7. rammeprogram.

Danmark ligger fortsat i midterfeltet hvad angår nyttiggørelse af offentlige forskningsresultater. De kommercielle resultater af den offentlige forskning i form af licens- og salgsaftaler har været stigende siden 2002, men der har været en mindre tilbagegang fra 2006 til 2007. De samlede indtægter er dog steget med 31 pct. i samme periode.

Der er optaget over 300 nye ph.d.-studerende fra 2006 til 2007. I 2007 blev i alt optaget over 1.800 nye ph.d.-studerende. Antallet af nyoptagne ph.d.-studerende er steget støt siden 2002.

10. VIRKSOMHEDERNES FORSKNING, UDVIKLING OG INNOVATION

Regeringens mål

Danske virksomheder skal være blandt de mest innovative i verden.

Danmark fortsat skal være blandt de lande i verden, hvor de private virksomheder forsker og udvikler mest. Den private sektor skal bruge mindst 2 pct. af bruttonationalproduktet på forskning og udvikling i 2010.

Danmark skal også være blandt de bedste lande til at omsætte nye forskningsresultater og viden på universiteterne og i andre forsknings- og uddannelsesinstitutioner til nye teknologier, processer, varer og tjenester.

Måling i redegørelsen

Der er sket et fald i andelen af innovative danske virksomheder i perioden 2004 til 2006. Der har imidlertid for samme periode været en stigning i andelen af omsætning, der stammer fra nyudviklede produkter. Danmark ligger fortsat i top 5 i international sammenhæng, hvad angår antallet af nationale og europæiske patentansøgninger per mio. danske indbygger.

Dansk erhvervslivs investeringer i forskning og udvikling er steget. I 2007 udgjorde private investeringer 1,91 pct. af BNP. Danmark ligger nummer 8 blandt OECD-landene.

Udviklingen i Danmark er gået tilbage hvad angår samspillet imellem virksomheder og universiteter og Danmark placerer sig i international sammenligning under gennemsnittet. I 2007 var omkring 40.000 personer beskæftiget med forskning og udvikling i private virksomheder. Danmark ligger fortsat i midterfeltet, hvad angår kommercialisering af offentlige forskningsresultater, jf. kapitel 9.

11. KONKURRENCE

Regeringens mål

I 2010 skal konkurrencen i Danmark være på højde med de bedste OECD-lande, og antallet af brancher med konkurrenceproblemer skal være halveret i forhold til antallet i 2001.

Måling i redegørelsen

Det er vanskeligt at måle konkurrencen med en samlet indikator. Derfor anvendes en række forskellige indikatorer, der kan give et billede af konkurrencesituationen i Danmark. Samlet set peger indikatorerne på, at der endnu er et stykke vej før konkurrencen er på niveau med de bedste OECD-lande.

Danske priser korrigeret for moms, afgifter og velstand er højere end EU-9 gennemsnittet

11. KONKURRENCE, fortsat**Regeringens mål**

I 2010 skal kommunerne konkurrenceudsætte 26,5 pct. af opgaverne.

Måling i redegørelsen

Fra 2000 til 2006 peger det danske konkurrenceindeks på, at konkurrencen er forbedret både bredt i økonomien og i brancherne med de største konkurrenceproblemer.

Antallet af brancher med konkurrenceproblemer er faldet de seneste 7 år. I 2009 er der konkurrenceproblemer i 34 brancher mod 64 i 2001.

Den gennemsnitlige overskudsgrad i danske virksomheder ligger i midterfeltet blandt 19 EU-lande.

Kommuner og regioner i Danmark er generelt bedre end OECD-gennemsnittet til at integrere markedsmekanismer i opgaveløsningen.

Andelen af potentielle fritvalgsbrugere i Danmark, der benytter frit valg er steget gennem de seneste år. Omkring en fjerdedel af de potentielle brugere inden for praktisk hjælp bruger frit valg.

Kommunerne konkurrenceudsætter stadig flere opgaver. I 2007 konkurrenceudsatte kommunerne 23,7 pct. af alle de driftsopgaver, som kan konkurrenceudsættes.

12. ÅBENHED OVER FOR OMVERDENEN**Regeringens mål**

Danske interesser skal varetages effektivt på den globale scene – politisk, økonomisk, kulturelt og konkret for danske borgere og virksomheder.

Måling i redegørelsen

Antal eksportforberedelsesforløb gennemført med henblik på at gøre SMV'er eksportparate er faldet svagt det seneste år.

Til gengæld er antallet af rådgivningsopgaver til virksomheder om konkrete internationaliseringsaktiviteter steget en smule.

12. ÅBENHED OVER FOR OMVERDENEN, fortsat

Regeringens mål

Det danske samfund skal have god indsigt i og forståelse af andre lande og kulturer – også kulturer, der er meget forskellige fra vores.

Udlandet skal have kvalificeret viden om Danmark og Danmarks særlige kompetencer.

Måling i redegørelsen

Danmark oplever i stigende grad samspil med andre lande og kulturer. Det sker blandet andet gennem stigende samhandel og øgede internationale investeringer.

I studieåret 2007/08 var der knap 8.300 danske studerede i udlandet, mens der var 15.300 udlændinge, der studerede i Danmark. Det er en stigning i forhold til året før.

Den internationale imageundersøgelse "Anholt Nation Brand Index" indikerer, at kendskabet til Danmark kan forbedres, og at mange har et uklart billede af, hvad Danmark står for. Danmark var i efteråret 2007 placeret på en 15. plads blandt OECD-landene.

13. IVÆRKSÆTTERE

Regeringens mål

Danmark skal fortsat være blandt de europæiske lande, hvor der hvert år startes flest nye virksomheder.

Danmark skal i 2015 være blandt de lande i verden, hvor der er flest vækstiværksættere.

Måling i redegørelsen

Etableringsraten i Danmark er blandt de højeste i Europa.

Danmark ligger i midterfeltet blandt OECD-lande, hvad angår andelen af store vækstiværksættere. Antallet af vækstiværksættere i Danmark er i perioden fra 2003 til 2006 steget med mere end 30 pct. En fremskrivning indikerer, at fremgangen fortsætter i 2007 efterfulgt af et mindre fald i 2008.

15. EFFEKTIV OFFENTLIG SERVICE OG REGULERING**Regeringens mål**

Danske offentlige institutioner skal være blandt de mest innovative i verden. De skal have fokus på at udvikle nye idéer, som kan omsættes til bedre service for borgere og virksomheder

Danmark skal have den mest effektive erhvervsregulering i EU. (Regeringsgrundlaget ”Mulighedernes samfund”, 2007)

Brugernes tilfredshed med den offentlige service skal være så høj som muligt på landets sygehuse, plejehjem, i daginstitutioner osv.

Medarbejdertilfredsheden skal være høj på alle offentlige arbejdspladser.

(Bedre velfærd og større arbejdsglæde – Regeringens strategi for høj kvalitet i den offentlige service, 2007)

Måling i redegørelsen

I dag findes der ikke egentlige målinger af innovationskraften i den offentlige sektor.

De foreliggende indikatorer viser imidlertid, at der er stor brugertilfredshed med den offentlige service, lave - og faldende - administrative byrder og en effektiv digital forvaltning. Fx har der siden 2001 været et fald i de administrative byrder på ca. 4,8 mia. kr. svarende til en reduktion på 15 pct.

I en undersøgelse af erhvervsreguleringen, ligger Danmark på en tredjeplads blandt OECD-landene. I undersøgelsen fremhæves Danmark særligt for at have en effektiv procedure og gode betingelser for opstart af virksomheder. Samtidig viser undersøgelser, at de administrative byrder (i pct. af BNP) i Danmark er blandt de laveste i Europa. I Danmark udgør byrderne på nuværende tidspunkt ca. 27 mia. kr. eller ca. 1,9 pct. af BNP. Det er lavere end Norge, Østrig, Storbritannien, Sverige og Tjekkiet, der bruger tilsvarende opgørelsesmetode. I Nederlandene udgør byrderne 1,7 pct. af BNP.

Brugertilfredshedsundersøgelser viser, at der er stor tilfredshed med den offentlige service på sundheds-, skole-, dagpasnings- og ældreområdet.

En undersøgelse fra 2006 viser, at de ansatte i folkeskolen og daginstitutioner generelt vurderer, at de leverer en service af god kvalitet.

16. SUND SAMFUNDSØKONOMI

Regeringens mål

Sikre fortsat fremgang i velstand og velfærd med høj beskæftigelse, styrket offentlig service, skattestop og lavere skat på arbejde.

Sikre en holdbar linje i finanspolitikken, så der også er finansiering af velfærdssamfundet på længere sigt.

Sikre gode økonomiske strukturer, som tilskynder til arbejde og yde en ekstra indsats, tage en uddannelse, investere og spare op.

Sikre en stabilitetsorienteret økonomisk politik, som understøtter den danske fastkurspolitik og sikrer mod perioder med høj ledighed.

Måling i redegørelsen

De offentlige finanser er grundlæggende sunde. ØMU-gælden er nedbragt betydeligt, og den offentlige nettogæld var ved udgangen af 2007 vendt til et offentligt nettotilgodehavende.

I lyset af konjunkturedgangen og forårets diskretionære finanspolitiske lempelser ventes en svækkelse af de offentlige finanser i de kommende år.

I 2015-planen indgår et finanspolitisk mål om, at den strukturelle offentlige saldo skal udgøre mellem $\frac{3}{4}$ og $1\frac{3}{4}$ pct. af BNP frem mod 2010 og mindst være i balance i de efterfølgende år frem til 2015.

I lyset af hastigheden og dybden af den globale krise planlægges med Forårspakke 2.0 efter en profil for udviklingen i den strukturelle saldo, der giver mulighed for midlertidige lempelser på kort sigt for at understøtte vækst og beskæftigelse. Det centrale hensyn er at sigte på mindst balance på den strukturelle saldo i 2015.

Profilen for den strukturelle saldo skal ses i sammenhæng med, at skattereformen i Forårspakke 2.0 bidrager til at realisere det overordnede mål om finanspolitisk holdbarhed i 2015-planen.

Kravet i 2015-planen for at sikre fuld finanspolitisk holdbarhed er, at der frem mod 2015 gennemføres strukturreformer, der varigt styrker de offentlige finanser med 14 mia. kr. Skattereformen skønnes samlet set at styrke de offentlige finanser varigt med ca. $5\frac{1}{2}$ mia. kr., og indfrier dermed 40 pct. af strukturkravet i 2015-planen.

Der følges op på målopfyldelsen i 2015-planen mindst en gang om året i forbindelse med de årlige konvergensprogrammer til EU.